

בעזה"י

ספר

יאירו שבעת הנרות

אחדות ישראל לפי תורת הסוד
מבואר מתוך פרשיות התורה

מבוסס על קבלת האר"י

מיועד למתחילים ולמתקדמים

כולל נ"ז איורים ושני מפתחות

יואל הרבנד

ביתר עילית, תשע"ב

© כל הזכויות שמורות למחבר
נועם אלימלך 7/2, ביתר עילית 90500
ניתן להשיג ספר זה בטל': 02 580 5029
ובמייל: joel@speechover.com

תוכן העניינים

חלק א הקדמה

פרק א מבוא

13	הקדמת המחבר
16	ארגון הספר ותוכן הפרקים
25	מקורות
26	הכרת תודה

פרק ב הספירות

28	עולמות ונשמות
31	טוב ורע והמצוות
37	מושגים מהזוהר
41	הגדרותיהן של הספירות
63	השתלשלות הספירות

חלק ב האבות

פרק א חסד לאברהם

73	יתעבד למיכל לכל נפש – תיקון ע"י חסד
78	שמחת יום טוב – חסד לאברהם
82	ואתנה בריתי ביני ובינך

פרק ב פחד יצחק

85	שכון בארץ
----	-----------

פרק ג אמת ליעקב

92	כל פרי העץ אשר הותיר הברד – צור תמים פעלו
94	והיו לבשר אחד – מידת התפארת
100	ויותר יעקב לבדו – מידות הנצח וההוד
106	גדלותה של לאה אמנו
111	יעקב אבינו לא מת

פרק ד הברית והחסד

- 114 ברית, אות ברית וברית עולם – ברית הקֶשֶׁת
117 בריתי אברהם – ברית המילה
120 בריתי יצחק – ברית השבת
122 בריתי יעקב – ברית התורה

חלק ג הבנים

פרק א כלל ישראל במדבר

- 129 ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל
136 כלל ישראל ומוסדותיו
137 המנורה ומוסדות ה-ו"ק

פרק ב חכמה, בינה ודעת

- 143 ואכלתם אותו בחיפזון – מוח החכמה
145 ויבקעו המים – מוח הבינה
148 מתן תורה – מוח הדעת
149 המוחין מתקבלים בנשמת הכלל
152 מֵלֵא אותם חכמת לב – תיקון חטא העגל

פרק ג קשר של נישואין

- 156 כבוד ה' נראה אל כל העם – תיקון חטא אדם הראשון
162 כי הדם הוא בנפש יכפר – הפרט מתכפר מתוך הכלל
167 נדב ואביהוא גדולי עולם היו

פרק ד מוסדות חסד וגבורה

- 172 ברכת הכהנים ומוסד החסד
177 הלוויים – מוסד הגבורה
182 יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה

פרק ה מוסד התפארת

- 189 קדושת החבורה
192 ועצם לא תשברו בו
194 ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו – מוסד התפארת

תוכן עניינים

פרק ו מוסדות נצח והוד

200	חטאם של המתאוננים
205	למה הרעת לעבדך – תפילת ה"תרועה"
208	אספה לי שבעים איש – מוסד הנצח
215	שופטים ושוטרים תתן לך – מוסד ההוד

פרק ז מוסד היסוד

223	הקדמה לספירת היסוד
230	שלח לך אנשים – מוסד היסוד
237	והיה לכם לציצית – שני סוגי יראת ה'
240	טלית שכולה תכלת – תביעת קורח והמִדָּה שבה
244	הנוגע במת לכל נפש אדם – מניעת ספירת הנצח

פרק ח מלכות רחל

248	להקדישני לעיני בני ישראל
253	והיית אך שמח

פרק ט מלכות לאה

255	הן-עם לבדד ישכן
259	תשוב אל ה'
269	התשובה ותפילת שמונה עשרה

חלק ד הפרצופים

פרק א הצדיק ופרצוף זעיר אנפין

275	הצדיק
277	פרצוף זעיר אנפין
281	התקשרות בין פרצוף זעיר אנפין לבין הצדיק
284	השפעת הצדיק על פרצוף ז"א והורדת השפע

פרק ב כלל ישראל הצדיק

289	כלל ישראל ומוסדות הו"ק
294	השפעת הכלל על פרצוף יעקב והורדת השפע

פרק ג עולם האצילות

300	עצמים
304	מנגנונים

פרק ד הפרצופים

311	אבא ואמא
319	זיווג אבא ואמא
325	זעיר אנפין
330	לאה
333	רחל
338	האחדות הנצחית של עם ישראל
341	יעקב
348	לאה תחתון – דור המדבר
349	ישראל

פרק ה זיווגים

354	סדר זיווגים
-----	------------------

חלק ה מפתחות

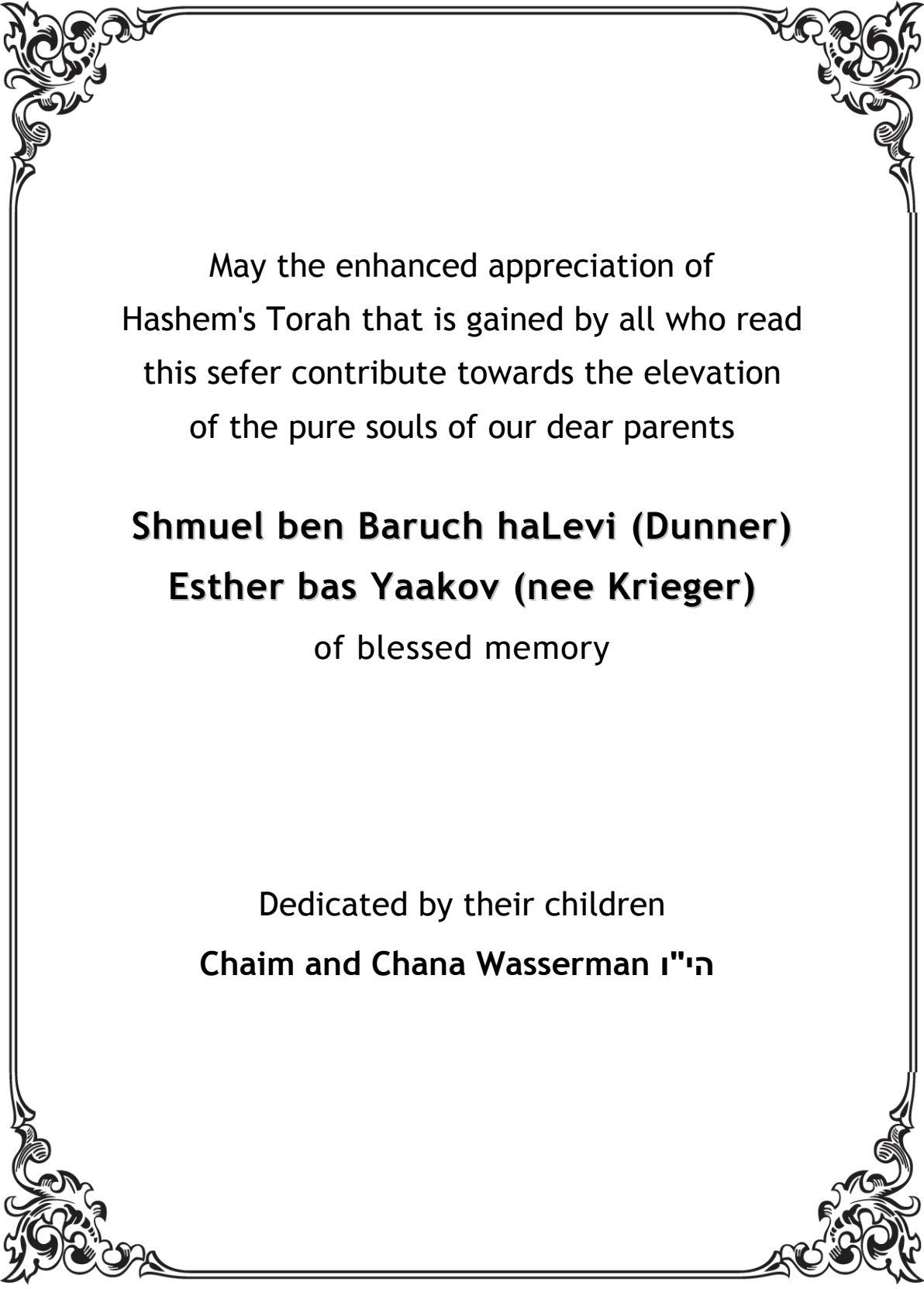
359	מפתח עניינים
366	מפתח פרשיות

רשימת האיורים

איור א.	עולמות, נשמות, וקליפות.....	36
איור ב.	ירידת הספירות לתוך עולם הבריאה.....	64
איור ג.	ירידת הספירות לתוך עולם היצירה.....	65
איור ד.	ירידת הספירות לתוך עולם העשייה.....	66
איור ה.	הספירות והעולמות.....	68
איור ו.	כלל ופרט בעם ישראל כמיוצג ע"י המנורה.....	131
איור ז.	האחדות הטהורה של עם ישראל כמיוצגת ע"י המנורה.....	133
איור ח.	השראת השכינה באחדות ישראל.....	134
איור ט.	מוסד ו"ק של חסד משפיע על הפרטים בצד החסד.....	139
איור י.	מוסד ו"ק של גבורה משפיע על הפרטים בצד הגבורה.....	140
איור יא.	מיוזג הפרטים ליצור מוסד ו"ק אמצעי.....	140
איור יב.	חב"ד מתקבלים בנשמת הכלל.....	151
איור יג.	עבודת המילואים גורמת לקשר של נשואין.....	161
איור יד.	הקרבת קרבנות יחיד דרך נפש הכלל.....	165
איור טו.	עבודת הקטורת מקרבת את נשמת הכלל לשכינה.....	170
איור טז.	ברכת הכהנים יורדת בשלבים.....	175
איור יז.	מידת הגבורה יורדת דרך הלוויים.....	181
איור יח.	השתקפות חסד ע"י הכהנים ע"פ המנורה.....	185
איור יט.	השתקפות הגבורה ע"י הלוויים ע"פ המנורה.....	186
איור כ.	השתקפות התפארת ע"פ המנורה.....	198
איור כא.	ספירות נצח והוד כרגליים.....	212
איור כב.	השתקפות נצח ע"פ המנורה.....	220
איור כג.	השתקפות הוד ע"פ המנורה.....	221
איור כד.	השתקפות יסוד ע"פ המנורה.....	225
איור כה.	מלכות תלויה ביסוד.....	227
איור כו.	פרשת התשובה.....	259
איור כז.	תשובת הכלל.....	268
איור כח.	בקשות תפילת ה-י"ח והספירות.....	270
איור כט.	מכלול הצדיק.....	276
איור ל.	קשרי קווים בין הספירות בעולם האצילות.....	278

יאירו שבעת הנרות

280.....	איור לא. פרצוף זעיר אנפין וירידת המלכות
283.....	איור לב. פרצוף זעיר אנפין משפיע על הצדיק
287.....	איור לג. הצדיק למטה מעורר ייחוד ושפע למעלה
291.....	איור לד. מוסדות ו"ק בדור המדבר
293.....	איור לה. דור באי הארץ יוצא מזיווג ז"א ומלכות רחל
298.....	איור לו. עבודת הכהן בכלי המשכן כל יום מעורר ייחוד ושפע
299.....	איור לז. השפעת מלכות לאה ומלכות רחל על כלל ישראל במשכן
302.....	איור לח. עולם האצילות – מבט כללי
307.....	איור לט. התלבשות
313.....	איור מ. אבא ואמא מלבישים את אריך אנפין
316.....	איור מא. השפעת נשמת אברהם
319.....	איור מב. השפעת נשמת יצחק
321.....	איור מג. לידת המוחין
322.....	איור מד. זיווג אבא ואמא
326.....	איור מה. בניית מוחות חב"ד דז"א
328.....	איור מו. הגדלת ספירות ז"א בשלישים – קו ימין ושמאל
329.....	איור מז. הגדלת ספירות ז"א בשלישים – קו האמצעי
332.....	איור מח. בניית חלק עליון של ז"א ופרצוף לאה
334.....	איור מט. בניית פרצוף רחל
337.....	איור נ. ה' חסדים וה' גבורות בפרצוף רחל
339.....	איור נא. תנוחתה ואופן הדלקתה של המנורה
340.....	איור נב. אחדותו של עם ישראל תחת מלכות רחל
343.....	איור נג. חכמה בינה ודעת בפרצוף יעקב
347.....	איור נד. בניית שאר הספירות בפרצוף יעקב
349.....	איור נה. פרצוף לאה תחתון – דור המדבר
351.....	איור נו. זיווג פרצוף ישראל – ז"א עם מלכות לאה ורחל
353.....	איור נז. השפעת מלכות לאה ומלכות רחל על הצדיק



May the enhanced appreciation of
Hashem's Torah that is gained by all who read
this sefer contribute towards the elevation
of the pure souls of our dear parents

Shmuel ben Baruch haLevi (Dunner)
Esther bas Yaakov (nee Krieger)
of blessed memory

Dedicated by their children
Chaim and Chana Wasserman הי"ו

לזכרון עולם
לעילוי נשמות הורי היקרים

שלום בן יעקב הרבנד ז"ל
אבלין בת יוסף (קריגר) ז"ל

לזכרון עולם
לעילוי נשמות הורי אשתי היקרים

אברהם עוזיאל זלצמן ז"ל
ליבע דאברא (שטרן) ז"ל

In honor of

Yoel Harband

a longstanding friend
and author of
this outstanding book

Rabbi Israel Wohlgelernter

לכבוד בנינו היקרים הי"ו
ולהצלחתם

שירה יוכבד ואליעזר גרשון וב"ב
דינה אסתר
אברהם עוזיאל
אביטל רבקה

מוקדש ע"י גיסי וחברי הנאמן, איש תורה וחסד
יואל אפרים זלצמן הי"ו ורעייתו לבה שתחי'

הסכמה

**הגאון הגדול הרב גרשון אדלשטיין שליט"א
ראש ישיבת פוניבז'**

בט"ו שבט תשע"ב הייתי בביתו של הגאון הגדול הרב גרשון אדלשטיין שליט"א והראיתי לרב את ספרי "יאירו שבעת הנרות". הרב עבר על הספר ואמר עליו "ספר שיש בו תועלת לצבור" והסכים שאני אפרסם את דבריו בשמו.

הסכמה

יהודה אריה לייב מ"צ סאפרין
בן הגה"צ מוהר"ר אדמו"ר רבי נתנאל מקאמרנא שליט"א
ראש כולל "קול יעקב"
אש קודש 17/6, ביתר עילית

בס"ד יום רביעי י"ב תשרי תש"ע

הן בא לפני הרה"ג ר' יואל הרבנד שליט"א ובידו
תכריך כתביו שחיבר על התורה הנקרא בשם 'אירו
שבעת הנרות', ועברתי על הספר וראיתי שהוא דבר
נאה ומתוקן, ודברים ערבים לנפש, הן בפשטי התורה
והן בסודי התורה, ודן לפני בכמה וכמה אמרים וראיתי
שכיוון יפה יפה לאמיתה של תורה, בטוב טעם ודעת,
ואמינא לפעלו טובא, ואשרי חילו לאורייתא להגדיל
תורה ולהאדירה, ולהוסיף זכות הרבים בעוד ספרים
חשובים.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה
יהודה אריה לייב מ"צ סאפרין
בן הגה"צ מוהר"ר אדמו"ר רבי נתנאל מקאמרנא שליט"א

ישראל מנחם סאפרין
בס"ד יום רביעי י"ב תשרי תש"ע

הסכמה

בס"ד

ראובן גרוס
ראש ישיבת "שער השמים"
עיה"ק ירושלים תובב"א

י"ד אייר כ"ז אמלמניק גלעא

נאמי אג הספר התלמוד יאירו שדצג הנריג
מאג הרה"ק ה' יואל הירדנר שליטא צדיקים מתיקין
וצדיקים אטלמניק מן באדי הארי המוציע בן דפלט בן
דנסגר ודחסיבוג כדג היסביק אליו הה"ק מיט
י' תיבה אה' אי"ק ד' הנה"צ אביארי מקאמט שליטא
הנני מעניף אליו ומברכו שליכה אלגה באהלו של גייה
ואחריה חפזין ארצות גייה ארצות

הכור אכדוצו על גייה

הק' סוף זיוס



הסכמה

Rabbi Y.M. Morgenstern
Rosh Hayeshiva of
"Toras Chochom"
Jerusalem

יצחק מאיר מורגנשטערן
ראש ישיבת "תורת חכם"
לתורת הנגלה והנסתר
פעיה"ק ירושלים תתבב"א

[illegible]

Jan. 21 '99



הסכמה

בס"ד

BENAYAHU YSAHAR SHMUELI

Yeshivat Hamekubalim "NAHAR SHALOM"

בניהו יששכר שמואלי

ישיבת המקובלים "נחל שלום"

יום ג' ט"ז סיון תשע"א

מכתב דרכה

כאמ"ל בלתי נאמנה חשבוני חספסו המסוב והנפול
"יצאנו עבדנו הנכח" שחיו וזעו
הנה הגענו כה"ל יואל הרבה שאלא סובד
והזקק אל פס"ל המכה ע"ה הסוס וחסימה
דבכיו מתקין ונחמקים. וזעו המולה הקדמה
שבינו אל הספר והיו הקדמה אלפי למעשה
דרכם במכמה שהיה נשמה המטה
דבנו געול זעו המתקן ליגבסו לומדי ביתם
ודברם הלומדים דמוסיה וזעו כי דל
תלוי המאכלה והיושלת יצבה אלפי אלפי
ימים ולמה חייב ויצב זעו וזעו אלפי
אלפי וזעו המאכלה אלפי

החתימה והטרה

בניהו יששכר שמואלי

רח' שילה 6 (פינת רח' אנרייט), ירושלים, ת.ד. 28267 טל. 02-6221039, פקס. 02-6223001

6, Shilo st. P.O.B 28267 JERUSALEM Tel: 02-6221039, Fax: 02-6223001

הסכמה

בס"ד

משה שץ

רחוב גבעת שאול 17 א'

ירושלים עיה"ק

תיקון ליל שבועות הרש"ש זיע"א עטרת תפארת

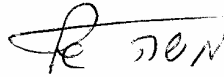
כתר מלכות על ספירת העומר

מעין משה

הנה בא לפני הרב הח' ר' יואל הרבנד שליט"א עם חיבור הנקרא בשם
יאירו שבעת הנרות להבין עניני בנין כלל ישראל בהבנה יותר פנימית
מהרגיל שבונה מיסודות נאמנים מכתבי האר"י ז"ל ומראה המשך
בדבריו שמביאתם לדרגה גם למי שלא למד הדברים האלה אפשר
להשיגם. כבר אמר שלמה המלך לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים
(קהלת ג', א') כל דבר בעיתו יש את הזמן שהדור צריך לו ולכן מתגלה
בעתו.

יהי רצון שיצליח ויפוצו מעינותיו תוצה. ונזכה לגאולה שלמה ברחמים.

באתי על החיתום ו' תמוז תשע"א



משה שץ

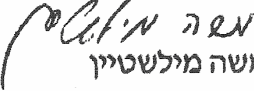
הסכמה

משה מילשטיין
רב וראש כולל
בית מדרש וכולל אריז"ל
ברוקלין ניו יארק
מחבר ספרי אבן שתיה, ברכת משה
מועדי השם, עמר נקי, ונר משה
בס"ד ט' כסלו תשע"ב

קבלתי ספר היקר הנקרא יאירו שבעת הנרות, מהרב המחבר רב יואל הרבנד שליט"א וראיתי שם ביאורים וחידושים יפים מאוד מלא טעם ומסודרים באופן שכל אחד יכול להבין יסודות נסתרים העומדים ברומו של עולם, והצליח הרב המחבר לקשר הסוד להצלחה, ולקיום כלל ישראל, וכל הבנין נבנה מיסודות כתבי האריז"ל.

ועתה אני מברך את רב המחבר שיזכה לחדש לחבר עוד ספרי קודש להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה


משה מילשטיין



חלק א

הקדמה

א

הקדמת המחבר

מטרתו של ספר זה היא להראות כיצד התהליכים העילאיים והנסתרים של השפעות הקב"ה ע"פ תורת הסוד באים לידי ביטוי ומתממשים במהלך פרשיות התורה העוסקות באבותינו הקדושים ובבניהם עם ישראל הקדוש, ובכך לאפשר לקורא לתפוס, להבין ולהעמיק בענייני התורה ובסוגיות שלפני הפשט, הרמז והדרש נשאים עלומים וסתומים. הכרה והבנה עמוקה כזאת של דרכי הפעולה הנסתרות של ה' מביאה בהכרח לידי יראת הרוממות, לידי רצון להידמות לה' ית' ע"י תיקון המידות, ולשלמות בעבודת ה'. בעזרתה האדם עשוי להכיר את עצמו כיחיד, ואת מקומו ותפקידו בעם ישראל ביתר בהירות.

בספר הזה אנו איננו עוסקים בפירושם של פסוקים בודדים לפי סדרם כמקובל אצל פרשני התורה, ואפילו לא בפרשיות שלמות, אלא נעסוק, בעזרת תורת הסוד, בזיהוי וגילוי תהליכים נסתרים שלמים המקיפים כמה פרשיות יחד.

בפרט, מדובר בשני תהליכים מקבילים המתרחשים בשני חלקי התורה:

א. התהליך שבו יעקב אבינו נהיה צדיק: תרומתם של הוריו לתהליך, התעלותו, והשלמתו ע"י מעשיו - המתרחש בספר בראשית

ב. התהליך שבו עם ישראל נהיה גוי צדיק מוכן להיכנס לארץ כפי שכתוב: "פָּתְחוּ שְׁעֵרִים וַיָּבֹא גוֹי-צָדִיק שִׁמְרֵ אֱמָנִים" (ישעיה כ"ו, ב'): התהוותו ביציאת מצרים, נישואיו עם הקב"ה בחנוכת המשכן, והתעלותו והשלמת מוסדותיו במדבר - המתרחש בספר שמות, ויקרא, במדבר ודברים.

מתברר שמבחינת תורת הסוד שני התהליכים האלה אחד הם. שניהם משקפים תהליך אחד בעולם האצילות שבו פרצוף מקדים ונחות מוחלף בפרצוף עילאי ומושלם בעקבות מעשי התחתונים. תהליך א' משקף התעלות מפרצוף יעקב לפרצוף זעיר אנפין (ישראל) בעקבות מעשי יעקב אבינו ואילו תהליך ב' משקף התעלות דור המדבר מפרצוף יעקב לפרצוף זעיר אנפין בעקבות מעשי דור המדבר ודור באי הארץ כאשר פרצוף זעיר אנפין

הוא פרצוף מושלם המייצג צדיק. הדמיון המובהק בשורש שני חלקי התורה האלה מעיד וממחיש את איחודה הפנימי של התורה המתגלה במבט של תורת הסוד.

מבחינת תורת הסוד, תהליך א' הוא תהליך המתועד ומתואר ב**מזל** ובכתבי **האריז"ל**, בפרט בספר "אוצרות חיים", שהוא תמצית ספר "עץ חיים" כנודע, ואחרים. ספר זה מוסיף הסברים לגבי המקומות שבהם התהליך הזה בא לידי ביטוי ומתממש אצל אבותינו הקדושים בפרשיות של ספר בראשית, וכיצד הוא נלמד ומדויק מהם. ברוב הפעמים הסברים אלה נזקקים לגילוי סודות הפסוקים.

מבחינת תורת הסוד, תהליך ב' מתועד ומתואר גם הוא בספרי תורת הסוד, וספר זה מוסיף הסברים לגבי המקומות שבהם התהליך הזה בא לידי ביטוי ומתממש אצל בני ישראל בפרשיות ספר שמות, ויקרא ובמדבר, וכיצד הוא נלמד ומדויק מהן. אלא שכאן ההסברים מורכבים יותר ונזקקים לפירושי סוד מחדשים. יש לאפיין את עם ישראל הקדוש כ"איש גדול" בעל נשמה. האפיון של עם ישראל, הן מבחינת כלל ופרט והן מבחינת גוף ונשמה, נלמד מסוד הארת המנורה הטהורה. בהיותו בעל נשמה, עם ישראל מסוגל לקבל ספירות. ספירות אלו מתקבלות בשש מוסדות בעם שנקראים מוסדות ה-ו' קצוות (מוסדות ה-ו"ק) שיצירתם מתועדת במהלך פרשיות התורה, ומוסדות אלה הספירות עוברות ומתקבלות בפרטי העם. האופן והדרך שבהם הספירות מתקבלות במוסדות ובפרטים, נלמדים גם הם מסוד הארת המנורה הטהורה.

מתברר שהאירועים המופיעים בספר במדבר, כגון משבר המתאוננים, פרשת המרגלים, מחלוקת קורח ופרשת מי מריבה, שלכאורה מתרחשים באקראי וללא היגיון, משתלבים היטב בתהליך ב', כאשר כל אירוע הוא לטובת יסוד מוסד מסוים, ואילו המשברים והקלקולים נובעים מהיעדר מוסדות תקינים ונאותים באותה עת. בסוף התהליך עם ישראל נהיה דומה לצדיק יחיד בעניין יכולתו ע"י מעשיו להביא שפע לעולם, באופן המספיק כדי להיכנס לארץ ולרשת אותה. מוסדות אלה מהווים ביחד את האחדות הפנימית והאמתית של עם ישראל.

בסוף הספר, שני התהליכים האלה מזוהים כתהליכים של תשובה כאשר תהליך א' הוא תשובת הפרט ואילו תהליך ב' הוא תשובת הכלל, כפי שהם מצווים בפרשת התשובה (בפרשת נצבים) וכפי שאנו מתפללים להם כל יום בתפילת שמונה עשרה.

תהליך ב' הוא עיקר, כי עם ישראל הוא תכלית הבריאה. ולכן נבחרה כותרתו של הספר להיות "יאירו שבעת הנרות", ביטוי המשקף את התפקיד המרכזי של המנורה הטהורה כסוד התהליך, ועוד כי יוצא שהמנורה הטהורה מייצגת את האחדות הפנימית והאמתית של עם ישראל בעל מוסדות הו"ק.

בהתאם לתכנית זו, הספר מחולק לארבעה חלקים: חלק א' כולל הקדמה לספירות הנצרכת להבין את התהליכים הנידונים. לימוד הספירות הוא בהדרגה: בתחילה תיערך פגישה ראשונית במושגים הבסיסיים של הספירות הנמצאים *מוקדם*, ולאחר מכן ייערך עיון בהגדרותיהן המלאות והמדויקות של הספירות ע"פ ספר *שערי אולה*, כאשר הן משולבות בפירוש הפיוט "א-ל מסתתר" מאת ד' *אברהם מימין*. חלק ב' מפרט את התממשותו של תהליך א' אצל האבות בספר בראשית, וחלק ג' מפרט את התממשותו של תהליך ב' אצל הבנים – דור המדבר ודור באי הארץ בספר שמות, ויקרא, במדבר ודברים. פרק ד', חלק ב', מגדיר, מסדר, ומבהיר את שלוש הבריתות שבין ה' לבין ישראל: ברית המילה, ברית השבת וברית התורה, כמבוססות על שלושת האבות באורה של תורת הסוד. חלק ד' כולל את מושגי היסוד של תורת הסוד של האגליז"ל הנצרכים להבנת התהליכים הנידונים והוא מבוסס ע"פ רוב על הספר "אוצרות חיים". גם כאן הלימוד הוא בהדרגה: קודם פוגשים את המושגים הבסיסיים של הצדיק ופירצוף זעיר אנפין ולאחר מכן מוצגים העצמים, המנגנונים והזיווגים שבעולם האצילות. למעשה, אותו סיפור חוזר על עצמו שלוש פעמים: בחלק ב' התממשותו במישור היחיד, ביחס ליעקב אבינו הצדיק, בחלק ג' התממשותו במישור הכלל על עם ישראל הצדיק, ובחלק ד' שורשו בעולם האצילות.

תהליכים אלה מומחשים היטב ע"י איורים נלווים רבים, שבהם הספירות השונות מיוצגות ע"י גוונים המתאימים לאופיין.

כאמור, מלימוד החומר הזה אדם עשוי להכיר את עצמו ואת מקומו ותפקידו בעם ישראל ביתר בהירות. מלימוד חלק ב' הוא יכיר את עצמו כיחיד וידע מה עליו לתקן ולהשלים כדי להגיע לדרגת יעקב אבינו הצדיק, ואילו מלימוד חלק ג' הוא יכיר את הסגולה והייחוד של עם ישראל, ובכך הוא יבוא להכיר את מקומו בו ואת התרומה המיוחדת שיש לו לתרום לעם הקדוש.

הספר מיועד ליראי ה' הבקאים בפירושים על התורה ע"פ פשט, רמז, ודרש (כגון פירושיהם של *דש"י* ו*דמכ"ן*) ומכירים את דרך לימוד הש"ס. הספר כולל ביאור למושגי היסוד בתורת הסוד הנצרכים בו.

הספר ודאי יעניין הן את לומדי התורה הנהנים מהתעמקות וגילוי האמת בפרשת השבוע, והן את חכמי תורת הסוד שישמחו לראות מימושים של תורת הסוד בפרשיות התורה, וכיצד אותם המימושים יחזרו וירחיבו ויחדדו את הבנתם בתורת הסוד עצמה.

ב

ארגון הספר ותוכן הפרקים

הנה רשימה של כל המאמרים שבספר לפי הסדר ביחד עם תקציר של התוכן.

חלק א: הקדמה

כולל הקדמה לספירות הנצרכת בכדי להבין את התהליכים הנידונים בחלק ב' וחלק ג'.

פרק א: "מבוא" – מכיל מידע כללי על הספר:

א. "הקדמת המחבר"

ב. "ארגון הספר ותוכן הפרקים"

ג. "מקורות"

ד. "הכרת תודה"

פרק ב: "הספירות" – מגדיר את המושגים הבסיסיים של תורת הסוד:

א. "עולמות ונשמות" – העולמות הרוחניים • נשמות האדם.

ב. "טוב ורע והמצוות" – טוב ורע • שני יצרים • זוהמא שהטיל הנחש - חטא אדם הראשון • קטטת החומר עם הנשמה • קיום מצוות וסילוק הרע • סוד מרע ועשה טוב • הקליפות וקליפת נוגה • פעולות הנר"ן בסילוק הרע • ניצוצי קדושה והעלאתם • שתי בחינות תיקון.

ג. "מושגים מהזוהר" – הספירות ומקורן בתורה • הספירות והאבות - אמצעים להשפעת הספירות • חסד, גבורה, תפארת - הַדְמוּת לַהֲקַב"ה • נצח, הוד ויסוד - סומכים לספירות • ספירת היסוד - הורדת שפע לעולם • כתר, חכמה ובינה - המוחין הקודמים לספירות • השלמת קבלת ספירות - נקמה בפלשתים • שמות קודש לספירות.

ד. "הגדרותיהן של הספירות" – הספירות - הגדרה מלאה ע"פ ספר שערי אודות ועם פירוש הפיוט "א-ל מסתתר" • יחס תומך/נתמך בין הספירות • מניית עשר ספירות.

ה. "השתלשלות הספירות" – ירידת כתר לעולם ע"י שלישיות ספירות • סדר התהוות הספירות • עשה טוב וסור מרע במישורים שונים • השתלשלות הספירות לפי "מסילת ישרים".

חלק ב: האבות

מפרט את התממשותו של התהליך שבו יעקב אבינו נהיה צדיק: תרומתם של הוריו לתהליך, התעלותו, והשלמתו ע"י מעשיו – המתרחש בספר בראשית.

פרק א: "חסד לאברהם" – הכולל מאמרים מספר בראשית, עוסק בעומק הבנת מידת החסד, שהיא המידה העיקרית של ה':

א. "יתעבד למיכל לכל נפש – תיקון ע"י חסד" – מידת החסד באה לעולם דרך אברהם אבינו, ויש בכוח השפעתה לתקן את העולם. כיום טוב, היהודי מתקן את העולם מסביבו בחסד ע"י הזמנת נצרכים לסעודתו.

ב. "שמחת יום טוב – חסד לאברהם" – אברהם אבינו קונה את מידת החסד בהידמות לקב"ה. אברהם שמח בהיוודע לו תפקידו וייעודו כבעל חסד עליון, שעבורו הוא נברא.

ג. "ואתנה בריתי ביני ובינך" – אברהם אבינו מגשים ומגלה את מידת החסד ע"י מצוות עשה של מילה.

פרק ב: "פחד יצחק" – הכולל גם הוא מאמרים מספר בראשית, מתאר כיצד יצחק אבינו קונה את מידת הגבורה:

א. "שכון בארץ" – יצחק אבינו הוא עולה תמימה – הוא שולט לגמרי על יצרו כאילו זה אינו קיים. הוא ירש את מידת הגבורה הממותקת בחסד אברהם והשתלם בה בהידמותו למידת הגבורה של ה', בעניין הבאות; ועוד, קיבל מוח הבינה, בעניין "מאה שערים".

פרק ג: "אמת ליעקב" – הכולל גם הוא מאמרים מספר בראשית, עוסק בקניית ספירת התפארת אצל יעקב אבינו:

א. "כל פרי העץ אשר הותיר הברד – צור תמים פעלו" – מסתבר שמכת הברד היא דוגמה לפעולת ה' לפי ספירת התפארת.

ב. "והיו לבשר אחד – מידת התפארת" – נשמת יעקב אבינו השיגה את מידת התפארת הודות ליכולתו למזג את מידות החסד והגבורה של הוריו ע"פ דעת תורה, כפי שמשקף בפרצוף יעקב. יעקב אבינו קונה את מידות הבינה והגבורה.

ג. "ויותר יעקב לבדו – מידות נצח והוד" – יעקב מדקדק במצוות לא תעשה של ממון בהשפעת ספירת ההוד ובכך מנצח את שרו של עשו. יש חילוף הספירות חסד וגבורה במפגשם ויעקב אבינו יצטרך תיקון בחסד וזה יתבצע לאחר כניסתו לארץ.

ד. "גדלותה של לאה אמנו" – לאה אמנו מתגדלת ממדרגה למדרגה לפי מניעה ושאיפותיה עד שהיא משיגה דרגת שלמות נעלה ביותר. שורש נשמתה מתעלה מפרצוף לאה תחתון לפרצוף לאה עליון כאשר ההתעלות נמדדת לפי טיב ילדיה.

ה. "יעקב אבינו לא מת" – נפשו של יעקב אבינו לא מתה אלא נמשכה בבניו, שביחד קיבלו את כל תכונותיו, כך שבמערך הדגלים במדבר יכלו לפעול כמוהו. פרצוף יעקב בזיווג עם פרצוף לאה תחתון מולידים את דור המדבר.

פרק ד: "הברית והחסד" – עוסק בעניין הברית:

א. "ברית, אות ברית וברית עולם – ברית הקשת" – מושגי היסוד של ברית: הסכם ברית, אות הברית, ברית עולם והחטא – המיתקן נלמדים במסגרת ברית הקשת.

ב. "בריתי אברהם – ברית המילה" – ברית המילה היא ברית עולם הממשיכה את חסד אברהם מדור לדור. ברית מילה היא ברית שבה ה' משגיח שזרע אברהם אבינו יימשך וימשיך לשאת את מידת החסד שלו. שמירת הברית היא שמירת חוקי העריות, כדי לכוון את הזרע הקדוש לדור הבא בקדושה. המילה עם הפריעה מעוררת את מידת התפארת של יעקב בכל ילד הנולד בכל דור.

ג. "בריתי יצחק – ברית השבת" – ברית השבת היא ברית עולם המבטיחה ברכת קיום לעם ישראל בארץ תמורת הכרה והודאה בה' כבורא עולם כפי שמסומן בשמירת השבת ע"י ישראל.

ד. "ברית עליון – ברית התורה" – ברית עליון של ברית המילה מושרשת באבא-חכמה וברית עליון של ברית שבת מושרשת באמא-בינה. ע"י התחזקות בחכמה ובינה של ברית עליון האדם משתלט על יצרו כחלקו בברית. המיזוג של שתי בריתות העליון הוא ברית התורה, ברית יעקב.

חלק ג: הבנים

מפרט את התממשותו של התהליך שבו עם ישראל נהיה גוי צדיק מוכן להיכנס לארץ: התהוותו ביציאת מצרים, נישואיו עם הקב"ה בחנוכת המשכן, והתעלותו והשלמת מוסדותיו במדבר – המתרחש בספר שמות, ויקרא, במדבר ודברים.

פרק א: "כלל ישראל במדבר" – מאפיין את כלל ישראל במדבר כיישות בעלת נשמה שנבנית ופועלת לפי סוד המנורה הטהורה:

א. "ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל" – המנורה מייצגת את אחדות עם ישראל, הן מבחינת כלל ופרט, הן מבחינת גוף ונשמה. נשמת כלל ישראל היא עיקר העם, והשכינה שורה עליה ומתחברת אליה. התורה מגלה לנו, דרך המנורה, מנגנון בעל חשיבות מכרעת בבניית מוסדות ו"ק של כלל ישראל.

ב. "כלל ישראל ומוסדותיו" – כלל ישראל במדבר הוא ישות בעלת נשמה שיכולה לקבל ספירות. לישות זו שיש מוסדות, כללים, המשמשים כלי קיבול לשש הספירות, חסד עד יסוד, ונקראים מוסדות ו"ק (ו' קצוות).

ג. "המנורה ומוסדות ה-ו"ק" – מנגנונים לבניית מוסדות ה-ו"ק לפי דגם המנורה. סדר התהוות מוסדות ה-ו"ק.

פרק ב: "חכמה בינה ודעת" – מתאר כיצד מתקבלות שלוש הספירות הראשונות חכמה, בינה ודעת בכלל ישראל:

א. "ואכלתם אותו בחיפזון – מוח החכמה" – זכירת ברית ה' מעוררות הספירות לגאולת ישראל. מוח החכמה מתקבל בעם ישראל ע"י הציווי לצאת ממצרים בחיפזון דווקא.

ב. "ויבקעו המים – מוח הבינה" – מוח הבינה מתקבל בעם ישראל בקריעת ים סוף. רכישת מידת האמונה היא תנאי קדם לקבלת מוח הבינה.

ג. "מתן תורה – מוח הדעת" – מוח הדעת מתקבל בעם ישראל במתן תורה.

ד. "המוחין מתקבלים בנשמת הכלל" – השפעות חב"ד מתקבלות בנשמת הכלל. כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי. קניין כל-בכור ע"י ספירת הבינה.

ה. "מלא אותם חכמת לב – תיקון חטא העגל" – התיקון לחטא העגל הוא בהשגת החיבור והאיחוד הנכון בין מחשבה ומעשה, כפי שהשיגו בצלאל וחבריו בעשיית

מלאכת בניית המשכן בהתכוונם לשם שמים. מלאכת בניית המשכן מעוררת הגדלת ספירות (המוחין) חב"ד בעולם האצילות.

פרק ג: "קשר של נישואין" – הכולל מאמרים מספר ויקרא, עוסק בקשר הנישואין הנוצר בין עם ישראל לבין הקב"ה עם הקמת המשכן:

א. "כבוד ה' נראה אל כל העם – תיקון חטא אדם הראשון" – עבודת הקרבנות במשכן בימי המילואים וברכותיהם של אהרן ומשה רבנו, גורמות לשחזור הזיווג של פרצוף יעקב עם פרצוף לאה תחתון לאחר ביטולו בחטא העגל, להשראת השכינה על כל העם והחזרת המוחין לנשמתו. מוקם קשר של נישואין בין עם ישראל לבין הקב"ה.

ב. "כי הדם הוא בנפש יכפר – הפרט מתכפר מתוך הכלל" – קשר הנישואין פועל גם כלפי מעלה ע"י הקרבת הקרבנות: בהקרבת קרבן יחיד, נפש היחיד נקשרת ומשפיעה על ה' דרך נשמת הכלל ע"י הכהנים והלוויים העובדים במשכן, וכפי שמיוצג ע"י המנורה הטהורה.

ג. "נדב ואביהוא גדולי עולם היו" – השראת השכינה על נשמת הכלל באמצעות הכהנים היא קשר של נישואין, היינו זיווג יחיד ובלעדי, כפי שמוכח ע"י שריפת נשמות נדב ואביהוא כבת כהן שזינתה. הוכח שעבודת הקטורת היא העבודה המתאימה בכדי לקרב את נשמת הכלל לה'.

פרק ד: "מוסדות חסד וגבורה" – עוסק בספירות חסד וגבורה בדור המדבר ובפרט כיצד הן מתקבלות קודם במוסדות ה-ו"ק הכהנים והלוויים ומהם עובדות לפרטים.

א. "ברכת הכהנים ומוסד החסד" – בברכת הכהנים ה' מברך את כלל ישראל בשלבים: ראשית, ה' מברך את כלל הכהנים, ושנית, הם חוזרים ומברכים את כלל ישראל. כך ברכת הכהנים מדגימה וממחישה תהליך כללי במוסדות הו"ק: כלל הכהנים משמש כלי קיבול של חסד עבור העם. הוא קולט את ספירת החסד וחוזר ומשפיע אותה לנפשות הפרטיות.

ב. "הלוויים – מוסד הגבורה" – כלל הלוויים בעבודתם ממלאים תפקיד של כלי קיבול לספירת הגבורה עבור העם. עבודת הלוויים – השירה, השמירה והקדושה – מהוות ביחד את מידת הגבורה שהם קולטים ומשפיעים.

ג. "יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה" – ע"י סמיכות עניין המנורה לפרשייה הנוגעת ללוויים שלאחריו, המנורה מתגלה כדגם ובניין אב לאופן הורדת הספירות חסד וגבורה לכלל ישראל.

פרק ה: "מוסד התפארת" – עוסק בדרך שבה ספירת התפארת משפיעה דרך כלל העם:

א. "קדושת החבורה" – הקדושה המיוחדת שבחבורה הנמנית על קרבן הפסח מזוהה כגורם מאחד בכלל ישראל שיהוו מוסד התפארת המתקבלת בהם במצוות קרבן פסח, ומצוות עשה של אכילת קרבן פסח על ידם תזוהה כמרכיב של חסד בתפארת.

ב. "ועצם לא תשברו בו" – הלאו של שבירת העצם מיועד למנוע מריבות באכילת קרבן הפסח ע"י החבורה, ובכך תומך ומסייע לחבורה לאכול במידת החסד. לאו זה מזוהה כמרכיב של גבורה בספירת התפארת המתקבלת בכלל ישראל במצוות קרבן פסח.

ג. "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו – מוסד התפארת" – ספירת התפארת משפיעה דרך כלל העם בהקרכת קרבן הפסח. ספירת התפארת נקלטת בכלל ישראל ע"י המיזוג של נשמות הפרטים מצד החסד עם נשמות הפרטים מצד הגבורה כמיוצגת ע"י המנורה.

פרק ו: "מוסדות נצח והוד" – עוסק בספירות נצח והוד בדור המדבר ובפרט כיצד הן מתקבלות קודם במוסדות הסנהדרין והשופטים והשוטרים, ומהם עובדות לפרטים:

א. "החטא של המתאוננים" – משבר המתאוננים מזוהה כמלחמת אחים שפירושה ניתוק ספירת החסד. יתר על כן, נפסקה ספירת הגבורה כמוכח מהקטע הסמוך "הַתְּאֻוֹ תִּאֻוָּה".

ב. "למה הרעת לעבדך – תפילת ה"תרועה" – תפילת ה"תרועה" של משה רבנו מתוך רוב רוע בנפש הכלל מבקשת השפעת ספירת הנצח להילחם בו ומביאה לידי ייסוד הסנהדרין והדיפת יצר הרע, והיא השורש של ראש השנה ויום הכיפורים.

ג. "אספה לי שבעים איש – מוסד הנצח" – משבר המתאוננים, וניתוק השפעות חסד וגבורה שהתרחש בעקבותיו, נגרם ע"י כישלון במערכת המשפט. מערכת המשפט מתוקנת ע"י ייסוד מוסד הסנהדרין, אשר משפיע את ספירת הנצח ע"י פסיקת תורה שבעל פה.

ד. "שופטים ושוטרים תתן לך – מוסד ההוד" – מוסדות השופטים והשוטרים נבחרו להשפיע את ספירת ההוד ע"י עשיית צדק במשפט. בהשפעת מוסדות נצח והוד אלה, היחידים בעם מקיימים תורה ומצוות בהידור מצד תורה שבעל פה.

פרק ז: "מוסד היסוד" – עוסק בספירת היסוד:

א. "הקדמה לספירת היסוד" – ספירת היסוד היא האיחוד והמיזוג הנכון בין ספירות הנצח וההוד. מוסד היסוד הוא המיזוג של נשמות הפרטים מצד החסידות עם נשמות הפרטים מצד הצדיקות כמיוצג ע"י המנורה. ספירת המלכות היא פועל יוצא של

ספירת היסוד. בזכות השתלטות וממלכה של הצדיק בעל מידת היסוד על טבעו הפנימי, באה השתלטותו וממלכתו על הטבע החיצוני. ספירת היסוד באה לתת קיום לספירת התפארת, שהיא עיקר. ספירת יסוד זו משלימה את ספירת היסוד של ברית המילה.

ב. "שלח לך אנשים – מוסד היסוד" – ראשי השבטים נבחרים ע"פ זכותם כצדיקים להיות המוסד שמשפיע ספירת היסוד, אלא שאיחודם התפרק בענייני כבוד ולשון הרע, ועוד, מפני ששאפו להגביר את השפעתם, השפעת היסוד, יתר על מידתה.

ג. "והיה לכם לציצית" – שני סוגי יראת ה' – יראת החטא ויראת הרוממות – רמוזים במצוות ציצית.

ד. "טלית שכולה תכלת" – קורח מציע שינוי במבנה העם, שבו ספירת היסוד תתגבר על ספירת התפארת. השקר בדבריו מאובחן בעזרת מצוות ציצית.

ה. "הנוגע במת לכל נפש אדם" – נגיעה במת מביאה להפסקת ספירת הנצח, ובכוחו של אפר הפרה להחזיר אותה. ספירת היסוד תלויה בספירת הנצח, ולכן הטהרה נצרכת לקיום של ספירת היסוד.

פרק ח: "מלכות רחל" – עוסק בהשפעת מלכות רחל לגבי עם ישראל:

א. "להקדישני לעיני בני ישראל" – החל ממעמד מי מריבה, התגברות על הטבע לצורך הבאת שפע נעשית רק ע"פ רצון הצדיק בספירת היסוד ולא ע"פ משה ואהרן בכוח המטה. ראשי השבטים היו אלה שהצליחו לחפור את הבאר בזכות ספירת היסוד שלהם. שירת הבאר היא נקודת מפנה בעולם האצילות. בשיתוף דור באי הארץ בעל ספירת היסוד, עם ישראל בעל מוסדות הו"ק גורם לזיווג זעיר אנפין עם מלכות רחל ומוריד שפע המספיק כדי לאפשר כניסה לארץ.

ב. "והיית אך שמח" – השתלשלות הספירות בכלל ישראל לפי החגים. העם "אך שמח" בסוכות בהשלמת השתלשלות הספירות בו.

פרק ט: "מלכות לאה" – עוסק בהשפעת מלכות לאה לגבי עם ישראל והעולם:

א. "הן-עם לבדד ישכן" – בלעם זכה לראות דרך מלכות לאה את ראש ז"א/ישראל וכל התכונות שלו עד מלך המשיח.

ב. "תשוב אל ה'" – פרשת התשובה מתפרשת לפי הפשט ולפי הסוד. נלמדות מהפרשה הן תשובת הפרט והן תשובת הכלל.

ג. "התשובה ותפילת שמונה עשרה" – התשובה מיוחסת לספירות, לתפילת שמונה עשרה, ולקישוט מלכויות רחל ולאה.

חלק ד: הפרצופים

חלק זה מבאר את מושגי היסוד בקבלת האריז"ל, תורת הסוד, שהם נצרכים ומספיקים בכדי להבין את התהליכים המופיעים בחלק ב' וחלק ג'.

פרק א: "הצדיק ופרצוף זעיר אנפין" – דן בצדיק במבט של תורת הסוד:

- א. "הצדיק" – הצדיק – מושלם ומאוחד במידות.
- ב. "פרצוף זעיר אנפין" – מקור מידות הצדיק: ספירות בעולם האצילות – פרצוף זעיר אנפין • הנהגה כללית • ספירה נפרטת לפרצוף • המלכות – נוקבא דזעיר אנפין.
- ג. "התקשרות בין פרצוף זעיר אנפין לבין הצדיק" – ספירת המלכות נפרטת לעשר ספירות פרטיות • ספירות דמלכות מאירות בעולמות הבי"ע • הגבול בין עולם האצילות ובין עולמות הבי"ע.
- ד. "השפעת הצדיק על פרצוף ז"א והורדת השפע" – נר"ן הצדיק משתפים את ספירות דמלכות כדי להשפיע על מלכות דאצילות • אופן העלאת המ"ן • העלאת המ"ן בתפילת הצדיק • צדיק נהנה מהשפע תחילה.

פרק ב: "כלל ישראל הצדיק" – דן בכלל ישראל הצדיק במבט של תורת הסוד:

- א. "כלל ישראל ומוסדות הו"ק" – הספירות מתקבלות בשני שלבים • כלל הכהנים – מוסד הו"ק של החסד • דור המדבר באו מזיווג יעקב ולאה תחתון.
- ב. "השפעת הכלל על פרצוף יעקב והורדת השפע" – מעשיו של הכלל • המ"ן מועלה למלכות ע"י עבודת הכהן בכלי המשכן • מזבח הזהב • המנורה • מזבח הנחשת – קרבן תמיד • השולחן • מלכות לאה ומלכות רחל בכלל ישראל במשכן.

פרק ג: "עולם האצילות" – כולל העצמים המצויים בו והמנגנונים הפועלים עליהם:

- א. "עצמים" – ספירות דאצילות • מבנה הספירות והפרצופים בעולם האצילות • פרצופים נוספים בעולם האצילות.
- ב. "המנגנונים" – מנגנונים הפועלים בעולם האצילות • התלבשות • חסדים וגבורות • מיתוק וחימוץ – העקדה • חימוץ • הכרעה • הכרעה מול מיתוק/חימוץ.

פרק ד: "פרצופים" – מפרט את הפרצופים השונים בעולם האצילות ודרך התהוותם והשתלשלותם:

- א. "אבא ואמא" – אבא ואמא – אברהם ויצחק • אבא מתלבש בז"א • חסד אברהם מתגלה במילה • אמא מתלבש בז"א • מיתוק בינה ע"י חכמה.
- ב. "זיווג אבא ואמא" – זיווג אבא ואמא – איחוד חסד וגבורה של א"א • לידת המוחין של אבא ואמא • זיווג אבא ואמא • הבינה של אבא ממתק את הבינה של אמא • החכמה של אמא מחמץ את החכמה של אבא • חילוף המוחין • ההכרעה של מוח הדעת של או"א.
- ג. "זעיר אנפין" – ירידת נה"י דאבא ואמא לתוך ז"א ויצירת המוחין של ז"א • חכמה, בינה ודעת דז"א • הגדלת הספירות של ז"א בשלישים • הקו האמצעי.
- ד. "לאה" – בניית חסד גבורה ושליש התפארת של ז"א • בניית פרצוף לאה • לאה משפיעה בעולם האצילות • שלבי בנייתו.
- ה. "רחל" – בניית נצח, הוד, ויסוד של ז"א • בניית צדדי ימין ושמאל של פרצוף רחל • חסדים בפרצוף רחל • גבורות בפרצוף רחל.
- ו. "האחדות הנצחית של עם ישראל" – מלכות רחל והמנורה • האחדות הנצחית של עם ישראל.
- ז. "יעקב" – בניית פרצוף יעקב • בניית חכמה בינה ודעת של פרצוף יעקב • ייחודו של פרצוף יעקב • פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב • בניית שאר הספירות של פרצוף יעקב.
- ח. "לאה תחתון" – דור המדבר" – פרצוף לאה תחתון הוא נוקבא של פרצוף יעקב ונקרא דור המדבר.
- ט. "ישראל" – פרצוף ישראל • זיווג ישראל עם מלכות לאה ע"י חו"ג • זיווג ישראל עם מלכות רחל ע"י חו"ג • מלכות רחל – עקרת הבית • הטבע משתנה לטובת הצדיק • מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות.

פרק ה: "זיווגים" – מתאר את הזיווגים בין הפרצופים:

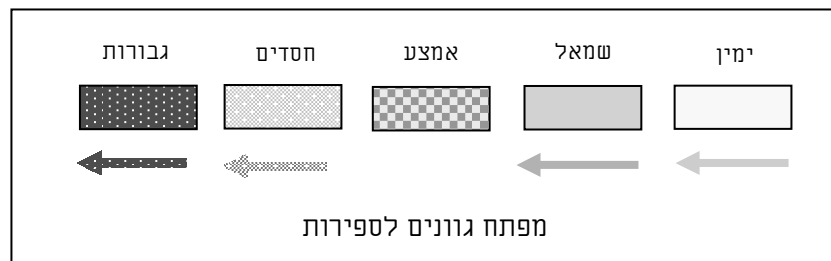
- א. "סדר זיווגים" – זיווגים של פרצופים כתוצאה ממעשים בתחתונים המתוארים בתורה • יעקב אבינו ולאה אמנו בספר בראשית • דור המדבר ודור באי הארץ במדבר • התפילה והזיווג.

סדר הקריאה בספר

מומלץ לכל הקוראים להתחיל את הקריאה בחלק א', פרק ב', המכיל הגדרות ופעולות של הספירות השייכות לכל הספר. לאחר מכן ניתן לגשת לחלק ב' ולחלק ג', כאשר תוך כדי הקריאה שם יש לקרוא סעיפים בודדים מתוך חלק ד' לפי הצורך, ע"פ ההפניות המופיעות שם. קריאה כזו תדגיש לקורא היטב עד כמה תורת הסוד באה לידי ביטוי בחומש ועוד, יקל עליו לפגוש לראשונה את מושגי היסוד של תורת הסוד כאשר הם עולים באופן טבעי מתוך הפרשה ואחר כך ללמוד אותם באופן מסודר בחלק ד'. לבסוף, כדי להשיג הבנה מושלמת יש לקרוא חלק ד' לפי הסדר, ואז לעבור פעם נוספת על חלק ב' וחלק ג'.

האיורים

כאמור, התהליכים בספר מומחשים היטב ע"י איורים נלווים רבים. למען בהירות האיורים, הספירות מופיעות בהם בגוונים שרומזים על אופיין. גוונים שונים מוקצים לספירות צד ימין (חכמה, חסד, נצח), לספירות צד שמאל (בינה, גבורה, הוד), לספירות אמצע (דעת, תפארת, יסוד) ולגבורות, כדלקמן:

**ג****מקורות**

רוב המאמרים לקוחים מתוך הספר "שים שלום" (נמצא ב"אוצר החכמה"), ויש בהם הפניות למאמרים אחרים באותו ספר. מאמרים אחדים נוספו בכתיבת ספר זה.

המקורות הם:

- ספרי תורת הסוד ומוסר: זוהר, שערי אורה (ר' יוסף ג'קטיליה), אוצרות חיים, עץ חיים, שערי קדושה, ושער הכוונות (רבי חיים ויטל ע"פ האריז"ל), מסילת ישרים, קל"ח פתחי חכמה, ודרך ה' (רמח"ל), תומר דבורה (רמ"ק), מגיד ישרים (בית יוסף), שפתי חיים (רב חיים פרידלנדר), מאורי אור (מאיר פאפרוש).

- מפרשי התורה: רש"י, צרור המור, אור החיים, ספורנו, מלבי"ם, רמב"ן, רבנו בחיי, שפת אמת, אבן עזרא, רש"ר הירש, העמק דבר, משך חכמה, נתיבות שלום, ספר החינוך.
- המספרים בסוגריים לבד מתייחסים למספרי העמודים בספר "אוצרות חיים", מהדורת "מתוק מדבש" חלק ב'.

7

הכרת תודה

ברצוני להביע תודה והערכה לגה"צ הרב יהודה ספרין שליט"א שהדריך אותי בלימוד תורת הסוד ותתן רבות להבהרת מושגי תורת הסוד המופיעים בספר, ובמידה שמופיעה בהם טעות הרי זה באחריותי. תודתי נתונה גם לרה"ג ר' דוד אהרונ' שעבר על כל הספר ובמיוחד על חלק ד', הציע תיקונים רבים והוסיף מקורות מכתבי האריז"ל.

אזכיר בברכה את מו"ר מרן הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שאת שיעוריו בגמרא זכיתי לשמוע במשך שנים רבות ושעודדני ללמוד וללמד, ובייחוד ממנו למדתי מהו כבוד התורה האמתי. כן אזכיר בברכה את מו"ר הרב רבי ישראל וולגלרנטר שאת שיעוריו בחומש זכיתי לשמוע במשך שנים ושמסר לי את המפתחות לעומק פירוש דש"י על התורה.

ועוד, הנני אסיר תודה לבני ר' דוד הרבנד שתתן רבות בעריכה והגהה של הספר ולבתי שיפה עיצבה את העטיפה.

ברוך המלמד תורה לעמו ישראל אשר חַנְּנִי דעת, לימדני בינה ועזרני להשלים ספר זה לתועלת הציבור.

יואל הרבנד, ביתר עילית, ניסן תשע"ב

המחבר הוא מצאצאיו של בעל יסוד ושורש העבודה.

פרק ב הספירות

בפרק הזה נזכיר את מושגי הספירות הנצרכים בכדי לפרש ולהבין את סודות פרשיות התורה שנעסוק בהן בספר.

המקור העיקרי של פרק זה הוא הספר "שערי אורה" מאת ר' יוסף ג'יקטיליה, שמבאר את ענייני הספירות.

הפרק מפתח את מושג הספירות מהקל אל הכבד: מאמר א' מגדיר מהם עולמות האצילות, הבריאה, היצירה והעשייה; מגדיר מהן ישויות הנשמה של האדם – נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, ועוד, מציג את ההתאמה בין העולמות והנשמות.

מאמר ב' מגדיר מושגי טוב ורע ומתאר את הקשר שלהם לעולמות ונשמות כולל סילוק של הרע והעלאת ניצוצות הקדושה ע"י תפילה ומעשים טובים ולבסוף מבהיר מהו חטא אדם הראשון.

מאמר ג' מכיר לקורא את מושגי המפתח של תורת הסוד במסגרת פשוטה יחסית. מופיעים במאמר הנלקח מהזוהר מושגים ועקרונות שחוזרים על עצמם בהמשך הספר בהקשרים מורכבים יותר.

מאמר ד' מציג הגדרות מלאות ומדויקות לכל הספירות בשילוב עם פירוש הפיוט הנודע "א-ל מסתתר" מאת ד' אברהם מימין.

מאמר ה' מדבר על השתלשלות הספירות בעולמות הבריאה, היצירה והעשייה בהתייחס לבחינת "עשה טוב וסור מרע", ועוד, מקשר את הנושא עם השתלשלות הספירות שבספר "מסילת ישרים".

א

עולמות ונשמות

העולמות הרוחניים • נשמות האדם

ראשית נגדיר את העולמות הרוחניים ואת נשמות האדם הפועלות בהם.

העולמות הרוחניים

הגמרא (סוטה י"ד.) שואלת על הפסוק "אַחֲרֵי יָ-הֵ-נָ-ה אֶ-לֵהֶיכֶם תֵּלְכוּ" (דברים י"ג, ה'): וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר "כִּי יָ-הֵ-נָ-ה אֶ-לֵהֶיךָ אִשׁ אֲכָלָה הוּא" (דברים ד, כד)? והגמרא מתרצת: אלא [יש] להלך אחר מידותיו של הקב"ה ואמנם, מצוות עשה היא ללכת ולהידמות בדרכי ה' כפי שכתוב: "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי" (דברים כ"ח, ט') (מצווה תרי"א בספר החינוך). מכאן שהקב"ה מגלה את מידותיו ודרכיו (שהן ספירותיו כפי שיבואר) לאדם לצורך הידמות תוך הסתרת "אשו", אורו וטובו האינסופי, כאשר ההתגלות וההסתרה הולכות ומתעצמות יחד דרך סדרה של עולמות (עולם היינו היעלמות, הסתרה) כפי שרמזו בפסוק הנ"ל "אַחֲרֵי יָ-הֵ-נָ-ה י' - עולם האצילות, ה' - עולם הבריאה, ו' - עולם היצירה, ה' - עולם העשייה (שערי קדושה ג', א'). אולם, התגלות זו של מידות ה' בעולמות באה על חשבון התגברות הרע שם כתוצאה מהסתרת טובו ית'.

- **עולם הבריאה** - זהו עולם קדוש ומלאכי שרובו טוב ומיעוטו רע, עולם שבו רצון ה' שולט. מבחינת האדם, יצר הטוב שולט לגמרי על יצר הרע, והאדם עושה את רצון ה' ללא הרהורים וללא בחירה.
- **עולם היצירה** - זהו עולם שמעורבים בו טוב ורע, כל אחד במידה לא מבוטלת. מבחינת האדם, יצר הטוב ויצר הרע הם בהתמודדות, וכדי לעשות את רצון ה' האדם צריך לבחור בטוב על פני הרע.
- **עולם העשייה** - זהו עולם שרובו רע ומיעוטו טוב, עולם של תאוות ודחפים. מבחינת האדם, יצר הרע שולט לגמרי על יצר הטוב, והאדם יזדקק לסייעתא דשמיא בכדי לעשות את רצון ה', והוא יצליח רק לפי מידות טובות והרגל למוד וקנוי, כפי שכותב דוד המלך ע"ה בתהילים (קייט, נ"ט) "חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאָשִׁיבָה רַגְלִי (הַרְגְלִי) אֶל-עֲדֹתֶיךָ."

נבחין בין העולמות בעזרת משל המובא במסכת גיטין צ"א: יש לך אדם שזוכב נופל לתוך כוסו וזורק את הכוס ואינו שותהו, זו היא מדת פפוס בן יהודה. ויש לך אדם שזוכב נופל לתוך כוסו וזורק את הזוכב ושותה את הכוס וזו היא מדת כל אדם. ויש לך אדם שזוכב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו – זו היא מדת אדם רע.

שלושת המקרים האלה מתאימים לשלושת העולמות: אדם בעולם הבריאה אינו נכנס לספק בדבר הקשור לרצון ה', אדם בעולם היצירה בוחר את הטוב תוך כדי דחיית הרע, ואדם בעולם העשייה נדחף לעשות את הרע. ר' גם תניא פרק א'.

- **עולם האצילות** – מעל לעולמות בריאה, יצירה ועשייה ישנו עולם האצילות, שהוא מאוכלס בשורשים ומקורות של כל מה שמתרחש בעולמות שמתחתיו, בבחינת מחשבה קודמת למעשה. ספירות ופרצופים הנמצאים בעולם האצילות מאצילים את השפעתם מטה על העולמות ב"ע.

הערה חשובה: בספר זה אנו משתמשים במונחים גשמיים כגון אורות וכלים, וכן בשמות האיברים גוף, ראש וזרוע, כדי לתאר עצמים והשפעות רוחניות בעולם האצילות. וכן ניעזר באיורים כדי להמחיש את הדברים. יש לדעת שהמונחים והאיורים הם רק אמצעים ומְשָׁלִים המאפשרים התייחסות לעצמים ולהשפעות אלה, כאשר האמת היא שלא ניתן בשכל האנושי לתפוס אותם כלל כמו שאנו אומרים ב"ג העיקרים: "אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל". ר' פרק ז' בפתחה ל"אוצרות חיים".

נשמות האדם

ישנן חמש ישויות של נשמה באדם: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. שלוש הישויות הראשונות, נפש, רוח ונשמה, מתקיימות ופועלות בעולמות ב"ע המתאימים להן כל אחת לפי אופייה כדלקמן כפי שכתוב "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצֶלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ" (בראשית א', כ"ו). ניתן להבדיל בין הישויות הללו בבחינת מידת הבחירה החופשית שבהן, כאשר כל ישות מתאימה לעולם אחר.

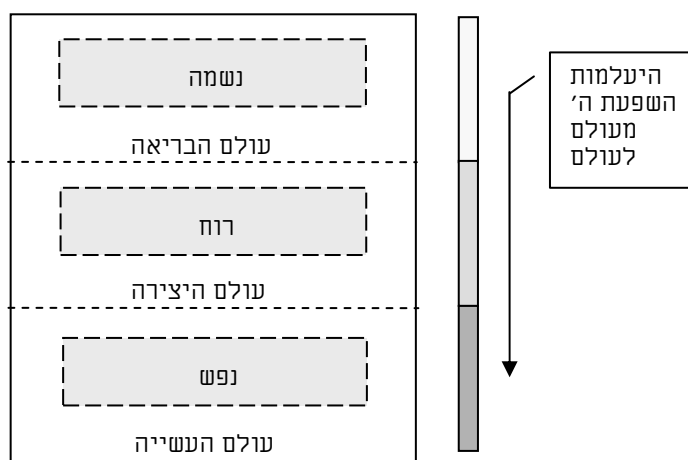
- **נשמה** – ישות הנשמה היא בחינת עולם הבריאה. הנשמה נפרדת מהגוף והיא קדושה ומלאכית. כמו שהמלאכים יודעים לעשות את רצון ה' בלבד, כך הנשמה היא נטולת בחירה חופשית כלפי שמים. הנשמה פועלת בעולם הבריאה, שם לא שייכת בחירה חופשית, אלא היא מקבלת השפעות עליונות מה' בגדר של בריאה.
- **רוח** – ישות הרוח היא בחינת עולם היצירה. הרוח מתקיימת מצד רוח האדם הנתונה וכלואה בבשר ועי"ז יש לה בחירה. כלומר, ישות הרוח אינה מונעת לגמרי ע"י הגוף כמו הנפש ואינה מונעת לגמרי ע"י השמים כמו הנשמה, וא"כ יש לה תחום של

בחירה חופשית. הרוח פועלת בעולם היצירה, כי היא חופשייה לבחור בין הטוב והרע שם.

- **נפש** – ישות הנפש היא בחינת עולם העשייה. ישות הנפש היא מצד הנפש החיונית והגוף הבהמי, ובכך גם לה אין בחירה חופשית, כי הנפש החיונית מונעת ע"י הגוף כמתוכנן בבריאה. היא נטולת בחירה חופשית ביחס לטבע. הנפש פועלת בעולם העשייה, שם היא חווה את כוחות הטבע ונכפית מולם והוא יצליח רק לפי מידות טובות והרגל למוך וקנוי כאמור.

המלבי"ם (במדבר כ"ז, ט"ז) בפרשת מינוי יהושע למנהיג ("יפקד ה' א-להי הרוחות לכל בשר") מבדיל בין הישויות האלו ביחס לבחירה חופשית.

הציור הבא מראה את היחס בין ישויות נפש, רוח, נשמה (נר"נ) ועולמות הבי"ע ומסומנת בו היעלמות עוצמת השפעת ה' (הסתרת אשו, האור האינסופי) בהדרגה מעולם לעולם.



- **חיה** – ישות החיה היא ישות נשמת אדם, שהיא מעל נפש, רוח ונשמה (נר"נ), והיא שנקראת גם נשמה לנשמה. החיה היא בחינת עולם האצילות ופועלת שם ומאצילה ומשפיעה על הנר"נ של הזולת ברצון להיטיבו. ההבדל בין נר"נ לבין חיה הוא כך: הנר"נ של אדם, שנקראות **פנימי**, עוסקות בלהיטיב לאדם עצמו, ואילו החיה, שנקראת **מקיף**, עוסקת בלהיטיב לאחרים. החיה מושגת ופועלת רק ביחיד סגולה כמו משה רבנו ומלך המשיח, שנבחרו לתקן, להדריך, להחיות ולהעמיד את בני דורם ("ספר הגלגולים" פרק י"ב). הנר"נ של אדם בעל חיה כזה צריך להיות מתוקן ומושלם כבר, והוא שהשיג את מידת הקדושה כפי שמתארה "מסילת ישרים".

לאה אמנו השיגה חיה בלדת יששכר ואילך (ר' "גדלותה של לאה אמנו" עמ' 106) ומשה רבנו השיג אותה בהיותו גלגול של הבל שהיה כבר מושלם בנר"נ. מלך המשיח ישיג אותה אף הוא. נראה שהוא הדין אצל רבי ותלמידיו: הרבי מושלם בנר"נ ומשיג גם את החיה וכך מסוגל להאציל, להיטיב ולהחיות את נר"נ תלמידיו דרך החיה שלו. ועוד, לבעל חיה ניתנה רוח הקודש שממנה הוא שואב חכמה לטובת הזולת.

- **יחידה** – ישות נשמת אדם האחרונה והגבוהה ביותר היא היחידה, בחינת אדם הקדמון. בה, מרוב דבקות בהקב"ה, נגלה לאדם מקור החיים ונמסר לו המפתח לתחיית המתים כפי שמסיים ה"מסילת ישרים". ישות זו מכונה **מקיף כללי**. נראה שמדובר כאן בכעין "רבי-על" שבכוחו לתקן ולהעמיד רבי בעל חיה.

ב

טוב ורע והמצוות

טוב ורע • שני יצרים • זוהמא שהטיל הנחש – חטא אדם הראשון • קטטת החומר עם הנשמה • קיום מצוות וסילוק הרע • סור מרע ועשה טוב • הקליפות וקליפת נוגה • פעולות הנר"ן בסילוק הרע • ניצוצי קדושה והעלאתם • שתי בחינות תיקון

טוב ורע

התורה מגדירה טוב ורע באדם במונחים של קיום ואי קיום המצוות כך:

"רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַטּוֹב וְאֶת-הַמָּוֶת וְאֶת-הָרָע. וְשִׁי': זֶה תְּלוּי בזה, אם תעשה (תבחר ב-) טוב הרי לך חיים ואם תעשה (תבחר ב-) רע הרי לך המוות, כיצד:] אֲשֶׁר אֶנְכִּי מַצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְ-ה-וָה א-לֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו, [הרי הטוב (קיום המצוות) וכו' תלוי:] וְחַיִּיתָ וְרַבִּיתָ וּבִרְכָּךָ י-ה-וָה א-לֹהֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ [הרי החיים]. וְאִם-יִפְנֶה לְכַבֵּד וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדְחָתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְא-לֹהִים אֲחֵרִים וְעִבַּדְתָּם [הרי הרע (אי קיום המצוות)]. הַגְדַּתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן לֹא-תֵאָרִיכֶן יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ [הרי המוות]" (דברים ל', ט"ו-י"ח,).

ספר "שערי קדושה" מפתח ומפרט עניין זה במונחים של גוף ונשמה. פירושו יובא בקטעים הבאים. נסביר כיצד הרע בא לידי ביטוי בעולמות הבי"ע וכיצד הוא בא על תיקונו ע"י תורה ומצוות.

שני יצרים

בהתאם להגדרה של טוב כקיום מצוות התורה כנ"ל, מוגדר יצר הטוב כישות רוחני כלולה מרמ"ח אברים כנגד מספר מצוות עשה בתורה ושס"ה גידים כנגד מספר מצוות לא תעשה בתורה כאשר האברים והגידים הרוחניים האלה פועלים על מקביליהם החומריים בגוף האדם לצורך קיום המצוות. יצר הטוב נפרד מנר"ן וחיצוני להן והוא ניזון ומושפע בהשפעה נעלה של אותיות השם י-ה-ו-ה דרך הנר"ן (השפעה זו מקורה בעולם האצילות).

כמו כן, בהתאם להגדרה של רע כאי קיום מצוות התורה כנ"ל, יצר הרע מוגדר כישות רוחני כלולה מרמ"ח אברים ושס"ה גידים השואפת למנוע ולחסום את השפעת כל עבר וגיד המתאים של יצר טוב מלהגיע לגוף ולהניע את קיום המצוות והוא ניזון מהחומר הרע (ארבע מרות) שבגוף האדם (שערי קדושה א', א').

זוהמא שהטיל הנחש – חטא אדם הראשון

מקורו של יצר הרע שבאדם הוא חטא האדם הראשון כפי שאומר דש"י: "... לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע (ב"ר)" (בראשית ב' כ"ה, ד"ה "ולא יתבוששו"). מסביר האד"ז ל' ("שער מאמרי רשב"י", פרשת קדושים) "ואחר שחטא אדם הראשון בעץ הדעת שהוא עולם העשייה שנצטווה שלא יאכל ממנו כי אין לו חלק בעשייה רק מן היצירה ולמעלה כנ"ל וכיון שעבר ואכל מעץ הדעת שהוא עשייה גרם פגם בכל העולמות וכולם ירדו ממדרגתם." פירוש: בתחילה, הקב"ה תכנן לאדם להיות עוזרו ועבדו הנאמן בהשלמת הבריאה ותיקונה כאשר הוא מצווה "לְעֲבֹדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ" ולשם כך ה' פטר את נפשו של האדם מהתמודדות עם הרע הנמצא בעולם העשייה כל עוד שהוא לא יאכל מעץ הדעת טוב ורע הנמצא בעולם העשייה. אלא בעצת הנחש, האדם שָׁאַף להתעצם יתר על מידתו ולדעת לשלוט בטוב ורע בעצמו כא-להים (בראשית ג', ה') ובכוח זה יוכל להמציא את הטוב מתוך הרע במלאכות יצירתיות (ר' מִפְּרִיד אֱלֹפֶה לֹא יֵרָאֶה מְאֻרֹת, עמ' 61). כדי להשיג זאת, האדם עבר ואכל מעץ הדעת בהכניס את נפשו לעולם העשייה וכתוצאה מכך יצר הרע נכנס בנפשו. ברצונו להשתוות לו ית' פגם האדם באמונה בכורא עולם ועבר על "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּי אֵין עֹשֶׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה" (דברים ח', י"ז).

"דע כי אחר שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת טוב ורע, חוברו נפשו וגופו גם הם כל אחד משוב ורע, וזו היא עניין זוהמת הנחש שהטיל בחוה ובאדם, ועל ידי הרע והזוהמא שהטיל בהם נגרמו להם חלאים ונגעים ומיתה לנפשם ולגופם, וזהו שכתוב: 'כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת' (בראשית ב', י"ז), מיתה הנפש ומיתה הגוף" ("שערי קדושה" א', א').

"אחר שנתערב טוב ורע ע"י חטא אדם הראשון צריך לברר את הרע והוא נעשה ע"י התורה והמצווה וזהו כל הפעולה שעושים ישראל עד ביאת המשיח" (עץ חיים, שער מט פרק ה') כמתואר לעיל.

קטטת החומר עם הנשמה

אך הנשמה (הנר"ן) עצמה של האדם פנימית משני היצרים, ולכן יש בידה בחירה להטות למקום שתמצה כי גדולה היא מהם, ואמנם עיקר נטייתה אל היצר הטוב כי הוא קדוש כמוה וגם כי הוא יותר סמוך אליה, אך הגוף עיקר נטייתו אל היצר הרע כי שניהם מצד הרע וגם שהם סמוכים יחד. והנה בבחינה זו היא קטטת החומר עם הנשמה כי כיוון שהנשמה אינה פועלת המצוות אלא על ידי הגוף אשר נוטה יותר אל היצר הרע, בבחינה זו יש קושי גדול להכניעם (שערי קדושה ג', ב').

ולכן צריך האדם לחפש בכל כוחו לקיים כל תרי"ג מצוות, וכאשר יקיים איזה מצוות עשה יכוון להסיר מהאיבר הפרטי של נפשו המתייחס אל המצווה ההיא וזהמת הקליפה ההיא ואזי תחול הקדושה על אבר המצווה ההיא אחר הסתלק הזוהמא, בסוד (יחזקאל ל"ב, כ"ז) "וְתָהִי עֲוֹנָתָם עַל-עֲצָמוֹתָם", כי כשזה קם זה נופל. וכמו כן כאשר תבוא לידו איזו עברה, יימנע מלעשותה ויכוון שעל ידי כן יסתלק הזוהמא אשר בגיד הפרטי של הנפש המתייחס לאותה עברה ואז יוכל להימשך שפע הרוחני הנמשך דרך הצינור הרוחני, ועל ידי כן [הוא נהיה צדיק ו] נעשית נפשו כיסא ומרכבה אל קדושתו יתברך וזהו סוד האבות הן הן המרכבה (בראשית רבה מ"ז ו', זוהר ח"א דף קע"ג) (שערי קדושה א', א').

קיום מצוות וסילוק הרע

כאמור, הקשר בין רמ"ח מצוות עשה בתורה לבין שס"ה מצוות לא תעשה בתורה נמשל לקשר בין איבר לבין גיד, כאשר הגיד ממשיך את הדם והחיות לאיברים כצינור. לקשר זה יש מספר השלכות בקיום המצוות:

- **קיום לא תעשה נחשב כעשה** – אמרו רבותינו ז"ל (קידושין דף ל"ט ע"א) שכאשר יקיים האדם שס"ה מצוות לא תעשה בהימנעו מלעשותן, אזי נותנים לו שכר כעושה מצוות עשה, וזאת מפני שהאיבר המתייחס אל מצוות העשה מקבל מזון וחיות הראויה לשכר מהגידים המתייחסים למצוות הלא תעשה שאותן הוא קיים, וזאת ללא קשר לשכר ביצוע מצוות העשה הזו.
- **עברה על לא תעשה פוגמת בעשה** – כמו כן כאשר יעבור על איזו עברה מהם אז ייסתם הצינור הפרטי ההוא המתייחס אל אותה העברה על ידי הזוהמא של מזון הקליפה [יצר הרע] הנדבכת שם. וכשיבש הצינור גם כן מתייבש האיבר המקבל מזון

ממנו. ואף על פי שלא יוסר מצוות העשה המתאים לאותו אבר לגמרי, אמנם יפול במצוות עשה זו מום ("שערי קדושה" א', א').

נראה שדוגמה לעניין זה היא זכירה (קידוש והבדלה) ושמירה (איסור מלאכה) של שבת, כפי שנאמר: "שמור וזכור בדיבור אחד": שמירת השבת תזכה לאדם גם בזכירת השבת, ואילו חילול שבת יפגום בזכירת השבת.

המאזן והתלות בין מצוות עשה לבין מצוות לא תעשה בתורה המדובר כאן באים לידי ביטוי בספירת התפארת המאפיינת את התורה שבכתב. ר' "פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב", עמ' 344.

סור מרע ועשה טוב

המושגים "סור מרע" ו"עשה טוב" בפסוק: "סור מִרַע וְעֲשֵׂה-טוֹב בְּקֶשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֵּהוּ" (תהילים ל"ד, ט"ו) הם מושגי יסוד בתורת הסוד והם מופיעים בספר זה פעמים רבות במיוחד בקשר לספירות. עשה טוב וסור מרע הן פעולות הקשורות לטוב ורע כפי שהם מוגדרים לעיל בסעיף "טוב ורע", עמ' 31, כקיום מצוות ואי קיום מצוות, והם כוללים גם את המחשבה הקשורה לפעולה.

סור מרע – סור מרע מוגדר כשמירת מצוות לא תעשה מן התורה. ואמנם, לפי הסעיף הקודם, שמירת מצוות הלא תעשה נחשבת גם כביצוע מצוות העשה הקשורה אליה ביחס של אבר לגיד. זאת אומרת שבשמירת מצוות לא תעשה כבר קיימנו את כל המצוות כולל מצוות העשה לפחות באופן מינימלי ובזה סרנו מהרע.

לְסוֹר מִרַע שְׁלוֹשׁ רְמוֹת: (א') המחשבה הקודמת למצוות לא תעשה, (ב') שמירת מצוות הלא תעשה לפי התורה שבכתב, (ג') הידור בשמירת מצוות הלא תעשה, פרישות מהמותר לשם סייג, ושאיפה לצדיקות.

עשה טוב – עשה טוב מוגדר כביצוע מצוות העשה מן התורה והוא בא להוסיף הצד של "לְאַהֲבָה אֶת-יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ" שבסעיף "טוב ורע" הנזכר. הוא, ביחד עם שמירת מצוות הלא תעשה (כי עשה טוב תלוי בסור מרע לפי הפסוק), נחשב "טוב", היינו קיום כל המצוות בשלמותן.

לְעֵשֶׂה טוֹב שְׁלוֹשׁ רְמוֹת: (א') המחשבה הקודמת לביצוע מצוות העשה, (ב') ביצוע מצוות העשה לפי התורה שבכתב, (ג') הידור בביצוע מצוות העשה, עשיית מעשים טובים מעבר למצווה בתורה, ושאיפה לחסידות.

עניין זה כתוב בע"מ (שער נ' פרק ד') כך: "נמצא א"כ כי כל מצוות העשה הם לתקן היצר הטוב שהוא מהחסדים כנ"ל וזהו "סור מרע ועשה טוב" כי הטוב נעשה ונשלם ע"י

רמ"ח מצוות העשה שהם רמ"ח אך היצר הרע אינו נתק רק ע"י הסרת הרע הנדבק בו כנודע אשר זהו ענין שס"ה מצוות הלא תעשה וזה סוד מרע והבן זה היטב."

הקליפות וקליפת נוגה

הקליפות הן ישויות רוחניות נוספות בעולמות הבי"ע שבהן מרוכז הרוע. הקליפות נפרדות וחיצוניות לנר"ן. *הזוהר* (ויקהל ר"ג, ב') מבחין בארבע קליפות: רוח, ענן, אש ונוגה כפי שכתוב: "וְאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנִגְהָ לֹו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כָּעֵיִן הַחֲשֵׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (יחזקאל א', ד'). קליפת נוגה היא הקליפה הפנימית ביותר, הקרובה ביותר לנר"ן, כשהיא חופפת ונאחזת שם סביב, כפי שכתוב "וְנִגְהָ לֹו סָבִיב." לעומת שלוש הראשונות שבהן הרע הוא מוחלט, בקליפת נוגה ישנה תערובת טוב ורע, ושם נמצאים שני היצרים טוב ורע. קליפת נוגה נמצאת בכל אחד מעולמות הבי"ע כאשר המאזן בין טוב ורע משתנה מעולם לעולם: בעולם הבריאה קליפת נוגה היא רובה טוב, בעולם היצירה היא מחצה טוב ומחצה רע, ואילו בעולם העשייה היא רובה רע. ועוד, קליפת נוגה היא ישות שאותה ניתן לתקן בסילוק הרע מתוכה ע"י קיום תורה ומצוות כאמור, וזהו התפקיד של כל יהודי.

פעולות הנר"ן בסילוק הרע

לגבי קיום המצוות לצורך סילוק הרע, מחלק ע"ן *חיים* (שער מ"ט פרק ה') בין פעולות הנשמה, הרוח, והנפש. וזה לשונו: "והנה לא נתן הקב"ה תורה ומצוות לישראל אלא לברר ולצרף ולהסיר הסיגים מהכסף שהם לבוש הנשמה וע"י כוונת האדם בתורה ובמצוות נגמר לבוש נשמה כנזכר ב*זוהר* פרשת ויחי רכ"ז וע"י [עסק] התורה מזדכך [קליפת] נוגה דיצירה ונעשה לבוש הרוח וע"י מצוות מעשיות מזדכך [קליפת] נוגה דעשיה ונעשה לבוש הנפש."

כלומר, כל חלקי הנשמה פועלים במקביל לסלק את הרע, כשכל אחד פועל על קליפת הנוגה אשר נמצאת בעולמו. *כוונת* המצווה מועילה דרך הנשמה לסלק את הרע שבקליפת נוגה בעולם הבריאה, *עסק התורה* מועיל דרך הרוח לסלק את הרע שבקליפת נוגה בעולם היצירה, וקיום מצוות מעשיות מועיל דרך הנפש לסלק את הרע שבקליפת נוגה בעולם העשייה (ר' איוור א, עמ' 36).

ניצוצי קדושה והעלאתם במ"ן

בנוסף ליצרים, קליפת נוגה מאוכלסת בניצוצי קדושה שנוצרו עוד לפני בריאת העולם בשבירת הכלים (מלכים שמתו) מחמת שלא יכלו לקבל ולהכיל את האורות הגדולים שהמאציל הוריד בתוכם. כאשר האורות נסתלקו [מהכלים השבורים] וחזרו למעלה למקומם, עדיין נשארו קצת ניצוצי קדושה בכלים, ונפלו באלו מאנין תבירי (נפלו יחד עם שבירי הכלים) למטה לעולמות הבי"ע ומהם נתהוו שורשי הקליפות. וזהו מה שנשאר לנו לתקן ע"י תפילה ומעשים טובים, וכן ע"י נשמת הצדיקים: כשהם נפטרים מעוה"ז

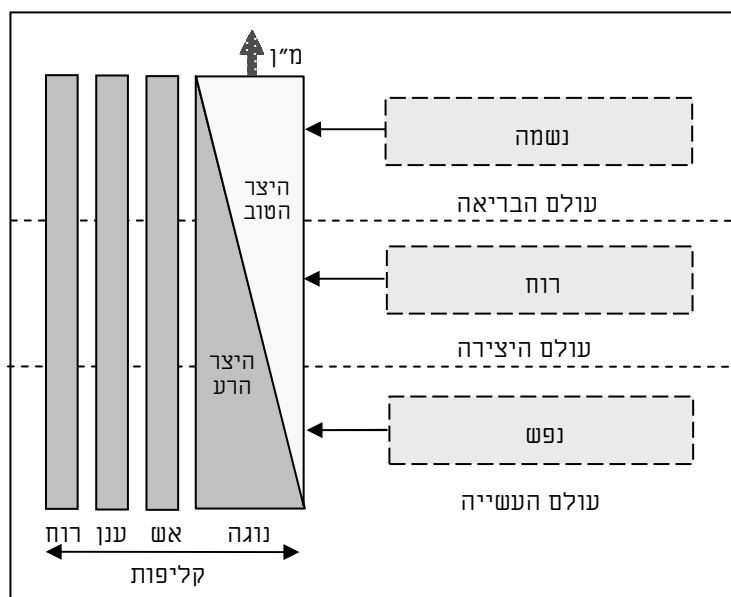
עוברים בעולם העשייה ומעלין מהם ניצוצי קדושה שבקליפה ליצירה וכן עד"ז בעלותם מיצירה לבריאה ומבריאה לאצילות ומחזירין האור הגדול למקומם (עץ חיים, שער הכללים, פרק א').

כפי שנראה להלן בספר, מועילות התפילה והמצוות של הצדיק להעלות ניצוצי קדושה אלה ב"מין נוקבין" (מ"ן) חזרה למקומם, וזה גורם לייחוד ולהורדת השפע לעולם (עץ חיים, שער ט', פרק ב').

שתי בחינות תיקון

יוצא שישנן שתי בחינות תיקון בקליפת נוגה שעל היהודי לתקן בתפילה ובמעשים טובים: ראשית, סילוק הרע והמוות והחלפתו בטוב ובחיים, ושנית, העלאת המ"ן למקומם, שמביאה להורדת השפע, כאשר זה נעשה בעיקר ע"י הצדיק כפי שיתואר במהלך הספר.

האיור הבא מראה כיצד הנשמה, הרוח, והנפש פועלות על קליפת הנוגה כדי לסלק את הרע ממנה ולהעלות מ"ן כאשר באיור הרע מסומן בגוון כהה והטוב בגוון בהיר. יש להעיר שהנר"ן אינן פועלות לחוד אלא בשיתוף עם הספירות כפי שנראה להלן בספר (ר' "השפעת הצדיק על פרצוף ז"א והורדת השפע", עמ' 284, ואיור לג, עמ' 287).



איור א. עולמות, נשמות, וקליפות

ג

מושגים מהזוהר

הספירות ומקורן בתורה • הספירות והאבות – אמצעים להשפעת
 הספירות • חסד, גבורה, תפארת – הדמות להקב"ה • נצח, הוד
 ויסוד – סומכים לספירות • ספירת היסוד – הורדת שפע לעולם •
 כתר, חכמה ובינה – המוחין הקודמים לספירות • השלמת קבלת
 ספירות – נקמה בפלשתים • שמות קודש לספירות

מאמר הזוהר הבא (מודר חדש, תולדות דף לג, סתרי תורה) מהווה הקדמה מצוינת למושג של הספירות והוא מכיל מושגים ועקרונות שיחזרו פעמים רבות בספר זה. הנה המאמר כשהוא מתומצת ומפורש:

הספירות ומקורן בתורה – סדר הבריאה

זוהר: בא וראה, כיצד הספירות נלמדות מהתורה. שבע ספירות ברא הקב"ה בעולם, שהן מידות שעל ידי השפעתן והנהגתן שתל ובנה עולמות (עולמות הבי"ע). בריאת שש הספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד נלמדת מהפסוק (שמות ל"א, י"ז) "כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה י-ה-ו-ה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ" (המאמר מפרש "ימים" כספירות לפי שאילו היה מדובר בימים ממש היה לו לכתוב "ששת ימים עשה").

ועוד, בריאת הספירה השביעית מלכות למטה מהן, נלמדת מהפסוק (זכריה י"ב, ח') "וְבֵית דָּוִד כֹּא-לֵהִים כְּמֶלֶךְ י-ה-ו-ה לְפָנֵיהֶם" (כלומר, לפני ולמטה משש הספירות הראשונות). שש הספירות הראשונות, מחסד עד יסוד, אוחזות בספירה האחרונה, המלכות, שהיא השכינה, הנקראת בת שבע, ומשפיעות דרכה לעולמות.

שבע הספירות מוזכרות לפי הסדר בפסוק: "לֶךְ י-ה-ו-ה הַגְדֵּלָה [חסד] הַגְבוּרָה [גבורה] וְהַתְפָּאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי-כָל [יסוד] בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לֶךְ י-ה-ו-ה הַמְמַלְכָה [מלכות]" (דברי הימים א', כ"ט, י"א).

עיקרון: הקטע מגדיר את סדר הבריאה: קודם נבראו הספירות, ולאחר מכן ע"י שש הספירות הראשונות נבראו עולמות הבי"ע בששת ימים, ובסוף היום השישי עם בריאת האדם, נבראו ישויות הנשמה כפי שכתוב "... וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים ..." (בראשית ב', ז') כאשר ישויות הנשמה מותאמות לעולמות הבי"ע כפי שמוסבר במאמר עולמות ונשמות", עמ' 28.

ספירת המלכות מובאת בנפרד כי השפעתה בעולם מחכה עד שהאדם יעורר אותה דרך נשמתו ע"י תפילתו ומעשיו כפי שכתוב "כִּי לֹא הִמָּטִיר יְ-הֵ-נְ-ה אֶ-לֵהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם [לפי שהאדם] אֵין לְעֹבֵד אֶת-הָאֱדָמָה [ולהתפלל על הגשם]..." (בראשית ב', ה', ד"ש"י שם).

הספירות והאבות – אמצעים להשפעת הספירות

בכדי לקיים ולהאיר את שבע הספירות בעולמות, ה' ברא בארץ שבעה צדיקי אמת, אבות העולם: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד, והשריש בכל אב אחת משבע הספירות לפי הסדר:

ספירה	חסד	גבורה	תפארת	נצח	הוד	יסוד	מלכות
אב	אברהם	יצחק	יעקב	משה	אהרן	יוסף	דוד

כך שהאב מסוגל לקבל את השפעת הספירה. וה' שתל כל אב בדור הראוי לו.

עיקרון: ה' אינו משפיע את ספירותיו ישירות לכל איש ואיש אלא הוא בוחר בצדיקי אמת כאמצעים המסוגלים לקבל את הספירות ישירות מאת ה', ודרכם הספירות ישפיעו לאנשים אחרים. אותו העיקרון נוהג בכלל ישראל במדבר כאשר ו' צדיקי אמת מוחלפים ב-ו' מוסדות, כגון הכהנים והלוויים המסוגלים לקבל ספירות מאת ה' ולהעבירן לפרטי העם – כמו שמתואר בחלק השלישי של הספר.

חסד, גבורה, תפארת – הַדְמוּת לַהֲקַב"ה

זוהר: כל אחד מהאבות הכיר את הקב"ה דרך הספירה שהוא מושרש בה. אברהם אבינו ידע את הקב"ה דרך ספירת החסד, שהיא מידת הגדולה, אחז בחסד ולא עזב אותו מעולם, היטיב לבריות וזכה להתעלות למדרגת החסד ע"י מעשיו. יצחק אבינו הכיר את הקב"ה דרך ספירת הגבורה ונקרא "פחד יצחק" בגלל שהוא ירא מה' תמיד. יעקב אבינו הכיר את הקב"ה דרך ספירת התפארת, שהיא כוללת ספירות חסד וגבורה. יעקב נקרא אמת (ספירת התפארת) כפי שכתוב "תתן אמת ליעקב" כי הוא ידע להחזיק את שתי הספירות חסד וגבורה בשווה תמיד.

עיקרון: כאשר איש מחונן בספירה מסוימת, היא תקבע כיצד הוא יִרְאֶה, יתרשם, ויגיב למאורעות שאותם הוא חווה: איש המחונן בחסד, דוגמת אברהם אבינו, יראה מאורע כחסד ה' וינסה להידמות לה' במעשי חסד ובמצוות עשה משלו, ואילו איש המחונן בגבורה, דוגמת יצחק אבינו, יראה אותו כגבורת ה' וינסה להידמות לה' במעשי גבורה ובמצוות לא תעשה משלו. ועוד, יש אנשים המצליחים לשלב בתוכם את שתי המידות האלה – דוגמת יעקב אבינו. כלל ישראל מחולק לשלושת הסוגים האלה.

נצח, הוד ויסוד – סומכים לספירות

זוהר: משה ואהרן נמשלים לשני הכרובים שביניהם נשמע קול ה', וכך ניתנה התורה על ידם, כפי שכתוב: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך" וכו'. שני הכרובים האלה הם ספירות הנצח וההוד והן מהוות שני סומכים או רגליים של ספירות חסד, גבורה, ותפארת (שהאחרונה נקראת גופא). שני הכרובים (נצח והוד) ניצבים מעל ארון העדות שהוא כנגד יוסף (ספירת היסוד) כפי שכתוב "עדות ביהוסף שמו" (תהילים פ"א, ו'). היחס בין נצח והוד לבין יסוד נלמד מהפסוק "... וְהַנֶּצֶחַ וְהַהוּד כִּי-כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ" לומר ש"כל", ספירת היסוד, היא ספירה שבסיוע השמים ומתחברת לארץ ובכך היא מסוגלת לקבל השפעות מספירות נצח והוד ומהספירות שמעליהן ולהעבירן לספירת המלכות.

עיקרון: ספירה מסוימת יכולה להיות סומך או רגל לספירה שמעליה. למשל, ספירת החסד, שהיא ביצוע מצוות עשה המצוות בתורה, זקוקה לתמיכת ספירת הנצח, שהיא הידור בביצוע מצוות העשה, ועשיית מעשים טובים מעבר למצוה בתורה, כדי לחזק ולהבטיח את קיום מצוות העשה המצוות.

כמו כן, ספירת החסד היא סומך ורגל לספירת החכמה שמעליה (ספירת החכמה תתואר להלן) כפי שאומר רבי אלעזר בן עזריה "... כל שמעשיו [ספירת החסד] מרובין מחכמתו [ספירת החכמה] למה הוא דומה? לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו..." (אבות ג', י"ז).

ספירת היסוד – הורדת שפע לעולם

זוהר: יוסף הכיר את הקב"ה דרך ספירת היסוד, הנקראת "כל", כפי שכתוב "ויכלכל יוסף", שהיא מקבלת את חמש הספירות חסד עד הוד שמעליה ומעבירה אותן אל ספירת המלכות. ועוד, כתוב שהארון של יוסף וארון השכינה (ארון הברית) נישאו ביחד במדבר, ועל זה אנשים היו שואלים מה טיבן של שני ארונות אלה, ומשיבים להם: קיים זה מה שכתוב בזה. כאן המילה "קיים" מתפרשת כמקיים ומפעיל את ספירת המלכות המיוצגת ע"י הארון, ועל זה כתוב "וַיִּצְדִּיק יְסוּד עוֹלָם" (משלי י' כ"ה), שספירת היסוד מקיימת ומפעילה את המלכות (העולם).

עיקרון: ספירת היסוד, שהיא שליטה מלאה על יצר הרע, מסוגלת להפעיל את ספירת המלכות, וכך להוריד שפע לעולם. יוסף, בעל ספירת היסוד, מכלכל את עמו בשפע, ואילו במדבר, ראשי השבטים, הנשיאים, שהם בעלי ספירת היסוד, הם אלה שמכלכלים את העם ומביאים לו שפע.

כתר, חכמה ובינה – המוחין הקודמים לספירות

זוהר: כאשר אברהם אבינו, שהיה הנר (בוצינא) הקדוש הראשון בעולם, רצה להתעלות למדרגתו במידת החסד, הוא היה צריך קודם לכן להכיר ולהשיג את שלוש הספירות

(מוחין) כתר, חכמה ובינה שהן מעל לספירת החסד. כיוון שהוא השיג את אותן מוחין ונמשכה מהן הארה למטה, א"כ הוא הצליח לאחוז במדרגתו של חסד שמתחת למוחין אלה. על עניין זה נאמר על אברהם אבינו: בן שלוש שנים הכיר אברהם את בוראו (שנה בגמטריה ספירה). וע"י שהוא הכיר את שלושת המוחין התאפשר לו לקבל הארה מכל שבע הספירות התחתונות, כפי שנרמז בפסוק: "וַיֵּצֵב אֲבֹרָהֶם אֶת-שֶׁבַע כְּכֹשֶׁת הַצֶּאֱנָן לְבִדְהֵן" (בראשית כ"א, כ"ח), ואם ירצה בכך הוא יוכל להשיג מדרגתן.

עיקרון: מעשה חסד, כלומר מצוות עשה מן התורה, חייב להתבצע בהשפעת מוח החכמה, כלומר בזריזות ובכוונה לשם שמים. מצד שני, יש לנתב ולקשור תמיד את המוחין למעשים מצווים כדי למנוע מצבים שבהם המוחין יתחברו למעשים אסורים, כגון מעשה העגל, שהוא נעשה בהשפעת מוח החכמה וזהו "חכמתו מרובה ממעשיו" (אבות ג', י"ז).

עיקרון: אברהם אבינו נמשל לנר מבחינת יכולתו להאיר את אור ספירת החסד שהוא מקבל מאת ה' לאנשים סביבו (הספירות נמשלות לאורות). העניין הזה הוא היסוד לשימוש של נרות המנורה הטהורה כדי לייצג פעולות של ספירות – עניין שמופיע פעמים רבות בספר זה.

השלמת קבלת ספירות – נקמה בפלשתים

זוהר: באומרו "שבע כבשות הצאן" רמז אברהם אבינו לאבימלך שלא ישלטו בניו של אברהם על הפלישתים עד שלא ישיגו וישלימו שבעה צדיקי אמת בישראל את מדרגתם כנגד הספירות של כל אחד ואחד למעלה, וכיוון שישלימו את מדרגתם א"כ נהיה העולם התחתון כעין העולם העליון של הספירות (פרצוף זעיר אנפין) בקיום שלם. ואז יבוא דוד, שהוא הספירה השביעית, ויעורר את בת שבע למעלה שהיא ספירת המלכות, שהיא תנקום נקמת ישראל ותפרע מהפלשתים כפי שכתוב "ויהי אחרי כן ויך דוד את פלשתים ויכניעם" וכו'.

עיקרון: צדיק מושלם בכל הספירות יכול להביא שפע לעמו, כולל מזונות וניצחון על האויבים, כגון יעקב אבינו הצדיק שמצליח להיכנס לארץ תוך התמודדות עם עשו, וכגון כלל ישראל שבסוף ארבעים שנה במדבר נעשה בעל מוסדות ה-ו"ק ומושלם בכל הספירות, ומצליח להיכנס לארץ תוך התמודדות עם האויבים הכנענים.

עיקרון: יש להבדיל בין **ספידה**, שהיא השפעה על האדם מאת ה', לבין **מידה** או מדרגה באותו שם, שהיא תכונה של האדם עצמו. הקשר ביניהן הוא שהספירה משפיעה על האדם כדי שהוא ישיג, יקנה ויפנים את המידה, כפי שכתב **הזוהר** הנזכר: "ישיגו וישלימו שבעה צדיקי אמת בישראל את מדרגתם כנגד הספירות של כל אחד ואחד למעלה." משמע שהצלחה של אדם בהשגת המידות אינה באה מידית עם השפעת

הספירות עליו, אלא היא תלויה ברצון, בבחירה ובעבודת המידות של האדם. הקושי להמיר ספירה למידה תלוי גם בספירה עצמה, כפי שמתואר בסעיף "סדר התהוות הספירות", עמ' 63.

שמות קודש לספירות

לכל ספירה שם קודש, שם של הקב"ה, כגון "אהיה" לספירת הכתר, "י-ה" לספירת החכמה ו"י-ה-ו-ה" לספירת התפארת. לשמות אלו שתי מטרות: אחת, לאפשר לימוד והבנה של האופי והכוונה של כל ספירה ע"י התבוננות בקטעי תורה שבהם מופיעים אותם שמות, ועוד, לעורר השפעות הספירות מאת ה' ע"י הזכרת השמות בכוונה בתפילה (שערי אורה, שער א, א).

הספירה	שם קודש	הספירה	שם קודש
כתר	אהיה	תפארת	י-ה-ו-ה
חכמה	י-ה	נצח	י-ה-ו-ה צבאות
בינה	י-ה-ו-ה בניקוד א-להים	הוד	א-להים צבאות
דעת	אהוה	יסוד	שדי, אל חי
חסד	א-ל	מלכות\שכינה	אדני
גבורה	א-להים		

7

הגדרותיהן של הספירות

הספירות – הגדרה מלאה ע"פ ספר שערי אורה, ועם פירוש הפיוט "א-ל מסתתר" • יחס תומך/נתמך בין הספירות • מניית עשר ספירות

הספירות – הגדרה מלאה ע"פ ספר שערי אורה

כעת נציג הגדרות מלאות ומדויקות של הספירות עד מקום שידנו משגת. כפי שראינו במאמר הקודם, הספירות הן מידות שבהן ה' משפיע ומנהיג את העולם. מקורן של השפעות אלו הוא בעולם האצילות, והן יורדות ומתקבלות בעולמות בי"ע בנשמות האדם, כל אחת לפי אופייה. ישויות הנשמה הן כלי קיבול המסוגלים לקבל את הספירות,

כלומר, כאשר אדם מרגיש בספירה הרי זאת נשמתו שמרגישה בה לפי סוג הספירה וסוג הנשמה.

הגדרות אלו מלוקטות בעיקר מספר שיערי אודה, ומספר "מסילת ישרים" ויבוארו באריכות בהמשך הספר בנוגע לפרשיות התורה. המושגים סור מרע ועשה טוב, עמ' 34, הם יסודיים בהגדרות הספירות.

לכל ספירה מוצגות העולם וסוג הנשמה שבהם היא מתקבלת, הגדרת הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה, המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה, והמוסד בציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים.

א-ל מסתתר

בהגדרות הספירות מופיע במשולב הפיוט הנפלא "א-ל מסתתר" של ר' אברהם מימין לצורך תוספת ביאור. הפיוט מכיל בתוכו רמזים רבים לפנים ולבחינות של הספירות הנמצאים בתנ"ך כאשר רמזים אלה רחוסים ונסתרים מאד בתוך הפיוט כראוי לשמו. נגלה ונפרש אותם ונשכיל בספירות תוך כדי הלימוד. ההפניות הן לספר שיערי אודה, אא"כ צוינו אחרת.

כתר

עולם: אצילות נר"ן: אין שם קודש: אהיה

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

רחמים מוחלטים. הוא השם המטיב והנותן מתנת חנם ומרחם שלא מצד הדין אלא מצד הרחמים הגמורים כמו שכתוב (שמות לג, י"ט) "וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֶחָן - אֶע"פ שאינו מצד הדין - וְרַחֲמֵי אֶת-אֲשֶׁר אֶרְחֵם - אֶע"פ שלא יצא מן הדין" (שער י', עמ' ק'). הפעולה של ספירה זו נסתרת היא מהעולם ומתגלה ע"י פעולות הספירות האחרות (שער ח'), (ר' "ירידת כתר לעולם ע"י שלישיית ספירות", עמ' 63).

דיוקים מ"א-ל מסתתר"

א-ל מסתתר בפפיר חביון - גילוי אורות ה' ממקורם בסתר עליון

כתוב: "וַיִּגַּה כְּאוֹר תְּהִיָּה קֶרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזָה" (חבקוק ג', ד') מפרש דש"י: "וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזָה" - כתרוממו: שם נגלה עזו שהיה חבוי למפרע ולפני כן בסתר עליון. זהו כתר, חביונו ית' שמשם ידו קורנת אורותיו. ושם ימין ושמאל מאוחדים "כי העוז

בגבורה מתעלה בימינו (ידו) של הקב"ה" (רמב"ן בראשית מ"ט, כ"ד). ועוד, כתוב: "וְנָטָה אֶת שַׁפְּרִירוֹ עֲלֵיהֶם" (ירמיהו מ"ג, י') אומר דש"י: "שפרירו" – אהלו ודוגמתו: "בְּרוּחוֹ שְׁמִים שִׁפְרָה" (איוב כ"ו) וזהו האהל שכולו טוב המאהיל על חֲבִינוֹ, כפי שכתוב: "אמרי שפר [טובים]" (בראשית מ"ט, כ"א).

השכל הנעלם מכל רעיון – מקור השכל והאמת שהם מעל לרעיון וההיגיון
 כתוב: "מקור חיים, שכל בעליו ומוסר אולים אולת" (משלי ט"ז, כ"ב) מפרש המלבי"ם: מקור חיים הזה ששואב החכם לב ממנו את הדעת, בעליו של המקור הוא השכל (כלומר, השכל הוא מעל הדעת), שהגם שלא ישיג חוקי החכמה בכח הבינה (היינו רעיון, חשיבה והיגיון של אדם), ישיגם ע"י כח השכל, שהוא כח חד שיש באדם להשכיל והוא קרוב לרוח הקודש הנקרא שכל טוב. השכל יברר האמתיות עפ"י מוסר השכל, שייסר את האוילים ויברר אולת שלהם וספיקותם ע"פ השכל, עכ"ל. הנה מקור השכל הוא בהכרח הכתר בהיותה מעל החכמה, הבינה והדעת ונעלם מהם.

ועוד, הכתר היא מקור לסליחה ללא תשובה, ולגאולה ללא זכות, שהן מעל לבינה שהיא התשובה והגאולה להראוי להן (ר') "סליחה ללא תשובה – פנייה לספירת הכתר", עמ' 265).

עלת העלות מכתר בכתר עליון – המקור הראשוני של הספירות
 עלת העלות היינו המקור הראשוני המסובב את הספירות, הוא ספירת הכתר. כתר עליון מתייחס לספירת הכתר שבעולם העליון – עולם האצילות (ר' איור לח, עמ' 302). העניין מוסבר ב תקוני זוהר קט"ו.

"א-ל מסתתר בשפריר חביון
 השכל הנעלם מכל רעיון
 עלת העלות מכתר בכתר עליון
 כתר יתנו לך יי"

חכמה

עולם: בריאה נר"ן: נשמה שם קודש: י-ה

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

הרצון להטיב – הרצון והחפץ לתת, להיטיב, ולרחם ללא גבול והוא הרצון המתפשט ראשונה מן הכתר. המחשבה והשאיפה ל"עשה טוב" הקודמת והמשותפת לכל מעשי מצוות עשה פרטיות.

שורש אברהם

שורש אברהם אבינו (זוהר ואתחנן רס"ב ב'), שורש הקדושה (זוהר קורח קע"ז ב')

דיוקים מ"א-ל מסתתר

בראשית תורת הקדושה וְשֹׁמֵה חֲכָמָתָהּ הַסְתוּמָה – התורה נחצבה בחכמה
כתוב: "י-ה-ו-ה קנני [אותי החכמה ב-] ראשית דרכו קדם מפעליו מאז" (משלי ח' כ"ב)
מפרש המלבי"ם: החכמה מדברת ומעידה שהיא צורת כל העולמות וקודמת להם. אחר כך כתוב: "חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט', א') מפרש דש"י: "חצבה עמודיה שבעה" – שבעה ימי בראשית ד"א שבעה ספרים שיש בתורה. הנה התורה נחצבה ונרשמה בחכמה, הרצון להטיב, הקיימת כבר בראשיתה של תורה.

ע"י ספירה זו ניתנה התורה שבכתב – שדרכה נעשה טוב לעולם – שהשפעתה יוצאת לעולם ע"י נשמת משה רבנו (שכב). וכמו כן ספירה זו משפיעה את כוח המטות והאותות לשנות בטבע לטובת ישראל שגם הם יצאו לפועל ע"י משה רבנו ששורשו יסוד אבא, היינו ספירת החכמה (תקי).

מאין תמצא והיא נעלמה – החכמה נעלמת מן האדם

היא מתגלה ואיננה בת השגה, כפי שכתוב "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה" (איוב כ"ח, י"ב) וקרי גם "מאין" לומר שהחכמה באה מהכתר הנעלמת לגמרי (שער ט', צ"ד). ועוד, ספירת החכמה נעלמה מהאדם בגין חטא אדם הראשון (ר' חקוני זוהר קט"ו) כפי שרמוז בפסוק: "גם-את תשכרי תהי נעלמה גם-את תבקשי מעוז מאויב" (נחום ג' כ"א). היא תבקש מעוז בעליונים מהאויב בתחתונים.

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

ראשית חכמה יראת י-ה-ן-ה

יראת הרוממות, היראה הפנימית, אשר בה חושק אדם לקיים מצוות עשה כדי לקיים מאמר בוראו (שער ט', צ"ז) כפי שכתוב "וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֶת אֲדֹנָי הִיא חֲכָמָה וְסוּר מִרָע בִּינָה" (איוב כ"ח, כ"ח) ועוד, "ראשית חכמה יראת י-ה-ן-ה" (תהילים קי"א). יראה זו היא בניגוד ליראת חטא שהיא מצד הבינה.

אהבת ה' – הרצון להידמות לו ית'

סוד "והלכת בדרכיו": הרגל עצמך להתקשט בתכשיטין הנהוגים בבית המלך שהם כל מצוות עשה למיניהן (שער ט', צ"ז). וזו היא מידת אהבת ה' כפי שמסביר חמדה"ל ב"נתיבות עולם" (נתיב אהבת השם) שאהבת ה' באה לידי ביטוי ברצונו של האדם לדבוק בה' ולהשלימו, היינו לחקות את מידותיו ולהידמות לו ית'.

המחשבה של עשה טוב במצוות עשה

המחשבה והשאיפה ל"עשה טוב" הקודמת והמשותפת לכל מעשי מצוות עשה פרטיות זריזות, התלהטות, שמחה פנימית, דבקות, קנאה ("מסילת ישרים"), השכמה למצוות (וישכם אברהם), חיפזון לעשות דבר ה' (ואכלתם אתו בחיפזון)

"בְּרֵאשִׁית תּוֹרַתְךָ הִקְדוּמָּה

רְשׁוּמָה חֲכָמָתְךָ הַסְתּוּמָּה

מֵאֵין תִּמְצָא וְהִיא נִעְלָמָה

יִרְאֵת חֲכָמָה יִרְאֵת יי"

בינה

עולם: בריאה נר"ן: נשמה שם קודש: י-ה-ו-ה בניקוד א-להים

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

הרצון לסור מרע – הרצון והחפץ לסור מרע, כפי שכתוב "וְסוּר מִרָע בִּינָה" (איוב כ"ח, כ"ח) והוא הרצון המתפשט שנית מן הכתר אחרי ספירת החכמה (שער ח', פ'). המחשבה והשאיפה ל"סור מרע" הקודמת והמשותפת לכל מצוות לא תעשה פרטיות.

שורש יצחק

שורש יצחק אבינו (זוהר ואתחנן רס"ב ב'). שורש הטהרה (זוהר קורח קע"ז ב')

תחילת מידת הדין

צדק עליון שממנה מתחילה מידת הדין (שער ח', פ"ו). מידת הדין הקשה, דינים מתעריין מינה (מודה אחרי ס"ה ע"א).

בינה, תשובה וגאולה

בינה, תשובה וגאולה קשורות ותלויות זו בזו כפי שהתורה מקישתן: "וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבִּרְכָּה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל-לִבְּךָ וְלִהְיוֹנָן וְלִהְיוֹנָן הָאֵמֶת מִהַשְׁקֵר ע"מ לְסוּר מִהַשְׁקֵר וְהָרַע - הֵינּוּ בִּינָה (ספורנו) בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָדִיחָךְ י'-ה-נ-ה א-לֹהֶיךָ שָׁמָּה [ובגלות]. וְשָׁבַת עַד-י'-ה-נ-ה א-לֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כָּכָל אֲשֶׁר-אֲנִי מֵצֶנֶד הַיּוֹם אֵתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ [ותשובה]. וְשָׁב י'-ה-נ-ה א-לֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךְ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךְ י'-ה-נ-ה א-לֹהֶיךָ שָׁמָּה [וגאולה] (דברים ל', א'-ג'). ועוד, כתוב לגבי גאולת הפרט משלטון יצר הרע ע"י תשובה: "כִּי-כֹה אָמַר י'-ה-נ-ה חֲנָם נִמְפְּרָתָם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ" (ישעיה נ"ב, ג') אומר דש"י: "חֲנָם נִמְפְּרָתָם" - על עסקי חנם הוא יצר הרע שאינו לכם לשכר. "וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ" - אלא בתשובה, וגם התפילה מועילה לגאולת הפרט: "קִרְבָּה אֶל-נַפְשִׁי גְאֻלָּה לְמַעַן אֲבִי וְיִצְרַח הָרַע פְּדִנִי" (תהילים ס"ט, י"ט). כך בינה, תשובה וגאולה כלולות כולן בשם "סור מרע" (ר' שער ח', פ"ה, "ויבול").

דיוקים מ"א-ל מסתתר

רחובות הנהר נחלי אמונה – גאולה ואמונה

כתוב בקשר למלכי אדום: "וַיָּמָת שְׁמֵלָה וַיִּמְלֶךְ תַּחְתָּיו שְׁאוּל מִרְחֻבוֹת הַנָּהָר" (בראשית ל"ו, ל"ז). מתרגם אונקלוס: "רְחֻבוֹת הַנָּהָר" היינו רחבות שעל נהר הפרת. קשה: לא ברור מהו רחוב על נהר. מונח זה מתבאר מהפסוק: "וְהַחֲרִים י'-ה-נ-ה אֶת לְשׁוֹן יָם מִצָּרִים וְהִנִּיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בְּעֵינֵי רֹחוֹ וְהִפָּהוּ לְשִׁבְעָה נַחְלִים וְהָרִיךְ בְּנָעָלִים" (ישעיהו יא, ט"ו). הנביא מדבר על נס בגאולה עתידית שיאפשר שובם של ישראל מגלות בכל כאשר הנס הוא דומה לזה של קריעת ים סוף שבו נגאלו ושבו בני ישראל מגלות מצרים. ה' יפה בנהר הפרת כדי ליצור נחלים שבהם ניתן יהיה לדרוך וללכת בנעליים ביבשה. כך נחלים אלה ישמשו דרכים - רחובות - על הנהר ועל כן נקראים "רחובות הנהר" וכך מתבאר מונח זה בפסוק הראשון לעיל. נחלים אלה נקראים "נחלי אמונה" על שהמעבר בהם הקנה לישראל אמונה בה' בדומה לקריעת ים סוף כפי שכתוב שם: "וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-י'-ה-נ-ה וַיֵּאֱמִינוּ בִּי-ה-נ-ה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ" (שמות י"ד, ל"א). בסיכום: רחובות הנהר הם נחלים ניסיים שדרכם ניתן להיגאל ולעבור את הנהר ביבשה, מעבר שמביא את הנגאלים לקניין אמונה בה'.

בארבע מילים אלו הפייטן מצליח להזכיר שלוש הגאולות: מצרים, בבל ואדום, ועוד לקשור גאולה לאמונה. והגאולה היא מסוד בינה כפי שהיא כלולה בשם "סור מרע" בשורשו כנשמה (ר' שער ח', פ"ו).

יש לזכור שאין דרך לנחלי גאולה אלא בתשובה, כפי שכתוב: "בְּכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילִים אוֹלִיכֶם אֶל נַחֲלֵי מַיִם בְּדֶרֶךְ יֵשֶׁר לֹא יִכְשְׁלוּ בָּהּ כִּי הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכִרִי הוּא" (ירמיהו ל"א, ח'). אומר דש"י: "בְּכִי יָבֹאוּ" – על ידי תפילה ותשובה.

מִיָּם עֲמָקִים יֵדְלֶם אִישׁ תְּבוּנָה – הַבִּינָה הִיא שְׂכִינָה עִילָאָה

כתוב: "מִיָּם עֲמָקִים עֲצָה בָּלֵב אִישׁ, וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָנָה" (משלי כ', ה'). מפרש דש"י: הִלָּכָה בִּלְבַב חֲכָם סְתוּמָה, וְתַלְמִיד נְבוֹן בֹּא וְדֹלָה אוֹתָהּ מִמַּעַי. כלומר, להלכה (תורה) שני מרכיבים: גוף ההלכה מתקבל אצל החכם בספירת החכמה כנ"ל אלא שהיא סתומה ולא מבוררת די למימוש ואז היא מתבררת היטב אצל התלמיד הנבון המבין דבר מתוך דבר בספירת הבינה (ר' פירוש המלבי"ם כאן). מכאן, ספירת הבינה היא משמשת שכינה עילאה כאשר היא מורידה ומגשימה את ספירת החכמה כמו בסולם יעקב (בראשית כ"ח, י"ב-י"ג) שבקצהו המכוון שמימה נמצאת ספירת החכמה (א-להי אברהם) ובקצהו המכוון ארצה נמצאת הבינה (א-להי יצחק הארץ) וכפי שכתוב: "יָ-ה-נ-ה בְּחֻמָּה יָסֵד אֶרֶץ כּוֹנֵן שְׁמַיִם בְּתִבּוּנָה" (משלי ג' י"ט) (שער ח', פ"ו).

נַחֲלֵי אֱמוּנָה – תּוֹצְאוֹתֶיהָ חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה – בִּינָה תְלוּיָה בְּאֱמוּנָה

הבינה היא תוצאה של האמונה ותלויה בה. ברגע שאדם מאמין שכל דבר הוא מאת ה' – לרבות דברים רעים הבאים לו על חטאיו – אזי הוא בהכרח יאמין שה' ימנע ויסיר ממנו את הרע כאשר הוא מסיר ומונע את עצמו מהחטא ע"י תשובה, תפילה וצדקה, וא"כ האדם בוודאי ינהג כך היינו לפי בספירת הבינה (ר' "ויבקעו המים – מוח הבינה", עמ' 145). הבינה הזו שנרכשה עקב הגאולה והאמונה והבינה הפשוטה שהניעה את הגאולה הנ"ל הן שני שערי הבינה מתוך נ' שעריה.

וכן, ה' ישמור מרע את המאמינים בו כפי שכתוב "את האֱמוּנִים נוֹצֵר (שומר) יי" (תה' ל"א, כ"ד).

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

מחשבה של סור מרע במצוות לא תעשה

המחשבה והשאיפה ל"סור מרע" הקודמת והמשותפת לכל מצוות לא תעשה פרטיות

זהירות, התבוננות, ביקורת והבחנה של דבר רע המאיים, יראת חטא ("מסילת ישרים")

תשובה

סוד הבינה הוא סוד התשובה שנאמר: "וּלְכָבוֹ יִבְיִן וְשָׁב וּרְפָא לוֹ" (ישעיה ו', י') (שער ח', פ"ו). כל שלבי התשובה נכללים בבחינת סוד מרע, ר'. "אמא-בינה היא תשובה", עמ' 264 ושער ח', פ"ו.

"רְחוּבוֹת הַנֶּהָר נִחְלִי אֲמוּנָה
מִים עֲמָקִים יִדְלִם אִישׁ תְּבוּנָה
תּוֹצְאוֹתֶיהָ חֲמָשִׁים שְׁעָרֵי בִינָה
אֲמוּנִים נוֹצֵר יִי"

דעת

עולם: בריאה נר"ן: נשמה שם קודש: אהוה

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

הרצון למזג, לשלב, לאזן ולהכריע בצורה נכונה בין חכמה ובינה והוא הרצון המתפשט שלישית מן הכתר אחרי ספירות החכמה והבינה כפי שכתוב: "י-ה-ו-ה-ב-חכמה יסד-א-רץ פונון שמים בתבונה. בדעתו תהומות נבקעו והדעת הבוקעת ומשלימה בין חכמה ובינה] ושחקים ירעפו-טל" (משלי ג', י"ט-כ') (שער ה', ס"ג).

ברית עליון

דעת המזווג חכמה ובינה נקראת ברית עליון או ברית לשון. מדובר על שלוש בריתות:

- **ברית המילה** - כתוב: "וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה [בספירת הדעת כשהוא מתכוון למצוות פרו ורבו (חכמה) ויחד עם זאת מתכוון דווקא ל-] אִשְׁתּוֹ [ולא אישה אחרת לעבור על איסורי עריות (בינה)]" (בראשית ד' א').
 - **ברית השבת** - כתוב: "וְאֵתָה דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת-שַׁבָּתִתִּי [שתי בחינות שבת: זכור = מצוות העשה שלה (חכמה) ושמור = מצוות הלא תעשה שלה (בינה)] תִּשְׁמְרוּ [ביחד] כִּי אוֹת הוּא [שהיא] בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדִרְתֵּיכֶם, לְסַפִּירַת הַדָּעַת [אשר חוננתי לכם שעל ידה ניתן לקיים יחד את המגמות ההפוכות שמור וזכור], כִּי אֲנִי י-ה-ו-ה מְקַדְּשְׁכֶם [בדעת] (שמות ל"א, י"ג, עיין בפירוש דמב"ן שם).
 - **ברית התורה** - "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כ"ד, ז') היינו מיזוג של חכמה ובינה בקיום מצוות התורה להיות דעת תורה, ר' "ברית התורה", עמ' 125.
- ברית עליון קשורה לברית תחתון שבספירת היסוד, ר' "יסוד" להלן.

שורש יעקב

שורש יעקב אבינו שנקרא תורה שבכתב, ר' "פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב", עמ' 344. נמשלת ע"י סולם יעקב המקשר בין ספירות החכמה והבינה, ר' ספירת הבינה לעיל ור' "וְהִנֵּה יָ-הֵ-נָ-הֵ-נָצַב עָלָיו - קבלת ספירת הדעת ביעקב אבינו", עמ' 96.

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

היכולת לאחד מחשבות קיצוניות ומנוגדות של חכמה ובינה ולגבש מחשבה מאוחדת משולבת ומאוזנת.

דעת תורה ("דעת תורה", עמ' 98).

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת הכתר.

חסד

עולם: יצירה נר"ן: רוח שם קודש: א-ל

לשון חסד

לשון חסד הוא: כל העושה דבר שאינו מוכרח לעשותו מצד הדין אלא שעושה אותו בחפצו וברצונו מאין מכריח [לפי בחירה חופשית] ועושה אותו הדבר בטובתו [עשה טוב], זה נקרא חסד (שער ז', ע"ח).

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

ה' מיטיב עם ברואיו - ה' ברא את העולם בחסד הגמור להיטיב עם ברואיו ולתת להם חלק ונחלה כרוב רחמיו וחסדיו שנאמר "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" (תה' פ"ט, ג') והוא חזר לגמול חסד עם היצורים כגון אדם הראשון ומשה רבנו (סוטה י"ד). ואברהם אבינו (שער ז', ע"ח). ביצוע מצוות עשה שבתורה.

דיוקים מ"א-ל מסתתר"

האל הגדול

חסד נקרא גדולה כפי שכתוב "עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים וּמִשְׁלָם עוֹן אָבוֹת אֶל-חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל (המתייחס חזרה ל"עשה חסד") הַגָּבוֹר יְ-הֵ-נָ-הֵ צָבָאוֹת שְׁמוֹ" (ירמיה ל"ב, י"ח).

עיני כל נגדך

ביטוי זה מתייחס לשני פסוקי תהילים העוסקים בחסד:

- **נתינה** – הפסוק הראשון עוסק בנתינה של ה': "עֵינִי-כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁכְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-
לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתוֹ" (תהילים קמ"ה, ט"ו)
- **רפואה** – הפסוק השני עוסק ברפואה של ה': "אֶ-דְּנִי נִגְדָךְ כָּל-תַּאֲוֹתִי וְאַנְחָתִי מִמָּךְ
לֹא-נִסְתָּרָה" (תהילים ל"ח, י'). מפרש מצודת דוד: "נִגְדָךְ כָּל-תַּאֲוֹתִי" – הרפואה
וההשקט שאני מתאוה הלא המה נגדך ובידך לעשותם. עכ"ל. הרפואה היא פעולה
מובהקת של חסד (ר' "אחד לרפאות את אברהם – אברהם מרפא בחסד", עמ' 76).

רב חסד גדול מעל שמים חסדך

משפט זה הוא שילוב של שלושה פסוקים המתייחסים לפנים שונים של חסד.

- **חסד לאלה שאין להם זכות** – הפסוק עוסק בחסד שבשלוש עשרה מידות, לצריכים
חסד שאין להם זכויות כ"כ (ש"י): "וַיַּעֲבֹר יְ-הוָה-עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְ-הוָה-יְ-
יְ-הוָה-אֵל-רַחוּם וְחַנוּן אֲרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֵמֶת (שמות ל"ד, ו').
- **שמירת החסד** – הפסוק עוסק בשמירת החסד לדורות: "וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אֶתָּה עֲשִׂיתָ עִם
עַבְדְּךָ דָּוִד אֲבִי חֶסֶד גָּדוֹל כַּאֲשֶׁר הָלַךְ לִפְנֶיךָ בְּאֵמֶת וּבְצִדְקָה וּבִישׁוּרָת לִבָּב עִמָּךְ
וַתִּשְׁמַר לוֹ אֶת הַחֶסֶד הַגָּדוֹל הַזֶּה וַתִּתֵּן לוֹ בֵּן יֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ כִּיּוֹם הַזֶּה" (מלכים א' ג',
ו') כאשר החסד הגדול הוא להמליכו לדוד בהיותו רועה צאן (מצודת דוד). ובייחוד
התווסף כאן הפן של שמירת החסד: "וַתִּשְׁמַר לוֹ אֶת הַחֶסֶד הַגָּדוֹל הַזֶּה" לומר שה'
שומר ומקיים לו את החסד אשר הבטחתו על ידי נתן הנביא (ש"י).
- **חסד מעל לטבע** – הפסוק עוסק בחסד הפועל מעל לטבע: "כִּי-גָדוֹל מֵעַל-שָׁמַיִם
חֶסְדְּךָ וְעַד-שָׁחָקִים אֲמַתְךָ" (תהילים, ק"ח ה'). כפי שמסביר המלבי"ם (תהילים ל"ו,
ו') בנוסף להנהגה הקבועה של הטבע, ה' הנהיג הנהגה בלתי קבועה שבה הוא ישנה
הטבע וינהיג הנהגה אחרת פלאית כפי צורך העת והעניין. ר' "אחד לבשר לשרה –
חסד מעל לטבע", עמ' 75.

א-להי אברהם זכר דבר לעבדך

גם כאן יש שילוב של שני פסוקי תהילים והוא עוסק בהשגחה פרטית לזרע אברהם בעל
מידת החסד:

- **מגן אברהם** – הפסוק הראשון עוסק בה' כמגן אברהם: "נִדְיָבִי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם
אֶ-לֹהֵי אַבְרָהָם לֹא-לֹהִים מְגִנִּי-אֶרֶץ מֵאֵד נִעְלָה" (תהילים מ"ז, י') מפרש דש"י: "עם
אֶ-לֹהֵי אַבְרָהָם" – שהיה [אברהם] נדיב לב הראשון תחלה לגרים עתה נודע כי
לא-להים מגיני ארץ [שמיגן על אברהם] היכולת בידו להיות למגן על כל הבוטחים
בו.

- **השגחה פרטית** – הפסוק השני עוסק בהשגחה פרטית ע"פ זכותו ובריתו של אברהם אבינו: "זֶכֶר-דָּבָר לְעִבְדְּךָ עַל אֲשֶׁר יַחֲלֹתֵנִי" (תהילים קי"ט, מ"ט). בקשה זו דומה לתפילת "ויחל" של משה רבנו שבה הוא סומך על זכות אבות: "זֶכֶר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַתָּ לָהֶם בְּךָ וּבְתַדְבָּר אֱלֹהֵם אֲרָבָה אֶת-זִרְעֶכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזִרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לְעֹלָם" (שמות ל"ב, י"ג) וזהו "זֶכֶר-דָּבָר לְעִבְדְּךָ" שהוא עניין של זיכרונות והשגחה פרטית לזרע עבדך אברהם.

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת החכמה וחוזרת ותומכת בה.

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

האדם מיטיב במצוות עשה

כשבא אברהם אבינו ע"ה וצפה והבין סוד ה' הגדול יתברך והיאך ברא העולם מצד החסד, עמד גם הוא ואחז המידה הזאת בידו (שער ז', ע"ח).

ביצוע מצוות עשה שבתורה: אברהם מוכיח את הבריות מצד החסד ובמידת החסד [שיבצעו] מצוות עשה (רמ"ח בגמטריה אברהם) (שער ז', ע"ט).

המידה של "עשה טוב" במעשים בייחוד במעשה מעל לטבע כפי שעשה אברהם אבינו.

דיוקים מ"א-ל מסתתר"

חסדי יי אֶזְכִּיר תְּהִלֹּת יי

כתוב: "חֲסִדֵי יי-ה-ן-ה אֶזְכִּיר תְּהִלֹּת יי-ה-ן-ה כָּל אֲשֶׁר-גָּמְלָנוּ יי-ה-ן-ה וְרַב-טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-גָּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסָדָיו" (ישעיה ס"ג, ז'). פעם נוספת יש ריבוי נושאים רמוזים בפסוק כאשר מילת "אזכיר" משמשת בתפקיד כפול: פעם ב"חֲסִדֵי יי אֶזְכִּיר" שאזכיר את חסדיו שגמל לי ופעם ב"אֶזְכִּיר תְּהִלֹּת יי" שאזכיר תהילות ותשבחות על אותם החסדים. וכך יש לנהוג בתפילה.

המוסד כציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים:

כלל הכהנים ירשו את מידת החסד של אברהם אבינו והם משפיעים אותה לציבור.

"הָא-ל הַגָּדוֹל עֵינִי כָּל נִגְדָךְ

רַב חֶסֶד גָּדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חֲסָדָךְ

א-לֵהִי אַבְרָהָם זֶכֶר דָּבָר לְעִבְדְּךָ

חֲסָדֵי יי אֶזְכִּיר תְּהִלֹּת יי"

גבורה

עולם: יצירה נר"ן: רוח שם קודש: א-להים

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

בית דין של מעלה – ספירה זו שנקראת גם בית דין של מעלה (שער ו', ע"ג), מתגברת לעשות דין ומשפט בפושעים ובחוטאים והיא הנוקמת מיד הרשעים והמתקוממים אל ה' יתברך כפי שכתוב בפסוק הנ"ל בקשר לספירת החסד: "עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים וּמִשְׁלֵם עֹן אָבוֹת אֶל-חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר (המתייחס חזרה ל"ומשלם עון") י-ה-ו-ה צְבָאוֹת שְׁמוֹ" (ירמיה ל"ב, י"ח). שמירת מצוות לא תעשה מן התורה.

דיוקים מ"א-ל מסתתר

מרום נאדר בכח וגבורה

הנה מלאכי מעלה כי בגובה מעלתם יכולים לסבול ההנהגה בתקיפות ומידת הדין, וכמאמר הפייטן בפיוט ונתנה תוקף: ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון וכו' לפקוד על צבא מרום בדין. אבל עם קרוצי חומר דרי מטה צריכים להתנהג במידת הרחמים (ש"י בראשית א', א'). וזהו מרום: בגבוי מרומים אתה נאדר בכח וגבורה אבל לא בארץ מתחת (ע"פ הרבי מצאנז-קלויזענבורג, שמחת תורה תשכ"ב).

מוציא אורה מאין תמורה

מידת הדין שהאור, הגנוז עתה, נברא לפיה בתחילה יש מאין – ולא בתמורה לדבר אחר (שער ו', ע').

פחד יצחק משפטנו האירה – כל חטאינו עליו

יצחק אבינו חי לפי מידת הדין, כי יצרו נשרף בהיותו עולה תמימה, והאירה מידתו, פחד יצחק, די לקבל על עצמו משפטם של כל בני ישראל לדורותיהם, כמו שאמרו חז"ל: "לעתיד לבוא יאמר הקב"ה לאברהם אבינו: בניך חטאו. והוא יענה: ימחו על קידוש שמך. וכן יהיה לגבי יעקב. ורק יצחק אבינו לא יסכים, ויטען: פלגא עלי ופלגא עלך. ואת"ל כולם עלי – הא קריבת נפשי קמך!" (שבת פט:)

אתה גבור לעולם יי

כתוב בתפילת שמונה עשרה: אתה גבור לעולם יי, מחיה מתים אתה, רב להושיע. בהמשך עיסוקו בזכותו של יצחק, הפייטן מזכיר גם את תחיית המתים שהיא תיעשה לפי מידת הדין, בדומה לגבורות הגשמים. באחרית הימים, כמו בראשיתם, תתגבר ותתעלה לעולם מידת הדין כפי שכתוב: "אֵשֶׁת-חַיִּל [בינה] עֲטָרַת בְּעֵלָה [חכמה]".

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת הבינה (גבורות) וחוזרת ותומכת בה.

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

האדם סר מרע במצוות לא תעשה

בא יצחק והוסיף [על אברהם] והודיע מדת הפחד שאם לא יעבדו אותו יענישהו כעבד הצורך באדוניו והטיל אימה ופחד על הברואים והכניסם תחת ענפי השכינה כי יצחק ירש מידת הפחד (הגבורה) (שער ז', ע"ט).

שמירת מצוות לא תעשה מן התורה: יצחק מוכיח את הבריות מצד הפחד ובמידת הפחד והעונש [שישמרו] מצוות לא תעשה (שער ז', ע"ט). הימנעות מלעבור עברה.

המידה של "סור מרע" במעשים. הימנעות ממעשה רע ואסור בייחוד במאמץ מעל לטבע.

המוסד בציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים:

כלל הלוויים ירשו את מידת הגבורה של יצחק אבינו והם משפיעים אותה לציבור.

"מְרוֹם נֶאֱדָר בְּכֹחַ וּגְבוּרָה
מוֹצִיא אוֹרָה מֵאֵין תְּמוּנָה
פֶּחַד יִצְחָק מְשַׁפְּטָנוּ הָאֵיָרָה
אֶתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם יי"

תפארת

עולם: יצירה נר"ן: רוח שם קודש: י-ה-ו-ה

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

משפט אמת – כל פעולות ה' נעשות במיזוג הנכון והאמתי בין מדת הדין לבין מידת החסד והרחמים כפי שכתוב "הַצּוֹר תָּמִים פֶּעֱלֹ" – הצור גוזר הדין ותמים (קרי תאומים) פעלו, כלומר, הצור [הקב"ה] מתייעץ בדין וברחמים ואז גוזר את הדין וזהו סוד משפט אמת (שער ה', מ"א). ר' "כל פרי העץ אשר הותיר הברד – צור תמים פעלו", עמ' 92.

דיוקים מ"א-ל מסתתר

מי אֵל כְּמוֹךְ עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת אֲבִיר יַעֲקֹב נוֹרָא תְהִלּוֹת – תפארת במעשה ובתהילה נרצה להראות שמדובר בספירת התפארת. הפסקאות הממוספרות הבאות מתייחסות לשורות בטבלת חילופי הפסוקים הזה:

א	מי כמכה באלם י-ה-נ-ה / מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא.
ב	מי כמכה באלם י-ה-נ-ה עשה פלא / מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת.
ג	מי אל קמוך עושה גדולות / אביר יעקב נורא תהלות.

א. נסרס את פסוק א' ונקבל את פסוק ב' והנה הוא נפרד לשני חלקים: הראשון עוסק במעשה פלא של ה', והשני עוסק בתהילה לה' המתחייבת מהמעשה.

על איזה מעשה מדובר ועל איזו תהילה? י-ה-נ-ה הוא שם קודש לספירת התפארת, ואמנם, נעשה בים מעשה פלא של תפארת שבו השפיעו חסד וגבורה ביחד כפי שכתוב אחד אומר: "וּבְרוּחַ אֶפְיָךְ נַעֲרַמוּ מַיִם" (שם ח'), כדי לתת לבני ישראל להינצל, ואילו כתוב שני אומר: "נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כְּסֻמוֹ יָם" (שם י'), כדי לענוש את מצרים, הרי חסד וגבורה נגשפו מאותו רוח ה' "כי הרוח יצא מורכב מחסד לקרוע הים לישראל להצילם ומן גבורה להטביע אח"כ אל המצריים" ("עץ הדעת טוב", רבי חיים ויטאל, פרשת בשלח).

ב. נקבל את פסוק ג' מפסוק ב' כך: מאחר שמעשה הפלא הוא בהשפעת התפארת ניתן להחליף "עשה פלא" ב"עושה גדולות" ע"ש הפסוק: "עֲשֵׂה גְדוּלוֹת וְאִין חֶקֶר נִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר". (איוב ה', ט') כאשר הפייטן מפרש "גדולות" כתפארת – עשיית שתי הספירות הגדולות, חסד וגבורה, יחד בצורה שלא ניתן לחוקרה אלא רק להתפלא. באשר לתהילה, גם היא בעניין תפארת כמוכח מהמילים "קדוש" ו"נורא" ששתיהן כינויים לתפארת (שער ה' מ"ז). לכן ניתן להחליף "מי כמכה נאדר בקדש" ב"אביר יעקב" שגם האחרון הוא כנוי לתפארת (ר' דמכ"ן בראשית מ"ט, כ"ד, "אביר יעקב הוא א-להי אמת").

ועוד, "נורא תהילות" הוא המשך מתאים ל"אביר יעקב" כפי שכתוב לגבי תהילת יעקב אבינו לנוכח אבירו: "וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מֶה-נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם-בֵּית אֱ-לֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם" (בראשית כ"ח, י"ז) כי בזה הודיעוהו ליעקב את חלקו במרכבה: חלק אברהם נקרא גדול, חלק יצחק נקרא גיבור, וחלק יעקב נקרא נורא (שער ה', ס"ו). נשלם הקשר והזהות בין הפסוקים.

כי שמע אל אביונים

שומע תפילות אביונים כמשפט אמת כאשר פונים אליו ית' בשם י-ה-נ-ה (שם קודש לספירת התפארת) כפי שכתוב "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱ-לֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱ-לֹהֵי אָבִי יִצְחָק י-ה-נ-ה הָאֵל יֵשׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמִוְלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ. ... הַצִּילֵנִי נָא..." (בראשית

ל"ב, י'-י"ב). תפילתו של יעקב כשהוא כעת אביון בזכויות ובכסף (דש"י) נשמעת ונענית (ר' ספורנו כאן).

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת הדעת.

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

המיזוג הנכון בין חסד וגבורה

בא יעקב אבינו ע"ה, לא הייתה לו מידה שלישית להחזיק בה אבל החזיק בשתי המידות של אברהם ושל יצחק: במידת החסד ובמידת הפחד, ולא נטה ימין ושמאל (שער ז', ע"ט).

המיזוג, השילוב והאיזון הנכון והאמתי בין מידות חסד וגבורה (שער ז' ע"ט). היכולת לאחד מעשים קיצוניים של חסד וגבורה ולבצע מעשה מאוחד, משולב ומאוזן (ר' ויזר יעקב נזיר, עמ' 98, "ויגל את האבן", עמ' 99).

תפילותיו של בעל מידה זו נשמעות ונענות.

תורה שבכתב

תורה שבכתב (שער ה' ס"א) שהיא המיזוג האמתי בין מעשים של "עשה טוב" לבין מעשים והימנעות של "סור מרע", כגון קרבן פסח, שהוא מכלול של מצוות עשה ולא תעשה (ר' ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו – מוסד התפארת, עמ' 194).

המוסד בציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים:

כלל ישראל ירשו את מידת התפארת של יעקב אבינו והם משפיעים אותה לעולם כולו.

"מִי אֵל כְּמוֹךָ עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת
אֲבִיר יַעֲקֹב נוֹרָא תְהִלּוֹת
תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שִׁמְעַתְּ תַּפְלוֹת
כִּי שִׁמְעַתְּ אֶל אֲבִיּוֹנִים יִי"

נצח

עולם: עשייה נר"ן: נפש שם קודש: י-ה-ו-ה צבאות

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

מקום שגזור גזרות טובות על ישראל בהידבקו בכתר עליון ואינו חוזר בו לעולם ונקראת נצח לפי שהיא מנצחת מלחמות ישראל – נגד אויבים מבפנים ומבחוץ – לפיכך הוצרך

דוד המלך ע"ה לומר בספר תהלות: "למנצח מזמור לדוד" כנגד מידת הנצח (שער ד' ל"ט). הידור בביצוע מצוות העשה עשיית מעשים טובים מעבר למצווה בתורה, ושאיפה לחסידות.

דיוקים מ"א-ל מסתתר

יה זכות אבות יגן עלינו

הקב"ה יגן על ישראל מפני אויביהם בספירת הנצח בזכות אבות כפי שכתוב: "י-ה-נ-ה צבאות [שם קודש לספירת הנצח] יגן עליהם ואכלו [בזכות חסד אברהם אבינו במצוות אש"ל: אכילה, שתייה, לינה ולויה] וכבשו [בזכות גבורת יצחק אבינו שהוחלף בכש בעקדה] אבני-קלע [זכות אבות, אבן (אב-בן) ישראל] ושתו [בזכות תפארת יעקב אבינו שגלל את האבן מעל פי הארץ] המו כמו-יין ומלאו כמזרק כזויות מזבח" (זכריה ט', ט"ו). ועוד, השתלשלות ספירת הנצח היא בזכות אבותיה ספירות חג"ת שמעליה (ר' אור ד, עמ' 66).

נצח ישראל מצרוחינו גאלנו

זהו סוד שנאמר "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם". ונקראת נצח לפי שהיא מנצחת מלחמות ישראל.

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת החסד וחוזרת ומעמידה, תומכת ומנציחה את ספירת החסד כאומרו "האפס לנצח חסדו" (תהי ע"ז, ט') (שער ד' ל"ט).

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

הידור בביצוע מצוות העשה כדי לנצח את יצר הרע

הידור בביצוע מצוות העשה, עשיית מעשים טובים מעבר למצווה בתורה, ושאיפה לחסידות והכול כדי לנצח את יצר הרע הבא לבטל ביצוע מצוות עשה מן התורה.

דיוקים מ"א-ל מסתתר

מבור גלות דלנו והעלנו לנצח על מלאכת בית יי

ניצחון על יצר הרע וכנגדו עליית כוח יצר הטוב (ר' "שני יצרים", עמ' 32) הם חלק מהתשובה המסמנת סוף הגלות והתחלת הגאולה (מב"ם הלכות תשובה פרק ז' הל' ה') וא"כ יצר הטוב חופשי להגיע את הגוף ולנצח עליו בעיסוקו במצוות התורה שהוא המלאכה העיקרית שבה ישראל בונה את בית ה' כפי שכתוב "וכשנה השנית לבואם אל-בית ה' להקים לירושלים בחדש השני החלו זרבל בן-שאליאל וישוע בן-יוצדק ושאר אחיהם הפהנים והלויים וכל-הבאים מהשבי ירושלים ויעמדו את-הלויים מבין עשרים שנה ומעלה [כמורים להורות על המצוות ובכך] לנצח על-מלאכת בית-י-ה-נ-ה" (עזרא ג', ח') (מב"ם הלכות מלכים פרק י"א, הל' ד').

המוסד בציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים:

הסנהדרין: פסיקה וקביעת דין במערכת המשפט פועלת לנצח את יצר הרע, ומביאה לנצחיות העם ("אספה לי שבעים איש", עמ' 208). תורה שבעל פה.

"יה זכות אבות יגן עלינו
נצח ישראל מצרותינו גאלנו
ומבור גלות דלנו והעלנו
לנצח על מלאכת בית יי"

הוד

עולם: עשייה נר"ן: נפש שם קודש: א-להים צבאות

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

הכוח להשפיל האויבים – ספירה זו מתלבשת במידת הגבורה והיא הכוח להשפיל האויבים ולנצח מלחמות ולהציל אוהבי ה'. זהו מקום ניצוח המלחמות ועשיית הנסים והנפלאות (שער ג'-ד', ל"ד). הידור בשמירת מצוות הלא תעשה, פרישות מהמותר לשם סייג, ושאיפה לצדיקות.

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת הגבורה וחוזרת ומעמידה, תומכת ומנציחה את ספירת הגבורה (שער ג' ל"ד).

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

הידור בשמירת מצוות הלא תעשה כדי לנצח את יצר הרע

הידור בשמירת מצוות הלא תעשה, פרישות מהמותר לשם סייג, ושאיפה לצדיקות והכול כדי לנצח את יצר הרע הבא להעביר על מצוות לא תעשה מן התורה.

אצל מקום זה נאמרות ההודאות כגון אלה החייבים בברכת הגומל על שה' שמר, מנע והסיר את הרע המאיים (ר' ספירת הבינה לעיל והקשר שלה עם אמונה) (שער ג'-ד', ל"ד).

דיוקים מ"א-ל מסתתר

יכין ובעז בשם נקראים וכל בניך למודי יי

ספירת ההוד עומדת בשמאל מול ספירת הנצח בימין כעמודי תמך יכין ובעז במקדש (שער ג'-ד', ל"ד) ומשתתפת עמה בבניית המקדש ע"י עיסוק בלימוד התורה (ר' ספירת

הנצח לעיל) כפי שכתוב: "וְכָל-בְּנֵי־יְ-הוּא-וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵי־י" (ישעיה נ"ד, י"ג), אל תקרא "בְּנֵי־י" אלא "בְּנֵי־י".

המוסד בציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים:

השופטים והשוטרים: הנהגת צדק ואכיפת דין במערכת המשפט ("צדק – ספירת ההוד", עמ' 215).

"מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל יִנְקֹת הַנְּבִיאִים

נֶצַח וְהוֹד בָּהֶם נִמְצָאִים

יָכִין וּבִעֹז בָּשֵׁם נִקְרָאִים

וְכָל בְּנֵי־י לְמוֹדֵי יי"

יסוד

עולם: עשייה נר"ן: נפש שם קודש: שדי, אל חי

הספירה כפי שהיא באה מאת הקב"ה:

הגדרת הספירה

הורדת השפע אל ספירת המלכות – ספירה זו מעבירה או מעכבת כשער את השפעת הספירות הקודמות לה אל ספירת המלכות ולהורדת השפע והברכות לעולמות הבי"ע (שער ב', עמ' י"ח) כאשר פתיחת השער תלויה בהשתלטות האדם על יצרו הרע כפי שכתוב "כִּי-מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק" (ישעיה נ"ז, א') (ר' עניין הברית להלן).

היחס בין נצח והוד לבין יסוד נלמד מהפסוק "... וְהִנָּצַח וְהַהוֹד כִּי-כָל [יסוד] בְּשִׁמְיָם וּבְאָרֶץ לְךָ יְ-הוּא הַמַּמְלָכָה [מלכות]" (דברי הימים א', כ"ט, י"א) לומר ש"כל", ספירת היסוד, היא ספירה שבסיום השמים ומתחברת לארץ ובכך היא מסוגלת לקבל השפעות מספירות נצח והוד ומהספירות שמעליהן ולהעבירן לספירת המלכות.

דיוקים מ"א-ל מסתתר

יסוד צדיק בשבעה נעלם

הספירה המשמשת להעביר השפע מעולם של בחינת זכר אל העולם של בחינת נקבה נקראת בשם יסוד וצדיק. וזהו "יסוד צדיק בשבעה נעלם" שהוא נעשה ונעלם במידה השביעית ספירת מלכות בחינת נקבה כאשר מעביר אליה השפע מוהר ויגש ר"ח, פירוש זיו הזהר).

מעין הברכות צדיק יסוד עולם

ועניין שנקרא צדיק הוא סוד השפע שמשפיע כל טוב וברכה ונותן בספירת המלכות כעניין שנאמר "וְצַדִּיק חֹנֵן וְנוֹתֵן" (תה' ל"ז, כ"א) (שער ב', עמ' י"ט).

דע כי כל ההמשכות היורדות מלמעלה מאת כל הספירות העליונות כולם פועלות על דרך הטוב והשלמות ואפילו ירד דין לעולם במידת הפחד והגבורה אם בא הדבר ע"י צדיק הכול בא על דרך הטוב הגמור ואין רעה פועלת בדבר לעולם כי אם לטובת אותו הנפגם לפי שהדבר בא לו ע"י הצדיק והכול לטובה וזה סוד מה שאמרו רבותינו ז"ל "אין רע יורד מן השמים" (ע"פ ב"ר נ"א, ג'), וזהו "צדיק אֶתָּה יי" (ירמיה י"ב, א').

אות ברית היא לעולם – ברית מילה וברית שבת

הורדת השפע של ספירה זו כוללת שותפות והתננה עם האדם, שנקראת ברית, והיא יכולה להעביר או לעכב את השפע כמו שער. מדובר על שתי בריתות:

- **ברית מילה** – בברית מילה ה' משתף את עם ישראל בהמשך שפע חסד אברהם ותפארת יעקב בזרע אברהם לדורותיו. לפיה ה' ישגיח לזוג זיווגים ולפקוד עקרות בתנאי שישראל ישתלטו על יצר הרע בעניין איסורי העריות (שמירת הברית). מילת תינוק מגלה בו חסד אברהם ותפארת יעקב והיא אות לקיום ברית זו בילד זה. (ר' "בריתי אברהם – ברית המילה", עמ' 117).

- **ברית שבת** – בברית שבת ה' משתף את האדם בבריאה ותיקון העולם ומתנה הורדת השפע והברכה לקיום בארץ בהשתלטות האדם על יצר הרע בעניין "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כְּחֵי וְעַצֶּם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה" (דברים ח', י"ז). שמירת השבת ע"י ישראל בהימנעו בה מכל מלאכת יצירה, מקור לגאווה, היא אות לקיום ברית זו (ר' "בריתי יצחק – ברית השבת", עמ' 120).

הבריתות המוזכרות כאן הן חיבור בין ספירת היסוד לבין ספירת המלכות המאפשר הורדת השפע לעולמות. לכל ברית יש ברית עליון מתאימה במישור הרצון והמחשבה כפי שנזכר לעיל בהגדרת ספירת הדעת. ברית העליון וברית התחתון פועלות ביחד (ר' ע"ח, שער ל"ט דרוש ט', י"ד, ר' "בריתי יעקב – ברית התורה", עמ' 122).

ספירה זו היא גם כנגד השלום, ר' "ספירת היסוד והשלום", עמ' 228.

ספירת היסוד מושפעת ומקבלת מספירת התפארת וחוזרת ומעמידה, תומכת ומנציחה כעמוד יסוד את ספירת התפארת ("ספירת היסוד מעמידה את ספירת התפארת", עמ' 228).

המידה המתפתחת באדם בהשפעת הספירה:

שילוב של החסידות והצדיקות

המיזוג, השילוב והאיזון הנכון והאמתי בין מידות נצח והוד כפי שנמצא בצדיק (שער ב', עמ' י"ט, כ"ו), כולל שליטה מליאה על יצר הרע ("ספירת היסוד – הידור בתורה ומצוות", עמ' 223). מיזוג ואיגוד של מידות החסידות והצדיקות.

מוריד שפע לעולם

ספירת היסוד, שהיא שליטה מלאה על יצר הרע דוגמת יוסף הצדיק, מסוגלת להפעיל את ספירת המלכות, וכך להוריד שפע לעולם.

"יסוד צדיק בשבעה נעלם" – הצדיק פועל בסתר והעלם מבני אדם אחרים כשהוא מוריד שפע לעולם.

המוסד בציבור שקולט ומשפיע את הספירה ליחידים:

הנהגה ע"י איגוד של צדיקים וחסידים המביאה שפע לעם ישראל. ("מוסד היסוד – מיזוג ואגודה של צדיקים וחסידים", עמ' 223).

"יסוד צדיק בשבעה נעלם"
אות ברית היא לעולם
מעין הברכות צדיק יסוד עולם
צדיק אתה יי"

מלכות

עולם: אצילות וכי"ע נר"ן: - שם קודש: אדני

הגדרת הספירה

מביאה את השפעת הספירות הקודמות לעולמות בי"ע, מגשימה אותן, ומוציאה אותן לפועל ע"י דיבור ומעשה, כלומר, שיורגש ע"י האדם כדיבור של ה' ומעשה של ה'.

דיוקים מ"א-ל מסתתר

נא הקם מלכות דוד ושלמה בעטרה שעטרה לו אמו

ספירת המלכות היא השכינה השוכנת במשכן כפי שכתוב "צאִינָה וְרָאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בַּעֲטָרָה שְׁעָטָרָה-לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבָבוֹ" (שיר השירים ג', י"א) ומפרש דש"י: העטרה למלך היא האוהל מועד שהוא מעוטר בגוונים תכלת וארגמן ותולעת שני וכו' שוכן הקב"ה בספירת המלכות הנירשת ומתגשמת בְּדוֹד וְשְׁלֹמֹה כאשר

"אָמו" מתייחס לעם ישראל שהמשכן נבנה ועוטר על ידו כפי שכתוב: "הָקִשְׁבוּ אֵלַי עַמִּי וְלֹאֲמִי אֵלַי הָאֲזִינוּ", (ישעיה נ"א, ד') ו"וּלֹאֲמִי" כתיב (פסיקתא דרב כהנא, פיסקה א'). (שער א', ח', ט')

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּלָה קְרוּאָה בְּנִעִימוֹ

דוד המלך, נעים זמירות ישראל, ירש את מלכותו ממידה זו, שגם נקראת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּכְלָה, ודוד נָעִימוֹ קורא ומתחנן אליה כפי שכתוב: "אֵלֶיךָ יְ-ה-וָה-אֶקְרָא וְאֵל-אֲדֹנָי (שם קודש למלכות) אֶתְחַנֵּן" (תה' ל', ט') (שער א', י"א).

ספירה זו מושפעת ומקבלת מספירת היסוד.

"נָא הָקֵם מַלְכוּת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה

בְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה לוֹ אָמוֹ

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּלָה קְרוּאָה בְּנִעִימוֹ

עֶטְרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד יְיָ"

איחוד הספירות

דיוקים מ"א-ל מסתתר"

מִפְרִיד אֱלוֹף לֹא יֵרָאֶה מְאֻרוֹת – חטא אדם הראשון

אדם הראשון חטא במחשבה כאשר הפריד בין ספירת המלכות הנקראת "אלוף", לבין ספירת היסוד שמעליה כפי שכתוב: "וְהָמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית [יסוד] שָׁם בְּגִדוֹ בִי" (הושע ו', ז'). אדם הראשון הונח בגן עדן תחת הַתְּנִיָּה של ברית שבת (ויניחהו, לשון מנוחה) היינו ברית של קיום (כנ"ל בספירת היסוד) שמתנה הורדת השפע בהימנעו של האדם מלאכול מעץ הדעת טוב ורע. וכאשר עבר ואכל ממנו הופרה הברית והיא לא איחרה לנקום בו (שער א' י').

אדם הראשון טעה בחושבו שכאשר ידע ויכיר טוב ורע יהיה בכוח דעתו ובכוחו יצירתו להכריע ביניהם כדי להמציא את הטוב והשפע מתוך הרע כמו שמשפיע א-להים שפע דרך ספירת המלכות (בראשית א', ה') ובזה הוא עבר על "כְּחֵי וְעֶצֶם יָדַי" (דברים ח', י"ז) ופגם באמונה בכורא עולם ית'.

הניתוק מספירת היסוד ומהטוב והחיים שבה לא רק שהפסיק את השפעת השפע הבאה אל אדם הראשון אלא חשף אותו להתמודדות מתמדת עם כוחות הרע והמוות שהתווספו דרך המלכות עקב הניתוק ומצב זה נמשך לכל הדורות אחריו עד תיקונו (שער א' י"ג).

נוכל ללמוד מחטא אדם הראשון לא להציב לעצמנו את השגת השפע והאושר כמטרה בחיים ולכוון אליה את מאמצנו, אלא להתעלות ולהתמסר להגשים בתורה ובמצוות את השפעת הספירות שמעל ספירת היסוד הבאות דרכה ואזי השפע והאושר הנצרכים יבואו לנו מאליהם דרך ספירת המלכות אי"ה.

ספיר גזרתם יחד מאירות

לפני חטאו של אדם הראשון, ושוב לאחר תיקונו, כל עשר הספירות יאירו יחד דרך ספירת המלכות דוגמת השתקפות האור באבן ספיר שהיא מקבלת כל הגוונים משאר כל מעלות שעליה ופועלת בנבראים דבר והפכו (שער א', ז').

כתוב: "זכו נזיריה משלג צחו מחלב אדמו עצם מפנינים ספיר גזרתם" (איכה ד', ז') קשה: מהו "נזיריה"? האם מדובר בשרים עם נזר על ראשם או בנזירים ממש. ועוד קשה, היה לו לכתוב "ספיר גזרתיהם". הוזהר מקשר את הפסוק לספירת המלכות: "כל כבודה בת מלך פנימה (תהי מ"ה, י"ד), תשע נקודין תליין מינה, ואיהי ספיר גזרתם עשירית לון" (תקוני זוהר הקדמה דף י"ב, ע"ב). פירוש: תשע הספירות (הדומות לנזירים, המופרשים מהעולם) שמעל ופנימי לספירת המלכות, העשירית להן, מאירות לה כאשר כל ספירה מאירה וגוזרת את גזירתה והשפעתה המיוחדת ("גזרתם" לשון גזרה), ואילו ספירת המלכות קולטת ואוגדת את כל גזירותיהן יחד לגזירה אחת (גזרתם) שאותה היא משפיעה ומגשימה בעולמות הבי"ע.

תקרב רנתי לפניך יי

ועוד, הקשר הזה פועל גם הפוך: ספירת המלכות יכולה לקלוט את רינתו ותפילתו של אדם ולהעלותה ולקרבה אל ספירת התפארת כדי שתתקבל שם.

"חזק מיחד באחד עשר ספירות
מפריד אלוף לא יראה מאורות
ספיר גזרתם יחד מאירות
תקרב רנתי לפניך יי"

יחס תומך/נתמך בין הספירות

עולה מרשימה זו של הספירות שישנה השפעה הדדית ביחס של תומך/נתמך בין הספירות בצורת "קווים": חכמה-חסד-נצח, בינה-גבורה-הוד, כתר-דעת-תפארת-יסוד, כפי שיתבאר להלן.

מניית עשר ספירות

כאשר אנו מדברים על "עשר ספירות" בספר זה, הכוונה היא לספירות החל מהחכמה עד וכולל המלכות, כאשר ספירת הכתר משמשת כ"כותרת" המכילה בתוכה את כל הספירות יחד באופן מקיף והיא אינה נמנית עם הספירות הפנימיות.

מפתח גווני הספירות המופיעות באיורים נמצא ב-"האיורים", עמ' 25.

ה**השתלשלות הספירות**

ירידת כתר לעולם ע"י שלישיות ספירות • סדר התהוות הספירות •
עשה טוב וסוד מרע במישורים שונים • השתלשלות הספירות לפי
"מסילת ישרים"

ירידת כתר לעולם ע"י שלישיות ספירות

ספירת הכתר היא הרחמים הגמורים והמוחלטים, אלא שהיא נסתרת ולא ניתן להאיר את השפעתה ישירות אל העולמות למטה. המשכת ספירת הכתר נעשית דרך תשע הספירות, היינו דרך שלוש שלישיות ספירות המסוגלות להמשיך ולהניע את ההשפעה לכיוון מטה לעולמות ב"ע, כל אחת לפי אופייה כפי המתואר לעיל.

וכן בשערי אודא, בתחילת פרק ח', מוסבר שהספירות העליונות ממשיכות את ספירת הכתר למטה עד לספירת היסוד, כאשר ספירת היסוד היא המסוגלת להשפיע את ספירת הכתר לעולם.

סדר התהוות הספירות

נתאר כעת את הסדר שבו הספירות מתהוות ויורדות לעולם. כאמור, הספירות הן הדרך שבה השפעת ה' מגיעה לשלוש עולמות הביניים: בריאה, יצירה ועשייה. לכל עולם מתאימות ספירות מסוימות כמסומן ב"הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41. ניתן לדמות את ירידת הספירות דרך העולמות האלו לקידוח עמוק בתוך קרקע סלעית שיש בה שכבות בעלות קושי והתנגדות שונים. בעולם הבריאה, שבו יצר הטוב שולט ונעשה רצון ה' בהכרח, הספירות עוברות כמעט ללא התנגדות; בעולם היצירה, שבו יצר הרע משתווה ליצר הטוב ונעשה רצון ה' ע"פ בחירה, ישנה התנגדות מוגברת; ואילו בעולם העשייה, שבו יצר הרע מתגבר ורצון ה' נעשה בקושי, אזי ההתנגדות היא גבוהה. כאשר הקידוח מעמיק ומגיע לשכבה חדשה, יש צורך להחליף את המקדח, את הראש הקודח,

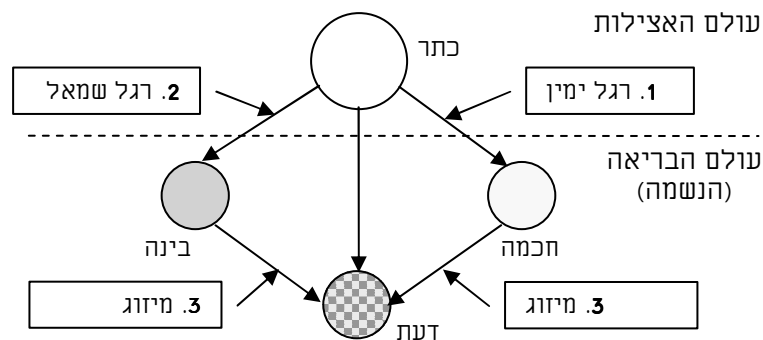
למקדח מסוג אחר שיש בו התכונות המתאימות לחדור ולעבור את השכבה החדשה בהצלחה. כן בנמשל, כאשר ההשפעה של ה' מעמיקה ומגיעה לעולם אחר, אז יש צורך להפעיל את הספירות המתאימות לו בכדי לחדור אליו.

הבה נעיין בתהליך בפֶּרָטות. כאשר יש להעמיק ולחדור לעולם מסוים, אזי מתגלות הספירות הנצרכות לכך ממקורן בעולם האצילות למעלה. קודם משפיע זוג ספירות כעין רגליים, כדי שתהיה יציבות בעולם שבו נכנסים, ולאחר מכן משפיעה ספירה שלישית שהיא המיזוג וההכרעה של שתי הספירות הקיימות ונמצאת גם היא באותו עולם. שלוש ספירות אלו ביחד הן שלישיה המהווה "מקדח" לחדור ולעבור אל העולם הזה. כעת, כאשר יש להעמיק ולחדור לעולם הבא בתור, חוזר התהליך חלילה ושוב משפיעות שתי ספירות כרגליים לתוכו, ולאחר מכן הספירה השלישית, המיזוג. כך יוצא שישנה שלישית ספירות, "ראש קידוח", לכל עולם.

נראה את התהליך באיורים.

חדירה לעולם הבריאה

לפי האיור הבא, בכדי להיכנס לעולם הבריאה מופיעות שתי הרגליים, קודם ספירת החכמה, רגל ימין, ואחריה ספירת הבינה, רגל שמאל, המתאימות לעולם הבריאה, ומתייצבות בתוכו. לאחר מכן ספירות חכמה ובינה מתמזגות לספירת הדעת, שגם היא בתוכו. ר' "וְהָיָה יָ-הֵ-ךְ-הַ נֶצֶב עָלָיו - קבלת ספירת הדעת ביעקב אבינו", עמ' 96, ור' "מתן תורה - מוח הדעת", עמ' 148.

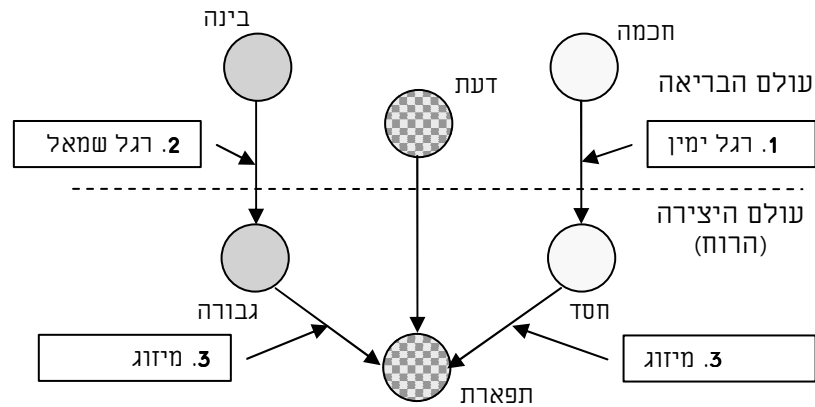


איור ב. ירידת הספירות לתוך עולם הבריאה

חדירה לעולם היצירה

לפי האיור הבא, בכדי להיכנס לעולם היצירה מופיעות שתי הרגליים, ספירות חסד וגבורה, המתאימות לעולם היצירה ומתייצבות בתוכו, ולאחר מכן ספירות חסד וגבורה מתמזגות לספירת התפארת, שגם היא בתוכו. ספירות חסד, גבורה ותפארת מושפעות

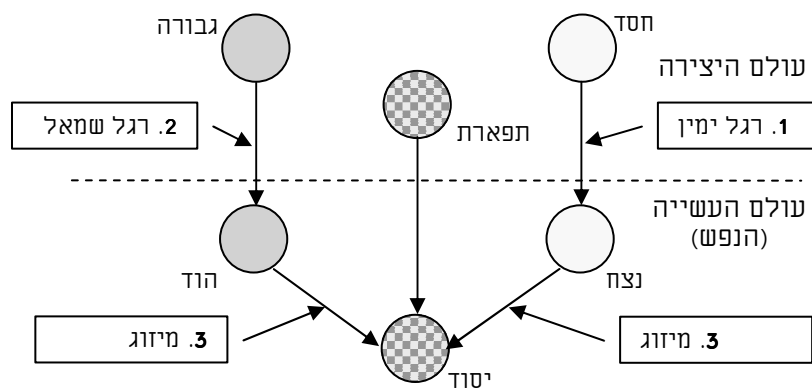
ומקבלות מספירות חכמה, בינה ודעת כמתואר באיור. ועוד, ספירות חסד וגבורה חוזרות ותומכות ומעמידות את השלישייה חב"ד שמעליהן ר' איור יג, עמ' 161. ר' "השכינה שורה במשכן בספירת התפארת", עמ' 195.



איור ג. ירידת הספירות לתוך עולם היצירה

חדירה לעולם העשייה

לפי האיור הבא, בכדי להיכנס לעולם העשייה מופיעות שתי הרגליים, ספירות נצח והוד, המתאימות לעולם העשייה ומתייצבות בתוכו, ולאחר מכן ספירות נצח והוד מתמזגות לספירת היסוד, שגם היא בתוכו. ספירות נצח, הוד ויסוד מושפעות ומקבלות מספירות חסד, גבורה ותפארת כמתואר באיור. ועוד, ספירות נצח והוד חוזרות ותומכות ומעמידות את השלישייה חג"ת שמעליהן, ר' איור כא, עמ' 212. ר' "כוחו של יוסף בספירת היסוד", עמ' 103, ור' "אתם נצבים היום כלכם", עמ' 233.



איור ד. ירידת הספירות לתוך עולם העשייה

עשה טוב וסור מרע במישורים שונים

כעת נחזור על תהליך ירידת הספירות הנ"ל ונפרט את התכונות של הספירות המאפשרות להן לעבור אל העולמות השונים. התכונה המשותפת ביניהן היא שכל שלישייה מורכבת משלוש המידות: עשה טוב, סור מרע והמיזוג שלהן כפי שכתוב: "סור מִרַע וַעֲשֵׂה-טוֹב בְּקֶשׁ שְׁלוֹם [מיזוג] וְרַדְּפֶהוּ" (תהילים ל"ד, ט"ו), וכל שלישייה מתאימה לעולם שבו היא משפיעה (ר' "סור מרע ועשה טוב", עמ' 34).

חכמה-בינה-דעת – מישור המחשבה והרצון

השלישייה הראשונה: חכמה-בינה-דעת, היינו עשה טוב, סור מרע ומיזוגם במישור המחשבה והרצון. מצד אחד, ספירת החכמה היא הרצון לעשות טוב בשמחה ובזריזות, בלי גבול ושיעור; ואילו מצד שני ספירת הבינה היא הרצון לסור מרע מתוך זהירות, להתבונן, להגביל ולדון. מידות אלו הן כעין הפכים קיצוניים אלא שכל אחת לבדה לוקה בחסר ומחפשת להזדווג עם זולתה. כך הן מזדווגות ומתמזגות להיות מידת הדעת – המידה הבינונית – מידת האמת. ספירות אלו נקראות מוחין, והן קודמות למצוות ולמעשים.

השלישייה הזאת מתאימה לעולם שבו רצון ה' שולט, היינו עולם הבריאה.

לפי תורת הסוד, שלישייה זו נמצאת בעצם בתוך ספירת הכתר, ובאמצעותה מושגים הרחמים המוחלטים שבכתר. כיצד? שלישיית הספירות חכמה-בינה-דעת מגלה את הפעולה והתהליך המתרחשים כביכול בתוך ספירת הכתר. החכמה חושבת לעשות מעשה טוב ללא גבול, והבינה מתבוננת ודנה במחשבה זו של החכמה ורוצה להגבילה ולכוונה, ובסוף המשא ומתן יוצאת מחשבה של רחמים מוחלטים ומדויקים, היינו הדעת. התהליך הזה מתרחש בתוך הכתר בו-זמנית בהרף עין באופן נסתר ע"פ ייחודו יתברך ואין אפשרות לאדם לתפסו ולהבינו. תהליך נסתר זה אינו יכול להימשך לעולמות

התחתונים ולהתקבל אצל האדם כפי שהוא, אלא רק ע"י הפרדת הפעולות חכמה, בינה ודעת שבכתר לשלוש ספירות נפרדות שתפעלנה כסדר בעולם הבריאה. קודם תבוא השפעת החכמה, אחר כך תבוא כנגדה השפעת הבינה, ולבסוף נוצרת השפעת הדעת כתוצאה סופית ומושלמת.

חסד-גבורה-תפארת – מישור המעשים של התורה שבכתב

השלישייה השנייה: חסד-גבורה-תפארת, היינו עשה טוב, סור מרע ומיזוגם במישור המעשים של התורה שבכתב. מצד אחד, ספירת החסד היא הפירוט והתכנית כיצד להגשים את ספירת החכמה, הרצון לעשות טוב, והרי היא כלל מצוות העשה שניתנו בתורה שבכתב; ואילו מצד שני, ספירת הגבורה היא הפירוט והתכנית כיצד להגשים את ספירת הבינה, הרצון לסור מרע, והרי היא כלל מצוות הלא-תעשה שבתורה שבכתב. המיזוג של שתיהן הוא ספירת התפארת. שלישייה זו היא השלב השני בהמשכת ספירת הכתר למטה. גם שלישייה זו משפיעה לפי סדר, כפי שמוסבר בספר *שערי אודל* (ע"ט): "אברהם הודיע מידת החסד. אחר כך בא יצחק והוסיף להודיע מידת הפחד (גבורה). זה במידת החסד והגמול, וזה במידת הפחד והעונש; זה במצוות עשה וזה במצוות לא תעשה. ובא יעקב אבינו ע"ה לא הייתה לו מדה שלישית להחזיק בה אבל החזיק בין שתי מידות ונכנס באמצע ולקח מידת אברהם שהיו מצוות עשה והיא חסד ולקח מידת יצחק שהיו מצוות לא תעשה והיא פחד יצחק והחזיק בשתי מדות בשווה לא נטה ימין ושמאל ונקרא על זה איש אמת לפי שהתנהג בשתי מדות אבותיו באמת" (תפארת). עכ"ל. ועוד, בעמ' ס"א *שערי אודל*, מכנה את ספירת התפארת בשם תורה שבכתב.

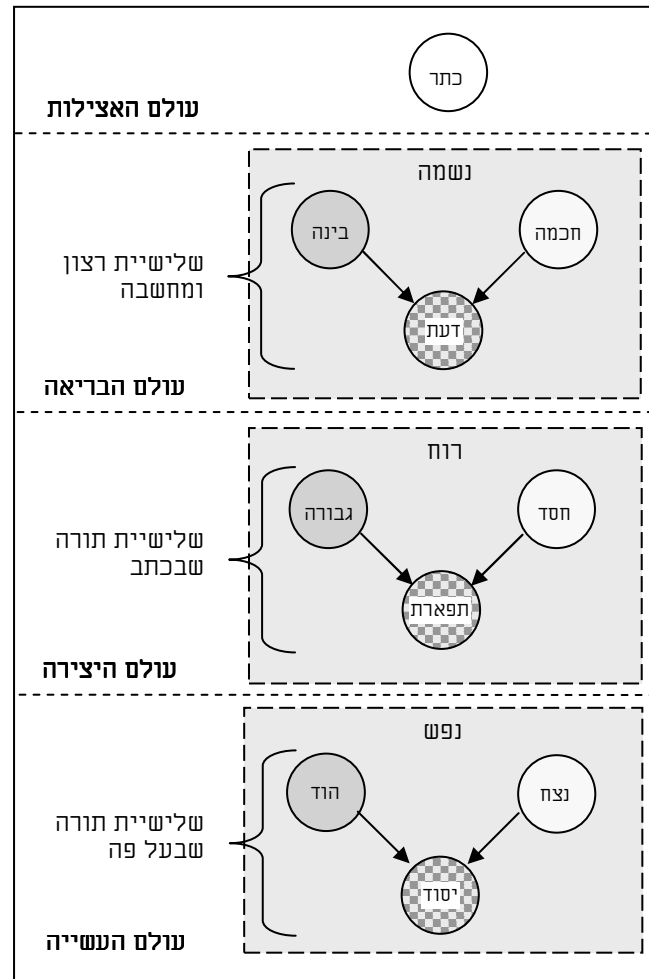
שלישייה זו מתאימה לעולם ששייכת בו בחירה חופשית. מפני שקיום מצווה היא בחירה בין טוב ורע, היינו עולם היצירה.

נצח-הוד-יסוד – מישור תורה שבעל פה

השלישייה השלישית: נצח-הוד-יסוד, היינו עשה טוב, סור מרע ומיזוגם במישור תורה שבעל פה. מצד אחד, ספירת הנצח היא ההגשמה והביצוע בפועל של ספירת החכמה, הרצון לעשות טוב, והרי היא ביצוע מצוות עשה לפי כל פרטיהן, דקדוקיהן וגדריהן בדברי חז"ל ובשולחן ערוך; ואילו מצד שני, ספירת ההוד היא ההגשמה והביצוע בפועל של ספירת הבינה, הרצון לסור מרע, היינו שמירת מצוות לא-תעשה לפי כל פרטיהן, דקדוקיהן וגדריהן בדברי חז"ל ובשולחן ערוך. ספירת היסוד היא החזקת שתי המידות נצח והוד בשווה, כפי שנמצא בצדיק וחסיד. שלישייה זו היא השלב השלישי והסופי להמשכת ספירת הכתר למטה. ע"פ *שערי אודל*, שער ב', עמ' י"ט, בעלי ספירת היסוד מחזיקים בתורה ובמצוות ומטהרים עצמם, ואילו בעמ' כ"ו *שערי אודל*, מכנה את ספירת היסוד "מצווה", כאשר מונח זה מתייחס לתורה שבעל פה.

שלישייה זו מתאימה לעולם שרובו רע ומיעוטו טוב, עולם של תאוות ודחפים, היינו עולם העשייה. כי רק כוח הצדיק מסוגל להתגבר שם מתוך שהוא מקפיד על החומרות והגדרים של רז"ל.

האיור הבא מסכם את התהליך כולו.



איור ה. הספירות והעולמות

השתלשלות הספירות כמתוארת בתורה

החלק השני והשלישי של ספר זה מתארים את השתלשלות הספירות כפי שהיא מופיעה בתורה, והוא הסדר המתואר לעיל. החלק השני מתאר את השתלשלות הספירות אצל אבותינו הקדושים כך: אברהם אבינו מושרש בחכמה וחסד, יצחק אבינו מושרש בבינה

וגבורה, ויעקב אבינו מושרש בדעת ותפארת. ועוד, יעקב אבינו קונה ספירות נצח והוד, ולבסוף בא יוסף מושרש בספירת היסוד.

החלק השלישי מתאר את הסדר שבו הספירות מתקבלות בכלל ישראל דרך מוסדותיו: קודם חכמה, בינה ודעת, לאחר מכן חסד, גבורה ותפארת, ולבסוף נצח, הוד ויסוד.

השתלשלות הספירות לפי "מסילת ישרים"

המידות המתוארות בספר "מסילת ישרים" מזוהות כספירות לפי אופיין, כפי שחש חמדי"ש"א (ע"ז כ ע"ב) כאשר הגדרת הספירות ב"מסילת ישרים" מתאימות להגדרות שב"הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41. לכן למעשה ה"מסילת ישרים" מספק לנו הסבר מעולה של ספירות אלו – הן של מהותן והן של דרך קניינן. הסדר שבו מומלץ לקנותן מתאים לסדר השתלשלות הספירות המתואר לעיל. מידות הזריזות והזהירות הן מידות של רצון ומחשבה הקודמות לפעולות ממשיות, והן מזוהות כספירות חכמה ובינה לפי ההגדרות שב"הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41, וראוי שיהיו נקנות ע"י האדם בתחילה, כפי שממליץ ה"מסילת ישרים". לאחר מכן באות מידות הטהרה והנקיות, שעוסקות בביצוע מצוות עשה ולא תעשה, והן מזוהות כספירות חסד וגבורה לפי ההגדרות הנ"ל. לבסוף, מידות החסידות והפרישות עוסקות בהידור וסייג של מצוות עשה ולא תעשה, והן מזוהות כספירות נצח והוד, שוב, לפי ההגדרות הנ"ל, והן נקנות לבסוף. נראה שה"מסילת ישרים" אינו מתייחס ישירות לספירות המיוזג דעת תפארת, ויסוד. הטבלה הבאה מראה את הקשר שבין הספירות לבין המידות שמובאות ב"מסילת ישרים".

הספירה	המידה ב"מסילת ישרים"	תיאור
חכמה	- זריזות - טהרה - החלק השני מן החסידות (בביאור חלקי החסידות) - קדושה	רצון, התלהטות ושמחה פנימית, המביאים לזריזות בעשיית מצוות עשה, כפי שכתוב בפרק ז': "הזריזות היא תולדת ההתלהטות הפנימית"; יראת הרוממות, אהבה – שכוללת שמחה, דבקות, וקנאה. הכוונה לשלימות המעשה הטוב ללא פניות או נגיעות.
בינה	- זהירות - ענווה - יראת חטא	זהירות והתבוננות לפני כל מעשה שמא יעשה רע, המחשבה המונעת מלעבור על לאוים
גבורה	נקיות	הימנעות מלעבור עברה, שמירת הלאוים שבתורה
נצח	החלק הראשון מן החסידות (בביאור חלקי החסידות)	ביצוע מעשים טובים מעבר למצווה בתורה; קיום כל המצוות בכל הדקדוקים

הוד	פרישות	הימנעות ממעשים שהם מותרים לפי התורה כסייג וגדר; שמירת גזרות חכמים
-----	--------	---

החלק השלישי של החסידות (בביאור חלקי החסידות) ומידות הענווה והקדושה שמתוארות בסוף "מסילת ישרים" שייכות ליחיד סגולה שמשיגים את החיה, שהיא ישות בנשמת האדם, ר' בקטע "נשמות האדם", עמ' 29. כפי שנלמד, ישנם שני סוגים של מלכויות: מלכות רחל, ומלכות לאה הגבוהה מרחל. מידות הענווה והקדושה ושליש החסידות הנזכרת, מתקבלות דרך מלכות לאה, ואילו הספירות בטבלה דלעיל מתקבלות דרך מלכות רחל. יוצא שסדר הספירות שב"מסילת ישרים" הוא כך: הוא מתחיל בספירות הקשורות למלכות רחל ומציג אותן מלמעלה למטה כמו בטבלה, ולאחר מכן, החל מהחלק השלישי של החסידות, עולה לספירות הקשורות למלכות לאה (חוץ מיראת חטא שהיא קשורה לספירת הבינה) ומציג אותן מלמטה למעלה.



חלק ב

האבות

פרק א חסד לאברהם

פרק זה מתאר את השורש והמקור של ספירת החסד והתגלותה בעולם. ספירת החסד היא הספירה החשובה והעיקרית ביותר של הקב"ה, מפני שדרכה הוא ית' מתקן את העולם. מאמר א' מתאר כיצד החסד מתגלה בעולם לראשונה ע"י הביקור של שלושת המלאכים באוהל של אברהם אבינו ביום טוב של פסח וכיצד החסד מתקן את העולם, ומבהיר כיצד נקבע יום טוב כמועד שבו הקב"ה מופיע בחסד לטובת ישראל. מאמר ב' מבאר שאברהם אבינו הוא הכלי שדרכו החסד בא לעולם, ומסביר כיצד אברהם קונה את מידת החסד בהידמותו לקב"ה. מאמר ג' מסביר כיצד מידת החסד באה לידי ביטוי ומתגשמת אצל אברהם אבינו ע"י ברית המילה.

א

יתעבד למיכל לכל נפש – תיקון ע"י חסד

פרשת וירא¹

מידת החסד באה לעולם דרך אברהם אבינו, ויש בכוח השפעתה לתקן את העולם. ביום טוב, היהודי מתקן את העולם מסביבו בחסד ע"י הזמנת נצרכים לסעודתו.

נפסק במכ"ם הלכות יום טוב פרק א' הלכה ט"ו: המבשל ביום טוב להניח לחול אינו לוקה, שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להם.

כלומר, על אף שאסור לאפות ולבשל מיום טוב לחול, אם עשה זאת הרי שבדיעבד אין על כך עונש מלקות ומותר לאכלו.

¹ נאמר בסיום מסכת ביצה, תשס"ז

סברת "הואיל"

המקור לדין זה הוא בגמרא במסכת ביצה כ"א ע"א: "אתמר, האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אומר לוקה; רבה אומר לא לוקה – הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי להו." כלומר, הואיל ויכולים להזדמן לו אורחים ביום טוב, הרי שהאוכל יהיה ראוי להם.

לפי רבה, האיסור לבשל ביום טוב לצורך יום חול הוא מדאורייתא מדין הכנה, ובאה סברת "הואיל", שגם היא מדאורייתא, ומבטלת את החיוב על ההכנה.

יש להבין לעומק את סברת "הואיל".

מקורה של סברת "הואיל" בתורה

המקור בתורה לסברת "הואיל" הוא בפסוק: "וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות י"ב, ט"ז). מתרגם תרגום יונתן את מילות הפסוק "יאכל לכל נפש": "יתעבד למיכל לכל נפש" – דהיינו, הנעשה להאכיל לכל נפש. לעומתו אונקלוס מתרגם "מתאכל לכל נפש" – הנאכל לכל נפש.

נראה ששני התרגומים משקפים את מחלוקת רב חסדא ורבה הנ"ל: אונקלוס דורש כרב חסדא, שהאוכל יאכל ביום טוב; ואילו תרגום יונתן דורש כרבה, שהאוכל יוכן על מנת להיאכל לכל נפש, אבל אין דרישה שהוא יאכל ביום טוב בפועל. הדגש הוא על כוונת המבשל בשעת ההכנה, שהתבשיל אכן יאכל לכל נפש.

אם כן, התרגום של יונתן "יתעבד למיכל לכל נפש" היינו "הואיל" בתורה: המבשל מיום טוב לחול מביא בחשבון בשעת ההכנה שאם יבואו אורחים הוא ייתן להם מהתבשיל בו ביום, אא"כ הוא מתנה בפירוש שהתבשיל הוא אך ורק למחר, ובמקרה כזה הוא אכן יעבור על איסור תורה ואסור יהיה לאכלו.

על זה יש לשאול: כיצד אנו בטוחים שהמבשל מיום טוב לחול מביא בחשבון בשעת ההכנה שאם יבואו אורחים הוא ייתן להם מהתבשיל בו ביום? התשובה תבאר לפי השורש של סברת "הואיל" בתורה, כפי שיובא להלן.

השורש של "הואיל" בתורה – ביום טוב הראשון בתורה

יש לשאול, מהו השורש של סברת "הואיל", ובכלל, מהו שורש עניין היתר אוכל נפש ביום טוב?

כתוב במשנה במסכת ביצה (ה', ב'): "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד." לכאורה, יום טוב הוא בעצם כמו שבת, אלא שיש בו היתר אוכל נפש לטובת שמחת היום. האם הדברים הם אכן כך, או שמא היתר אוכל נפש מצביע על אופיו של יום טוב, שהוא שונה לגמרי משבת? אנו רוצים להוכיח שדווקא האפשרות האחרונה היא הנכונה.

נחזור ליום טוב הראשון המוזכר בתורה: "וַיֵּרָא אֵלָיו יְ-ה-וָה בְּאֵלֶיךָ מִמָּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם" (בראשית י"ח, א'). דש"י: "לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו." מקובל שאותו היום היה פסח, על פי הנאמר שלוש אפה מצות באותו היום (י"ט, ג').

אברהם מחונן במידת החסד הא-להית

לאחר מילתו, וכתוצאה ממנה, אברהם נעשה מחונן במידת החסד הא-להית (ר' "חסד אברהם מתגלה במילה", עמ' 314). עניין זה מוכח מהפסוק לעיל המקיש בתוכו את החסד של אברהם לחסדו של ה': ה' נראה לבקר את החולה ואברהם יושב פתח האהל לחפש להכניס אורחים. ויותר מכך, הוא חפץ להכניס אורחים אף כשהוא מצטער, וזאת בהחלט מידה מעל הטבע. כידוע, מטרת אברהם בהכנסת אורחים היא להשפיע ולתקן נפשות. הוא מכין להם אוכל לנפשם – הוא מלמד אותם לברך למי שאוכלים משלו, ומתוך כך להגיע לתיקון נפשם.

המלאכים באו לעניין אחד – תיקון העולם ע"י השפעת מידת החסד והרחמים

"וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לִקְרַאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתָּחוּ אַרְצָה" (בראשית י"ח, ב'). אומר דש"י: "שלושה אנשים – אחד לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות." דש"י בד"ה "תדע לך" מוסיף ומוכיח זאת מהפסוקים. על דברי דש"י האחרונים מעירים שפתי חכמים דש"י רצה לשלול את האפשרות ששלושה מלאכים היו נזקקים לשליחות אחת, כלומר, שכל פעולה מצריכה את כל השלושה.

הערתם של שפתי חכמים היא עמוקה מאד, והיא המפתח לכל הפרשה. אכן, שלושת המלאכים באו בעניין אחד כללי ויסודי, וכל שלוש הפעולות שלהם נגזרו מאותו עניין והיו תלויות זו בזו, ולכן שייך לומר שכל אחד משלושת המלאכים היה נזקק לפעולה נפרדת.

היסוד המתחדש בעולם בבואם של המלאכים הוא האפשרות לתיקון ע"י השפעת מידת החסד והרחמים הא-להית כפי שרמוז בסיומת שמותיהם של המלאכים: מיכאל לבשר לשרה, רפאל לרפאות את אברהם וגבריאל להפוך את סדום (כבא מציעא פ"ו ע"ב) ש"א-ל" הוא שם קודש לספירת החסד (שמות קודש לספירות, עמ' 41). וזהו היסוד של יום טוב, כפי שיבואר להלן.

היסוד הזה מתחלק לשלושה חלקים בהתאם לשלוש הפעולות של המלאכים כדלקמן.

אחד לבשר לשרה – חסד מעל לטבע

הקב"ה בחסדו מתערב מעל לטבע לצורך תיקון ישראל, שהרי לפי הטבע שרה אינה יולדת.

אחד לרפאות את אברהם – אברהם מרפא בחד

בגמרא (בבא בתרא ט"ז:) כתוב: "וַיֵּהָרֵג וַיִּהְיֶה בְּרֶךְ אֶת אַבְרָהָם כָּל יְמָיו בְּכָל שָׁמְעוֹן בֶּן יוֹחִי אוֹמֵר אֲבִן טוֹבָה הִיטָה תְלוּיָהּ בְּצוּוֹאָרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוֹ שֶׁכָּל חוּלָה הִרְוָה אוֹתוֹ מִיד מִתְרַפָּא. ע"כ. שואלים על גמרא זו: מדוע אברהם היה זקוק לרפואת המלאך ולא נתרפא ע"י האבן הטובה התלויה בצווארו? אלא שהיכולת של אברהם אבינו לרפאות אחרים ע"י אבן טובה היא רפואה א-להית מעל לטבע והוא חונן בה רק לאחר ברית המילה כפי שמתואר בסעיף הקודם לגבי מידת החסד הא-להית. ואמנם, המלאך רפאל (רפאל = "רפא בחד" כנ"ל) הוא זה שתלה את האבן הטובה בצווארו של אברהם אבינו כשהוא ביקר אצלו לאחר המילה, ובזה המלאך ריפא את אברהם וגם בירך אותו "בכל" להיות מקור החסד הא-להי לעניין הרפואה.

הריפוי היא פעולה עיקרית ומובהקת של ספירת החסד כפי שכתוב "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-ה' לֵאמֹר אֶל-נָא רָפָא נָא לָהּ" (במדבר י"ב, י"ג) וא-ל הוא שם קודש לספירת החסד, יוצא שבכוח החסד לרפא. אברהם אבינו בעל החסד היה מחונן בה כאמור. הכהנים בעלי החסד היו מחוננים בה גם הם (ר' "והובא אל הכהן - כוח החסד לתקן ולרפא", עמ' 176) ועוד, בתפילת י"ח כאשר אנו רוצים לעורר ספירת החסד אנו אומרים בקשת "רפאנו" (ר' "בקשות תפילת ה-י"ח והספירות", איור כח, עמ' 270 וסידור יעב"ץ).

אחד להפוך את סדום – אנשי סדום לא קיבלו את שיטת התיקון

גם עניין זה נובע מאותו יסוד של תיקון ע"י חסד: ה' לא נפרע מסדום עד עתה, כי טרם הייתה בעולם אפשרות לתקן אותם. ועוד, להשמיד אותם עקב חטאם, פירושו לחזור על עונש המבול - דבר שה' נשבע שלא לעשות. אלא שכעת, כאשר התחדשה בעולם האפשרות לתיקון ע"י חסד, הוא נפרע מהם מיד. אבל לא לפני שהוא נותן להם - לפי בקשת אברהם - הזדמנות לקבל את השיטה החדשה. המבחן של אנשי סדום הוא הוויכוח בין לוט לבינם. בהכנסת המלאכים כאורחים לביתו, מדגים להם לוט את שיטת התיקון ע"י חסד, ואילו הם דוחים אותה כולם מכל וכל, עד שלבסוף - "וַיִּלְאוּ לְמַצָּא הַפֶּתַח" דהיינו הפתח לתשובה (ע"פ צדוק המוד) והם נידונים להשמדה. הם אינם נידונים בגלל חטאם בלבד, כמו שקרה לדור המבול, אלא מפני שלא קיבלו אל שיטת התיקון ע"י חסד שהייתה עשויה לעזור להם להגיע לחיים ראויים. לכן השאירו אחריהם אדמה חרוכה שלא יכולה לתמוך בחיים (ע"פ דן קרסט).

אלה שלושת חלקיו של המהלך העולמי הזה שהתחיל בברית המילה של אברהם אבינו.

יום טוב – זמן של תיקון הנפש ע"י חסד

בהתאם לשורשו הנ"ל בפרשת וירא, הגדר של יום טוב מבוסס על היסוד של תיקון העולם ע"י השפעת מידת החסד והרחמים. כל יום טוב מציין התערבות של ה' ברחמים לטובת ישראל, דוגמת בשורת שרה: יציאת מצרים בפסח, מתן תורה בעצרת, והושבת

ישראל בסוכות במדבר. ועוד, ביום טוב בעל הבית מכין אוכל לתיקון נפש האורח, דוגמת הכנסת האורחים של אברהם, וזה בא לידי ביטוי ביום טוב בהיתר המיוחד של אוכל נפש. כל בעל בית יהודי מחונן בחסד אברהם הנמסר לו דרך מצוות ברית המילה, ודרך מידת חסד זו בעל הבית משפיע על סביבתו להביאה לתיקון.

החסד ממתק את הדין

לכן עניין אוכל נפש הוא מרכזי ויסודי ביום טוב, ובו מובדל יסוד יום טוב מיסוד יום השבת לגמרי שהאחרון הוא בכלל ענין של גבורה כפי שנראה ("בריתו של יצחק אבינו", עמ' 122). ובפרט, סברת "הואיל" מבטאת את העניין הזה במדויק, כפי שתרגם יונתן: יתעבד למיכל לכל נפש. היהודי בעל מידת החסד בוודאי יתכוון בבישוליו, אפילו שהם נעשים מיום טוב לחול, לאפשרות לגמול חסד לכל מרי הנפש שיזדמנו אצלו ביום טוב, וכוח חסד זה ממתק ומבטל לו את דין ההכנה מיום טוב לחול. ר' "מיתוק וחימוץ – העקדה", עמ' 308.

ב

שמחת יום טוב – חסד לאברהם

פרשת לך לך¹

אברהם אבינו קונה את מידת החסד בהידמות לקב"ה. אברהם שמח בהיוודע לו תפקידו וייעודו כבעל חסד עליון, שעבורו הוא נברא.

בהמשך לדברינו במאמר "יתעבד למיכל לכל נפש – תיקון ע"י חסד", עמ' 73, ברצוננו לגלות את שורשה של שמחת יום טוב בתורה. גם כאן נחפש את התשובה בתיאור יום טוב הראשון בתורה – חג הפסח באוהל של אברהם אבינו באלוני ממרא.

המצווה להאכיל עניים כלולה בשמחת יום טוב

ה'רמב"ם בהלכות יום טוב, פרק ו' הלכה י"ח, אומר שאף על פי ששמחת יום טוב היא בקרבן שלמים, כלולה באותה שמחה גם אכילת בשר ויין בסעודה. אלא שמזהיר **ה'רמב"ם** מאד, שמי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובנו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש – אין זו שמחת מצווה אלא שמחת פָּרְסוֹ. ועוד, **המשנה ברורה** (תקכ"ט ב' י"ז) מביא **שהזוהר** מפליג מאד בעונשו של מי שאינו נותן לעני מסעודתו ביום טוב, רחמנא ליצלן. ועוד אומר **הזוהר** (אמור ק"ד). שבעל סוכה חייב לשמח עניים בחלקה של סעודת היום טוב המגיע לאושפיזין שהוא מזמין כי חלק זה שייך לעניים.

אכן, אנו רואים שביום טוב הראשון אברהם אבינו טרח טרחה יתרה להזמין אורחים שישתתפו עמו בסעודת החג.

יש לשאול, מה הקשר בין האכלת מרי הנפש לבין יום טוב דווקא. אנו נראה בס"ד שעניין האכלת מרי הנפש ביום טוב, מקורו ביסוד גדול בתורה. כדי להבין את שורש שמחת יום טוב, יש להתבונן באופי של שמחת אברהם אבינו באותו חג.

שמחת אברהם

אנו מוצאים ביטוי לשמחת אברהם בסמוך, כשנתבשר על לידת יצחק: **"וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלָפֹי הִלָּכְן מֵאָה-שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם-שָׂרָה הִבְתּוֹ-תִשָּׁעִים שָׁנָה הֲלֹדִי?"**

¹ נאמר בסיום מסכת ראש השנה, תשס"ז

(בראשית י"ז, י"ז). מתרגם אונקלוס "ויצחק", היינו שמח. יש לשאול: על מה שמח אברהם? לכאורה אברהם שמח על עצם הבשורה אודות הזרע המיוחל. אלא שד"י מפרש אחרת: אברהם התפלא על עוצמת מעשה החסד שהקב"ה עושה לו, ואמר בלבו: הנעשה חסד זה לאַחֲרֵי, מה שהקב"ה עושה לי? יש להבין את כוונת ד"י. שפתי חכמים מסבירים שאברהם משבח את ה' על שיש בו כוח לעשות מעשה מעל הטבע, ועוד, אין כל אדם זוכה לזה שיתחסד עמו השם כמו שעושה לי.

לפי זה, אברהם אמנם שמח בוודאי על עצם בשורת הלידה (ר' דמב"ן), אבל שמח עוד יותר על עוצמת מעשה החסד של ה' ועל כך שה' עשה זאת עבורו, עבור אברהם. מעשה החסד הזה של ה' היה עבור אברהם דגם ומודל לחסדיו שלו עצמו כלפי הזולת. אגב, זו יכולה להיות הגדרה של מעשה חסד מושלם – שמקבל החסד ירגיש שעשו את החסד במיוחד בשבילו.

אך עדיין יש לשאול, מהי השמחה היוצאת מפליאה זו של אברהם על חסדו יתברך, ומהו הקשר בין שמחת אברהם לבין שמחת יום טוב. כדי לראות זאת יש לבדוק מוקדם יותר בתורה.

להידמות לדרכי הקב"ה

בתחילת העניין, בתחילת פרק י"ז, אנו פוגשים את היסוד של כל המהלך הזה: "וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן-תְּשַׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַיְרָא יְ-הֵ-נָ-ה אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אֵל-שְׁדֵי הַתְּהֵלֶךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִים. וְאַתָּה בְרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אוֹתָךְ בְּמָאד מְאֹד" (בראשית י"ז, א'-ב'). מפרש הספודנו: "הסתכל בי לדעת דרכי כפי האפשר אצלך וקנה השלמות האפשר למין האנושי ותדע אותי בידיעת דרכי ובהדמותך אלי. וזה הוא השלמות האחרון למין האנושי והמכוון מאת הא-ל ית' בבריאה באומרו: נעשה אדם בצלמנו כדמותנו."

לפי הסבר זה של הספודנו יש כאן ציווי לפעול בדרכי ה', כשהציווי הזה הוא יותר ממצווה רגילה: הוא גִּמְר בריאת האדם. אלא שבינתיים לא נמסר לו באיזה עניין הוא צריך להידמות לה', ואברהם מחכה לסימן לזה. ואמנם, התשובה אינה מאחרת לבוא, והיא במעשה החסד של הבשורה לאברהם הנ"ל. בבשורה, ה' למעשה אומר לאברהם: הסתכל במעשה החסד המושלם שאני גומל לך – שהוא מעל לטבע, וראה כיצד אתה משוכנע שמעשה זה הוא רק עבורך. בדבר הזה אתה מצווה לחקות אותי, ולפעול בחסד כזה בעולם. זה ייעודך וזו שלמותך בבריאה.

השמחה של אברהם בהיוודע לו חלקו

על כך שמח אברהם, בהיוודע לו תפקידו וייעודו הנעלה בעולם. כאשר האדם מגשים את הייעוד הטמון בו וממלא את חלקו בבריאה, וכאשר מוֹסְרִים ממנו כל הספקות בעניין זה, אזי הוא שמח שמחה אמתית. ואברהם מיישם מיד את ייעודו באוהל באלוני ממרא

בהכנסת האורחים בטרחה יתרה. יתכן שאף זו כוונת דש"י: אברהם מתפלל ושמח כשהוא רואה את ייחודם וטיבם של מעשי החסד שעליו יהיה לבצע בתפקידו.

ומנקודת מבט אחרת: אדם נברא בצלם א-להים. מתברר מכך שבעבור היהודי, הצלם הוא כישורו לגמול חסד מעל לטבע, בדומה למידת חסדו יתברך. האדם שמח כאשר הוא עוסק בדבר שעבורו הוא נברא – בגמילות חסדים ובתורה ומצוות, כמו שאנו אומרים בתפילת ערבית: *ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד כי הם חיינו ואורך ימינו...*

שמחת יום טוב נגזרת משמחת אברהם

כעת מבינים ששמחת יום טוב נגזרת משמחת אברהם אבינו שהוא חווה באותו פסח באלוני ממרא. כאשר חוגגים את הימים הטובים לדורות, חוגגים למעשה את חסדי ה' לטובת בני ישראל. לכן על האדם להידמות לה' ביום טוב ולעשות מעשי חסד לזולת באמצעות האכלת אותם מרי נפש. ובזה האדם שמח בחלקו וייעודו בעולם שמחה אמיתית.

שורש אברהם הוא ספירת החכמה – פרצוף אבא

לפי תורת הסוד, השורש של נשמת אברהם אבינו הוא ספירת החכמה שבעולם האצילות, והיא מעל כל הספירות של פרצוף ז"א ומשפיעה על כולם (ר' "אבא ואמא" עמ' 311, ואיור מא, עמ' 316). כזכור, ספירת החכמה היא הרצון לתת ולעשות לאחרים חסדים בזריזות ומעל לטבע – בלי תלות במצווה זו או אחרת ועניין זה נראה בבירור אצל אברהם בפרשת לך לך ובפרשת וירא כמו שדייקנו במאמר זה ובמאמר "יתעבד למיכל לכל נפש – תיקון ע"י חסד", עמ' 73.

ועוד, כאמור ספירת החכמה מתקבלת בנשמה, שהיא פועלת בעולם הבריאה ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41), וזה מתאים למאמר *הספורנו* הנ"ל, שקבלת מידת החכמה באברהם אבינו היא בגדר של השלמת הבריאה.

הידמות זוהי הלבשה

הדגשנו לעיל שעיקר קניין מידת החסד ע"י אברהם היה בהידמותו של אברהם לה'. ה' עשה חסד מעל הטבע בבשורה, ואברהם קלט והפנים אותו וחזר וגמל חסד מעל הטבע לאחרים בהזמנת אורחים בחום היום. ואותו עניין נמשך לדורות ביום טוב ע"י הזמנת מרי נפש לסעודה.

בתורת הסוד, ישנו מושג שמתאר את ההידמות המדוברת במדויק, וזו היא *התלבשות* (ר' "התלבשות", עמ' 304; איור לט, עמ' 307; איור מ, עמ' 313). איור מ מראה כיצד אבא, שהוא שורש נשמת אברהם אבינו, מלביש את זרוע החסד של פרצוף אריך אנפין, ובכך מקבל ממנו את עיקר ספירת החסד שלו. מנגנון זה של התלבשות משתקף בפרשתנו

כהידמות אברהם אבינו למעשי חסד של ה'. בדיוק כמו בציורים אלה, אור ספירת החסד שיוצא מאריך אנפין יורד ומתערב באור של אבא, כך שכל פרצוף אבא ספוג חסד – וזהו שורש נשמת אברהם אבינו.

חסד ביום טוב לדורות

ביום טוב לדורות, כאשר אנו מלבישים את בגדי יום טוב על עצמנו, אנו למעשה מלבישים את מידת החסד של אברהם אבינו על נפשנו וע"י תפילה ומעשים, אנו מזמנים את אבא-חסד. וכן מתאר האד"ז ל' ב"פרי עץ חיים" בשער מקרא קודש פרק א': "ביום טוב אין באים בעצמם, רק נה"י דאמא לבדן, ובתוכם המוחין מצד אמא לבד, ולכן אין היום טוב נקרא קודש, אלא מקראי קודש, כי הקודש העליון שהוא אבא, אינה מתגלה בו בעצמו, רק אמא לבד. ואחר כך ע"י תפלה ומעשים, אנו קוראים ומזמנים את הקודש שהוא אבא, שיכנס תוך הבינה, וזהו מקראי קודש, ולא קודש גמור. וזה סוד 'אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְ-הוָה-נְ-ה', ראשי תיבות אמ"י. פירוש: כי כל המועדים כולם מצד אמא לבד, ואין הארת אבא מתגלה בעצמו בהם כמו בשבת. ואח"כ ע"י מעשנו, אנו קוראין את הקודש העליון, ומתחבר גם הוא שם, וזהו 'אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם', אתם כתיב חסד ו', כי ע"י מעשנו וקריאתנו תלוי הדבר הזה, לכן ראשי תיבות "אתם בְּמוֹעֲדָם" הוא א"ב, הוא אבא, כי אבא תלוי ע"י קריאתנו."

כל הספירות של ז"א משפיעות על אברהם אבינו

הבאנו בקטע "חסד אברהם מתגלה במילה", עמ' 314, שעקב ברית המילה כל ו' הספירות של ז"א מחסד עד ליסוד משפיעות על אברהם (איור מא, עמ' 316).

אנו רואים את ספירות הנצח וההוד אצל אברהם בפסוק (כ"ו, ה') "עֵקֶב אֲשֶׁר-שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי מִצּוֹתִי חֻקוֹתַי וְתוֹרֹתַי." מפרש דש"י: אברהם אבינו שמר את הגזרות להרחיק את האדם מן העבירות, כולל שניות לעריות ושבות לשבת, וגם קיים תורה שבעל פה. במונחים של תורת הסוד, זאת אומרת ספירות הנצח וההוד (ר' "הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41).

כמו כן, הייתה לאברהם ספירת היסוד, כפי שמביא דש"י על הפסוק "וְהָיָה תָמִיד" (בראשית י"ז, א'): עכשיו אתה חסר ה' אברים: ב' עיניים, ב' אוזניים, וראש הגויה, [על ידי ברית המילה] אוסיף לך אות (ה') על שמך ויהיו מנין אותיותך רמ"ח כמניין איבריך. מסביר שפתי חכמים שברוב צדקתו של אברהם ה' מסר בידו השליטה על כל איבריו וזו היא ספירת היסוד. ונגזר בברית המילה שבזכות השתלטות של בעל מידת היסוד על איבר המין בעניין העריות, שמירת הברית, ה' ישגיח שזרע אברהם יימשך עד לירושת הארץ (ר' "בריתי אברהם – ברית המילה", עמ' 117) וזו היא ההבטחה לאברהם לאחר

העקדה (כ"ב, י"ז) "כִּי-בָרַךְ אֲבִרְכֶךָ וְהִרְבָּה אֲרֻכָּה אֶת-זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחֹל אֲשֶׁר עַל-שֹׁפֶת הַיָּם וַיִּרְשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שְׂעֵר אֵיבָיו."

ג

ואתנה בריתי ביני ובינך

פרשת לך לך¹

אברהם אבינו מגשים ומגלה את מידת החסד ע"י מצוות עשה של מילה.

"וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בְּמֵאָד מְאֹד. וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו וַיִּדְבֹּר אֶתוֹ אֶל-לֵהִים לֵאמֹר." (בראשית י"ז, ב'-ג').

ברית של אהבה

על הפסוק הראשון שהבאנו מוסיף דש"י: "ברית של אהבה וברית הארץ להורשה לך על ידי מצווה זו." מהי "ברית של אהבה", ומהיכן לדש"י זאת?

נראה כי הייתה קשה לדש"י הלשון "ואתנה בריתי". בשונה מן המטבע "והקימותי את בריתי" או "וכרתי את בריתי", יש לפעולת ה"נתינה" משמעות של מתנת חינוך, דבר המתקשר אל עניין האהבה, כפי שיתבאר בעז"ה.

עוד יש להסביר – מהו הקשר בין מצוות המילה לבין ירושת הארץ.

אברם נהיה ערל ע"י ציווי מצוות מילה

בפירושו לפסוק ג' אומר דש"י: וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו – ממורא השכינה. שעד שלא מל לא היה בו כוח לעמוד ורוח הקודש ניצבת עליו. וזה נאמר על בלעם: נופל וגלוי עיניים (פרקי דרבי אליעזר).

כאשר נשווה את פירושו של דש"י עם המקור בפרקי דרבי אליעזר נבחין בשינוי. שם כתוב "עד שלא נימול" וכאן כותב דש"י "עד שלא מל." א"כ, דש"י שינה מהתואר "נימול", המבטא סבילות, לפועל "מל", המבטא פעילות, כדי להדגיש את חשיבות הפעולה של המצווה.

¹ תשמ"ט

המשך חכמה שואל מדוע מובא כעת כי אברם איננו יכול לעמוד לפני השכינה, כאשר לפני-כן כן עמד לפניו? תשובתו היא כי עד שלא ניתן לאברם הציווי "והיה תמים" הוא לא נחשב עדיין לערל, כיוון שכלל לא חלה עליו מצוות המילה – כתינוק בן פחות משמונה ימים, שבוודאי לא יוגדר כערל. על כן, כיוון שנאמר לו "היה תמים" ו"אתנה בריתי" ונצטווה לימול, מיד הייתה הערלה מעכבא ומאוסה. ולכן – "וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל-פָּנָיו" (ר' גם גוד אדיה, במדבר, כ"ד, ד').

לפירושו של המשך חכמה, חסרון הערלה נוצר ע"י ציווי מצוות מילה, חיסרון אשר יסולק באמצעות ביצוע מצוות העשה של מילה. לכן כתבדש"י "עד שלא מל".

אברהם מגיע למידת החסד ע"י מצוות מילה

ה' ראה באברהם אבינו את היכולת להגיע למידה יתרה של חסד, ולפיכך ציווה אותו במצוות המילה. כפי שהבאנו, ציווי זה יצר אצלו מצב של "ערלה". מציאות הערלה אפשרה לאברהם אבינו להגיע, ע"י הסרתה, למידה יתרה של חסד.

בנוסף למילה "ויפול" שבפסוק שהבאנו "וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל-פָּנָיו וַיִּדְבֹּר אֹתוֹ אֱ-לֹהִים לֵאמֹר" (בראשית י"ז, ג'), מובא פועל הנפילה בהקשר של אברהם שוב בהמשך: "וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הִלֵּכֵן מָאָה-שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם-שָׂרָה הִבְתִּי-תִשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד" (בראשית י"ז, י"ז). מדוע כתוב פעם נוספת באותו מעמד "וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו" – הלא אברהם עוד לא נימול, ואם כן, מתי קם מהנפילה הראשונה? אלא, הפסוק הראשון של הנפילה (י"ז, ג') מבשר על הוויית ערלתו של אברם, ואילו הפסוק השני (י"ז, י"ז) מגלה את תכלית הערלה. באותו פסוק כתובים חסדי ה' אל אברהם – הבשורה על לידת יצחק, חסד שברור שהוא מעל לטבע. הרי שתכלית הערלה היא הקניית מידת החסד של הקב"ה לאברהם.

אותה הערלה שנתהוותה בציווי "והיה תמים" כנ"ל, מבטאת את השאיפה העצומה של אברהם להדמות לבוראו, ובפרט במידת החסד. אמנם, השאיפה הזו מעוכבת מפני מציאות הערלה בגופו. על כן ההדמות לקב"ה מעוכבת עד ביצוע המצווה "הימול לכם כל זכר". אכן – בעקבות הסרת הערלה כמצוות ה', הושרשה באברהם אבינו מידה יתרה של חסד – דומה לזאת של הקב"ה.

והראיה לדברינו: הפסוק האחרון של פרשת לך לך עוסק במילה: "בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ". וסמוך אליו הפסוק הראשון בפרשת וירא העוסק בחסדי הקב"ה ואברהם: "וַיֵּרָא אֵלָיו יְ-הוָה-וְהָאֱלֹהִים מִמָּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל כַּחַם הַיּוֹם". ומפרש שם דש"י: "וירא אליו" – לבקר את החולה (ה' עוסק בחסד), "פתח האהל" – לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו (אברהם אבינו עוסק בחסד). הפסוק מקיש את חסד אברהם

לחסד הקב"ה, כביכול, וסמיכות העניינים קושרת את החסדים האלה אל מצוות המילה. אשר על כן – בזכות המילה מסוגל אברהם אבינו להדמות אל הקב"ה במידת החסד.

ועוד, ר' זודר ויקרא דף יד ע"א "ועל דא אקרי אברהם שלים... ולא אתקיימא ביה חסד בקיומא שלים עד דאתגזר [עד שנימול]".

אהבת ה' באה לעולם

המדר"ל בנתיבות עולם (נתיב אהבת השם) מסביר שהאהבה הגמורה היא כאשר אדם מוסר נפשו אל ה', כי בזה דבק בו לגמרי, והוא עצם האהבה. מוסיף המדר"ל שהאהבה האמתית היא כשמוסר נפשו אליו, מתקשר בו, ומשלים אותו.

נראה שהמילים האחרונות הן המפתח: הדרך להידבק ולהתקרב לה' היא להשלים אותו. כמובן שה' איננו זקוק להשלמה, אלא שהכוונה היא להדמות אליו במידותיו.

נראה כי זה מה שטמון במצוות המילה. אברהם אבינו מדמה את עצמו אל הבורא ברכישת מידה יתרה של חסד – המידה העיקרית של ה'. זו היא אהבת ה' אצל אברהם אבינו. כלומר, בפרשתנו אהבת ה' הגיעה לעולם.

והנה מבואר עניין זה של "ברית של אהבה". דש"י מתכוון לעצם הברית ולתכליתה, שהיא אהבת ה', הנוצרת ע"י המילה – המצווה שתאפשר לאברהם ולכלל ישראל אחריו להשיג את אהבת ה'. מצדו, ה' יוריש לנו את ארץ ישראל מתוך אהבת ישראל.

עוד, מבואר השימוש במילים "ואתנה בריתי". קיום הברית היה יוזמה של הקב"ה. כפי שביארנו, בעקבות הציווי שציווה ה' את אברהם נוצרה הערלה, כלומר, חל עליו פוטנציאל ההתקרבות. אכן – עצם הברית הייתה מתנת חינוך מאת ה'.

מידת החסד מתגלה במילה לפי תורת הסוד

ר' בקטע "חסד אברהם מתגלה במילה" עמ' 314, שבו מתואר כיצד חסד אברהם מתגלה ע"י מעשה ברית המילה ע"פ תורת הסוד, ועוד, כיצד השפעת חסד אברהם יורדת לעולמות התחתונים.

א

שכון בארץ

פרשת תולדות¹

יצחק אבינו הוא עולה תמימה - הוא שולט לגמרי על יצרו כאילו זה אינו קיים. הוא ירש את מידת הגבורה הממותקת בחסד אברהם והשתלם בה בהידמותו למידת הגבורה של ה', בעניין הבאות; ועוד, קיבל מוח הבינה, בעניין "מאה שערים".

"וַיֵּרָא אֱלֹהֵי יְ-הוָה-הַ וַיֹּאמֶר אֶל-תָּרֵד מִצְרַיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶמָּר אֲלֶיךָ" (בראשית, כ"ו, ב').

אומר דש"י: היה בדעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב. אמר לו: אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך.

עולה תמימה

מדוע חשב יצחק שיהיה טוב בעיני ה' שירד למצרים כפי שעשה אביו? נראה כי הוא חשב שההשגחה גלגלה את הדבר כך שיעזוב את הארץ בכדי לבצע שליחות, כגון גיור אנשים, הבאת שפע לארץ וכו'. ורעב, לדוגמה, יכול בהחלט להוות סימן מאת ה' שהגיע הזמן לעשות זאת. כך חשב יצחק, והוא התכוון לשליחות. ברם, אומר לו הקב"ה: "אל תרד מצרימה - שאתה עולה תמימה."

מהי משמעות התכונה "עולה תמימה" ביצחק, אשר מונעת ממנו לרדת מצרימה?

יצר הרע של יצחק - נשרף

דבר ידוע הוא כי מביאים קרבן עולה לכפר על הרהורי הלב. לפני כל עברה ישנם הרהורי לב - כעין ויכוח בין יצר הטוב ויצר הרע, ומכיוון שיצר הרע ניצח, על חוטא זה להביא קרבן עולה. כן ידוע כי עם שריפת אברי קרבן העולה, נשרף יצר הרע, שהוא כנגד הדשן.

¹ תשנ"א

בזמן העקדה, לא היו ליצחק הרהורים זרים, זאת נרמז במה שאמר אברהם: "נלכה עד כה", כאילו לראות כיצד תתקיים הבטחת "כה יהיה זרעך", ובלי לכפור חלילה באמתותה. בהקבלה לתהליך שמתרחש בעת שריפת קרבן העולה, גם בעקדה נשרף יצר הרע של יצחק, מפני שהוא לא הרהר בכפירה אפילו כשהיה על סף המוות. מי שנשרף יצרו הרע, שוב איננו מרגיש ברע, ורואה רק טוב באנשים. גם יצחק ראה רק את הטוב בבנו עשו, ולא הרגיש את הרע.

לכן אומר לו ה': אל תרד מצרימה, מפני שאתה עולה תמימה. כלומר, יהיו לך התמודדויות קשות בחור"ל, כי שם לא תחול עליך השגחה מדויקת כמו בארץ ישראל. בחור"ל אתה תיתקל ברע, ולא תרגיש, ותיפגע.

יצחק חי על פי מידת הדין

עם תכונה של "עולה תמימה" יצחק יכול להסתדר בארץ בזמן רעב ואף להתעשר, מפני שיצחק חי על פי מידת הדין. הוא מילא אחר כל הוראות ה' ללא שום ספקות, הרהורים או הקלות, לכן ה' סיפק לו את הראוי לו, לפי הדין.

ברית יצחק

רעיון זה בא לידי ביטוי בברית הנכרתת עתה בין ה' לבין יצחק אבינו. באמרו ליצחק "שכן בארץ אשר אמר אליך ... ואהיה עמך ואברכך פי-לך ולזרעך אתן את-פל-הארצת האל ..." (בראשית כ"ו, ב'-ג'), ה' כורת עמו ברית חדשה, ברית קיום בארץ. ברית זו שנקראת ברית יצחק, נפרדת ושונה מברית המילה שנזכרת בסוף פסוק ג': "והקמתי את-השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך". אומר לו הקב"ה ליצחק אבינו "שכן בארץ מבחינת "בטח בי-ה-ה-ו-ה-ו-ה-טוב שכן-ארץ ורעה אמונה" (תהילים, ל"ז, ג). מפרש שם המלבי"ם: "רעה אמונה", תדמה ככבש במרחב שרועה ומאמין שההרים יצמחו תמיד חציר ועשב. כלומר, תשתלט על יצרך שלא להחשיב את עצמך ב-"פחי ועצם יד"י" אלא תאמין בברכת ה' לקיומך בארץ, ואהיה עמך ואברכך דוגמת "ויזרע יצחק ... מאה שערים".

ואמנם, היה מקום ליצחק אבינו להתגאות בהצלחת יוזמתו לזרוע תבואה, בזמן שהמקצוע המשפחתי הוא רעיית צאן, אלא שיצחק לא ייחס את הצלחתו לכוחו אלא לברכת ה' כפי שמדויק מהכתוב: "ויזרע ... וימצא ... [ואף על פי כן יצחק חשב בלבו:] ויברכהו י-ה-ו-ה-ה" (בראשית כ"ו, י"ב) (פירוש זה פותר קושי בפסוק: "ויברכהו" היה צריך להקדים ל-"וימצא").

ברית יצחק באה לידי ביטוי בברית השבת (ר' "בריתי יצחק - ברית השבת", עמ' 120).

ספירת היסוד והישארות בארץ

במונחים של תורת הסוד, "עולה תמימה" היינו ספירת היסוד, כלומר, שליטה מלאה על יצר הרע וכך ליצחק אבינו היכולת לקיים את חלקו של ברית זו ולהישאר בארץ ואף להתברך. וכפי שיתברר אצל דור באי הארץ, ספירת היסוד היא הספירה המאפשרת את כניסתם לארץ, וזאת הספירה שמאפשרת כעת ליצחק אבינו להישאר בארץ.

שלמות בגבורה בהידמות אל ה'

בפרק הקודם למדנו כיצד אברהם אבינו קנה את מידת החסד בהידמותו למעשי החסד של הקב"ה, אשר היו מעל לטבע. פרשתנו מתארת כיצד יצחק אבינו הגיע לשלמות במידת הגבורה ע"י הידמותו אל מידת הגבורה של הקב"ה.

בהתערבות ה' בעולם במידת הגבורה, היהודי מרגיש פליאה לנוכח גודל המעשה, ומתוך כך מרגיש את עצמו קטן ורחוק מה' מרחק עצום. היהודי יגיב לחוויה זו של יראת ה' במספר דרכים. ראשית, מתוך הפליאה הגדולה הוא רוצה לשיר שבחים לה', דוגמת שירת הים: "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְ-הוָה-נְ-ה בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָאוּ הָעָם אֶת-יְ-הוָה וַיֹּאמְרוּ בֵּי-הוָה-נְ-ה וּבְמִשְׁה עֲבָדוֹ (שמות י"ד, ל"א) - אֲזַי יִשִּׁיר-מִשְׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִי-הוָה-נְ-ה..." (שמות ט"ו, א'). שנית, הוא ישמור מרחק ממקום השכינה, כפי שכתוב: "... וַיִּסְתֵּר מִשְׁה פָּנָיו כִּי יֵרָא מִהִבֵּיט אֶל-הָאֱלֹהִים" (שמות ג', ו'), וכן: "... וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק" (שמות כ', ט"ו). הדרך השלישית היא הקליטה, ההפנמה והקנייה של מידת הגבורה אצל היהודי. כאן היהודי רוצה להידמות לקב"ה בכוח התגברותו ית' על הטבע להיות מסוגל לעמוד מול קשיים ואתגרים הן מבפנים - מיצר הרע - והן מבחוץ, ולבצע את המוטל עליו.

יצחק קונה את מידת הגבורה

יצחק אבינו הרגיש את מעשי הגבורה של ה' ובכך קנה את מידתו הא-להית של גבורה ישירות מה', ע"י הידמות אליו ית' בדרך השלישית הנ"ל. נאמר לו בזמן הרעב: "... שָׁכֵן בְּאֶרֶץ ... וְאֵהִיָּה עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ..." (בראשית כ"ו, ב'-ג'). דהיינו, שכון בארץ ואני אלמד אותך פרק באמונה וגבורה, והוא: "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הָהוּא [על אף שהיא קשה] וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה הָהוּא [על אף שהיא קשה] מָאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְ-הוָה-נְ-ה" (שם, י"ב). יצחק מושפע עמוקות ממעשה הגבורה העילאי הזה של ה', כי פרנסתו של אדם קשה כקריעת ים סוף, ובתגובה יצחק התחזק מאד בגבורה ואמונה, כפי שכתוב מיד: "וַיַּגְדֵּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וַגְּדֹל עַד כִּי-גָדֵל מְאֹד" (שם י"ד). ההתייחסות של השלישייה "ויגדל"- "וגדל"- "וגדל מאד" היא לחפירת שלוש הבארות בסמוך, שעניינה תיקון השכינה בגבורה (ר' זיווג אמא ואבא וחפירת הבארות", עמ' 89, מוהר תולדות, מתוך מדבש; נתיבות שלום "עשק, שטנה ורחובות" פרשת תולדות).

בקניין מידת הגבורה, יצחק ודאי חזר והשפיע את מידתו הלאה לנפשות אחרות ו"פרינו בארץ". ובזכות מידה זו של יצחק, אבימלך בא להציע לו ברית שלום.

הידמות זוהי הלבשה

הדגשנו לעיל שעיקר קניין מידת הגבורה ע"י יצחק היה בהידמותו של יצחק לה'. ה' עשה גבורה מעל הטבע בעניין "מאה שערים", ויצחק קלט מידה זו והפנים אותה.

בתורת הסוד, ישנו מושג שמתאר את ההידמות המדוברת במדויק, והוא: התלבשות (ר' "התלבשות", עמ' 304; איור לט, עמ' 307; ואיור מ, עמ' 313). איור מ מראה כיצד אמא, שהוא שורש נשמת יצחק אבינו, מלביש את זרוע הגבורה של פרצוף אריך אנפין, ובכך מקבל ממנו את עיקר ספירת הגבורה שלו. מנגנון זה של התלבשות משתקף בפרשתנו כהידמות יצחק אבינו למעשי הגבורה של ה'. בדיוק כמו באיורים אלה, אור ספירת הגבורה שיוצא מאריך אנפין יורד ומתערב באור של אמא, כך שכל פרצוף אמא ספוג גבורה, וזהו שורש נשמת יצחק אבינו.

ר' גם קטע "אמא מתלבש בז"א" עמ' 317, ואיור מב, עמ' 319, שם מתואר כיצד גבורת יצחק מתגלה ע"י ציטוטו ל"שכן בארץ" ע"פ תורת הסוד, ועוד, כיצד השפעת גבורת יצחק יורדת לעולמות התחתונים.

יצחק אבינו קונה מוח הבינה – פרצוף אמא

כאמור, לפי תורת הסוד, השורש של נשמת יצחק אבינו בעולם האצילות הוא פרצוף אמא שכללותו הוא ספירת הבינה (איור מ, עמ' 313). ספירה זו מלבישה את ספירת הגבורה בפרצוף אריך אנפין, והיא מעל כל הספירות של פרצוף ז"א ומשפיעה על כולם (ר' "אבא ואמא" עמ' 311 ואיור מב, עמ' 319).

את קבלת מוח הבינה ביצחק אבינו רואים בבירור בפרשה זו. המפתח הוא לךמות את הניסיון של "מאה שערים" לניסיון של קריעת ים סוף. אכן, נאמר שפרנסתו של אדם קשה כקריעת ים סוף, כנזכר לעיל. השוואת שני הניסיונות היא בגדר של "מעשה אבות סימן לבנים".

יצחק אבינו הבין שמצב הפרנסה בארץ היה עבורו ניסיון באמונה, בדיוק כמו שיהיה קריעת ים סוף ניסיון לבני ישראל, שם קנו מוח הבינה (ר' מאמר "ויבקעו המים", עמ' 145) והציווי "שכן בארץ" עבורו הוא כמו "יִסְעו" עבורם. מתוך האמונה הזאת נולד מוח (ספירת) *הבינה* (ר' "הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41): התבוננות וזהירות מתמדת להבחין ברע ובמִצָּר המתממשים ובאים ומאיימים עליו (ר' סוף המאמר הנזכר, שבו עניין זה של אמונה ובינה מפותח ומפורט).

גבורה ממותקת בחסד

בפסוק כ"ד בפרק כ"ו נאמר ליצחק כי הוא יבורך בזכות אברהם: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בַּלַּיְלָהָ הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ אֶל-תִּירָא כִּי-אַתָּה אֲנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת-זֶרְעֶךָ בְּעֶבֶר אַבְרָהָם עֲבָדִי." ועל כך יש לשאול: מדוע ברכתו של יצחק תלויה בזכותו של אברהם? והלא כבר ראינו שיש ליצחק זכויות, די והותר. הדבר מבואר בשפת אמת: אי אפשר לקיים את העולם במידת הדין בלבד. כלומר, אם לפי מידת הדין, יצחק היה מעניק את הברכות לעשו הבכור, והכול היה מתקלקל. ולכך נדרשת מידת הרחמים של אברהם, להפנות את הברכה אל יעקב. דבר זה יצא אל הפועל באמצעות רבקה, שעליה כתוב "וְכֵן אָדַע כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנָיִךְ", לפיכך יובן מדוע תלה ה' את ברכות יצחק באברהם.

במונחים של תורת הסוד, הגבורה של יצחק ממותקת בחסד אברהם. הקטע "מיתוק וחיווין – העקדה", עמ' 308, מתאר את מנגנון המיתוק, וכיצד גבורת יצחק נעשתה ממותקת בחסד אברהם בעקדה לפי האדיז"ל.

זיווג אמא ואבא וחפירת הבארות

למעשה, יסוד ההשפעה ההדדית והמיזוג בין חסד לבין גבורה בא לידי ביטוי כבר בזיווג פרצוף אבא עם פרצוף אמא המתואר ב-"ב. זיווג אבא ואמא", עמ' 322, ובפרט באיור מד, עמ' 322. זיווג זה נרמז בסיפור של חפירת הבארות הנמצא בפרשתנו (בראשית כ"ו, י"ח).

לפי הרמז, חפירת באר היינו תיקון ספירת המלכות, שהיא השכינה, שנקראת באר, כפי שכתוב במוֹד (תולדות קמ"א ע"א): ואמר רבי אלעזר, יאות עבד יצחק, דהא בגין דידע רזא דחכמתא, אשתדל וחפר בירא דמיין, בגין למתתקפא במהימנותא כדקא יאות, וכן אברהם אשתדל וחפר בירא דמיא, ויעקב אשכח ליה מתתקן ויהיב עליה... ע"כ. מסביר מתוך מדבש את עניין החפירות במוֹד: יצחק תיקן את השכינה בגבורה, אברהם תיקן את השכינה בחסד ויעקב ייחדן.

תיקון המלכות מביא שפע לעולם, ומאותו שפע ייהנו גם עבדי גרר, והם רבים להשיגו. חפירת באר, תיקון המלכות, נעשה בתחילה ע"י השתלשלות הספירות וירידת המוחין באו"א לפי דוגמת הקידוח, הנמצאת בקטע "השתלשלות הספירות", עמ' 63, בייחוד בתיקון ספירות הנצח, ההוד והיסוד המקדימות ומביאות לידי תיקון המלכות. על כן, אנו נוזה ונכנה את ספירות הנצח, ההוד והיסוד כשלוש הבארות הנחפרות בפרשתנו.

כימי אברהם אבינו השתלשלו הספירות בשורש נשמתו החל מחב"ד דאבא וכלה בתיקון בארות נה"י דאבא (צד ימין של איור מד, עמ' 322). וסתמום פלשתים, כי בארות אלו לא הביאו לתיקון מלכות ושפע עבורם. כעת יצחק חופר את הבארות שחפר אברהם אביו,

כלומר, יש כאן שוב השתלשלות הספירות וירידת המוחין מחב"ד דאמא עד לבארות נה"י דאמא, כאשר נה"י דאמא מתלבשות בנה"י דאבא (צד שמאל של איור מד, עמ' 322) כלומר, הבארות שחפרן יצחק מגיעות לאותן בארות נה"י שחפרן אברהם.

אלא שתוצאות החפירות של בארות הנה"י ע"י יצחק הן שונות אחת מן השנייה והשוני מתבטא בעניין המיזוג הראוי בין חסד וגבורה, כפי שכתוב "ויגדל" – "וגדל" – "גדל מאד". כידוע, המונח "גדולה" מתייחס לספירת החסד, וא"כ מדוע הוא נאמר בקשר ליצחק בעל הגבורה? אלא שהוא מתייחס לעוצמת מידת החסד שיצחק מצליח למזג יחד עם מידתו, מידת הגבורה, בתהליך הזיווג.

הבה נסתכל בפרטי זיווג או"א באיור מד, עמ' 322, ונדמיין לעצמנו שהצד של אבא/אברהם כבר מושלם ותוקן – נחפרו בארות הנה"י של אבא. כעת בא אמא/יצחק לחפור את בארות הנה"י שלו. באר הנצח של יצחק היא סוף השתלשלות הספירות בקו הימין של אמא והיא מלבישה את באר הנצח של אבא/אברהם. תוצאת ההתלבשות היא מיתוק נצח של אמא בנצח של אבא (כיתוב 2 שם – שהדגש כעת הוא על השפעת אבא על אמא) וביחד השפעתן יתרה בחסד. באר ההוד של יצחק היא סוף השתלשלות הספירות בקו השמאלי של אמא והיא מלבישה את באר ההוד של אבא/אברהם. תוצאת ההתלבשות היא חימוץ הוד של אברהם בהוד של יצחק (כיתוב 1 שם – שהדגש כעת הוא על השפעת אמא על אבא) וביחד השפעתן יתרה בגבורה. באר היסוד של יצחק היא סוף השתלשלות הספירות בקו האמצע של אמא והיא מלבישה את באר היסוד של אבא/אברהם. תוצאת ההתלבשות היא הכרעת מוחות הדעת אבא ואמא (כיתוב 5) וביחד השפעתן מאוזנת.

על באר הנצח שחפרה יצחק נאמר "ויגדל האיש" בגלל נצח אברהם שמיתק אותה, אלא שבאר זו לבדה איננה מספיקה לתקן את המלכות בגלל חסדו היתר ורק התעשקו בה. על באר ההוד שחפרה יצחק נאמר "וגדל", אלא שגם היא, אפילו ביחד עם באר הנצח, לא מספיקה לתקן את המלכות בגלל גבורתה המוגברת, ומהדינים המתעוררים ממנה התעורר השטן וקראו לבאר שטנה. על באר היסוד שחפרה יצחק נאמר "עד כי גדל מאד" כי הודות לחיבור חסד עם גבורה ע"י הכרעת מוחות הדעת היא מספיקה לתקן את המלכות דרך ז"א ונוקבא (ר' "זעיר אנפין", עמ' 325) ועליה נאמר "ופרינו בְּאֶרֶץ", לשון פריה ורביה, המתאים למלכות. ועוד, הפלשתים שוכנעו גם הם שיכוא מבאר זו שפע, ולכן לא רבו עליה. ר' "ליקוטי תורה" המזהה גם הוא את הבאר השלישית עם יסוד אמא.

פרק זה מתאר את שורשה ומקורה של ספירת התפארת והתגלותה בעולם. ספירת התפארת היא הספירה העיקרית של עם ישראל ודרכה השכינה שורה בתוכם במקדש.

מאמר א' מדגימה כיצד ה' פועל במכת הברד לפי ספירת התפארת. מאמר ב' מתאר כיצד ספירת התפארת מופיעה לראשונה אצל יעקב אבינו ע"י זיווג הוריו יצחק אבינו בעל מידת הגבורה עם רבקה אמנו בעלת מידת החסד, ומסביר כיצד יעקב אבינו פועל ע"פ דעת תורה. ועוד, מוסבר בו כיצד יעקב אבינו קונה את מידות הבינה והגבורה. מאמר ג' מראה כיצד יעקב משתמש במידת ההוד כדי להדוף את התקפת שרו של עשו ועוד, כיצד יעקב לקה בחיסרון של מידת החסד ומהו תיקונו. ועוד, מוסבר בו כיצד יעקב אבינו מתעלה ע"י מעשיו לדרגה של פרצוף זעיר אנפין. מאמר ד' מתאר כיצד לאה אמנו מתגדלת אף היא ע"י מעשיה לדרגת פרצוף לאה עליון. מאמר ה' מתאר כיצד התכונות של יעקב אבינו נמשכות לבניו, דור המדבר, ע"י השפעת פרצוף יעקב, ומבחינה זו "יעקב אבינו לא מת".

יעקב אבינו בהיותו מושלם במידות נחשב לצדיק. מושג הצדיק, במבט תורת הסוד, מתואר בפרק "הצדיק ופרצוף זעיר אנפין", עמ' 275.

א

כל פרי העץ אשר הותיר הברד – צור תמים פעלו

פרשת בא¹

מסתבר שמכת הברד היא דוגמה לפעולת ה' לפי ספירת התפארת.

שמות י', ד'-כ'.

התייחסות חוזרת למכת הברד

במהלך תיאור מכת הארבה, מופיעה התייחסות חוזרת למכת הברד הקודמת.

- "וְאָכַל אֶת-יֵתֶר הַפְּלִיטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן-הַבָּרָד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה" (שמות י', ה').
- "וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד" (שמות י', י"ב).
- "וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הִתְּיָר הַבָּרָד" (שמות י', ט"ו).

מהי המשמעות של ההתייחסות החוזרת הזאת? ועוד, מדוע ישנו ריבוי תארים למה שנשאר מהברד; "יתר הפליטה הנשארת", "אשר השאיר" ולבסוף "אשר הותיר". כמו כן, קשה מהו "פרי העץ אשר הותיר הברד", הלא במכת הברד, נאמר "וְאֵת-כָּל-עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר" (שמות ט', כ"ה), אם כן, בוודאי לא נשארו פירות בעץ. ועוד, מה פירוש הביטוי "יתר הפליטה".

קושי נוסף: מה היה האסון הנורא במכת הארבה, אם הוא השחית 20% מן התבואה בלבד – החלק שנשאר אחרי מכת הברד. אין ספק כי הברד, שחיסל 80% מהתבואה, גרוע ממנו בהרבה.

נס קרה אחרי מכת הברד

נראה ללמוד מפסוקים אלה על נס שקרה בעקבות מכת הברד. ידוע שאחרי גשם חזק ישנו גידול יתר של צמחים, וכך אכן היה אחרי מכת הברד. מצד אחד, עוצמתו של הברד כילתה את הצמחים, אולם מצד שני, כמות המים שנספגה בתוך האדמה הפורייה של

¹ תשנ"ב

מצרים היתה עצומה. ארמת מצרים, שרגילה הייתה להשקיה מנהר הנלוס בלבד, הגיבה בהתאם. היה גידול עצום ומהיר מן הרגיל הן של עשבים והן של עצים. צמחים, כגון חיטה וכוסמת, שנשארו מן הברד גדלו מאד וזה מה שנקרא בפסוק ה' "יתר הפליטה הנשארת". ברם, עיקר הנס היה בפרי העץ. למרות שהברד שיבר את העצים, כמות המים שנספגה באדמה הספיקה להצמיח עצים חדשים – עם פרותיהם! וזהו "העץ הצומח לכם מן השדה", ביחד עם "את כל פרי העץ אשר הותיר הברד" כאשר כאן "הותיר" הוא לשון "יתר" (במובן של הוספה, כגון "הותיר כל שהוא, יחזיר", בבא בתרא פרק ז', משנה ב'), ולא לשון "השאיר": הברד גרם לכך שהפרות יגדלו וירבו.

על רקע דברים אלה, ברור עד כמה עצומה הייתה מכת הארבה, כיוון שהיא הצליחה לחסל את כל הגידול הפלאי הזה, וברור מה ההשפעה של דבר זה על פרעה. אכן, הארבה היה גרוע יותר מהברד מפני שהוא הרס גם את כל התקוות החדשות שנוצרו במצרים עקב הגידולים החדשים.

מידת הדין ומידת הרחמים בעת ובעונה אחת

אנו רואים בנס הברד הזה את יכולת ה' לפעול במידת הדין ומידת הרחמים בעת ובעונה אחת היינו ספירת התפארת. אותה פעולה של הטלת הברד גרמה הן להרס והשמדה והן לצמיחה וחידוש. פעולה כזאת אופיינית לדין שה' גוזר על האדם כפי שכתוב "הצור תמים פֶּעֶלֹ" – הצור גוזר הדין ותמים (קרי תאומים) פעלו, כלומר, הצור מתייעץ במידת הדין ובמידת הרחמים ואז גוזר את הדין וזהו סוד משפט אמת. לעומת עונש של בשר ודם, הדין של ה' הוא בונה ומתקן את האדם והאדם יוצא ממנו מחוץ ומשופר – דוגמת אדם הראשון שגירשו מגן עדן חיזק בו את האמונה בה'. ר' שפת' חיים כרך א', "ראש השנה – תקון: יציאה בדימוס על ידו".

ב

והיו לבשר אחד – מידת התפארת

פרשת חיי שרה¹

נשמת יעקב אבינו השיגה את מידת התפארת הודות ליכולתו למזג את מידות החסד והגבורה של הוריו ע"פ דעת תורה, כפי שמשקף בפרצוף יעקב. יעקב אבינו קונה את מידות הבינה והגבורה.

והאיש משתאה לה

"וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְ-הֵ-נְ-ה דְרָכּוֹ אִם-לֹא. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשִׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יָדָיָה עָשָׂה זָהָב מִשְׁקָלָם. וַיֹּאמֶר בֶּת-מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֵיטֵב בֵּית-אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלֶיֶן" (בראשית כ"ד, כ"א-כ"ג).

נמנה מספר קשיים בהבנת קטע זה:

- א. מהו "מחריש לדעת"? האם פירושו: הקשיב והמתין לדעת? אם כן, מדוע אין הוא שואל "בת מי את" לפני שהוא מקדש אותה? (שהרי "ויקח" הוא לשון קידושין).
 - ב. מדוע קוראת התורה לאליעזר כעת "האיש", כאשר עד כאן הוא נקרא "העבד"?
 - ג. מדוע כתוב רק "ויאמר בת מי את" ולא "ויאמר אליה בת מי את"?
- יש לומר כי "מחריש לדעת" פירושו שלא נקט שום פעולה כדי לברר ולדעת (כמו "ועתה למה אתם מחרישים להשיב את המלך" שמואל ב' י"ט, י"א). כלומר, מתוך השתוממותו ממעשה החסד שלה בהשקיית גמליו (אשר כזכור היה התנאי אשר הציב רגעים קודם לכן), הוא שכח לרגע את הדרישה לברר את זהות משפחתה. רק לאחר הקידושין הוא נזכר לשאול, אולי בקול חלש, "בת מי את" - שאלה מיותרת כבר, ולא דווקא מכוונת אליה.

¹ תשס"ד

ותפל מעל הגמל

בסוף הפרק ישנו קטע דומה: "וַיֵּצֵא יַצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֶה לִפְנוֹת עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה גִמְלִים בָּאִים. וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יַצְחָק וַתֵּפֵל מֵעַל הַגָּמֶל. וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֶה לִקְרָאתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְּכֶס" (בראשית כ"ד, ס"ג).

גם בפסוק זה קשה:

ד. מדוע רבקה נופלת מהגמל לפני שהיא יודעת שהאיש הוא יצחק?

ה. מהו עניינו של הכיסוי בצעיף?

המשותף בין המקרים הוא שבכל אחד מהם ישנה תגובה חזקה לנוכח אדם לפני היוודע זהותו.

והיו לבשר אחד

"עַל-כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב', כ"ד). מפרש רש"י: הוולד נוצר ע"י שניהם, ושם נעשה בשרם אחד. ניתן גם לפרש שמדובר באחדות של הזוג עצמו: לפני הנישואין היו אלה שני אנשים נפרדים ובלתי מושלמים, ובנישואיהם הם דבקים ומתאחדים ליחידה אחת. מדובר ביותר משיתוף פעולה ועזרה הדדית בין הזוג. בחיי הנישואין ישנו שינוי של ממש במידותיו של כל אחד כלפי השני, מיזוג המידות לצורך יצירת ישות חדשה.

מיזוג המידות

בפרשתנו אנו עדים למיזוג המידות הזה כבר במהלך הפגישה בין רבקה ויצחק.

כידוע, ליצחק ישנה מידת הגבורה, אמנם, מעורבת וממותקת ברחמים לאחר העקדה; ולרבקה – מידת החסד, כנזכר.

נחזור לשאלה השנייה בקטע הראשון לעיל: אליעזר נקרא כאן "האיש" בכדי להקישו ל"איש" אחר, המופיע בסוף הפרק, הרי הוא יצחק: "האיש הלזה". העבד, שהוא שלוחו של יצחק, מקבל את תכונותיו של שולחו, יצחק. עד המפגש עם רבקה, העבד משתלט על המצב, כפי שמתאים לאיש גבורה, ומתקדם בדרכו צעד אחר צעד. אולם, כאשר הוא חווה מעשה חסד בעוצמה רבה, כזה שעשתה לו רבקה, אזי ה"איש" מאבד את העשתונות ומתבלבל. בכך התמתנה בקרבו מידת הגבורה. רק לאחר הקידושין הוא מתחיל לחזור אל עצמו ושואל: "בת מי את?". עוצמת מידת החסד ממתקת את מידת הגבורה.

באופן דומה התמתנה מידת החסד של רבקה: בראיית האיש מרחוק בלבד, מבלי לדעת את זהותו, היא נופלת מהגמל. מחומצת בה מידת גמילות חסד; "גמל" כאן רומז

לגמילות החסד. ולאחר מכן, בהיוודע זהותו: "ותקח הצעיף ותתכס". היא מצטנעת ונסוגה מהפתיחות המאפיינת את מידת החסד לכיוון מידת הגבורה.

ההתמתנות של מידה אחת ע"י היפוכה נקראת במונחים של תורת הסוד "מיתוק" ו"חימוץ", והיא נידונה בפירוט בסעיף "מיתוק וחימוץ – העקדה", עמ' 308. התופעה שבה התמתנות החסד והגבורה מתרחשות תוך כדי זיווג, כבמאמר הזה, נקראת "חילוף מוחין", והיא מופיעה בזיווג של פרצוף אבא עם פרצוף אמא, כמבואר החל מ-"ב. זיווג אבא ואמא", עמ' 322, ובאיור מד, עמ' 322, כיתוב 1, 2.

כך שכבר בתחילה הופך הזוג לבשר אחד – אחדות שאין היא הסכום הפשוט של מרכיביה, אלא ישות חדשה בעל תכונות חדשות.

מידת התפארת של יעקב אבינו

אפשר לראות שהמזיווג הזה נמשך לדור הבא: כידוע, ליעקב ישנה מידת התפארת, המזיווג הנכון של מידות החסד והגבורה. ניתן לראותו כתוצאה של שני הורים בעלי מידות מנוגדות שהתמזגו ליחידה אחת, כנ"ל, ועוד ניתן לראות בזה את פירוש דש"י לפסוק "והיו לבשר אחד" שהבאנו.

ויש לשאול: מאחר שיעקב ועשו נולדו לאותם הורים, הרי לא ברור מדוע הצליח המזיווג ביעקב, ואילו בעשו הוא נכשל.

צריך לומר שהמזיווג הצליח ביעקב אבינו מפני שבלטה בו מידת החסד לעומת מידת הגבורה, כי אמנם מידת החסד היא המידה העיקרית המאפיינת את זרע אברהם אבינו. הקרבה של יעקב אל אמו, בעלת החסד, הבטיחה זאת, כמו שנאמר: "ורבקה אוהבת את יעקב".

לא כן עשו, שהיה בעל מזיווג בלתי ראוי אשר בלטה הגבורה, וזאת בהיותו קרוב יותר לאביו, כמו שנאמר: "וַיֵּאָהֱב יַצְחָק אֶת-עֵשָׂו כִּי-צִיד בְּפִיו."

וְהָנָה יִ-הֶ-נָּ-ה נָצַב עָלָיו – קבלת ספירת הדעת ביעקב אבינו

קבלת מוח הדעת ביעקב אבינו במעמד חלום הסולם היא הכנה לקבלת ספירת התפארת בו. לפני מעמד הסולם יעקב אבינו אמנם נהג במידת התפארת כדלקמן "ויזר יעקב נזיר", עמ' 98, אלא שאחריו הוא קיבל כוח יתר לנהוג במידת התפארת מעל לטבע כדלקמן "ויגל את האבן – תפארת מעל לטבע", עמ' 99.

"וַיַּחֲלֹם וְהָנָה סֹלָם מִצָּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהָנָה מִלְּאֲכִי אֱ-לֹהִים עֲלִים וַיִּרְדּוּ בּוֹ. וְהָנָה יִ-הֶ-נָּ-ה נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יִ-הֶ-נָּ-ה אֱ-לֹהֵי אֲבֹתָם אָבִיךָ וְאֱ-לֹהֵי יַצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעְךָ" (בראשית כ"ח, י"ב-י"ג).

במעמד חלום הסולם קיבל יעקב אבינו את ספירת הדעת כפי שמוסבר ב**מודד** (ויצא ק"נ עמ' א): "**וְהָיָה יְ-ה-וָה-נְצָב עָלָיו**, עליה דיעקב **עָלָיו** היינו ה' נצב על יעקב ולא על הסולם, למהוי כלא רתיכא קדישא, ימינא ושמאלא ויעקב בגוייהו **יעקב באמצע**], כנסת ישראל **[מלכות]** לאתקשרא בינייהו, כפי שכתוב **אֲנִי יְ-ה-וָה-אֱ-לֹהֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאֱ-לֹהֵי יִצְחָק**". כלומר, יְ-ה-וָה-ה' מודה ומשפיע בעת ובעונה אחת כֹּא־לֹהֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ ושורש אברהם, ספירת החכמה **וְכֹא־לֹהֵי יִצְחָק** [שורש יצחק, ספירת הבינה] היינו בקו האמצע, ספירת הדעת (ר' פירוש **דמשק אליעזר על הזוהר**). זאת השלמה והרחבה למצב ששרר לפני כן שבו השפיעו חכמה ובינה של אברהם ויצחק כרגליים. כעת בהתווסף ספירת הדעת מאת ה' אל נשמת יעקב, הושגה חדירה שלמה של הספירות בעולם הבריאה, כפי שכתוב: "**וְהָיָה יְ-ה-וָה-נְצָב** **[יציב]** **עָלָיו**", ר' אורב, עמ' 64.

קבלת ספירת הדעת נלמדת עוד מהפסוק: "**וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ, וַיֹּאמֶר אֲכֹן, יֵשׁ יְ-ה-וָה-בְּמָקוֹם הַזֶּה, וְאֶנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי**" (בראשית כ"ח, ט"ז). פירוש: "**וְאֶנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי**" לפני מעמד הסולם, משמע שכעת הוא כן יודע לפי שקיבל ספירת הדעת.

נראה שהסולם מתאר את ספירת הדעת במדויק: בקצהו המכוון שמימה נמצא **[א-להי]** אברהם, היינו ספירת החכמה, ובקצהו המכוון ארצה נמצא **[א-להי]** יצחק, היינו ספירת הבינה, כפי שכתוב **"אֵף יְדֵי יִסְדָּה אֶרֶץ וַיְמִינִי טַפְחָה שְׁמַיִם קָרָא אֲנִי אֱלֹהֵם יַעֲמְדוּ יַחְדָּו"** (ישעיהו מ"ח, י"ג). מפרש **הזוהר**: אברהם ויצחק דתקינן שחרית ומנחה אתמר עלייהו **"אֵף יְדֵי יִסְדָּה אֶרֶץ"**, זה יצחק, **"וַיְמִינִי טַפְחָה שְׁמַיִם"**, זה אברהם (רעיא מהימנא פנחס דף רמ"ו עמ' ב'). הסולם עצמו מקשר, ממזג ומאחד את הקצוות חכמה ובינה כפי סוף הפסוק: **"קָרָא אֲנִי אֱלֹהֵם יַעֲמְדוּ יַחְדָּו"**. היינו ספירת הדעת, וכך נמסר ליעקב שזהו שורש נשמתו וזה ייעודו.

מעמד הסולם מוקש למעמד הר סיני בבחינת מעשה אבות סימן לבנים (גמטריה סָלָם שווה ל-סיני, בראשית רבה). שני המעמדים שווי ערך בעניין קבלת מוח הדעת (ר' "מתן תורה - מוח הדעת", עמ' 148).

פרצוף יעקב – תורה שבכתב

פרצוף יעקב (ר' "יעקב", עמ' 341) הוא דמות של מכלול המידות של יעקב אבינו והוא עומד בעולם האצילות ומאיר ליעקב אבינו דעת תורה. פרצוף יעקב נברא לפני לידת יעקב אבינו. יעקב אבינו ירש אותו כאשר הוא נולד, ועל פיו יעקב אבינו פועל בדעת תורה ומשפיע מידת התפארת.

"אוצרות חיים" (שער יעקב ולאה פ"א מ"ה ע"ב) מסביר שפרצוף יעקב נבנה מהארות חב"ד של אבא (חכמה) שעוברות דרך ז"א ומאירות קדימה והחוצה דרך נה"י דז"א. אותה הארה של החכמה היא זו שמביאה דעת תורה אל פרצוף יעקב והיא נקראת תורה

שבכתב, כי היא ניתנת ישירות מחכמה עליונה. וזהו "תורה צוה-לנו משה מורשה קהלת יעקב." משה הוא בחינת החכמה המתפשטת בתוך ז"א והוא אשר הוציא לחוץ את התורה, שהיא בחינת קהילת יעקב, כלומר, קהילת הספירות המהווה פרצוף יעקב היורש את התורה.

פרצוף יעקב רמוז במעמד חלום הסולם, המפורש לעיל, בקטע: "אני י-ה-ו-ה א-ל-הי אברהם אביך וא-ל-הי יצחק" שבו אברהם מזוהה כאביו של יעקב במקום יצחק. ואכן, פרצוף יעקב מושרש בפרצוף אבא/חכמה/אברהם כאמור והשם יצחק כאן מתייחס לגבורה שבאבא/חכמה. זהו מצבו של יעקב אבינו כעת, ואילו לקראת סוף שהייתו אצל לבן יעקב יקנה את הבינה והגבורה של אמא/בינה/יצחק והדעת של פרצוף ז"א כפי שיתואר להלן.

ר' התפתחות פרצוף יעקב במאמר "יעקב", עמ' 341, ובאיור נג, עמ' 343, ואיור נד, עמ' 347, שם מוסבר כיצד התהליך של הפרשה הזאת מתרחש ע"פ תורת הסוד.

דעת תורה

לפי תורת הסוד, הייחודיות של יעקב היא במוח הדעת שלו. בכל מצב ומצב שבו הוא נתקל, הוא ידע להגיב, לפעול ולעשות לפי הנסיבות באופן שקול בין עשיית טוב לבין סור מרע – להכריע בין חכמה ובינה. מוח הדעת היינו דעת תורה, שעל פיה הוא ידע לכוון את מעשיו ולבחור בדרך הנכונה, והיא דומה למה שאנו קוראים מצפון – החוש הנשמתי להבדיל בין טוב ובין רע ולעשות הישר בעיני ה'. דעת תורה זו עומדת מעל לתרי"ג המצוות מפני שהיא נותנת הדרכה והכוונה כיצד לבצע אותן באופן נכון ומאוזן. יעקב יודע להכריע ברמה של מוחין בין חכמה ובינה, וברמה של תורה שבכתב בין מצוות עשה של חסד ובין מצוות לא תעשה של גבורה. ר' "ייחודו של פרצוף יעקב", עמ' 344.

ויזד יעקב נזיד

ישנן כמה דוגמאות בתורה שבהן יעקב אבינו פועל ע"פ דעת תורה למזג ולשלב חסד עם גבורה ובכך משיג את ספירת התפארת. הדוגמה הראשונה היא בקטע "ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן-השדה והוא עיף." (בראשית כ"ה, כ"ט). עשו בא עיף מן השדה ומבקש טובה וחסד מיעקב, שילעיטנו מן העדשים. יעקב נענה בחיוב, אלא שהוא מתנה את עשיית החסד הזה בויתור של עשו על עבודתו העתידית במקדש, כדי למנוע את העבירות והחילול שוודאי ייגרמו שם ע"י רשע זה. הרי מתנת החסד מותנית ב"סור מרע", היינו חסד וגבורה ממוזגים יחד באותה פעולה של נתינת נזיד עדשים, היינו פעולה של תפארת. פעולת תפארת זו היא תוצאה של מוח הדעת של יעקב.

ויגל את האבן – תפארת מעל לטבע

דוגמה אחרת שבה יעקב אבינו פועל ע"פ דעת תורה ומשיג את ספירת התפארת: בבראשית כ"ט, א'-י', התורה מספרת על המפגש הראשון בין יעקב ורחל שהתרחש על יד באר בשדה. לפני בואה של רחל, יעקב הטיף לרועים שם על הצורך לרעות עוד את צאנם שמא יפסידו ויקפחו את פרנסתו של בעל הבית שלהם. תוך כדי שהם משיבים לו שאינם מסוגלים לגלול את האבן הכבדה שסוגרת את הבאר בלי העזרה של שאר הרועים, מספרת התורה: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אָחִי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאֲבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשְׁקֵק אֶת-צֹאן לָבָן אָחִי אִמּוֹ" (בראשית כ"ט, י').

כאשר ראה יעקב את רחל, הוא נוכח לדעת שבפעולה אחת של פתיחת הבאר הוא יכול להשיג שני דברים: האחד, "סור מרע", כאשר הוא מסיר מן הרועים עוון של קיפוח בעל הבית, והשני, "עשה טוב", כאשר הוא משקה את הצאן באותו חסד שאמו השקתה את צאן העבד אליעזר בבאר. הווה אומר, פעולת תפארת של מוח הדעת של יעקב.

כאמור, לפני מעמד הסולם, יעקב אבינו אמנם נהג במידת התפארת כדלעיל "ויזר יעקב נזיד", עמ' 98, אלא שאחריו הוא קיבל כוח יתר לנהוג במידת התפארת מעל לטבע דוגמת הקטע הנוכחי. כעת בהתווסף ספירת התפארת ביעקב לספירות החסד והגבורה באברהם וביצחק, הושגה חדירה שלמה של הספירות בעולם היצירה, ר' איור ג, עמ' 65.

וא-להי אבי היה עמדי – קניין מידות הבינה והגבורה אצל יעקב אבינו

כשיעקב אבינו הגיע לחרן לשהות אצל לכן היה שורש נשמתו בפרצוף יעקב, שנוצר מצד החכמה והחסד, ואילו כאשר יעקב יצא מחרן לחזור לארץ ולהתמודדות עם עשו, שורש נשמתו היה כבר ישראל/ז"א (שצ"ב). יש לשאול, מתי קנה יעקב את המידות מצד הבינה והגבורה כדי להשתלם ולהשיג פרצוף ז"א? מתברר שהסיפור על ריבוי הצאן ע"י המקלות (בבראשית ל', ל"א – ל"א, י"ג) הוא סיפור של התעלות והרחבה של נשמת יעקב אבינו ע"י התווספות מידות הבינה והגבורה ומיזוגן עם המידות חכמה וחסד הקיימות אצלו מכבר.

דבנו בחיי (בראשית ל', ל"ח) מסביר את העניין: "דע כי מה שלקח לו יעקב מקל לבנה לא עשה זה מעצמו רק על פי המלאך, כי כן אמר יעקב לרחל וללאה שאמר לו המלאך: 'וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל-הָעֵתִדִּים הָעֹלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדָּים וּבָרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבָן עָשָׂה לָךְ' (ל"א, י"ב) ואחר כך: 'וַיִּקַּח-לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לְבָנָה לַח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מִחֹשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלֹת' (ל', ל"ז), ואין מוקדם ומאוחר בתורה. והנה יעקב כשראה המראה הזאת בחלום ידע שהקב"ה עושה לו נס כדי שלא ירמה אותו לבן כמו שאמר: 'וַיֹּאמֶר לָהֶן רָאָה אָנֹכִי אֶת-פָּנַי אֲבִיכֶן כִּי-אֵינְנִי אֱלִי כְּתָמֵל שְׁלֹשׁ וָא-לֵהִי אָבִי הָיָה עִמָּדִי' (בראשית ל"א, ה') (ר' גם דמכ"ן ל"א, ח').

כלומר, א-להים עזר ליעקב אבינו להתפרנס ע"י התגברותו ית' על הטבע באופן נסי, בדומה למעשה של "מאה שערים" שעל ידו קנה אביו יצחק את מידות הבינה והגבורה בהידמותו לה' (ר' "יצחק קונה את מידת הגבורה", עמ' 87). גם כאן, ע"י התרשמות עמוקה ממעשה התגברות א-להים על הטבע של הצאן, יעקב אבינו קנה מידות הבינה והגבורה, כפי שהוא בעצמו מעיד: "וַאֲלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי", כלומר, א-להי יצחק, שהוא הבינה והגבורה, התקבל גם אצל יעקב. ולא זו בלבד אלא שמידת הבינה והגבורה התמזגו עם מידות החכמה והחסד שהיו בו מכבר מחמת פרצוף יעקב, כפי שהוא מעיד להלן: "לֹוֹלֵי אֶלֹהֵי אָבִי אֶלֹהֵי אֲבֹתָם וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִי..." (ל"א, מ"ב) שניהם ביחד חברו להיות מידות הדעת והתפארת של פרצוף ז"א. כאמור, זהו שיפור ועליה לעומת מצבו הקודם שבו מידות הדעת והתפארת של יעקב אבינו היו מושפעות מפרצוף יעקב שהוא בצד ימין בלבד.

ג

ויותר יעקב לבדו – מידות הנצח וההוד

פרשת וישלח¹

יעקב מדקדק במצוות לא תעשה של ממון בהשפעת ספירת ההוד ובכך מנצח את שרו של עשו. יש חילוף הספירות חסד וגבורה במפגשם ויעקב אבינו יצטרך תיקון בחסד וזה יתבצע לאחר כניסתו לארץ.

"וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר." (בראשית ל"ב, כ"ה)

מפרש דש"י: שכח פכים קטנים וחזר עליהם; ויאבק איש: הוא שרו של עשו.

מקורות דש"י

לפי הרא"מ הערתו של דש"י "שכח פכים קטנים וחזר עליהם" מבוססת על שני מקורות: הגמרא במסכת חולין (צ"א:) ומדרש בראשית רבה (פרשה ע"ז, ב).

¹ תשמ"ח

א. **מסכת חולין** – במסכת חולין כתוב שיעקב נשאר לבדו כדי להעביר פכים קטנים, מפני שחביב על צדיקים ממונם יותר מגופם, לפי שאין פושטים ידיהם בגזל. כלומר, הם מעריכים כל פרוטה אשר זכו בה, מפני שהם מאמינים שהיא מאת ה'. לפי הרעיון העמוק הנמצא כאן, הצדיקים רואים בממון אמצעי להתעלות מבחינה רוחנית (רמז נאה לכך טמון בגימטריא: סולם = ממון), ע"י זכותם הבאה מדקדוקם במצוות הקשורות בממון (צדקה, ריבית וכו'). כאן רואים שיִשְׁנָה ליעקב הזכות הזאת, מפני שהוא מדקדק במה ששייך לו ובמה שאיננו שייך לו עד לפרטים קטנים, אפילו פחות משווי פרוטה (מהרש"א). אלא שבמקור שבמסכת חולין לא מופיע המרכיב "שכח וחזר עליהם" המופיע בדברי דש"י.

ב. **בראשית רבה** – בבראשית רבה כתוב: "ר' חוניא אמר: נדמה לו בדמות רועה; לזה צאן ולזה צאן, לזה גמלים ולזה גמלים. אמר לו: העבר את שלך ואחר כך אני מעביר את שלי. העביר יעקב אבינו שלו. אמר: נחזור ונחמי דילמא אנשינן כלום (נחזור ונראה, שמה שכחנו דבר). מן דחזר (כאשר חזר): 'ויאבק איש עמו'." אם כן, המדרש הזה משלים את דברי דש"י, כאשר הוא מוסיף את המרכיב של "שכח וחזר" אל מרכיב ה"פכים קטנים" שבמקור במסכת חולין.

דקדוק במצוות ממון גורם לעימות עם שרו של עשו

ישנם שני דברים חשובים אשר ניתן ללמוד מעיון במדרש. ראשית, יעקב מדקדק בממון ואפילו יותר ממה שניכר מן הגמרא בחולין. שם הוא התעסק בממון זניח, אמנם ודאי, ואילו כאן הוא מתעסק בממון אשר יש ספק אם שכח אותו כלל. הדבר השני הוא סמיכות הדברים: "מן דחזר (לאחר שחזר), ויאבק איש עמו." כלומר, עצם חזרתו מפני הממון המוטל בספק – עצם דקדוקו החמור במצוות הממון – הוא אשר גרם למאבקו עם שרו של עשו.

אם כן, מצינו כי דקדוק במצוות ממון גורם לעימות עם שרו של עשו. וכל כך למה? טענתו העיקרית של עשו כנגד יעקב היא שהוא, לכאורה, גזלן. הוא גזל ממנו את הברכות ואת הבכורה. כעת, כאשר מוכח מעל כל צל של ספק שיעקב הוא דווקא ההפך מגזלן, אזי הוא נכנס לעימות עם שרו של עשו ואף מנצח אותו, בזכות הדקדוק הרב שהוא מייחס למצוות הממון.

ספירת ההוד מתגלה ביעקב אבינו

דברי רבי שמעון *בזהר* (וישלח קע"א, ע"א) מבארים את הקטע הנ"ל מבחינת תורת הסוד, ובפרט כיצד מתגלה ספירת ההוד ביעקב אבינו.

זהר: ת"ח כמה עקימו וחכימו אתחכם בהוא ליליא ההוא דרכיב נחש לקבליה דיעקב, דהא איהו הוה ידע דכתיב (בראשית כ"ז, כ"ב) הקול קול יעקב, ואי פסיק קליה דיעקב

כדין והידים ידי עשו. בגין כך אסתכל לכל סטריין לאבאשא ליה ליעקב לפסקא קליה וחמא ליה תקיף בכלא, דרועין מסטרא דא ומסטרא דא דאינון תקיפין, גופא דאתתקף בינייהו וחמא דאורייתא אתתקף בכלא, כדין "וירא כי לא יכול לו." מה עבד, מיד ויגע בכף ירכו, אתחכם לקבליה, אמר כיון דאיתבר סמכין דאורייתא מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון הקול קול יעקב והידים ידי עשו, וכתוב (כ"ז, מ') והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך.

פירוש: הנחש (יצר הרע, שרו של עשו) רוצה לבטל ולהוריד את קול יעקב (התורה) ולהעמיד במקומו ידי עשו. הנחש אינו יכול להתגבר ישירות על זרועותיו של יעקב אבינו (חסד וגבורה) או על גופו (תפארת = תורה), והוא מתחכם ותוקף את רגליו של יעקב (נצח והוד), ובפרט הרגל השמאלית (הוד), שספירות נצח והוד הן הרגליים הסומכות ומעמידות את התפארת (התורה) וע"י שהוא יפגע בהן ויבטל אותן ממילא יתבטל כוח התורה אצל יעקב והוא ירד מעמדת הבכורה.

זוהר: ... וכד חמא יעקב הכי כד סליק צפרא אתקיף ביה ואתגבר עליה עד דאיהו בריך ליה ואודי ליה על אינון ברכאן. ומה אמר ליה, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, לאו יעקב בעקימו אלא בגאותא ותוקפא דלית מאן דיכיל לך.

פירוש: כאשר יעקב ראה את כוונת הנחש להתקיף אותו ואת תורתו בעקיפין דרך רגליו אזי בעלות השחר יעקב התחזק והתגבר על הנחש עד שהנחש בירך אותו והודה לו על הברכות שבירכו אביו. הנחש אמר לו [בירך אותן]: "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל", כלומר, לא עוד יעקב על שם עקימות אלא ישראל על שם גאווה וחוזק שאין מי שיכול לך.

בהמשך, **זוהר** אומר שהקפדה במצוות גיד הנשה ע"י צאצאיו של יעקב אבינו תחליש את כוח יצר הרע ותמנע ממנו לפגוע בהם.

יעקב אבינו מתגונן ע"י דקדוק במצות הלא תעשה של ממון היינו ספירת ההוד יש לשאול: כיצד יעקב אבינו הצליח להתגונן בפני התקפת הנחש על רגלו ואף לנצח אותו? התשובה טמונה בקטע לעיל שבו תיארנו את התעסקותו של יעקב בפכים קטנים כדקדוק חמור במצוות הלא תעשה של ממון. זוהי התעסקות בהשפעת ספירת ההוד, ואכן, ספירת ההוד, הכוח להשפיל האויבים, באה לידי ביטוי באדם בהידור בשמירת מצוות הלא תעשה ופרישות מהמותר לשם סייג (ר') "הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41). כאן יעקב בהחלט מהדר במצוות הלא תעשה של ממון כגון "ולא תגזול" כאשר הוא חוזר עבור ממון ששוויו פחות מפרוטה ושקיומו מוטל בספק. ספירת ההוד היא הספירה שבה הנחש מבקש לפגוע לפי שהרגל השמאלית שהוא נגע בה היא חלק הגוף המייצג את ספירת ההוד בהיותו מעמיד שמאלי, כאמור. שלמותו של יעקב אבינו בספירת ההוד,

ובפרט התעסקותו בה באותה שעה, מחסנת אותו בפני התקפת הנחש שם, ותורתו של יעקב נשמרת בסמיכת הרגליים של נצח והוד.

עלות השחר – המפגש בין גבורת עשו לבין חסד יעקב

עוד יש לשאול: מדוע *מודד* התגברותו של יעקב וברכתו של הנחש תלויות ב"עלות השחר" (כד סליק צפרא...) ועוד יש לתמוה: כיצד עשו, שהוא כולו גבורה, מסוגל לברך כי "עולם חסד יבנה". יש לומר כך: עלות השחר הוא המפגש בין מידת הגבורה שתחומה בלילה לבין מידת החסד שתחומה ביום. זה רומז על המפגש בין גבורת עשו וחסד יעקב (יעקב כולו חסד ביחס לעשו כפי שמובא (תקט"ו) שפרצוף עשו היה משמאל לפרצוף יעקב כאשר הוא מאופיין בגבורה וצדק) ובמפגש זה התרחשו בהכרח מיתוק גבורת עשו וחימוץ חסד יעקב, כדוגמת חימוץ חסד אברהם ומיתוק גבורת יצחק בעקדה (ר') "מיתוק וחימוץ – העקדה", (עמ' 308). בגלל מיתוק הגבורה של עשו נכנס בו צד של חסד והוא כעת מסוגל לברך. מצד שני חימוץ החסד של יעקב נתן לו להתגבר בגבורה יתירה נגד עשו אלא שחימוץ זה הוציא את יעקב מהאיזון הנכון בין חסד וגבורה שבתפארת לצד הגבורה ועשה אותו צולע במידותיו, וזהו חיסרון שיצטרך להיתקן לאחר כניסתו לארץ בבואו לבית א-ל כפי שיוסבר להלן.

יעקב קונה את ספירות הנצח וההוד

יעקב קנה הן את ספירת ההוד והן את ספירת הנצח בשהייתו אצל לבן כפי שכתוב: "וַיֵּצֵא אֹתָם לְאֹמֶר פֶּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנִי לַעֲשׂוֹ פֶה אֹמֶר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם-לִבָּן גִּרְתִּי וְאַחֵר עַד-עֲתָה" (בראשית ל"ב, ה'). בחזרתו לארץ רומז יעקב לאחיו את סוד כוחו, כפי שמביא דש"י: "גרת"י גימטריה תרי"ג, כלומר, עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים. זהו קניין ספירות נצח והוד, שהן ביצוע תרי"ג המצוות ושמירתן בהידור ובשלמות, הגשמה של לוחות הברית (תכ"ז).

כוחו של יוסף בספירת היסוד

ועוד: יוסף, בנה של רחל, התוסף לכוחו של יעקב. על הפסוק: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לִבָּן שְׁלַחְנִי וְאַלְכָה אֶל-מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי" (בראשית ל', כ"ה) אומר דש"י: "משנולד שטנו של עשו, שנא' (עובדיה א') 'וְהָיָה בֵּית-יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשָׂו לְקִשׁ'." כוחו של יוסף, שהוא בספירת היסוד, השלים את כוחו של יעקב, שהוא היה חסר במידת היסוד. בכך הוא משלים את פרצופו של יעקב וביחד נעשים יעקב ויוסף לפרצוף ז"א. בהוספת ספירת היסוד אצל יעקב אבינו ע"י יוסף, הושלמה חדירת הספירות לעולם העשייה שהתחיל בה יעקב בספירות הנצח וההוד, ר' איור ד, עמ' 66.

פרצוף ישראל

על כך מובא ב"אוצרות חיים" (שער הארות ז"ן פ"א נ"א ע"ב) שבגלל מעשיו יעקב התעלה מדרגה לדרגה ונעשה מרכבה לפני ולפנים אל זעיר אנפין עצמו אשר זה סוד "וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֶר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׁרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל" (בראשית ל"ב, כ"ט). כלומר, לקראת כניסתו לארץ ובזכות מעשיו, יעקב נהיה ישראל ושורש נשמתו הפך מפרצוף יעקב לפרצוף ישראל. פרצוף ישראל, המופיע באיור נו, עמ' 351, הוא כנגד פרצוף זעיר אנפין. כעת ישראל\זעיר אנפין מזדווג עם פרצוף רחל וזיווג זה מוריד שפע שבכוחו ישראל נכנס לארץ ומתגבר על עשו. ר' "ישראל", עמ' 349.

תהליך דומה מתרחש אצל בני ישראל במדבר: דור המדבר, שנשמותם מזיווג יעקב ולאה תחתון, מתעלה לפרצוף ישראל/ז"א בזכות דור באי הארץ, ופרצוף ישראל מזדווג עם פרצוף רחל, דבר שבכוחו נכנסו לארץ וכבשו את אויביהם. ר' מאמר "להקדישני לעיני בני ישראל", עמ' 248, ואיור לו, עמ' 298.

תיקון ספירת החסד בבית א-ל

עוד יש לדייק מפרשתנו שליעקב אבינו, בעל ספירת התפארת, חיסרון במידת החסד ותיקון חיסרון זה יוכל להתבצע רק לאחר כניסתו לארץ, כדלקמן.

יעקב אבינו נענש על שהחביא את דינה בתו מפני עשו כפי שמביא דש"י מבראשית רבה ע"ו, על הפסוק בראשית ל"ב, כ"ג, ד"ה "ואת אחד עשר ילדים": "ודינה היכן היתה? [יעקב] נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכן נענש יעקב [על] שמנעה מאחיו (לשון המדרש: מנעת חסד מן אחיך) שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם."

המדרש עונה על הקושי הבא: מדוע נענש יעקב על כך שמנע את בתו מלהינשא לרשע כעשו, ומתרץ שמניעה זו היא חיסרון במידת החסד אצל יעקב. האיזון העדין בין חסד וגבורה להוות תפארת מופר. נראה שאין כוונת המדרש שיעקב היה צריך להשיא אותה לעשו בידיים אלא רק שלא ימנע בעדו. וזהו מה שמדגיש דש"י בתוספת "ונעל בפניה". היה מספיק ליעקב לתת אותה בתיבה כדי שלא יתן בה עשו עיניו. נעילתה שם המיותרת הפגינה חיסרון במידת החסד של יעקב תוך נטייה מופרזת לספירת הגבורה. ואמנם, החיסרון במידת החסד בא לידי ביטוי בשכם בניצול לרע וסילוף של מצוות המילה שיסודה התגלותה של מידת החסד של אברהם אבינו, ר' "חסד אברהם מתגלה במילה", עמ' 314.

זהו החיסרון במידת החסד שנגרם כתוצאה ממאבקו עם עשו כפי תואר לעיל וכמוכח מסמיכות הפסוק בראשית ל"ב, כ"ג הנ"ל עם פסוק ל"ב, כ"ה, "וַיֹּתֶר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ...".

שואלים שפתי חכמים במקום: "וא"ת והרי לקמן (בראשית ל"ה, א') כתוב 'קום עלה בית א-ל' ופדיש"י שם: 'לפי שאיחרת בדרך [לכית א-ל] נענשת ובא לך זאת מבתך', וי"ל שזה וזה גרמו. מ"זה וזה גרמו" משמע שהמגרעת של איחור הגעתו לבית א-ל, היא דומה למגרעת של מניעת חסד כלפי עשו הנ"ל. הא כיצד?

לפי האריז"ל, בית א-ל – המקום העתידי של בית המקדש – מסוגל למידת החסד ("נמשכת משם חסד אל כל העולם", "עץ הדעת טוב") ואמנם, "א-ל" הוא שם קודש לספירת החסד. בחזרתו לארץ מחרון, היה ליעקב אבינו חיסרון וחוסר איזון במרכיב החסד שבספירתו ספירת התפארת, כפי שנזכר לעיל, וחיסרון זה יכול להיתקן רק ע"י בניית מזבח בבית א-ל ובקריאת המקום "א-ל בית א-ל" (בראשית ל"ה, ז). וכל איחור בהגעה לשם מאחר את התיקון הנדרש וחושף אותו לפגיעה, ואילו הוא היה מגיע ישירות לבית א-ל ומיתקן שם ולאחר מכן מגיע לשכם הרי הוא לא היה נפגע.

התפקיד של רבקה אמנו תם

בהשלמת מידת החסד בבית א-ל, ובעקבותיה מידת התפארת, ביעקב, הוא נתבשר על מות אמו (בפסוק ח', דש"י), רבקה אמנו, בעלת החסד שממנה קנה יעקב את מידת זו בתחילה. כעת, בדומה לשרה אמנו לאחר העקדה, תם ונשלם תפקידה של רבקה אמנו בעולם כמקנה חסד ליעקב אבינו והיא נלקחה למעלה.

תיקון ספירת החסד בגלגל

מבחינת "מעשה אבות סימן לבנים", אנו רואים חיסרון במידת החסד ותיקונו אצל בני ישראל, בעל מידת התפארת, בסוף ארבעים שנות שהייתם במדבר. כידוע, דור באי הארץ לא היו נימולים ולקראת כניסתם לארץ רק הם נשארו בחיים. ומאחר שעל ידי מצוות המילה מתגלה מידת החסד באדם, יוצא שנהיה חיסרון במידת החסד בעם לקראת כניסתם לארץ. ואכן, תכף לאחר מעבר הירדן, ניגשו לתקן חיסרון זה ע"י ביצוע מצוות המילה, כפי שכתוב ביהושע ה', ב': "בַּעַת הַהִיא אָמַר יְ-הוָה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוֹב מִלְּאֵת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁנִית." כך נתקן אצלם מידת החסד ובעקבותיה מידת התפארת שבגינה של האחרונה יכלו בני ישראל לעשות מיד את הפסח כפי שכתוב בסמוך (יהושע ה', ט'): "וַיַּחֲנוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָל וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעָרֵב בְּעָרְבוֹת יְרִיחוֹ, ר' "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו – מוסד התפארת", עמ' 194. ואמנם, תיקון החסד הסופי בעם יהיה כאשר יעלו, בעקבות יעקב אבינו, לבית א-ל, שם יבנה בית המקדש שממנו יצא חסד לעולם כולו.

7

גדלותה של לאה אמנו

פרשת ויצא¹

לאה אמנו מתגדלת ממדרגה למדרגה לפי מניעה ושאיפותיה עד שהיא משיגה דרגת שלמות נעלה ביותר. שורש נשמתה מתעלה מפרצוף לאה תחתון לפרצוף לאה עליון כאשר ההתעלות נמדרת לפי טיב ילדיה.

בפסוקים המופיעים בספר בראשית כ"ט, ו-ל', אנו קוראים על הלידות של ששת הבנים של לאה.

שאיפותיה ומחשבותיה של לאה

בכל לידה ולידה התורה מפרטת את שאיפותיה ומחשבותיה של לאה, המופיעות גם ביתר פירוט במדרשי חז"ל כפי שמובאים בפירוש דש"י.

ראשית, אנו קוראים על לידות ראובן ושמעון, ששמותיהם מביעים את רצון לאה להיות אהובה על יעקב בזכות בנים אלה.

בלידת לוי ניכר שינוי בשאיפותיה של לאה: כעת היא מסתפקת בלווייתו של בעלה במקום באהבתו, ועוד, נראה שהיא מתחילה לחשוב במונחים של "חלקי", כלומר, שהיא מילאה את חלקה בשבטים בלדתה שלושה בנים.

בלידת יהודה, לאה כבר איננה מדברת על אהבה או אפילו על לווייה, היא מודה לה' על כך שעשתה למעלה מחלקה בלידת השבטים. לבסוף, בלידות יששכר וזבולון, היא מביעה רצון עז להרבות את חלקה בשבטים.

ננסה להבין את השינויים במחשבות של לאה ובמניעה מלידה ללידה, בדגש על השאלה מדוע אין היא מודה לה' עד ללידה הרביעית.

¹ תשמ"ט

הפעם אודה את ה'

בעניין הודאת לאה, מובא בגמרא במסכת ברכות דף ז' ע"ב "אמר ר"י משום ר"ש בן יוחי: מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה לקב"ה עד שראתה לאה והודתה שנאמר: "הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת-יְ-הוָה-הַיּוֹם". בפירושו לגמרא זו, מסביר *זכת סופר*: בחייהם של האבות קרו ניסים גדולים, ובוודאי הודו לה' בעבורם; אולם לאה חידשה את ההודאה על דברים המתרחשים בחיי היום יום, דברים טבעיים לחלוטין, כלירת תינוק.

כדי לעמוד על השינויים בגישותיה של לאה, נוכל להיעזר ב"תורת ההישגים", ונראה שהשינויים האלה מסמלים את גדלות לאה, ומראים לנו כיצד היא גדלה ומתעלה מלידה ללידה.

תורת ההישגים

הפסיכולוגיה מתארת את תורת ההישגים, תורה המנסה לגלות מהם המניעים אשר דוחפים את האדם לשאוף להישגים. יש מספר רמות של מניעים, כאשר הבסיסיים שבהם הם; כסף, ביטחון והכרה. אחריהם המניעים היותר נעלים, לדוגמה, הרצון להתקבל בחברה. אולם, המניע הנכסף ביותר הוא רצון האדם להיות מקובל על עצמו, רצונו להכיר את עצמו כאישיות בעלת ערך. רק בהגיעו לדרגה הזו יוכל לחוש אושר וסיפוק אמתי.

תנאי קודם להגיע לדרגה האחרונה הזו, הוא בהגבלת הרצון להיות מקובל על אחרים, על החברה בהנחה שתמיד יהיו אנשים שלא יקבלו את האדם, כאשר הסיבות לכך יכולות להיות בלתי תלויות בו כלל. למשל, לאה מרגישה שנואה ובלתי מקובלת על יעקב, ואכן, המציאות החד-משמעית היא שיעקב אוהב את רחל!

ואהבת לרעך כמוך

למעשה, ניתן לראות את תורת ההישגים כנגזרת מהתורה. "ואהבת לרעך כמוך" – הכול מתחיל בכך. ראשית, אהב את עצמך, ואחר כך תוכל לאהוב את הזולת. המהר"ל מסביר שהעיקרון העומד מאחורי מושכל זה הוא שאדם נברא בצלם א-להים, ולפיכך העיקר הוא להכיר באותו צלם הקיים באדם עצמו. אדם המשיג דרגה זו יכיר בייחודו, בכך שיש לו ייעוד מסוים בחיים. הסיפוק והאושר האמתי יבואו לאדם אשר מכיר את ייעודו ושואף להשיג אותו, מבלי להיות תלוי באופן מופרז בדעת אחרים.

כעת נראה שסיפורה של לאה הוא הגשמה של רעיונות אלה.

לאה מתגדלת

בלידתם של ראובן ושמעון, לאה הייתה תלויה לגמרי בדעת יעקב, כלומר, היא תלתה את תקוותיה בדבר שלא ניתן להשיג. ברם, בלידת לוי, הלידה השלישית, לאה כבר מתחילה להכיר שיש דבר שנקרא "חֶלֶק", במונחים אחרים: "ייעוד". היא מתחילה

להרגיש כאדם נפרד, ובמקביל, היא ממעטת בדרישותיה מיעקב. במקום לבקש את הבלתי אפשרי, לאה אומרת: אני אדם שהולך בכיוון מסוים בחיים, ואתה אדם שהולך באותו כיוון, בוא ותתלווה אליי. זהו המרשם המוצלח ביותר לנישואין יהודיים, כאשר חתן וכלה הולכים באותו מסלול לכיוון מטרה משותפת.

בלידה הרביעית, לאה כבר חושבת בעיקר על הגשמת הייעוד שלה – להרבות בשבטים. וכאן היא יכולה להודות לה' כפליים. א': מפני שהשיגה את יעודה, ואף יותר מכך; ב': על כך שהגיעה לדרגה של גדלות ושלמות כזאת, שהיא מקובלת על עצמה לחלוטין.

ולבסוף, בלידות יששכר וזבולון, ניתן לראות שהיא כבר שואפת להישגים מופלגים בתחום הייעוד שלה, והדחף לכך בא לגמרי מבפנים. היא מוכנה אף להשפיל את עצמה כלפי חוץ בכדי להשיג את מטרתה.

בסיכום – ניכרת כאן גדלותה של לאה, בכך שהיא מצליחה לגדול ולהשתחרר משאיפות שליליות ותלותיות, ולהשיג דרגת שלמות נעלה ביותר.

הצלחת הבנים – לפי כוונת אמם

אכן, מעניין לראות כיצד התפתחו בני לאה, ביחס לשלבי הגדילה שלה עצמה. ראובן ושמעון יצאו יחסית חלשים, אולם לוי, שנולד כאשר גילתה לראשונה את יעודה, מקבל כתר כהונה. וכן מעלה מעלה: יהודה – כתר מלכות, ויששכר וזבולון – כתר תורה.

גדלותו של איש ישראל בכל ענפיו תלויה בראש ובראשונה בגדלות האם היהודייה, והמחנכת הגדולה ביותר בתחום זה היא לאה אמנו.

מסעה של נשמת לאה אמנו לפי תורת הסוד

לפי תורת הסוד, מסעה של נשמת לאה אמנו המתואר בקטע הנ"ל הוא מסע של התעלות מתמדת. החל מפרצוף לאה תחתון היא התעלתה מעלה מעלה עד שהיא השיגה פרצוף לאה עליון, כאשר נשמתה עלתה מדרגת נפש, דרך רוח ונשמה, ולבסוף אף לחיה.

בתחילה לאה אמנו תלויה לגמרי ביעקב אבינו כאמור לעיל, זאת אומרת שנשמתה מושרשת בפרצוף לאה תחתון שמקבל הארה בעיקר מפרצוף יעקב (ר') "פרצוף לאה תחתון – דור המדבר" עמ' 348). לאחר מכן לאה אמנו התנתקה מהתלות ביעקב בהדרגה, וכאשר לבסוף היא ילדה את יששכר וזבולון היא השיגה את מידות הענווה והקדושה, כפי שכתוב ב"מסילת ישרים": "כלל הענווה הוא היות האדם בלתי מחשיב עצמו משום טעם שיהיה, וזה הפך הגאוה". הרי לאה אמנו הייתה מוכנה להשפיל את עצמה מול רחל ע"מ להיות עם יעקב כדי ללדת את יששכר וזבולון. היא התנתקה מכל הצרכים של העולם הזה ורק רצתה לעשות לבניית עמה. זאת אומרת שנשמתה השיגה והשתרשה בפרצוף לאה עליון שהוא עשוי כולו מבינה עליונה (ר') "בניית פרצוף לאה", עמ' 330).

לאה עלתה גם בדרגת נשמתה: בלידת ראובן ושמעון היא בדרגת נפש – נתונה לתכתיבים של יצר הרע; בלידת לוי היא עלתה לדרגת רוח – ליווי הוא כבר עניין של בחירה חופשית; בלידת יהודה היא בדרגת נשמה – פל הנשמה תהלל יה (אודה את ה'); לבסוף, בלידת יששכר וזבולון היא בדרגת חיה, כשהיא מוסרת את נפשה רק לטובת הכלל (ר' "נשמות האדם", עמ' 29).

עיין עוד ב"אוצרות חיים", שער רחל ולאה פ"ב, (שעה), בעניין התעלותה של לאה.

גם יעקב אבינו מתעלה

באותו פרק זמן גם שורש נשמת יעקב אבינו מתעלה מפרצוף יעקב לפרצוף ישראל, היינו ז"א, ר' "וא-להי אבי היה עמדי – קניין מידות הבינה והגבורה אצל יעקב אבינו", עמ' 99, ו"פרצוף ישראל", עמ' 104.

זיווג ישראל ולאה עליון

הופעת הזוג יששכר-זבולון מראה על זיווג ישראל ולאה עליון, כי כאשר ספירת היסוד של ז"א (זבולון, המביא שפע) עולה ונקשרת לחלק העליון של גוף ז"א (יששכר, שהוא דעת תורה) זהו סימן לזיווג ישראל עם לאה (רצ"ד). ר' "זיווג ישראל עם לאה ע"י חו"ג", שלב 2, עמ' 350.

עניין זה מתפרש מהפסוק על לידת זבולון: "וַתֹּאמֶר לָאָה זָכַרְנִי אֶל־הָיִים אֲתִי זָכַר טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדֹתִי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זָבֻלֹן" (בראשית ל', כ'). מפרש הרמב"ם: אמרה לאה כי עשה לה הא-להים זה הבן בד (זכר = זה בד, ובד היינו ענף) טוב להיות בעלה מתלונן (לן) בצלה כי יזבלני יתלונן בצלי. זהו זיווג ישראל ולאה עליון שבו ישראל לן בצל לאה במקום קדוש וגבוה בחלק עליון של ז"א כפי שכתוב "בְּנֵה בְנֵי־יִתִּי בֵּית זָבֻל [בית המקדש] לְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים" (מלכים א', י"ג). "הפעם" בהיותי לאה עליון זיווגנו הוא בבית זבול לעומת בזיווג הראשון בהיותי לאה תחתון. וזו היא הסיבה לאחדות המופלגת של יששכר וזבולון: הם גדלו בבית שבו שררה השפעת הזיווג והאחדות של הוריהם הנעלים ישראל ולאה עליון.

ילדי לאה תחילה

כאשר פרצוף לאה מתוקן ומזווג לגמרי עם ישראל, רק אז יכול ישראל להזדווג עם רחל. זה פירוש הפסוק "מן העולם ועד העולם" (תהלים ק"ו, מ"ח, ע"פ הזוהר, פרשת ויצא, דף קנ"ב), "שתחילה צריך לתקן את ספירות הז"א שכנגד לאה הנקראת עלמא דאתכסיא, ואחר כך צריך לתקן את הספירות שכנגד רחל הנקראת עלמא דאתגליא." (שע"ט-ש"פ, ע"ש מתוק מדבש). זאת הסיבה שיעקב צריך להוליד את כל ילדי לאה לפני שהוא מוליד ילדי רחל, כי צריך לתקן לאה עליון לפני תיקון רחל. וא"כ בזיווג ישראל ורחל נולד יוסף, שהוא הספירה האחרונה החסרה בכדי להשלים את פרצוף ז"א, הרי היא ספירת

היסוד, שהיא משפיעה דרך מלכות רחל, ר' איור נז, עמ' 351. אכן, רחל היא המלכות המושלת בשלב הזה של חזרה לארץ כפי שהוקדמה רחל ללאה בפסוק "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל-צֹאנֹו" (בראשית ל"א, ד', ר' דברידש"י שם).

יעקב שולח מלאכי א-להים – הצדיק מעורר מלכות לאה

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל-עֲשׂוֹ אֲחִיו אֲרֻכָּה שְׂעִיר שָׂדֶה אֲדֹם" (בראשית ל"ב, ד'). אומר דש"י מלאכים ממש – מלאכי א-להים – שע"פ רצון יעקב הצדיק מלאכים בשמים נשלחים לעשות מלאכתו. נועם אלימלך מסביר שהמלאכים פעלו לשנות את עשו מאויבו לאחיו ע"י שינוי בשורש נשמתו של עשו. לפי הסברו זה של נועם אלימלך, ההשפעה של יעקב-ישראל יצאה לפועל ע"י הזיווג שלו עם לאה עליון כי א"כ היא יוצאת דרך מלכות לאה אל עולם האצילות, כי רק שם היא יכולה לערוך שינוי בשורש הנשמות. ר' "מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות", עמ' 352 ואיור נז, עמ' 353.

נוכל ליישם את הפירוש של נועם אלימלך גם על בני ישראל במדבר. כתוב לגביהם: "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאכִים אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי לֵאמֹר" (במדבר כ"א, א'). הפסוק הזה בא תכף לאחר פרשת שירת הבאר, שהוא העיתוי של התעלות עם ישראל לדרגת פרצוף ישראל/ז"א וזיווגו עם רחל ולאה עליון. וכעת יש להם כוחו של ישראל לשלוח מלאכים של ממש בעולם האצילות דרך מלכות לאה. ואמנם המלאכים השפיעו על סיחון, כפי שמביא דש"י בפסוק כ"ג שם: "הקב"ה נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות וכו'".

ה

יעקב אבינו לא מת

פרשת ויחי¹

נפשו של יעקב אבינו לא מתה אלא נמשכה בבניו, שביחד קיבלו את כל תכונותיו, כך שבמערך הדגלים במדבר יכלו לפעול כמוהו. פרצוף יעקב בזיווג עם פרצוף לאה תחתון מולידים את דור המדבר.

"וַיָּגֶזַע וַיֹּאסֶף אֶל-עַמּוּי" (בראשית, מ"ט, ל"ג).

מפרש דש"י: "ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו ז"ל: יעקב אבינו לא מת."

ננסה להבין את דברי דש"י.

יעקב אבינו לא מת בנפש

המדרש שאותו מביא דש"י מופיע בגמרא (תענית ה' ע"ב): "אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת. אמר ליה (רב נחמן): וכי בכדי ספרו ספדנייא ... א"ל: מקרא אני דורש, שנאמר: 'וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְאֶל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעָךְ מִכָּרְחֹק וְאַתָּה-זֶרַעךָ מֵאֶרֶץ שְׁבָיִם' (ירמיה מ"ו, כ"ז), מקיש הוא לזרעו: מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים. "דש"י במקום מסביר שכאשר חנטו אותו היה נדמה להם שהוא מת, אולם למעשה הוא חי לעולם. דברי דש"י אלה מוסברים ע"י חמדה"א: את הביטוי "לא מת" ניתן להבין בשני אופנים: א. שלא מת כלל, גם בגוף. ב. שלא מת בנפש, כשאר צדיקים, אולם מיתת הגוף כן מת. בגמרא הקשו על ר' יוחנן דווקא מצד זה שיעקב לא מת בגוף, מפני שלהבנת המקשה, אם מדובר על "לא מת" בנפש בלבד, לא מובן מדוע אמירה זו שייכת ביעקב יותר מאברהם ויצחק, אשר ודאי שהם לא מתו בנפשם. ור' יוחנן תירץ שוודאי מדובר במיתת הנפש בלבד, אולם בכל זאת הוא מסביר כי מדובר דווקא ביעקב, בגלל אותו "מקרא אני דורש", שבו מופיע ההיקש בינו ובין זרעו, היקש שאיננו שייך אלא ביעקב אבינו ולא באברהם ויצחק, משום שזרעם כולל גם את ישמעאל ועשו.

¹ תשמ"ח

אם כן, *המהרש"א* מסביר שהביטוי "לא מת" שאותו אמרו על יעקב מתייחס אל מיתת הנפש, ומדגיש את המעלה המיוחדת של יעקב – הקשר בינו ובין זרעו: "מה זרעו בחיים – אף הוא בחיים".

מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים

עדיין נשאלת השאלה, איך ניתן להבין שהקשר בין יעקב לבניו גורם לכך שיעקב לא מת בנפש?

הגד אדיה, מסביר את העניין במונחים של מציאות והעדר, ואומר שבגלל היחס הקיים בין אב ובנו (יחס אב-בן) לא ייתכן לומר שהבן נמצא בחיים והאב נעדר (מת).

ברם, הסברו של *הגד אדיה*, מתייחס לכל אב ובן, ובכלל זה גם לאברהם ויצחק. על כן, אין ההסבר הזה מתייחס דווקא למקרה של יעקב, ואין הוא מדגיש את חשיבות הקשר אל זרעו, שכולם טהורים, כפי שהובא ע"י *המהרש"א*.

נראה שאנו יכולים להיעזר במדרש נוסף שמוכא בפירוש דש"י על הפסוק: "וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כְּאִשָּׁר צָוָם. וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה כְּנָעַן..." (בראשית נ', י"ב-י"ג). דש"י רואה קשר בין הפסוק הזה ובין הפסוק: "אִישׁ עַל-דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגֵד סָבִיב לְאַהֲל-מוֹעֵד יִחַנוּ" (במדבר ב', ב'). אומר דש"י: "וקבע להם מקום (מסביב המיטה): שלושה למזרח, וכן לד' רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן." ויש לתמוה על מדרש זה: מה הקשר בין נשיאת יעקב לקבורה ובין מערך ישראל במדבר? ועוד, מהו בכלל הצורך בסדר מיוחד של הבנים מסביב המיטה לשאת אותו? לכאורה מספיק היה לו לומר מי ישא אותו. אלא שטמון כאן רמז עמוק לעניין "יעקב אבינו לא מת".

לשאת את נפשי לחיים

יעקב אבינו היה יהודי מושלם. היו בו כל המידות הרצויות והתורה הייתה תמיד במרכזו. כמו שאומר *הגד אדיה*: יעקב היה "באמצע" בין אברהם ויצחק, והגיע למיזוג האידיאלי בתכונותיהם. לעומת זאת, אצל בניו, אף שכולם היו צדיקים, לא היה באחד מהם המיזוג האידיאלי אשר היה אצל יעקב. אולם, כל הבנים יחד היו שווים ליעקב. כלומר, סך כל התכונות הטובות של כל בן ובן מסתכמות אל כל התכונות הטובות אשר קיימות אצל יעקב. לכן, כאשר הבנים יפעלו ביחד, יהיה בתכונותיהם המיזוג והאיזון אשר קיימים בתכונות של אביהם.

את ההקבלה הזאת הבין יעקב היטב. הוא בוודאי הכיר היטב את תכונותיהם של בניו, ואף נתן להם ברכות בהתאם להן, כמופיע בפרשתנו. לכן, כאשר יעקב מצווה את בניו לשאת אותו, עומדת לנגד עיניו מטרה כפולה: ראשית, לשאת את גופו, פיזית, לקבורה; אך גם "לשאת" את נפשו לחיים. "לשאת את נפשו" פירושו, כפי שהביא *המהרש"א*, שיעקב אבינו לא מת בנפש, בזכות הקשר בינו ובין בניו. כאן אנו רואים בדיוק את מהות

הקשר הזה, כאשר אומר יעקב לבניו: אם הצורך היחיד היה לשאת את גופי לקבורה, בהחלט היה מספיק לשאת אותי באיזה סדר שתמצא, אבל בכדי לשאת את נפשי לחיים יש לעשות זאת על פי הסדר אשר אני אומר לכם. הווה אומר, זהו הסדר שבו אתם יכולים לפעול ולמזג את תכונותיכם כדי שה"נפש" – סך כל התכונות שלכם – תהיה שווה לנפש שלי. וגם בהמשך, תתקדמו באותו מערך גם במדבר, אלא שבמדבר התורה (הארון) תהיה בלב המערך, ואז ה"נפש" הכללית של המערך תהיה זהה לשלי. כי גם במרכז הנפש שלי נמצאת התורה, וכל פעולותיי סובבות אותה.

לסיכום: נפשו של יעקב ממשיכה לחיות ממש בתוך ה"מערך" של בניו, כפי שהם חונים במדבר ע"פ הסדר אשר ציווה אותם יעקב. אכן, זהו "יעקב אבינו לא מת".

פרצוף יעקב ודור המדבר

העניין של המשך נפש יעקב בדור המדבר כפי שהביא ד"ש הנ"ל "באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" גם הוא בא לידי ביטוי בתורת הסוד.

דור המדבר הוא תוצאה מהזיווג של פרצוף יעקב עם פרצוף לאה אשתו (לאה תחתון) והוא ירש את המידות המשותפות שלהם, בעיקר מידת התפארת ותורה שבכתב, ר' "לאה תחתון" – דור המדבר, עמ' 348. זהו הפירוש האמתי של "יעקב אבינו לא מת בנפש". ההארה של פרצוף יעקב דאצילות נמשכת ונשמרת בדור המדבר. ר' "אוצרות חיים", שער הארות זו"ן פ"א.

פרק ד הברית והחסד

פרק זה מתאר את עניין הברית, החל בהגדרות היסוד שלה, וממשיך בפירוט הבריתות השייכות לעם ישראל: ברית המילה, ברית השבת וברית התורה. מאמר א' מציג את ההגדרות במסגרת ברית הקשת. מאמר ב' מפרט את ברית המילה ומסביר כיצד חסד אברהם אבינו יימשך לדורות הבאים תמורת שמירת חוקי העריות ע"י ישראל. מאמר ג' מפרט את ברית השבת, ברית עולם המבטיחה ברכת קיום עם ישראל בארץ תמורת הודאת ישראל בה' כבורא עולם כפי שמסומן בשמירת השבת. לבסוף מאמר ד' מתאר את הברית העליון של שתי הבריתות מילה ושבת ומסביר כיצד ע"י התחזקות בחכמה ובינה של ברית עליון האדם משתלט על יצרו כחלקו בברית, ועוד, מתוארת בו ברית התורה.

א

ברית, אות ברית ועולם – ברית הקשת

פרשת נח¹

מושגי היסוד של ברית: הסכם ברית, אות הברית, ברית עולם והחטא המיתקן – נלמדים במסגרת ברית הקשת.

"וַאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זֶרְעֲכֶם אֲחֲרֵיכֶם" (בראשית ט', ט'). "אֶת-קִשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעֵנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ. וְהָיָה בְּעֵנָנִי עָנָן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן. וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר. וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֲ-לֹהִים וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ." (שם י"ג-ט"ז).

הגדרת מושגי ברית

במתבסס על ברית הקשת, נרצה להגדיר באופן כללי את המונחים ברית, אות ברית וברית עולם, מונחים החוזרים פעמים רבות בבריתות בתורה.

¹ תשנ"ג

נראה לומר כי:

- ברית = הסכם יסודי שאינו ניתן להפרה בין ה' לבין האדם, שעל פיו מושתתת התנהגות העולם. באופן כללי המונח מתאר הסכם שלום בין אנשים או בין גופים.
- אות הברית = תופעה גלויה שמראָה על ביצוע הברית.
- ברית עולם = סוג ברית שנקבע שורשה בתחילה, והמשך הברית היא דבר החוזר על עצמו ומתייחס חזרה אל אותו שורש.
- החטא המיתָקֵן = כל ברית מתייחסת לחטא מסוים שעליו עבר האדם בתחילה בהשפעת יצר הרע והברית מתקנת חטא זה ומונעת חזרה עליו כאשר הברית דורשת מהאדם להשתלט על יצר הרע באותו עניין.

הבה נראה כיצד רעיונות אלה באים לידי ביטוי בברית הקשת.

ברית במקום הבטחה

בפסוק ט' הנ"ל כתוב "וְאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם..." משמעו של "ואני" עם "ו" החיבור היא, שה' מצדו עושה כעת דבר כנגד, ובמקביל, לדבר מסוים שעשו בני נח לפני כן. לפי הפשט מדובר בהבטחה שה' עושה, כנגד הסכמה של בני נח לקיים שבע מצוות בני נח, שלעת עתה ניתנו להם. אולם, כפי שמעיר דש"י, הבטחה כזו כבר ניתנה בפרק ח', כ"א "לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רָע מִנְּעֻרָיו..." לכן, יש לומר כי כאן מעלה ה' את ההבטחה הזו לדרגה של ברית. מהו ההבדל בין הבטחה לבין ברית? שפתי חכמים מסביר כי הבטחה, פירושה דבר שינתן על תנאי שיקיימו את המצוות, והברית, פירושה דבר שינתן ללא תנאי. כעת, בעקבות ברית זו, העולם לא יחרב שוב, אפילו אם לא יקיימו את שבע מצוות בני נח.

הסכם הברית

אנו יכולים לראות בברית כעין הסכם יסודי, על פיו מושתתת התנהגות העולם, שבלעדיו העולם איננו יכול לתפקד. נח לא יהיה מוכן לעסוק בפריה ורביה אם הוא לא יכול לסמוך על כך שה' יתחשב בחולשות של האדם. אף ההבטחה איננה מספיקה, כי, כפי שהוסבר היא נתונה בתנאי.

חלקו של ה' בהסכם ברית הקשת מופיע בפסוק ט"ו: "וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בָּשָׂר וְלֹא-יְהִי עוֹד הַמַּיִם לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר." ואילו חלקם של בני נח בהסכם יהיה לקיים שבע המצוות הנתונות להם כאמור.

הקשת – אות הברית

כיצד מתאימה הקשת להיות אות הברית לשני צדדיה?

מצדד של בני נח, הברית רמוזה בשבעת הצבעים שבקשת, שהם כנגד שבע מצוות בני נח שהם מתחייבים לקיים.

מצדדו של ה', עצם הברית היא שכאשר העולם ראוי להיענש ע"י מבול, אז יימנע ה' מלעשות כן. ההתחייבות הזו בדיוק מתוארת בפסוקים "אֶת-קִשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעָנָן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ. וְהָיָה בְּעָנְנִי עָנָן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן." (י"ג-י"ד) - כלומר, כשתעלה במחשבה לפני להוריד מבול על הארץ, אני אזכר בברית ואמנע מלהוריד מבול, בהביאי את השמש. כשתצא השמש תווצר קשת, ע"פ החוק הטבעי ששמש וענן ביחד יוצרים קשת. אשר על כן - הקשת הינה אות מצוינת לברית הזאת, משני צידיה.

האות והברית – אחד הוא

בגמרא (מסכת חגיגה ט"ז.) רואים בקשת דבר יותר מאות הברית בלבד. מובא כי אסור להסתכל עליה מפני שהיא מהווה שליחתה של שכינה. *צדוק המוד* מסביר את הטעם לכך: אחרי הקטע: "וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן" (י"ד) כתוב (ט"ו) "וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי...". לכאורה, דבר זה קשה מעיקרו: אם הקשת כבר הופיעה, אזי בהכרח ה' זכר את הברית לפני הופעתה! לכאורה, הסדר איננו נכון. אלא, יש לומר כי שני הדברים מתרחשים בו זמנית; הברית והקשת הם למעשה דבר אחד. בהסתכלות על הקשת נגלה בפני האדם התהליך שבו ה' מפסיק את המבול, לכן אסור להסתכל עליה. אכן, כמו שהסברנו, הקשת מהווה הן אות ברית, והן ביצוע הברית.

ברית עולם

זוהי ברית שנקבע שורשה בתחילה במבול, והמשך הברית היא דבר החוזר על עצמו כאשר הופעת אות הברית, הקשת, מתייחסת חזרה אל אותו השורש.

החטא המיתקן

מקור ברית הקשת הוא בחטא דור המבול: גזל, זנות ועבודה זרה בהשפעת יצר הרע כפי שכתוב: "וַיֵּרָא יְ-הוָה-נְ-ה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל-יֵצֶר מַחֲשַׁבַת לְבָבוֹ רָע כָּל-הַיּוֹם." הברית מתקנת את החטא ודורשת השתלטות של האדם על יצר הרע בעניין זה.

ב

בריתי אברהם – ברית המילה

פרשת לך לך¹

ברית המילה היא ברית עולם הממשיכה את חסד אברהם מדור לדור. ברית מילה היא ברית שבה ה' משגיח שזרע אברהם אבינו יימשך וימשיך לשאת את מידת החסד שלו. שמירת הברית היא שמירת חוקי העריות, כדי לכוון את הזרע הקדוש לדור הבא בקדושה. המילה עם הפריעה מעוררת את מידת התפארת של יעקב בכל ילד הנולד בכל דור.

ניגש כעת לתאר של הבריתות השייכות לעם ישראל: ברית מילה, ברית שבת וברית התורה.

שני מיני בריתות

כתוב: "וַיִּדְעֶתָ כִּי-יְהוָה-וְהָאֱלֹהִים הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל-הַנֶּאֱמָן שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֵלֶיךָ דֹּר" (דברים ז', ט') מפרש דש"י: "לאוהביו" – אלו העושין מאהבה "ולשומרי מצותיו" – אלו העושין מיראה.

משתמע מפרוש דש"י שמדובר למעשה בשתי בריתות עם ישראל: ברית אחת המכוונת לאלו העושים מאהבה וברית שנייה המכוונת לאלו העושים מיראה. הראשונה, מצד החסד, היא ברית המילה, בריתו של אברהם אבינו, ואילו הברית השנייה, מצד הגבורה, היא ברית השבת, בריתו של יצחק אבינו כפי שכתוב: "וַיִּזְכְּרֵנִי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר" (ויקרא כ"ו, מ"ב). מתרגם יונתן: וְאֲזָכֹר בְּרַחֲמֵי וְאֵת הַבְּרִית שְׁקִימָתִי עִם יַעֲקֹב בְּבֵית אֵל וְאֵף אֶת הַבְּרִית שְׁקִימָתִי עִם יִצְחָק בְּהַר הַמִּזְבֵּחַ וְאֵף אֶת הַבְּרִית שְׁקִימָתִי עִם אַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים אֲזָכֹר וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲזָכֹר בְּרַחֲמֵי. מכאן שישנן שלוש בריתות נפרדות עם ישראל, כל אחת מושרשת באב אחר ובספירתו.

¹ תשני"ג

ניגש קודם לתאר את ברית המילה.

ברית מילה – בריתו של אברהם אבינו

לפי הגדרות מושגי הברית במאמר הקודם, ברצוננו להראות עבור ברית המילה: מהו הסכם הברית; מהו אות הברית; כיצד הברית הזו מהווה ברית עולם; ואיזה חטא היא מתקנת.

הסכם הברית

בברית המילה ה' משגיח ומביא להמשך וריבוי הזרע הקדוש מדור לדור דוגמת "וַיְהִי-הָיָה-פָּקֶד אֶת-שָׁרָה" תמורת השתלטותו של האדם על יצרו בעניין איסורי העריות כפי שכתוב: "... וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֶל-שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים (תמים) = השתלטות על איבר המין בעניין העריות, דש"י שם). וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבָּה אוֹתָךְ בְּמֵאֹד מְאֹד (המשך וריבוי הזרע) (בראשית י"ז, א'-ב').

ה' זוכר ומשגיח שזרע אברהם יימשך וימשיך לשאת את התכונות של אברהם אבינו, דבר שמצריך התערבות ישירה של ה' בכל שלב ובכל דור, עד לירושת הארץ. פרשת "וה' פקד את שרה" מראה את ההשגחה לטובת המשך זרע אברהם, כחלק מביצוע "חלקו" של ה' בברית, לכן היא נקראת בפרק ה"זיכרונות" בתפילת ראש השנה. כמן כן, ניכר בפרשות רבות בתורה כיצד ה' מקיים את "חלקו" בברית המילה בהתערבות של ממש בבניית המשפחות של יצחק ויעקב. זהו זכירת הברית ואילו חלקו של האדם, השתלטותו על היצר בעניין גלוי עריות, הוא שמידת הברית. בספר זה, ברית בין הבתרים שגם היא עוסקת בהמשך והצלחת זרע אברהם, תיכלל בברית המילה.

אות הברית

אות הברית היא מילת התינוק הנולד בכל דור כאשר היא מראָה על ביצוע הברית היינו על השגחת ה' על המשך הזרע עד כאן כפי שכתוב: "וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשׁוֹר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם" (בראשית י"ז, י"א). ר' גם דרמב"ן (שם, י"ז, ד') הרואה במילה אות לברית בין ה' לבין אברהם וזרעו.

אם אמרנו שהמילה היא אות הברית המורה על ביצוע הברית, הרי שזוהי הברית עצמה, הסכם הברית: כל ילד שנולד הוא חוליה נוספת בקיום הברית הזאת. קיום ברית המילה בפועל מורה על כך בגלוי, כפי שמובא מוזהר פרשת ויקהל (דף ר"ג ע"ב) שבקיום מצוות מילה, בכריתת הערלה, מסתלקת קליפת נוגה ומתגלים בשורש נשמת התינוק שבעים אורות דחסדים שהם גימטריה מ"ל (ר' אונצרות החיים שער האונאה פ"ג דף נ"ז). כלומר, המילה גורמת להתגלות חסד אברהם אצל התינוק.

יוצא שיום טוב וברית מילה עניין אחד הם: הנהגת חסד אברהם לדורות (ר' "חסד לאברהם", עמ' 73). וכן נפסק בשו"ע (תקנט, ט'): יום הברית הוא יום טוב לבעלי הברית.

ברית עולם

ברית מילה נקראת גם **ברית עולם** כפי שכתוב: "... וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְיִזְרְעוֹ אַחֲרָיו" (בראשית י"ז, י"ט). לפי ההגדרה שהבאנו, הברית הזו היא דבר החוזר על עצמו ומתייחס לאותו שורש. כאן ה' קבע שורש **בנפשו** של אברהם אבינו, שזרעו של אברהם אבינו ישא את כל התכונות הטובות שלו ויירש את הארץ.

אנו מייחסים כל ילד הנולד, החוליה הנוספת בתהליך ההולדה, חזרה אל השורש, שהוא אברהם אבינו. ניתן לראותו כחזרה על אברהם אבינו, מבחינת מידת החסד שבו, כפי שהקשת מייחסת עוד חוליה אל השורש שלה.

החטא המיתקן

כאמור, ברית המילה דורשת השתלטותו של האדם על יצרו בעניין איסורי העריות, וגילוי עריות הוא החטא המיתקן בברית זו. דוגמה להשתלטות זאת היא גירוש ישמעאל הנער בגין גלוי עריות כדי שיצחק אבינו לא ילמד ממעשיו הרעים כפי שכתוב: "וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת-בֶּן-הָהָרָה הַמִּצְרִית [עם שטופי זימה] אֲשֶׁר-יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק (גלוי עריות)" (בראשית כ"א, ט', דש"י שם, ור' כלי יקר שם פסוק י').

עבודה זרה הוקשה לגלוי עריות כפי שכתוב: "... וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם [זו מינות] וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם [זו זנות] אֲשֶׁר-אַתֶּם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם" (במדבר ט"ו, ל"ט, דמכ"ן שם) וא"כ גם ע"ז היא חטא המיתקן בברית המילה וזהו מה שכתוב: "כִּי-יִמָּצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׂעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יִהְיֶה-נֶּהֱ-אֶל־לְהִיךָ נָתַן לָךְ אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-הָרָע בְּעֵינֵי יִהְיֶה-וְהָ-אֶל־לְהִיךָ לַעֲבֹד בְּרִיתוֹ. וַיִּלָּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים..." כאשר "בריתו" כאן היא ברית המילה.

קיבלו את שמירת הברית בכניסתם לארץ

ביציאת מצרים, ברית המילה הורחבה לכלול גם השגחה על המשך השבטים, כפי שכתוב: "וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לֹא-לֵאמֹר אֲנִי יִהְיֶה-נֶּהֱ-ה" (ויקרא כ"ו, מ"ה דש"י שם). ואכן, כל ישראל מלו ביציאת מצרים. ואילו בכניסתם לארץ נרתמו כל ישראל לשמירת הברית, כפי שכתוב: "בָּעֵת הַהִיא אָמַר יִהְיֶה-נֶהֱ-אֶל-יְהוֹשֻׁעַ עֹשֶׂה לָךְ חֲרָבוֹת צָרִים וְשׁוֹב מִלְּאֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁנִית" (יהושע ה', ב'). אומר דש"י: "שנית" – זו פריעת מילה שלא ניתנה לאברהם אבינו. אומר **הזוהר** (שלח לך קס"ג ע"ב) "אמאי אקרי יעקב איש תם, בגין דלא אשתאר ביה פסולת כלל, דהא פריעה הוה ביה" ויעקב נקרא איש תם בגלל שלא הייתה פסולת ביצאי ירכו וזאת בגלל הפריעה במילתו – הרי שפריעה היינו אות לשמירת הברית. קבלת שמירת הברית זו ע"י כלל ישראל בכניסתם לארץ דווקא, ולא ביציאת מצרים, היא בוודאי עקב התחזקות ספירת היסוד והברית אצלם בשהייתם במדבר, כפי שיתבאר במאמר "הגדלת ספירת היסוד של ז"א אצל ראשי העם", עמ' 250.

ג

בריתי יצחק – ברית השבת

ברית השבת היא ברית עולם המבטיחה ברכת קיום לעם ישראל בארץ תמורת הכרה והודאה בה' כבורא עולם כפי שמסומן בשמירת השבת ע"י ישראל.

ברית שבת

כעת ניגש לברית השנייה, מצד הגבורה: ברית שבת שהיא בריתו של יצחק אבינו.

לפי הגדרות מושגי הברית במאמר הראשון בפרק, ברצוננו להראות עבור ברית השבת: מהו הסכם הברית; מהו אות הברית; כיצד הברית הזו מהווה ברית עולם; ואיזה חטא היא מתקנת.

הסכם הברית

התורה מתייחסת לעניינן של ברית השבת ואות השבת בפרשת כי תשא, בפסוקים הבאים:

א. "וַשְׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לַעֲלֹם כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה י-ה-ו-ה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ" (שמות ל"א, ט"ז).

ב. "וְאֵתָה דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי י-ה-ו-ה מְקַדְּשֵׁכֶם" (שמות ל"א, י"ג).

בכדי להבין את שני הפסוקים האלה ניעזר במאמר "בשבת נתרוקנה רשותנו לאב", שים שלום, פרשת בראשית תשס"ח. לפי המאמר, ברית שבת היא השותפות בבריאת העולם בין ה' לבין האדם, ובה שני חלקים:

1. האדם ניחן באותו כוח ששבת ממנו ה' ביום השביעי, והוא הכוח לפעול בעולם מעל לטבע בבחירה חופשית. בכוח זה האדם מתברך ואף מצווה להשתתף בבריאה כפי שכתוב: "וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱ-לֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱ-לֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וְכִבְשָׁהּ וּרְדוּ בְּדֶגֶת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיָּה הָרֹמֶשֶׁת עַל-הָאָרֶץ" (בראשית א', כ"ח). אלא שה' הנו עיקר השותפות הזאת, כי רק הוא יכול לפעול לבד והאדם חייב להיזהר מלחשיב את עצמו: "כָּחִי וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחִיל הַזֶּה" (דברים ח', י"ז). החלק הזה של ברית השבת מוזכר בתפילת ליל שבת.

2. ישראל ניחן בכוחות האלה לא רק כדי לכבוש ולרדות, אלא בשביל תכלית הבריאה, שהיא לבנות ולקדש את העולם ולהכין בו מקום למלכות היינו השכינה. ניתנו תורה ומצוות לקדש את האדם ("אשר קידשנו במצוותיו") שהוא יפעל על פיהן כדי להשיג מטרה זו.

לסיכום, בברית השבת ה' מברך את האדם בכרכת קיום בארץ דוגמת "וַיִּזְרַע יִצְחָק ... מֵאֶה שְׁעָרִים" כפי שכתוב: "עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְ-הוָה אֶת-יְוֹם הַשַּׁבָּת" [להיות מקור הברכה] תמורת השתלטותו של האדם על יצרו בעניין "כָּחִי וְעֵצָם יָדִי", שהאדם יכיר שכוחו ליצור בא מהבורא ית', ועוד, שהאדם יפעל ע"פ התורה להכרתו ולהמלכתו של ה' בעולם.

יום השבת – אות ברית שבת

הפסוקים א' ו-ב' הנ"ל אומרים שיום השבת הוא אות לברית השבת בכל אחד מחלקיה, כאשר פסוק א' מתייחס לחלק 1 ופסוק ב' מתייחס לחלק 2.

לגבי פסוק א', כששובת האדם מכל מלאכת יצירה לכבוד ה' מודה האדם בזה שמקור כוחו וברכתו הוא הבורא ית' ולא "כָּחִי וְעֵצָם יָדִי" וזהו מה שנאמר "שבת היא מקור הברכה", הרי אות לחלק 1.

לגבי פסוק ב', השביתה דווקא מ-49 המלאכות שבהן נבנה המקדש היא אות שתפקידו העיקרי של האדם בבריאה הוא לבנות את המקדש, הרי אות לחלק 2.

שבת – ברית עולם

נסביר את המונח *ברית עולם* המופיע בפסוק א' על פי פירושו של *השפת אמת*: כאשר ה' ברא את העולם בששת ימים ושבֵּת ביום השביעי, הוא קבע *שורש* בזמן, לפיו כל זמן קיום העולם מתחלק לשבועות, כאשר כל שבוע מתייחס חזרה לאותו שורש, השבוע הראשון. לכן, כאשר אנו שומרים שבת, אנו מתייחסים לאותו שורש, וחווים מחדש בכל-יום תמיד מעשה בראשית. לכן שבת נקראת *ברית עולם* לפי ההגדרה שהבאנו לעיל.

החטא המיתקן

ברית שבת מתקנת את חטא אדם הראשון כפי שכתוב בפרקי דרבי אליעזר י"ט: בא יום השבת ונעשה סניגור לאדה"ר [שחטא ביום השישי], ... ובזכות יום השבת ניצל אדם מדינה של גיהנם וראה אדם כחה של שבת, אמר לא לחנם ברח הקב"ה את השבת וקדש אותה, התחיל משורר ומזמר ליום השבת, שנאמר (תהלים צ"ב, א'): "מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת". הסבר: ברצותו להשתוות לה', אדם הראשון פגם באמונה בבורא עולם ועבר על "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְךָ כָּחִי וְעֵצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה" (דברים ח', י"ז) (ר' "זוהמא שהטיל הנחש - חטא אדם הראשון", עמ' 32). בשבת, כששובת האדם מכל מלאכות

יצירה לכבוד ה', הוא מודה שמקור כוח היצירה שלו הוא ממנו ית' ולא מ"כחי ועצם ידי" וזהו מה שכתוב "טוב להדות לי-ה-נ-ה" (תהלים צ"ב, ב') וזהו תיקונו של החטא.

בריתו של יצחק אבינו

יוצא שיעיקר ברית השבת הוא מצד השמירה, השביתה ממלאכה, כפי שכתוב: "ושמרו בנני-ישראל את-השבת" וזהו מכח ספירת הגבורה וברית זו מושרשת ביצחק אבינו שספירתו גבורה. ואכן, יצחק אבינו הכניע את יצרו בגבורה מפני הבורא בעקידה ונתברך בכך בברכת קיום בארץ כפי שכתוב: "פי-ברך אברהם" (בראשית כ"ב, י"ז, ל"ז). וזהו מה שכתוב: "אשרי אנוש יעשה זאת (ישמור שבת) וכן-אדם (הראשון) יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל-רע" (ישעיה נ"ו, ב') כלומר, שמירת שבת הוקשה ל"סור מרע" היינו גבורה. ר' "ברית יצחק", עמ' 86.

7

בריתי יעקב – ברית התורה¹

ברית עליון של ברית המילה מושרשת באבא-חכמה וברית עליון של ברית שבת מושרשת באמא-בינה. ע"י התחזקות בחכמה ובינה של ברית עליון האדם משתלט על יצרו כחלקו בברית. המיזוג של שתי בריתות עליון הוא ברית התורה, ברית יעקב.

ברית עליון

ראינו במאמרים הקודמים שני סוגים של ברית: ברית מילה שהיא מצד החסד וברית שבת שהיא מצד הגבורה.

כפי שמוגדר ב"הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41, כל אחת מהבריתות האלו מחולקת לשתיים: ברית תחתון ("אות ברית היא לעולם – ברית מילה וברית שבת", עמ' 59) וברית עליון ("ברית עליון", עמ' 48). ברית תחתון היא חיבור בין ספירת היסוד לבין ספירת המלכות המאפשר הורדת השפע לעולמות. ברית עליון, מוח הברית, במישור הרצון והמחשבה, היא חיבור בין ספירת החכמה לבין ספירת הבינה ע"י ספירת הדעת כאשר ברית העליון וברית התחתון פועלות ביחד (ר' ע"ח, שער ל"ט דרוש ט', י"ד).

¹ תשנ"ג

בריתות עליון של מילה ושבת

כבר הבדלנו בין ברית המילה שהיא בצד החסד ומושרשת באברהם אבינו לבין ברית שבת שהיא בצד הגבורה ומושרשת ביצחק אבינו כאשר עד כאן התייחסנו לברית תחתון, בספירת היסוד. כעת נוכל להמשיך הבדלה זו גם לברית העליון. לפי תורת הסוד, נשמת אברהם אבינו מושרשת בפרצוף אבא שכללו חכמה ופרטיו תשע תת-ספירות מספירת החכמה עד ספירת היסוד וכן נשמת יצחק אבינו מושרשת בפרצוף אמא שכללו בינה ופרטיו תשע תת-ספירות (ר' "אבא ואמא", עמ' 311, איור מג, עמ' 321). יוצא שברית עליון של ברית המילה מושרשת באבא-חכמה וברית העליון של ברית שבת מושרשת באמא-בינה. זאת אומרת, ספירות חב"ד שהן ברית עליון של ברית המילה מזוהות עם חב"ד של אבא (שם, כיתוב 1) ואילו ספירות חב"ד שהן ברית עליון של ברית שבת מזוהות עם חב"ד של אמא (שם, כיתוב 2). וכן אומר צדוק המוד, (בראשית ב', ב'): ברית העליון של שבת (שנקראת *מוהר שבת הגדול ושבת העליון*) כללה אמא-בינה כנ"ל ופרטיה תת-ספירות חב"ד דאמא כמוכח בתפילת מנחה של שבת: "מנוחת אהבה ונדבה", כנגד "אברהם יגל" [חכמה], "מנוחת אמת ואמונה", כנגד "יצחק ירנן" [בינה], "ומנוחת שלום ושלוח והשקט ובטח", כנגד "יעקב ובניו ינוחו בו" [דעת]. כמו כן רמוזה ברית העליון של מילה בתפילת מוסף של יום טוב: "בנה ביתך כבתחילה וכוונן מקדשך על מכוננו." ע"ש הכתוב *"בְּחֶכְמָה יִבְנֶה בֵּית וּבְתִבּוּנָה יִתְפַּוֵּן"* (משלי כ"ד, ג') ואמנם, תכלית ברית המילה היא ירושת הארץ ע"י זרע אברהם אבינו ובניית הבית שם.

רואים את קבלת הבריתות האלו בפועל אצל ראשי השבטים/ראשי העם/הנשיאים, שכללם מוסד ספירת היסוד בקטעים "ברית השבת בנשיאים", עמ' 233, ו"ברית המילה בראשי העם", עמ' 251.

שני חלקי יצר הרע

בהגדרות שתי הבריתות – ברית המילה מצד החסד וברית השבת מצד הגבורה – התייחסנו להשתלטות האדם על יצר הרע הנדרשת ממנו כחלקו בברית. בברית המילה נדרשת השתלטותו על יצר הרע הפועל נגד החסד בעניין גילוי עריות ואילו בברית השבת נדרשת השתלטותו על יצר הרע הפועל נגד הגבורה בעניין *"פְּחִי וְעֶצֶם יָדִי"*. מכאן מתברר שיצר הרע מחולק לשני חלקים הפוכים: חלק אחד הפועל נגד החסד וחלק שני הפועל נגד הגבורה.

ואמנם, בקטע "שני יצרים", עמ' 32, הוגדר יצר הרע כישות רוחנית הכלולה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים, השואפת למנוע ולחסום את השפעת כל אבר וגיד המתאים של יצר הטוב מלהגיע לגוף ולהניע את קיום המצוות כאשר האיברים הם כנגד מצוות העשה והגידים הם כנגד מצוות הלא תעשה. והנה החלוקה לאיברים וגידים היא החלוקה של יצר הרע לצדדים של חסד וגבורה שנזכרת לעיל. מצד החסד, פועלים האיברים לבטל

עשיית מצוות עשה ובראשן יראת הרוממות, הרצון לעשות טוב, ואילו מצד הגבורה פועלים הגידים לעבור על מצוות הלא תעשה ובראשן יראת חטא, הרצון לסור מרע.

יש לשאול: איזו פעולות נדרשות מהאדם כדי להשתלט על יצר הרע על חלקיו כדי למלא את חלקו בבריתות? בפרט, בברית המילה, כיצד יש להשתלט על האיברים הרוחפים לגילוי העריות נגד החסד ואילו בברית שבת כיצד יש להשתלט על הגידים הרוחפים להעצמת "כְּחֵי וְעֶצֶם יָדַי" נגד הגבורה.

עונה "מסילת ישרים": התחזקות במידות טובות הן מצד החסד והן מצד הגבורה.

התחזקות במידת הטהרה, מצד החסד

"מסילת ישרים", בפרקים ט"ז ו-י"ז, מדבר על מידת הטהרה, מצד החסד, שלפיה על האדם לעשות מעשיו הטובים ללא כוונה אל ההנאה והתאוה שבהם אלא רק לטוב ולחסד היוצא מהם, לעשותם לשם שמים ולא לשם רווח או שבחים. לפי "מסילת ישרים" פניות אלו לתאוות ולתענוגים נחשבות כמו "הָאִשָּׁה הַמִּנְאָפֶת תַּחַת אִישָׁהּ, תִּקַּח אֶת זָרִים." (יחזקאל י"ז, ט"ז) וכבר נקראו המחשבות החיצוניות "זנות הלב" דכתיב: "וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם" כי נמצא הלב פונה מן המבט השלם אשר היה לו לקשר בו [בפעולת החסד], אל הבלים ודמיונות כוזבים.

לפיכך, התחזקות במידת הטהרה היא שתתנגד ותשתלט על האיברים של יצר הרע הרוחפים לגילוי עריות שהוא תולדה של זנות הלב שהזכיר "מסילת ישרים", ותבטיח שמעשי החסד של האדם יהיו טהורים ללא פניות ונגיעות. וכזה האדם ימלא את חלקו בברית המילה.

כעת נוכל לזהות את פרטי ברית עליון של ברית המילה, כלומר, חב"ד דאבא כנ"ל: בינה דאבא היא מידת הטהרה שהיא במישור הרצון והמחשבה והיא "סור מרע" (השתלטות על היצר); חכמה דאבא היא ברכת ה' להמשך וריבוי זרע אברהם שהיא "עשה טוב"; ודעת דאבא היא החיבור בין חכמה ובינה שהוא אמנם ברית ושותפות בין ה' לבין ישראל לקיומו לאורך זמן.

התחזקות במידת הנקיות והענווה, מצד הגבורה

"מסילת ישרים", בפרק י"א, מדבר על מידת הנקיות, מצד הגבורה, שלפיה על האדם להתנקות בעיקר מגאווה ותאוות הכבוד: שהכבוד הוא מן המכשולים היותר גדולים אשר לאדם ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו, כי על כל פנים יצטרך למעט בכבוד שמים מפני סכלותו. עד כאן לשונו. ואמנם, נראה שחטא אדם הראשון ברצונו להשתוות לה' להיות כא-להים ב"כְּחֵי וְעֶצֶם יָדַי" הוא כשלון במידות הרעות של גאווה ובתאוות הכבוד מול יצר הרע כאשר האדם החשיב את עצמו יתר על המידה.

הפתרון המוצע נגד גאווה ותאוות הכבוד הוא התחזקות במידת הענווה, שהיות האדם בלתי מחשיב עצמו משום טעם שיהיה, וזה הפך הגאווה ("מסילת ישרים" פרקים כ"ב וכ"ג). ר' שם עצות כיצד לקנות את מידת הענווה ובראשן מה שכתוב במשנה (אבות ג') "עֲקֵבִיא בֶן מִהֶלְלָאֵל אָמַר, הִסְתַּפֵּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אֹתָהּ בָּא לְיָדִי עֲבָרָה: ... מֵאֵין בָּאת – מִטָּפָה סְרוּחָה, וּלְאֵן אֹתָהּ הוֹלֵךְ – לְמָקוֹם עֶפֶר רִמָּה וְתוֹלְעָה, וְלִפְנֵי מִי אֹתָהּ עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן – לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא."

לפי זה, התחזקות במידת הענווה היא שתתנגד ותשתלט על הגידים של יצר הרע הדוחפים למידות הרעות של גאווה ותאוות הכבוד שהזכיר "מסילת ישרים", ותבטיח שהאדם לא יחשיב את עצמו ויימנע מ"כְּחִי וְעֶצֶם יָדִי". ובזה האדם ימלא את חלקו בברית השבת. כאמור, שמירת השבת כרוכה בהכנעת היצר בעניין "כְּחִי וְעֶצֶם יָדִי" בהימנעותו מכל מלאכת יצירה, מקור לגאווה.

כעת נוכל לזהות את פרטי ברית עליון של ברית השבת, כלומר, חב"ד דאמא כנ"ל: בינה דאמא היא מידת הענווה שהיא במישור הרצון והמחשבה והיא "סור הרע" (השתלטות על היצר); חכמה דאמא היא ברכת ה' לקיום בארץ שהיא "עשה טוב"; ודעת דאמא היא החיבור בין חכמה ובינה שהוא אמנם ברית ושותפות בין ה' לבין ישראל לקיומו במרחב.

הזוּז אִישׁ ב"אמונה ובטחון" (ד', ט') נותן עצה שהדרך הטובה ביותר להתחזק במידות הנ"ל – מבלי לעבור נסיונות – היא דקדוק בשמירת המצוות ע"פ ההלכה, עיין שם.

ברית התורה

כעת נוכל לדון על המיזוג בין ברית העליון של ברית המילה המושרשת באבא-חכמה לבין ברית העליון של ברית שבת המושרשת באמא-בינה להיות ברית תורה, ברית יעקב (איור מד, עמ' 322, כיתוב 5). כלומר, אדם שמצליח לקיים ביחד שתי בריתות העליון של ברית המילה וברית שבת כפי שמוסבר לעיל, יקיים גם ברית יעקב, היינו ברית התורה, ותהיה לו דעת תורה בקיום המצוות כפי שהיה אצל יעקב אבינו (ר' "דעת תורה", ע' 98).

סמוך למתן תורה, נכרתה ברית תורה שבה בני ישראל התחייבו להשיג בשלבים את דעת תורה כפי שכתוב "נַעֲשֶׂה [כעת את המצוות מצד הבינה ויראת חטא שנרכשו לנו זה עתה בסיני] וְנִשְׁמָע [ונקבל לבסוף מה' את עול המצוות גם מצד החכמה ויראת הרוממות וכך במיזוג החכמה והבינה נקבל את דעת תורה]" (שמות כ"ד, ז') (ר' "יראת הרוממות נקנית ע"י שמיעה", עמ' 238). ברית התורה מתקנת את חטא העגל שבו נותק מעשה המצווה מהמחשבה הקודמת לו, ר' "החיבור הנכון בין מחשבה לבין מעשה – התיקון לחטא העגל", עמ' 153. אות לביצוע ברית התורה היא השראת

השכינה (המלכות) על לומד התורה "כְּמַעֲשֵׂה לְכַנֵּת הַסִּפִּיר" (כ"ד, י') היינו חיבור יסוד ומלכות (ע"ה, שער מ"ו, פרק ג') כפי שהושרש בכריתת הברית (שם).

עשרת הדיברות והבריתות

נראה שהבריתות שנכרתו לאבות הנ"ל נמסרו לבנים בעשרת הדיברות שניתנו בסיני. הספירות שבהן ניתנו הדיברות בסיני הן אבא-חכמה, אמא-בינה, ודעת (ר') "מתן תורה – מוח הדעת", (עמ' 148). כנ"ל, ברית עליון של מילה היא חב"ד דאבא-חכמה, ברית עליון של שבת היא חב"ד דאמא-בינה, וברית תורה היא דעת. הטבלה הבאה קושרת את כל דיברה לברית שאליה הוא שייך. הדיברות מיוצגים כלוחות הברית: בה' שורות וב' עמודים. כל שורה, (שני דיברות נגדיים כלוחות), עוסקת באותו עניין כפי שמוסבר בטבלה. לברית מילה שייכות שתי שורות בטבלה: שורה 1 לחכמה דאבא ושורה 2 לבינה דאבא וכן לברית שבת שייכות שתי שורות: שורה 3 לבינה דאמא ושורה 4 לחכמה דאמא. לברית תורה שייכת שורה 5. כך י' הדיברות כוללים את ג' הבריתות.

ברית עליון של ברית המילה – אבא-חכמה/אברהם			
א. אֲנֹכִי יְ-הוָה-נְ-ה-אֶ-לֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (להמשך זרע אברהם)	1 ↔	ו. לֹא תִרְצֹחַ וְתִקַּטַּע הַמִּשְׁךְ הַזֶּרַע כְּפִי שִׁכְתוּב בְּרִצַּח הַכֹּל: "דְּמִי אֶחֶיךָ" – דְּמוּ וְדְמִי זִרְעִי וְתִיּוֹ (בראשית ד', י', דש"י)	חכמה דאבא
ב. לֹא-יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנַי (בזנות הלב) (וזאת ע"י שתתחזק במידת הטהרה)	2 ↔	ז. לֹא תִנָּאֵף (זנות הוקשה למינות)	בינה דאבא
ברית עליון של ברית השבת – אמא-בינה/יצחק			
ג. לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְ-הוָה-נְ-ה-אֶ-לֹהֶיךָ לְשָׁוָא (מתוך גאווה) (וזאת ע"י שתתחזק במידת הענווה וכן "שמור את-יום השבת למקדשו")	3 ↔	ח. לֹא תִגְנֹב וְתִשְׁעַבֵּד אֶדְמָה שְׂבוּ צִלָּם א-לֵהִים	בינה דאמא
ד. זָכוֹר אֶת-... עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְ-הוָה-נְ-ה-אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת (להיות שבת מקור ברכת קיום בארץ)	4 ↔	ט. לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שֶׁקָּר (המחלל שבת כמעיד עדות שקר בְּרַעַךְ – בהקב"ה – בבריא העולם)	חכמה דאמא
ברית התורה – מיזוג אבא ואמא/דעת/יעקב			
ה. כִּבֵּד אֶת-אֲבִיךָ, וְאֶת-אִמְךָ (וזאת ע"י שתנהג בברית אבא/אברהם ובברית אמא/יצחק יחד)	5 ↔	י. לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ (אלא יזדווגו אבא ואמא להיות בית אחד משותף כפי שכתוב: "בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית וּבְתִבּוּנָה יִתְכַוֵּן" (משלי כ"ד, ג'))	דעת



חלק ג

הבנים

בפרק הזה מתחיל החלק השלישי של הספר, שבו אנו מקישים בין היחיד הצדיק שבחלק השני, היינו יעקב אבינו, לבין עם ישראל, הישות הנצחית, בעל נשמה, שמחליף את אדם הראשון הצדיק בסדר בראשית. בסדר החדש, לצדיק יחיד תהיה חשיבות רק כאשר הוא יתבטל אל הכלל, ובכך יתרום לכלל את עצמיותו ויחזק אותו. כי כלל ישראל הוא הישות הנצחית המסוגלת להתקרב אל הקב"ה, לקבל את תכונותיו ית' ולהידמות לו. הצדיק היחיד, במבט תורת הסוד, מתואר בפרק "הצדיק ופרצוף זעיר אנפין", עמ' 275, וכלל ישראל הצדיק, במבט תורת הסוד, מתואר בפרק "כלל ישראל הצדיק", עמ' 289.

מאמר א' מתאר את האחדות הטהורה של עם ישראל, כולל בחינת כלל ופרט ובחינת גוף ונשמה כנלמד מדגם המנורה הטהורה. מאמר ב' מכיר לקורא את מושג מוסדות ה-ו"ק: קבוצות של אנשי דור המדבר שמשמשות כלים לקבלת הספירות. מאמר ג' מתאר כיצד נוצרים מוסדות ה-ו"ק ע"י השתלשלות הספירות, ע"פ דגם המנורה.

א

ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל

פרשת תרומה¹

המנורה מייצגת את אחדות עם ישראל, הן מבחינת כלל ופרט, הן מבחינת גוף ונשמה. נשמת כלל ישראל היא עיקר העם, והשכינה שורה עליה ומתחברת אליה. התורה מגלה לנו, דרך המנורה, מנגנון בעל חשיבות מכרעת בבניית מוסדות ו"ק של כלל ישראל.

"ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה פפתריה ופרחיה ממנה יהיו. וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה

¹ תשנ"ד

מַצָּדָה הַשְּׁנִי... וְעָשִׂיתָ אֶת-נֵרְתֶיהָ שְׂבָעָה וְהַעֲלָה אֶת-נֵרְתֶיהָ וְהָאִיר עַל-עֶבֶר פְּנִיָּהּ" (שמות כ"ה, ל"א-ל"ב ... ל"ז).

מהי המנורה

יש לשאול, איזה חלק מתוך המרכב שעליו מדובר בפרשה נקרא בשם *מנורה*. לפי האמור בפסוק ל"ב: "קנים יוצאים מצדיה", משמע שהקנה האמצעי בעצמו נקרא המנורה, וכן מפרש דש"י: "מנורה, שהוא הקנה האמצעי." ואילו מפסוק ל"ז: "וְעָשִׂיתָ אֶת-נֵרְתֶיהָ שְׂבָעָה" משמע שהשם מנורה נקרא על כל המרכב, וכן מפרש דש"י: "הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה", כלומר שהוא לא כל המנורה אלא גופה. *דומכ"ג* גם מדבר על גופה של המנורה, שהוא הקנה האמצעי (ר' פירוש בשמות כ"ז, כ"א).

אם כן, מה הסבר הדברים?

המנורה מייצגת את אחדות עם ישראל

ב פסוק ל"ב לעיל מוזכר ש"ששת הקנים היוצאים מן המנורה".

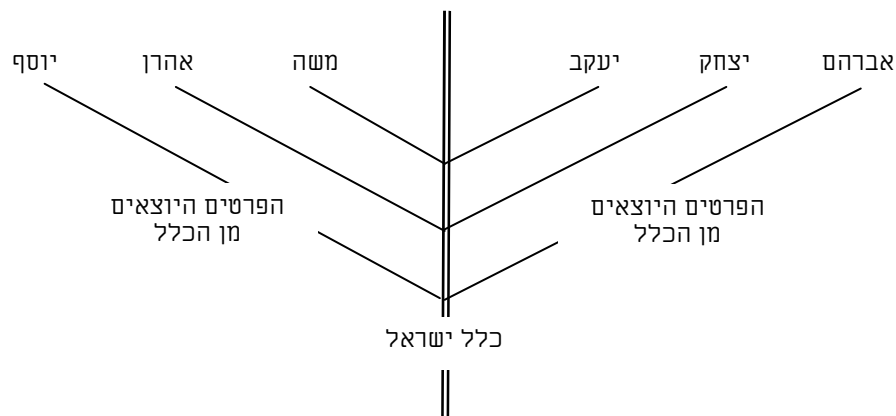
יש לומר שהמנורה באה לייצג את האיחוד המיוחד של עם ישראל בשני מישורים: האחד בכלל ופרט, והשני בגוף ונשמה (שים לב שבמאמר הזה המונח "נשמה" הוא כללי ואינו בא לסמן את המונח הקבלי).

לגבי כלל ופרט בעם ישראל והיחס המיוחד ביניהם, הקנה האמצעי הוא כנגד הגוף של כלל ישראל וששת הקנים היוצאים הם כנגד הפרטים שבכלל. עניין זה רמוז באבות ע"י היקשה של המילה "יצא". ששת הפרטים ה"יוצאים" מן הכלל הם האבות, שכתובה בהם המילה "יצא", כדלקמן:

אב	הפסוק שבו כתוב "יצא"
אברהם	"וַיֵּקַח אֲבְרָם אֶת-שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ ... וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (בראשית י"ב, ה')
יצחק	"וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשׂוּדָה" (שם, כ"ד, ס"ד)
יעקב	"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע" (שם, כ"ח, י')
משה	"וַיִּגְדֵּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו" (שמות, ב', י"א)
אהרן	"הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחָיִךְ ... הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לְקִרְיָתָךְ" (שם, ד', י"ד)
יוסף	"וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שם, מ"א, מ"ה)

לפי הפסוקים האלה, אבותינו היו אנשים "יוצאים" מן הכלל. הם פילסו דרכים חדשות ויסדו עקרונות ומידות ביהדות, כל אחד באופן המיוחד לו ולפי הספירה שהוא מושפע בה (ר' "הספירות והאבות – אמצעים להשפעת הספירות", עמ' 38). עד היום כל פרט בישראל חי על פי השראתם.

כך נראית המנורה כשהיא מייצגת כלל ופרט בעם ישראל:



איור ו. כלל ופרט בעם ישראל כמיוצג ע"י המנורה

וזהו העניין של כלל ופרט בישראל בכל הדורות: מצד אחד קיים כלל ישראל, שהוא חזק, איתן ונצחי – את הכלל הזה מסמל הקנה האמצעי; מצד שני – כלל ישראל, למעשה,

מורכב מאנשים היוצאים מן הכלל. זהו הסוד של עם ישראל: הכלל יודע לסבול ואף לעודד את הפרטים היוצאים מן הכלל, כשם שהפרטים יודעים לתרום לכלל.

גוף ונשמה בעם ישראל

לגבי עניין הגוף והנשמה בעם ישראל, קני המנורה הם כנגד הגוף כנ"ל והנרות הדולקים הם כנגד נשמות ישראל, כפי שכתוב: "נִרְאֶה ה' נִשְׁמַת אָדָם חֶפֶשׁ כָּל-חֲדָרֵי-בָטֶן" (משלי כ', כ"ז). מפרש דכנז יונה: "בנר הזה, והוא נשמת אדם, חופש (ה') כל חדרי בטן (בפנימיות) האדם ומחשבותיו ... כי נשמת אדם הוא נר ה' בתוך הגוף והוא בתוכו כמאור העליון בעולם." הגר"א אומר ש"נר" הוא נוטריקון: נפש ודוח ה' – נשמת האדם, שנפש ורוח הם מרכיביו.

הנר שבקנה האמצעי הוא כנגד נשמת כלל ישראל, ואילו הנרות של ששת הקנים הם כנגד נשמות כל פרט ופרט בישראל. הנר האמצעי – נר הכלל – דולק תמיד, ואיננו כבה, כנגד כלל ישראל הנצחי, והנרות של ששת הקנים מוטים ומופנים אל הנר האמצעי, לומר שנשמות הפרטים שואפות לתרום לנשמת הכלל ולקבל ממנה.

האיחוד המיוחד של עם ישראל

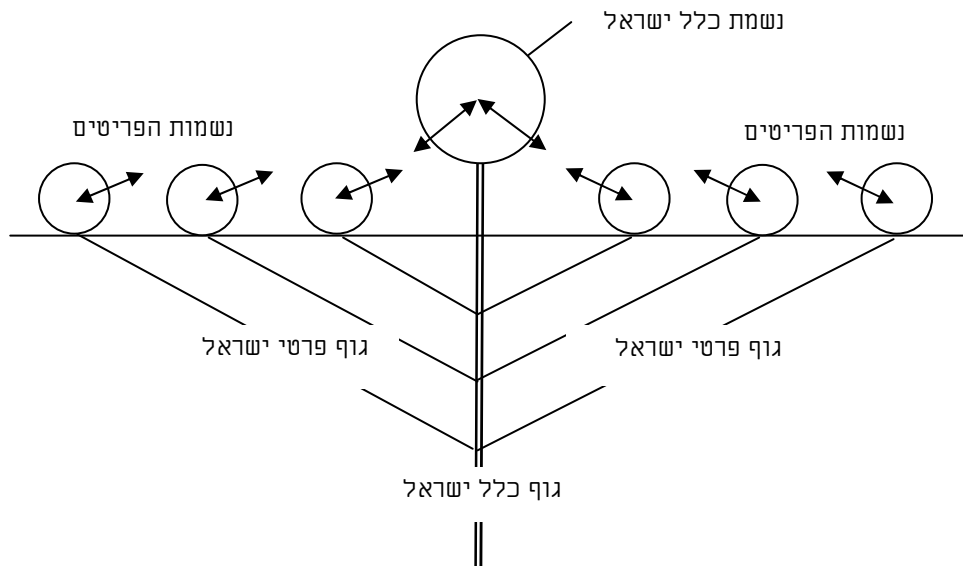
כעת ניגש לעניין איחוד גוף ונשמה בישראל וכיצד הוא מרומו במנורה. איחוד גוף ונשמה רמוז באותה סתירה לכאורה שראינו לעיל בפסקה "מהי המנורה". יש ליישב שעצם הדלקת הנרות גורמת לשינוי חלות השם "מנורה". כאשר בונים אותה השם "מנורה" חל רק על הקנה האמצעי, וכאשר מדליקים אותה – אז נאמר "נרותיה שבעה" – אזי השם "מנורה" חל על כל המבנה. כלומר, הדלקת הנרות מאחדת את כל המבנה בשלוש בחינותיו: (א) הקנה האמצעי עם הקנים שבצדדים – היינו איחוד כלל ופרט בגוף, (ב) הנר שבקנה האמצעי עם הנרות שבקנים שבצדדים – היינו איחוד כלל ופרט בנשמה, ו-(ג) הנרות עם הקנים – היינו איחוד גוף ונשמה להיות הכול כלולים בשם אחד – האיחוד המיוחד של עם ישראל.

הנשמה היא העיקר

האיחוד המיוחד של עם ישראל מתחיל בהדלקת הנרות, היינו באיחוד הנשמות – "יאירו שבעת הנרות" – ובעקבותיו מתאחד הגוף – פרטי העם הם כמקשה אחת בכל מקום שהם נמצאים, הווה אומר שהנשמה היא העיקר והגוף בא לשרת אותה. רמז דומה נמצא בבריאת האדם (בראשית ב', ז'). בתחילה, השם "אדם" נקרא על גוש עפר, כפי שכתוב: "וַיִּצְרֶה י-ה-ו-ה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפָר מִן-הָאֲדָמָה ...", ובסוף השם "אדם" נקרא על הייצור בעל הנשמה, כפי שכתוב: "... וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", לומר שעיקר האדם הוא נפשו, חלקו הרוחני, וגופו בא לשרת אותה. ר' גם "שערי קדושה" (א', א') שמבאר שהאדם הוא הפנימיות (הנשמה) והגוף הוא רק לבוש כפי שכתוב: "עוֹר וּבָשָׂר תִּלְבָּשׁוּנִי וּבְעֶצְמוֹתַי וְגִידַי תְּסַכְכֵּנִי" (איוב י', י"א).

אכן, דרך נרות המנורה הדולקים מתבטא האיחוד בישראל – הן בכלל ופרט המיוצגים בקנים, והן בגוף ונשמה המיוצגים בנרות הדולקים בקנים. ובכך נסגר המעגל: פרטים יוצאים מן הכלל ונשמותיהם חוזרות ומתחברות לנשמת הכלל ותורמים לה ומקבלים ממנה, ואז הפרטים נעשים מאוחדים במקשה אחת.

התרשים הבא מראה את האיחוד הזה.



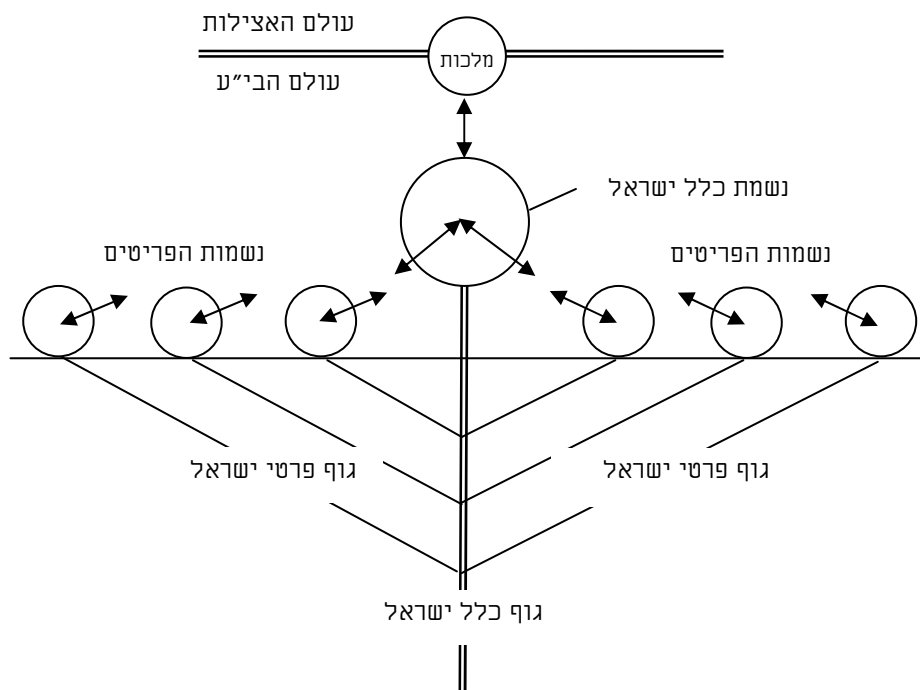
איור ז. האחדות הטהורה של עם ישראל כמיוצגת ע"י המנורה

השכינה שורה בנשמת כלל ישראל

כתוב לגבי המנורה: "מִחוּץ לַפֶּרֶךְ הָעֵדֻת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר לִפְנֵי י'-ה-נ-ה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם" (ויקרא כ"ד ג'). באיזו עדות מדובר? מביא רש"י: רבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים (מנחות פ"ו ע"ב). הנר האמצעי הוא זה שמעיד על כך בדולקו זמן רב יותר מהשאר, על אף שנתנו בו כמות זהה של שמן. נר זה היה דולק מֵעֶרֶב לערב כאשר שאר הנרות כבו בבוקר והודלקו ממנו (שפתי חכמים).

המדרש מתפרש לפי דברינו: הנר האמצעי (המערבי) הוא כנגד נשמת כלל ישראל הנצחית, כאמור. וההארה הנוספת שהוא מקבל היא הודות לשכינה, לומר שהשכינה אכן שורה דווקא בנשמת כלל ישראל, וזאת כאשר עם ישראל מאוחד באופן המתבטא ע"י המנורה כנ"ל. ועוד, המדרש, באִמרו ששאר הנרות מודלקים מהנר האמצעי, מבהיר שנשמות הפרטים ניזונות מנשמת הכלל כאשר הן מתבטלות אליה.

התרשים הבא מראה את השראת השכינה (שנקראת מלכות) על המנורה לפי המדרש. בהשראת השכינה נוצר חיבור המאפשר השפעות בין ה' לבין עם ישראל, שעליהן נדון במאמר "כבוד ה' נראה אל כל העם" עמ' 156. בנוסף, מתאפשר קשר בכיוון מעלה למלכות, עליו נדון במאמר "כי הדם הוא בנפש יכפר – הפרט מתכפר מתוך הכלל", עמ' 162 ואיור יד, עמ' 165.



איור ח. השראת השכינה באחדות ישראל

המנורה הטהורה מייצגת את האחדות הטהורה של העם

בהמשך, התורה מכנה את המנורה "המנורה הטהורה" (שמות ל"א, ח'; ל"ט, ל"ז; ויקרא כ"ד, ד'). מה הכוונה במילה "טהורה"? העניין מתפרש בפרשתנו. אומר העמק דבר (שמות כ"ה, ל"א) "מנורת זהב טהור" משמעו "מנורת טהור זהב טהור". כלומר, למילה "טהור" משמעות כפולה: משמעות "חומרית" – מנורה העשויה מזהב טהור, ומשמעות "רוחנית" – מנורה טהורה שמייצגת עם טהור. הפירוש הרוחני היינו דברינו: האיחוד המיוחד הנ"ל של העם, שאותו המנורה מייצגת, נקרא אחדות טהורה, והוא ההפך מטומאה, שהיא פירוד העם ויציאתו מהאיחוד המיוחד, כפי שרמזו באותיות "טמא" = "א" (איחוד) + "מט" (שערי טומאה) (ע"פ שפת אמת).

הטומאה מנתקת את היחיד מהאחדות

כשאדם נטמא בטומאת מת, אזי נפשו מתנתקת מהאחדות הטהורה. במונחים שדיברנו בהם לעיל, אפשר לדמות את האיש הטמא לקנה מנורה בודד לפני ההדלקה: נפש הטמא התנתקה מנשמת הכלל; הוא יצא מהכלל ואינו מסוגל לחזור אליו כי קשר הנשמה נחסם ונותק. ההזיה במי נדה משקמת את הקשר הזה בין היחיד לבין הכלל, כפי שכתוב: "וְאִשׁ טָהוֹר אֶת אִפְרַיִם הַפָּרֶה וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיָּתָה לְעֵדוּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נֹדֶה חֲטָאתָ הִוא" (במדבר י"ט, ט'). תרגום המילים "לְעֵדוּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל" הוא: "לכנישתא דבני ישראל", כלומר, לכלל ישראל. וא"כ הפסוק אומר שמי נדה הם כעין "חומר חיטוי" שמשמש לכלל ישראל הטהור אמצעי שיש בכוחו לצרף איש טמא בחזרה אליו.

עניין טהרת טומאת מת מתבאר ע"פ תורת הסוד – ר' מאמר "הנוגע במת לכל נפש אדם", עמ' 244.

ב

כלל ישראל ומוסדותיו

כלל ישראל במדבר הוא ישות בעלת נשמה שיכולה לקבל ספירות. לישות זו שישה מוסדות, כללים, המשמשים כלי קיבול לשיש הספירות, חסד עד יסוד, ונקראים מוסדות ו"ק (ו' קצוות).

בקטע זה אנו נגדיר בקיצור את המושגים שאותם נפתח בפרקים הבאים. התכונות היסודיות של כלל ישראל באות לידי ביטוי כבר בדור המדבר, ועליו נדון בספר הזה.

דור המדבר – מוסדות ו"ק

התורה מחשיבה את כלל אנשי דור המדבר כישות חדשה שאיננה רק אוסף של פרטים. כלל ישראל הוא "איש גדול" בעל נשמה, ובתור שכזה הוא מסוגל לקבל ספירות כצדיק. היחידים (הפרטים) משתייכים ומתבטלים לכלל זה, ובהכרח מושפעים מהספירות המתקבלות בכלל, כרמוז במבנה המנורה (ר' "ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל", עמ' 129).

לצורך קבלת הספירות בכלל ישראל, התורה מצווה על ייסוד והתקדשות שישה מוסדות בתוך הכלל. מוסדות אלו הם קבוצות של אנשי דור המדבר שמשמשות כלים לקבלת שש הספירות התחתונות בדומה לו"ק (ו' קצוות) בעולם האצילות (ר' "מבנה הספירות והפרצופים בעולם האצילות", עמ' 301 ואיור לח, עמ' 302) ובדרך השאָלָה נקרא להם *מוסדות ו"ק*. ספר במדבר מתאר כיצד נבנים מוסדות הו"ק בדור המדבר שלב אחר שלב: מוסד החסד הוא הכהנים, מוסד הגבורה הוא הלויים, מוסד התפארת הוא כלל ישראל, מוסד הנצח הוא הסנהדרין, מוסד ההוד הוא השופטים והשוטרים, ולבסוף מוסד היסוד הוא הנשיאים, ראשי העם. מוסדות אלה ממשיכים להתקיים מעבר לאורך החיים של כל פרט המשתייך להם, וא"כ הם נצחיים ביחס לחיי הפרטים. סידור כזה של מוסדות קבועים ונצחיים נותן יציבות יתרה לקבלה ולהישארות הספירות בכלל ישראל.

מוסדות הו"ק מחליפים את האבות הקדושים כאמצעים להעברת הספירות (ר' "הספירות והאבות – אמצעים להשפעת הספירות" עמ' 38).

יוצאות מן הכלל הן שלוש הספירות הראשונות, המוחין חב"ד, המתקבלות ישירות לכלל ישראל (ר' "המוחין מתקבלים בנשמת הכלל", עמ' 149).

האירועים השונים בספר במדבר, שלכאורה מתרחשים באקראי, מתרחשים באור תורת הסוד לפי סדר הגיוני וצפוי מראש, כאשר כל אירוע הוא לטובת יסוד מוסד מסוים, ואילו המשברים והקלקולים נובעים מהיעדר מוסדות תקינים ונאותים באותה עת.

תהליך בניית מוסדות אלה מתואר במהלך ספר במדבר, והוא מתקדם ומשתלשל לפי הסדר המופיע במאמר "השתלשלות הספירות", עמ' 63, ע"פ דגם המנורה כמתואר במאמר "המנורה ומוסדות ה-ו"ק", עמ' 137. התהליך מתחיל בהשראת השכינה על כלל ישראל במשכן בספירות חכמה, בינה, דעת, חסד וגבורה, וזה מהווה חיבור בעל אופי של נישואין וזיווג בלעדי. אחר כך נבנה מוסד הכהנים, שהוא מתאים לספירה העליונה חסד, שנית מוסד הלוויים, שהוא מתאים לספירה השנייה גבורה, וכך הלאה עד למוסד הנשיאים, המתאים לספירת היסוד.

מהלך בנייה זה נסתר מאד בספר במדבר וניתן להבחין בו רק ע"י רמז, סוד, סמיכות עניינים וטעמי המקרא. רק אם יודעים מה לחפש – מה מוכרח להיות על פי תורת הסוד – ניתן למוצאו.

ועוד, בבחינת "הבא ללמוד ויצא למד", ייחוס הספירות למוסדות העם מחדד את הבנת הספירות עצמן ובאופנים שה' ית' פועל בעולם. ועוד, מתברר כיצד הספירות נלמדות מהתורה.

ר' מאמר "כלל ישראל ומוסדות הו"ק", עמ' 289, המתאר, במבט תורת הסוד, כיצד הספירות מתקבלות במוסדות ה-ו"ק.

ג

המנורה ומוסדות ה-ו"ק

מנגנונים לבניית מוסדות ה-ו"ק לפי דגם המנורה. סדר התהוות מוסדות ה-ו"ק.

הספירות עוברות ומתפזרות מכלל לפרט – ממוסדות הכלל לנפשות הפרטיות, כפי שנלמד במאמר "כלל ישראל ומוסדות הו"ק", עמ' 289. מסתבר שההפך הוא גם נכון: קבוצה אחת של נפשות פרטיות בעלות ספירה אחת, ביחד עם קבוצה שנייה של נפשות בעלות ספירה שנייה, הפוכה מהראשונה – כגון חסד וגבורה – יכולות לאגוד, להתאחד ולהתמזג כדי להוות כלל ומוסד בעל ספירה שלישית. כך נוצר מוסד התפארת – כלל

ישראל – ממיזוג נפשות פרטיות בעלות חסד עם נפשות פרטיות בעלות גבורה, וכמו כן נוצר מוסד היסוד – הנשיאים – ממיזוג נפשות פרטיות בעלות נצח עם נפשות פרטיות בעלות הוד.

כפי שנלמד מסמיכות עניין המנורה לעניין מינוי הלוויים (ר' במאמר "יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה", עמ' 182), המנורה הטהורה היא בניין אב ודגם המסוגל לתאר ולייצג את האופנים האלה שבהם הספירות עוברות מכלל לפרט ומפרט לכלל. המנורה, דרך הקנים והנרות שלה, מבטאת את הבחינות של כלל ופרט ושל גוף ונשמה בעם ישראל, וכך היא יכולה לייצג הן את המעבר והפיזור של הספירות מכלל לפרט והן את המיזוג והאיגוד של פרטים בעלי ספירות הפוכות להיות כלל מאוחד בעל ספירה שלישית.

מנגנונים לבניית מוסדות הו"ק לפי דגם המנורה

בהתייחס לאיור ז, עמ' 133, מנגנון המנורה מאפשר השפעה בין נשמת הכלל והנשמות הפרטיות בעם ישראל, וא"כ הוא יכול גם לאפשר השפעה בין מוסדות הו"ק – שהם כללים בעם – לבין פרטי העם. המנגנון פועל בשני אופנים:

א. מנגנון א' – נשמות הפרטים מקבלות השפעה מנשמת הכלל: כמו ששאר הנרות מודלקים מהנר האמצעי, כך נשמות הפרטים ניזונות מנשמת הכלל כאשר הן מתבטלות אליה.

ב. מנגנון ב' – נשמות הפרטים משפיעות על נשמת הכלל וקובעות את אופייה: נשמת כלל ישראל, למעשה, מורכבת מנשמות אנשים היוצאים מן הכלל, כך שאופי נשמת הכלל נקבע ממיזוג מרכיביה הפרטיים.

מבנה המנורה רומז עוד על חילוק בהשפעות כלל ופרט לכיוונים ימין, שמאל ואמצע: הנרות שבשלושת הקנים היוצאים מצדה הימני מסמנים את נשמות הפרטים שנטייתן לחסד, ואילו הנרות שבשלושת הקנים היוצאים מצדה השמאלי מסמנים את נשמות הפרטים שנטייתן לגבורה. ועוד, הנר שבקנה האמצעי, שהוא מייצג את נשמת הכלל כאמור, יכול לייצג ולסמן כל אחת מנשמות מוסדות ו"ק, שהם כללים, כדלקמן.

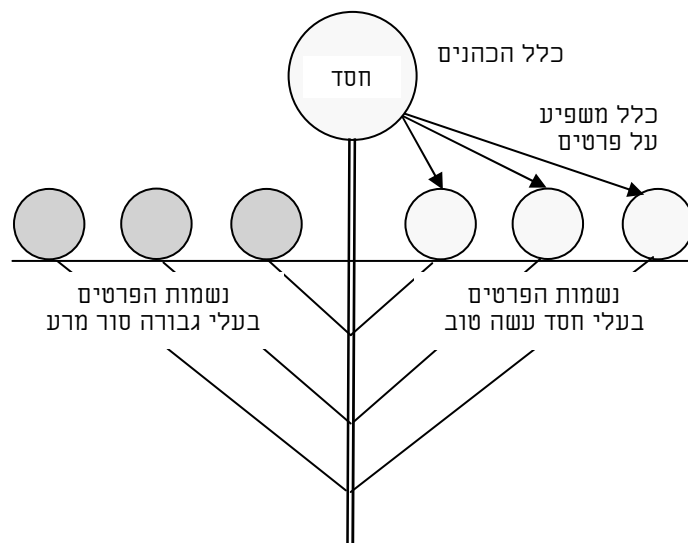
סדר התהוות מוסדות הו"ק

ניזכר כעת בקטע "סדר התהוות הספירות", עמ' 63, והאיורים בו, שם מתוארת התהוות הספירות לפי סדר בכל עולם ועולם: ראשית נוצרת ספירה כרגל ימין, אחריה נוצרת ספירה שנייה כרגל שמאל, ולבסוף שתי הספירות הקיצוניות האלו מתמזגות ליצור ספירה שלישית אמצעית.

מתברר שמוסדות הו"ק נוצרים באופן דומה ע"י המנגנונים הנ"ל: ראשית נוצר מוסד החסד, כלל הכהנים, כרגל ימין, והוא משפיע על נשמות הפרטים ע"י מנגנון א'. לאחריו נוצר מוסד הגבורה, כלל הלויים, כרגל שמאל, וגם הוא משפיע על נשמות הפרטים ע"י מנגנון א'. ולבסוף שני המוסדות הקיצוניים האלה מתמזגים ליצור את מוסד התפארת, כלל ישראל, מוסד אמצעי, ע"י מיזוג נשמות הפרטים במנגנון ב'. וכמו כן במוסדות נצח, הוד ויסוד.

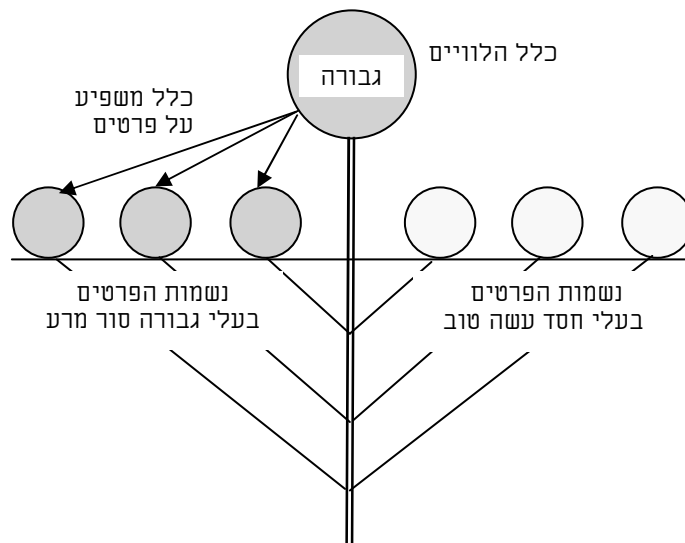
בפרט, התהוות מוסדות ו"ק נעשית בשלושה שלבים:

- **שלב א' – מוסד ו"ק ימני – חסד או נצח – שהוא כלל, משפיע על הפרטים, שהם בעל אופי ימני, ע"י מנגנון א' לעיל, כמצויר למטה עבור מוסד החסד:**



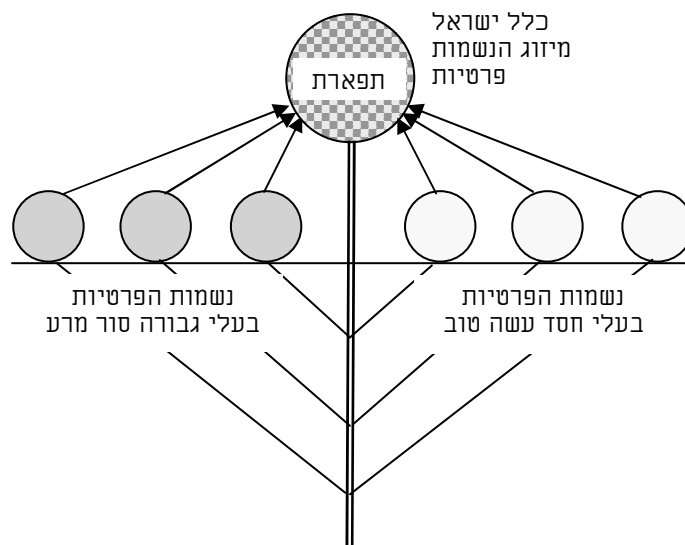
איור ט. מוסד ו"ק של חסד משפיע על הפרטים בצד החסד

- **שלב ב' – מוסד ו"ק שמאלי – גבורה או הוד – שהוא כלל, משפיע על הפרטים, שהם בעל אופי שמאלי, ע"י מנגנון א' לעיל, כמצויר למטה עבור מוסד הגבורה:**



איור י. מוסד ו"ק של גבורה משפיע על הפרטים כצד הגבורה

- **שלב ג' – השפעת הפרטים שבצד ימין מתמזגת עם השפעת הפרטים שבצד שמאל ליצור מוסד ו"ק אמצעי ע"י מנגנון ב' לעיל, כמצויר למטה עבור מוסד תפארת:**



איור יא. מיזוג הפרטים ליצור מוסד ו"ק אמצעי

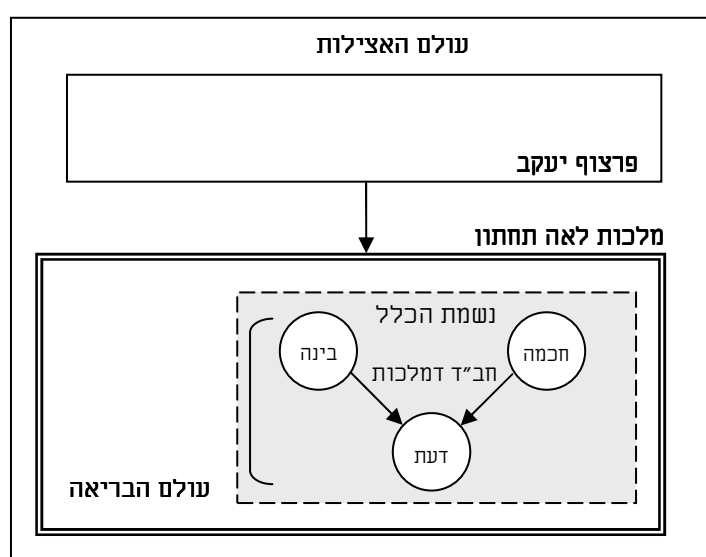
התהליך הזה מופיע פעמיים בספרנו: פעם אחת עבור התהוות מוסד התפארת, ר' איור יח, עמ' 185, איור יט, עמ' 186; ואיור כ, עמ' 198, ופעם שנייה עבור התהוות מוסד היסוד, ר' איור כב, עמ' 220; איור כג, עמ' 221; ואיור כד, עמ' 225. איור לד, עמ' 291, מראה את דור המדבר לאחר קבלת כל הספירות במוסדותיו.

פרק ב חכמה, בינה ודעת

בפרק זה נעסוק בספירות חכמה, בינה ודעת בדור המדבר, ובפרט כיצד הן מתקבלות בכלל ישראל.

מאמר א' מתאר כיצד מוח החכמה התקבל בעם ישראל ביציאת מצרים. מאמר ב' מתאר כיצד מוח הבינה התקבל בעם ישראל בקריעת ים סוף. מאמר ג' מתאר כיצד מוח הדעת התקבל בעם ישראל במעמד הר סיני. מאמר ד' מראה שמוחות חב"ד התקבלו בנשמת הכלל. מאמר ה' מביא את התיקון לחטא העגל כפי שהשיגו בצלאל וחבריו.

התרשים הבא מראה את החלק של איור לה, עמ' 293, הקשור לנושא:



א

ואכלתם אותו בחיפזון – מוח החכמה

זכירת ברית ה' מעוררות הספירות לגאולת ישראל. מוח החכמה מתקבל בעם ישראל ע"י הציווי לצאת ממצרים בחיפזון דווקא.

ואזכור את בריתי – התעוררות הספירות לגאולה

על מנת שכל תשע הספירות מחכמה עד ליסוד תוכלנה לרדת ולהתקבל בעם ישראל היוצא ממצרים, הקב"ה צריך לזכור לקיים את הברית שהוא כרת עם האבות. וזה אמנם התרחש לקראת יציאת מצרים ע"י התעוררות מלמטה בצעקתם של בני ישראל על צרותיהם אל הקב"ה "וַיֹּאמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֶבֶדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל-הָאֱלֹהִים מִן-הָעֶבֶדָה." ואז הייתה התעוררות למעלה: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב" (שמות ב' כ"ג-כ"ד). כמו שה' כרת ברית להוריד ספירות לאבות, כן הוא יזכור ויפעיל ברית זו לבנים כעת.

הזוהר (וארא כ"ו, ע"א) מתאר את המהלך: "תא חזי באתערותא דלתתא כד אתערו [התעוררו] ישראל לגבי קודשא בריך הוא וצווחו לקבליה [וצעקו לפניו] מה כתיב וְאָזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי דְהָא בְּרִית הוּא זְכוּר [כי שמירת הברית גורמת לייחוד ספירת היסוד שהוא סוד זכור במלכות], וכדין אתער תיאובתא לאתקשרא כלא בקשורא חד [כל הספירות התקשרו בקשר אחד עם ספירת היסוד], כיון דהאי ברית אתער [כיוון שהיסוד נתעורר לייחוד] הא קשורא דכלא אתער [קשר כל הספירות מתעורר לסוד הייחוד, והיינו], וְאָזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי" לאזדווגא ליה באתריה [לחבר את היסוד במלכות], ועל דא "לְכֹן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְ-הוָה-נְ-ה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם..." (שמות ו, ה'-ו') כי ע"י ייחוד אני שהוא המלכות עם יְ-הוָה-נְ-ה שהוא התפארת נתעוררו כל הספירות לגאול את ישראל (מתוך מדבש). ר' "אות ברית היא לעולם – ברית מילה וברית שבת", עמ' 59.

ירידת ספירות זו לעם ישראל מתוארת בחלק הזה של הספר החל מפרק זה.

קבלת מוח החכמה ביציאת מצרים

"כָּכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמָקְלֶכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לָהּ." (שמות י"ב, י"א)

ספר "צדקת הצדיק" של ד' צדוק הכהן מלובלין מתחיל במילים הבאות: "ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחיפזון כמו שמצינו בפסח מצרים שהיה נאכל בחיפזון

ולא בפסח דורות. מפני שהתחלה לנתק עצמו מכל תאוות עוה"ז שהוא מקושר בהם צריך לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפוז על אותו רגע למהר לצאת מהם אולי יוכל. ואח"כ שוב ילך במתינות ולאט כדין פסח דורות."

ד' צדוק מזהה את החיפזון כמוח החכמה לפי ההגדרה של ספירת החכמה ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41). לפיה, מוח החכמה הוא הזריזות והרצון שקודמים לכל מצוות עשה. כאן הקב"ה דואג להכניס ספירה זו לעם ישראל ממש בהיוולדו ביציאת מצרים בציווי "וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפִזּוֹן."

התחדשות מוח החכמה בפסח דורות

ב"שער הכוונות" של האד"ז^ל בעניין ספירת העומר, דרוש י"ב, נאמר שהמוחין דאבא נרמזים באכילת מצה, ואבא הוא ספירת החכמה כידוע, ע"ש.

נראה לפי דברינו ראייה לדבריו של האד"ז^ל: בפסח דורות כתוב "וְלֹא תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַּחֲפִזּוֹן יֵצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים ט"ז, ג'). מכאן שאכילת המצה בפסח בכל שנה ובפרט בליל הסדר היא כנגד קבלת מוח החכמה בעם ישראל ביציאת מצרים, וזהו סוד חג הפסח, שכל שנה העם נולד מחדש עם התחדשות קבלת המוחין שלו. זהו השלב הראשון של בניית עם ישראל לספירותיו (ר' "והיית אך שמח", עמ' 253).

בקטע הבא נראה כיצד מתקבל מוח הבינה בעם ישראל בקריעת ים סוף.

ב

ויבקעו המים – מוח הבינה

פרשת בשלח¹

מוח הבינה מתקבל בעם ישראל בקריעת ים סוף. רכישת מידת האמונה היא תנאי קדם לקבלת מוח הבינה.

"וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיֹּלֶךְ י'-ה-נ-ה אֶת-הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזָּה כָּל-הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת-הַיָּם לְחָרְבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם." (שמות י"ד, כ"א)

מפרש דש"י: ויבקעו המים – כל מים שבעולם.

ישנן שתי שאלות על פירוש זה:

א. כיצד ניתן להבין שכל המים שבעולם נבקעו, ולא רק המים שבים סוף, ואיזה מוסר השכל טמון בזה?

ב. מדוע ראה ה' צורך לגרום שפרעה ירדוף אחרי בני ישראל בכדי להציל אותם פעם נוספת בקריעת ים סוף? האם לא הספיקו עשר המכות ללמד לקח הן לפרעה הן לבני ישראל?

המים לקו

נראה לתרץ את השאלה הראשונה כך: גוד אדיה, מסביר שכל המים שבעולם נבקעו מפני שהים, שהוא יסוד המים, לקה, וכתוצאה מכך היה ליקוי בכל המים, ולאחר שנעלם הליקוי, המים חזרו לאיתנם. ניתן להבין את העניין כך: באופן טבעי, ישנו כוח משיכה בין חלקיקי המים שגורם לדבקות במים. אותה דבקות במים יוצרת גופי מים כגון נהרות, אגמים וימים. זהו הכוח העומד מאחורי חוק "כלים שלובים" (מים נוטים להתיישר). הליקוי במים החליש את כוח המשיכה הזה בכל היקום, וממילא כל המים שבעולם נבקעו מעצמם. כאשר נגזר על המים לשוב, הוחזר בהם כוח המשיכה ושוב נדבקו. זהו פירוש המדרש.

תשמ"ח¹

יציאת מצרים כעין מעשה בראשית

חז"ל רואים ביציאת מצרים כעין מעשה בראשית, וגם אמרו שמעשה בראשית בא ללמד על יציאת מצרים, ויצא למד ממנו. ע"י השוואה בין שני העניינים נבין יותר את שניהם.

אכן, ישנו דמיון בין בקיעת המים בקריעת ים סוף לבין עשיית הרקיע. כתוב ביום השני לבריאה: "יְהִי רָקִיעַ" (בראשית א', ו'). דבר זה דורש הסבר, הלא ידוע שהרקיע נברא ביום הראשון. אומר ד"ש: "שאע"פ שנבראו שמים ביום הראשון עדיין לחים היו וקרשו בשני מגערת הקב"ה באומרו יהי רקיע." השמים נבראו לקויים, דוגמת המים הבקועים בפרשתנו, שנחלש כוח המשיכה שבהם. ביום השני קרשו מגערת הקב"ה, בדומה למים בפרשתנו שחזרו לאיתנם בפקודת הקב"ה.

אבל מדוע בעצם חשוב להדגיש לנו שהיה כעין מעשה בראשית בבקיעת המים וחזרתם לאיתנם? יש לומר שדבר זה בא לרמוז על "מעשה בראשית" נוסף המתרחש בעם ישראל בו זמנית עם "מעשה בראשית" שבמים.

מעשה בראשית בעם ישראל – חיזוק באמונה

ניתן לראות את עם ישראל היוצאים ממצרים כעין בריאה חדשה עצמאית. לפני כן היו בני ישראל עבדים, בעלי זיקה להיות לעם. לאחר שיצאו מרשות פרעה וקיבלו על עצמם עול מלכות שמים, הם נהיו לעם ישראל עצמאי. אלא שהבריאה החדשה הייתה עדיין בבחינת "לחה", מפני שלא הייתה בהם אמונה בה' די הצורך. אכן, כאשר מצרים רדף אחריהם הם מיהרו להגיב: "ויאמרו אל משה, המבלי אין קברים במצרים?" ניכר כי הם היו זקוקים לחיזוק באמונה, לגערת הקב"ה. לכן הקב"ה, שהכיר היטב את עמו ישראל, יזם את הרדיפה הזאת שהסתיימה בקריעת ים סוף. כאשר ה' גער: "נטה את ירך על הים וישבו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו" – הייתה התחזקות כפולה בו זמנית: האחת, שהמים חזרו לאיתנם, והשנייה, שעם ישראל התחזק באמונתו. כפי שכתוב: "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְ-הוָה-נְ-ה-בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָאוּ הָעָם אֶת-יְ-הוָה-נְ-ה-בְּיָמֵינוּ בִּי-הוָה-נְ-ה-בְּמִשְׁה עֲבָדוּ." (שמות 17:9-12)

ועוד, פועל כאן "כוח משיכה" נוסף – הכוח המייחד את בני ישראל. כוח זה נחלש בגלות מצרים אחרי מות יעקב אבינו, וכעת חזר לבני ישראל ועשה אותם לגוף אחד, כפי שהיה בחיי יעקב: "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה..." (שמות 17:9-12)

קבלת מוח הבינה

בקריעת ים סוף עם ישראל התחזק באמונה כאמור. לאמונה שני צדדים. הצד האחד: התפיסה כי הכול בא מאת ה' – הטוב והרע; והצד השני: התפיסה כי הרע בא על האדם מאת ה' ע"מ לכפר עוון ולתקן חיסרון, א"כ ברגע שהאדם שב מעוון ומתקן את החיסרון – אזי ה' בוודאי יעזור לו להינצל ולהימלט מהרע, וזוהי מידת הביטחון. בקריעת ים סוף

ה' שיסה את מצרים בישראל ע"מ לתקן בישראל חסרון באמונה, וכאשר ישראל בטחו בה' וקפצו לים – הוא הוא שמילט את ישראל ממצרים.

הלקח של קריעת ים סוף נקלט היטב בעם והוכנסה בהם התודעה שכל רע ומצור שיבואו עליהם בעתיד – יהיו מאת ה', וכאשר יבטחו בו בתפילה ובתשובה אזי ה' יעזור לסלק את הרע מהם.

מתוך האמונה הזאת נולד מוח (ספירת) *הבינה* ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41): התבוננות וזהירות מתמדת להבחין ברע ומצר המתממש ובא ומאיים עליהם – הן איומים על הכלל מצד גורם חיצוני, הן איומים על הפרט מצד יצר הרע. כי כאשר קיימת האפשרות להינצל מאיום בעזר ה' ע"י תפילה ותשובה, א"כ ראוי וכדאי להיות על המשמר תמיד לזהות ולהבחין באיום בעוד מועד. משל לאדם שעלול לחלות במחלה שקיימת לה רפואה באם יגלו את קיומה בזמן. האם אדם זה לא ילך להיבדק לעתים קרובות אצל הרופא?

אמנם, יצר הרע עובד בדרכים ערמומיות, ולזהות כזה איום אינו דבר כה פשוט, ופעמים יש צורך בעין בוחנת, פראייה הרחוקה והבינה היתרה של גדולי ישראל וחכמיו להבחין באיום ולהזהיר על כך.

ועוד, כידוע, אופיו של הרע שבא על האדם יש בו כדי לרמוז על אופי עוונתו וחסרונו בבחינת "מידה כנגד מידה", ובכך יעזור הרע לאדם לזהות ולתקן את פגמיו. טמון ברע מסר לנלקה. אלא שההיקש בין אופי הרע לבין העוון והחיסרון אינו כה פשוט וצריך עבורו בינה יתרה – לפשפש במעשיו ולהיעזר בחכם.

יתכן שזהו הפירוש של האמירה הכפולה: "*וַיֵּאֱמִינוּ בִּי-ה-נ-ה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ*". האמינו גם במשה – המחונן בבינה יתרה – שהוא יתן להם את העצה הנכונה לצאת מכל צרה שלא תבוא, כמו שהוא מסר להם כעת ש"סעו".

לסיכום: מוח הבינה מתקבל בעם ישראל בקריעת ים סוף בעקבות התחזקותם באמונה.

הרעיונות בסעיף זה מתבטאים היטב בפיוט "אל מסתתר" של ד' אברהם מימין:

רְחוּבוֹת הַנֶּהָר נִחְלִי אֲמוֹנָה

מִים עֲמֻקִּים יִדְלִם אִישׁ תְּבוּנָה

תּוֹצְאוֹתֶיהָ חֲמֻשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה

אֲמוֹנִים נוֹצֵר יִי

ג

מתן תורה – מוח הדעת

מוח הדעת מתקבל בעם ישראל כמתן תורה.

במעמד הר סיני דור המדבר קיבל מוח הדעת באותו אופן שפרצוף יעקב קיבל מוח הדעת (ר' "יעקב", עמ' 341) כלומר, מיסוד אבא ע"י משה רבנו. הם קיבלו את היכולת להכריע בין חכמה ובינה והתחייבו בתוכנית "נעשה ונשמע", שבסופה יוכלו לקיים ולמזג חסד וגבורה בפועל ע"י מצוות התורה.

עניין זה נלמד ע"י רמזים בפרשת יתרו כפי שמובא מוזהר. "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיט הַבָּקָר וַיְהִי קֹלֶת וּבָרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיַּיָּחֲרָד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה" (שמות י"ט, ט"ז). כתוב מוזהר (יתרו פ"א ע"א) "ברקים – אמר רבי יוסי היינו דכתיב (תהלים קל"ה ז') ברקים למטר עשה, שלהובא בעוטרי קטירא דרחמי בחיבתא דלא שכיחי (שקיע). כלומר, שלהבת של ברק, שהיא סוד הגבורה, קשורה ברחמים, כי הברק מקושר עם המים והרוח של המטר בחיבה שאינה שוקעת ופוסקת. הנה מים ואש קשורים ביחד, היינו ספירות הימין וספירות השמאל חכמה ובינה מוכרעים, היינו מוח הדעת.

ועוד, כתוב מוזהר (יתרו פ"א ע"א) "תנא רבי יהודה אמר, בסטר גבורה אורייתא אתייהיבת, אמר רבי יוסי, אי הכי בסטר שמאלא הוי [ולא יתכן שאין בכלל צד ימין], אמר ליה, אתהדר לימינא, דכתיב "מִיְמִינוֹ אֶשְׁדָּת לְמוֹ" (דברים ל"ג, ב') [אש צד השמאל נטתה אל הימין ומשם ניתנה להם הדת], וכתיב "יְמִינְךָ יְ-ה-וָה-נֶאֱדָרִי בְּכַחַ" וגו' (שמות ט"ו, ו') [על ידי שנכללה בשמאל], אשכחן שמאלא דאתחזר לימינא, וימינא לשמאלא, הא גבורה לימינא. כלומר, התורה ניתנה בספירות הימין וספירות השמאל בו זמנית, כלומר חכמה ובינה מוכרעים, היינו מוח הדעת.

כתוב: "אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי יְ-ה-וָה-הוּא הָאֱ-לֹהִים אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ" (דברים ד', ל"ה). פירוש: בסיני נראו לכם בבת אחת מראות של ימין וחכמה היוצאים מאת ה' ומראות של שמאל ובינה היוצאים מאת א-להים [כדי להביא אתכם] לדעת כי ה' הוא הא-להים, כלומר, לדעת ששני המוחין חכמה ובינה פועלים מתוך רשות אחת, וידעיה זו – להחזיק ביחד שני המוחין המנוגדים של חכמה ובינה – היינו מוח הדעת שהתחדשה להם בסיני (ר' זוהר תרומה קס"א ע"א ופירוש מתוך מדבש).

עשרת הדיברות ניתנו בסיני ע"י אותן הספירות, ר' "עשרת הדיברות והבריתות", עמ' 126.

מעמד הר סיני הוא מקביל למעמד חלום הסולם בעניין קבלת מוח הדעת, ר' "וְהָיָה יְ-הוָה-נֶאֱכָב עָלָיו - קבלת ספירת הדעת ביעקב אבינו", עמ' 96. ועוד, בקבלת ספירת הדעת אצל כלל ישראל במעמד הר סיני, הושלמה חדירת הספירות לעולם הבריאה שהתחילה ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, ר' איור ב, עמ' 64.

7

המוחין מתקבלים בנשמת הכלל

השפעות חב"ד מתקבלות בנשמת הכלל. כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי. קניין כל-בכור ע"י ספירת הבינה.

כפי שמוכא במאמר "מתן תורה - מוח הדעת", עמ' 148, כתוב לגבי מעמד הר סיני: "וְיָהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקָל שָׁפָר חֲזָק מְאֹד" (שמות, י"ט, ט"ז) ולמעשה לפי *הזוהר* תופעות טבע אלו הן ביטויים ורמזים למוחין חכמה, בינה ודעת, שדרכם ניתנת התורה.

באיזו ישות מתקבלים המוחין האלה בעם ישראל?

העם רואה את השכינה

כתוב במעמד הר סיני (שמות כ', ט"ו): "וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הָהָר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק." ועוד, כתוב (שמות כ"ד, י"ז): "וּמִרְאָה כְבוֹד יְ-הוָה-נֶאֱכָש אֶכְלֵת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל."

כל העם רואה את כבוד ה', היינו השכינה. יש להבין כיצד יכול כל העם לראות את כבוד ה'.

וּדְמַח"ל ב"דרך ה'" מגדיר את הנשמה כך: "נמצא עוד באדם מציאות נפשי נבדל ועליון מאד, ואין התכלית בביאתו באדם אלא לקשרו בשורשים העליונים שיש לו לקשר בהם להיות מעשיו מולידים תולדותם בכוחות העליונים בכח גדול. ובמציאות הזו (הנשמה) נמשך השפע הנשפע אל האדם מן המקורות העליונים וממנו בנפש שזכרנו וממנה בגוף."

הנשמה של כלל ישראל

משמע מהפסוקים הנ"ל שב"כל-העם" או "בני ישראל" יש מציאות או ישות המסוגלת להרגיש ולראות את כבוד ה', היינו השכינה (מלכות), ועוד לקבל ממנה את ההשפעות של חכמה, בינה ודעת הנמשכות אליה. מציאות זו הנה הנשמה של "כל-העם", היינו הנשמה של כלל ישראל, לפי הגדרת דמח"ל. ועוד, כפי שנראה, נשמת הכלל מסוגלת גם להעביר השפעות למעלה אל השכינה, ע"י עבודת הקטורת של הכהן.

כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי

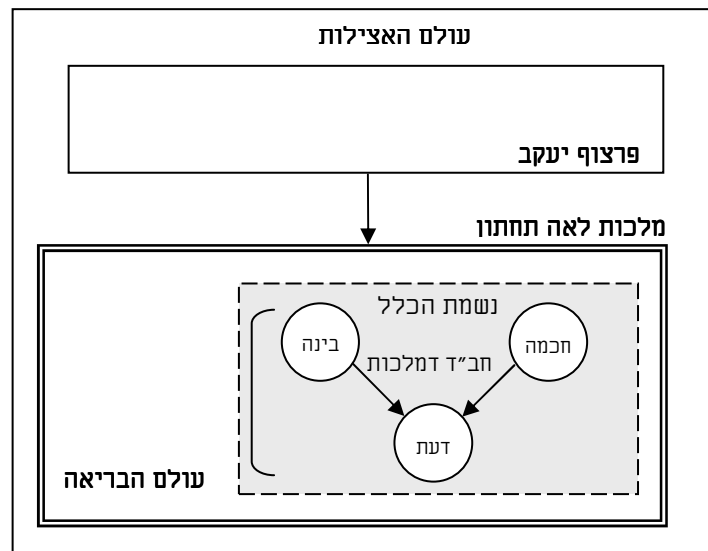
ועוד, כידוע, ספירות חכמה, בינה ודעת מתקבלות בעולם הבריאה ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41) כלומר, כל-העם קיבל אותן בנשמתו בעל כורחו כלפי השמים בגדר של בריאה.

מתגלה כאן סוד פירוש דש"י על הפסוק שמות כ', ב': "כדאי היא ההוצאה [ממצרים] שתהיו משועבדים לי (מכילתא)". על פירוש זה אומר רא"ם שע"י ההוצאה ה' זכה בהם להיות משועבדים לו. ואם תשאל: כמה הוא זכה בהם? תשובתך היא: ה' עשה בהם קניין בהורדת ספירות חב"ד להיקלט בנשמתם בעל כורחם בגדר של בריאה כנ"ל, כאשר ספירות אלו הכניסו בהם הרצון והמחשבה לעשות מצוות ה' היינו שעבודם לו ית'.

קניין כל-בכור ע"י ספירת הבינה

באופן דומה, ה' עשה קניין בכלל הבכורות, כל-בכור, במכת בכורות כפי שכתוב: "כי לי כל-בכור בכני ישראל באדם ובבהמה ביום הכתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי." (במדבר ח', י"ז). אומר דש"י: "כי לי כל-בכור" - שלי היו הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל ועכשיו ואקח את הלויים. פירוש: במכת בכורות ה' הופיע בספירת הבינה שהיא בקו הדין (קו שמאל) כאשר הוא מגן על כל-בכור בין בכורי מצרים בפוסחו על בתי ישראל (בחינת סור מרע). ר' "שער הפסוקים", פרשת בא, שבו כתוב: "ומכת בכורות, מהו"ה דס"ג (בינה). כל-בכור, בהתרשמותם העמוקה ממאורע זה, קנו את מידת הבינה בהידמותם אל ה', בדומה ליצחק אבינו בברכת מאה שערים (עמ' 88) ולבני ישראל בקריעת ים סוף (עמ' 145). הקנייה זאת של מידת הבינה ע"י הקב"ה לנשמתם של כל-בכור בעולם הבריאה בעל כורחם, מקדישה אותם להיות לו ית' קניין הקדש.

האיור הבא מראה כיצד השפעות חב"ד יורדות לעולם הבריאה ומתקבלות בנשמת הכלל. המוחין האלה יורדים עקב זיווג פרצוף יעקב עם מלכות לאה תחתון, ר' איור לה, עמ' 293.



איור יב. חב"ד מתקבלים בנשמת הכלל

סילוק חב"ד בחטא העגל

כתוב ב"אוצרות חיים" בשם הבלח"י (שער רחל ולאה פ"ו, מ"ט ע"ב – תל"ג) שבני ישראל גרמו ע"י חטא העגל לסילוק של ספירות חב"ד מפרצוף ז"א וחזרה של ז"א לו"ק של קטנות בלבד, וזה בהכרח גרם לסילוק של מוחין החב"ד מנשמת כלל ישראל, כי מקורם של אלו הוא בז"א.

עניין זה מתבאר ע"י שינוי בכתוב המילה "לוחות" בין לפני החטא לבין אחריו. לפני החטא כתוב: "בַּעֲלֹתִי הָהָרָה לָקַחְתָּ לִּי לִחוֹת הָאֲבָנִים לִּחוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת יְ-ה-וָה-נְ-ה עִמָּכֶם וְאֲשַׁבְּכֶם אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה לָחֶם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי" (דברים ט', י"א) ואחריו כתוב: "וַיְהִי מִקֵּץ אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְ-ה-וָה-נְ-ה אֵלַי אֶת-שְׁנֵי לִחוֹת הָאֲבָנִים לִחוֹת הַבְּרִית" (דברים ט', י"א). חיסרון ה"ו" במילה "לחת" אחרי החטא משמע שנאבד אז המוחין מז"א (ר' שם ליתר פירוט).

כתוצאה מכך, עם ישראל היה בלי המוחין האלו עד שנחנך המשכן. ביום השמיני של המילואים שב כבוד ה' על כל העם וחזרו המוחין אל נשמתו, הפעם ביציבות יתרה.

ה

מלא אותם חכמת לב – תיקון חטא העגל

פרשת ויקהל¹

התיקון לחטא העגל הוא בהשגת החיבור והאיחוד הנכון בין מחשבה ומעשה, כפי שהשיגו בצלאל וחבריו בעשיית מלאכת בניית המשכן בהתכוונם לשם שמים. מלאכת בניית המשכן מעוררת הגדלת ספירות (המוחין) חב"ד בעולם האצילות.

"מלא אתם חכמת-לב לעשות כל-מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלית ובארגון בתולעת השני ובשש וארג עשי כל-מלאכה וחשבי מחשבת" (שמות ל"ה, ל"ה).

מה המיוחד במומחיות בצלאל

יש לשאול: מהו החידוש במומחיות בצלאל בכל מיני מלאכות, הלא ידוע שהאדם מסוגל לדברים האלה. תוכל קין כבר יצר כלים ממתכת דורות ספורים אחרי בריאת העולם, וכן מובא שמעשה העגל – "ויצר אותו בחרט" – היה מעשה אמנות גדולה.

את השאלה הזאת מתרץ הרמב"ן: החידוש הוא בזה שבצלאל לא למד באופן פורמלי את המלאכות האלו אצל מומחה, אלא קיבל את הידע ישירות מאת ה'. יש להבין את דברי הרמב"ן לעומק.

פיצול באדם

נראה כי המצב קודם בצלאל היה שלמרות שהאדם היה מחונן בכוח היצירה ומסוגל לעשות הכול, היה חיסרון במלאכות האלו בכך שלא עשו אותן לשם שמים, אלא בדרך כלל להפך. קודם בצלאל היה כעין פיצול באדם היוצר: מצד אחד הוא עובד את ה' בתפילה, במצוות ובלימוד תורה, אבל כאשר הוא עוסק במלאכה יצירתית אין לו כוונות מקודשות. למרות שהוא מפעיל כוח יצירה שניתן לו מאת ה' הוא אינו מתכוון לתוצאה מקודשת. לעתים כוונתו היא לשם ניצול החפץ הנוצר, כמו אצל תובל קין, או לשם יופי ואמנות, כמו אצל יפת.

הפיצול הפסול הזה הומחש היטב בחטא העגל, כאשר ניצלו את כוח היצירה לשם עבודה זרה.

¹ תשנ"ג

בצלאל חידש מלאכה לשם שמים

יש לומר שהחידוש כאן איננו בעצם כוח היצירה, אלא בתודעה שניתן להפעיל את כוח היצירה לשם שמים. בצלאל היה הראשון שידע לכוון לשם שמים כאשר תכנן וביצע את המלאכה. נראה שזהו הפירוש של "חכמת לב": חכם במלאכה, שיודע לכוון בה את לבו לשמים.

נראה שזאת גם כוונת דרמב"ף: בצלאל לא למד אצל מומחה, כי אילו היה עושה כן, היו הכוונות שלו מקולקלות כמו אצל המורה. אלא, הוא למד ישירות מאת ה' ולכן ידע לכוון לבו למורה שבשמים.

כתוב (ל"ה, ל"ד) "להורות נתן בלב" – בצלאל ידע גם ללמד אחרים כיצד לכוון לבם במלאכה לשם שמים.

להתכוון לשם שמים בכל מלאכה יצירתית

שפת אמת אומר כי מלאכות המשכן הן השורש לכל מלאכה יצירתית, ובגין זה הן למעשה המלאכות האסורות בשבת – בה יש לשבות מיצירה. לפי הנ"ל, יש ללמוד ממלאכת המשכן את ההשקפה הרצויה לגבי כל מלאכה יצירתית בה האדם עוסק – שהיא תהיה גם לשם שמים. כשהוא עוסק במלאכה, האדם צריך לזכור תמיד שכוח היצירה שלו בא מאת ה' והוא אמור להשתמש בו ע"מ לקדש את העולם ולקשור אותו לעולם למעלה. העיקרון הזה נכון אפילו במלאכות פשוטות ויומיומיות.

החיבור הנכון בין מחשבה לבין מעשה – התיקון לחטא העגל

אנו למדים מהקטע לעיל שהתיקון לחטא העגל הוא בהשגת החיבור והאיחוד הנכון בין מחשבה לבין מעשה מצווה, כפי שהשיגו בצלאל וחבריו בעשיית מלאכת בניית המשכן בכוונתם לשם שמים.

כדי להמשיך ולהעמיק במסקנה זו, נפרש את כל הקטע מפרק ל"ה, ד' עד לפרק ל"ו, ז' ע"פ עקרונות תורת הסוד שנלמד בחלק ד'.

הקטע מורכב מהשלבים הבאים:

א. התרמת בני ישראל עבור כל צרכי המשכן, כפי שסוכם בפסוק: "וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְ-ה-וָה לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל-עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ" (שמות ל"ה, כ"א).

ב. הכנת צוות בוני המשכן, ובראשם בצלאל, המחוננים מאת ה' בחכמה, תבונה ודעת (שמות ל"ה, ל"א-ל"א) בכדי לעשות את מלאכת המחשבת הנדרשת לבניית המשכן, כפי שסוכם בפסוק: "וַעֲשֵׂה בְּצִלָּל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְ-ה-וָה

חֲכָמָה וְתְבוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשֹׂת אֶת-כָּל-מְלָאכָת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צָוָה י-ה-ו-ה" (שמות ל"ו, א').

ג. לקיחת התרומה שתרמו בני ישראל ע"י צוות בצלאל ע"מ לעשות את העבודה, כפי שכתוב: "וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר" (שמות ל"ו, ג').

ד. עצירת ההתרומה לפי בקשת צוות בצלאל, כפי שכתוב: "וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה אֲשֶׁר-צָוָה י-ה-ו-ה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא" (שמות ל"ו, ה'-ו').

הגדלת המוחין של ז"א

כעת נביט בתהליך הזה במונחים של הגדלת הספירות של ז"א, כפי שמובא בקטע "הגדלת הספירות של ז"א בשלישים", עמ' 326, ובאיור מו, עמ' 328. הנה, כידוע חטא העגל גרם לנסיגת המוחין חב"ד מז"א, כך שנשארו שם רק ו' הספירות דאצילות מספירת החסד עד לספירת היסוד. כעת נדרש תיקון שישחזר את המוחין לתוך ז"א, כלומר, פעולה של הגדלת הספירות בז"א. נראה שפעולה זו בעולם האצילות תתעורר ותיעשה ע"י התהליך בניית המשכן המפורט לעיל המתרחש למטה. כדי להבין זאת, נזכיר בקיצור את תהליך הגדלת הספירות של ז"א בשלישים, כפי שמצויר באיור מו הנזכר. מוח החכמה היורד מנצח אבא ואמא (כיתוב 1) מתחבר עם שני שלישים העליונים של ספירת החסד דו"ק (כיתוב 2), וכתוצאה נוצרת ספירת החכמה דגדלות (כיתוב 3).

כדי לראות את ההקבלה, נתרגם את השלבים בבניית המשכן למונחים של תורת הסוד.

א. ההתרומה למשכן הרי היא מעשה של חסד. זהו חסד של ו"ק, כי זהו מצבם של בני ישראל באותו עת לאחר חטא העגל. ועוד, הוא מעשה מצווה מאת הקב"ה (איור מו, כיתוב 2).

ב. ה' חונן בנשמות של בצלאל וחבריו את המוחין של חב"ד בכוונה ובתנאי שמוחין אלו יפעלו אך ורק בקשר למלאכת עבודת הקודש שאותה ציווה ה'. מכך שבפסוק מופיעה צורת היחיד "עשה" ולא מופיעה צורת הרבים "עשו", נלמד שהצוות של בצלאל התלכדו ועבדו כיחידה אחת המחוננת בתכונות אלו, כמוסד של חב"ד (שם, כיתוב 1).

ג. לפי המונחים שהגדרנו כעת בסעיפים א' וב', לקיחת תרומת בני ישראל ע"י צוות בצלאל משמשת כחיבור הרצוי של חסד דו"ק עם מוח החכמה, שתוצאתה היא חכמה דגדלות, שהיא חיבור מעולה בין מחשבה למעשה המצווה (שם, כיתוב 3).

ד. עצירת התרמה זו הרי היא מעשה מצווה של גבורה, בעקבות מחשבה של מוח הבינה אצל צוות בצלאל. העצירה היא גבורה של ו"ק לפי מצבם של אז. הרי יש כאן גם כן חיבור של שליש עליון של מוחין של בינה (שם, כיתוב 10) עם שני שלישים עליונים של גבורה דו"ק (שם, כיתוב 11), שתוצאתו היא בינה דגדלות (שם, כיתוב 12). כמו כן יוצר כאן מוח הדעת דגדלות כפי שמופיע באיור מז, עמ' 329.

נוכחות המוחין המוגדלים של חב"ד אצל צוות בצלאל מוציאה מכלל אפשרות חזרה על חטא העגל על ידם. החיבור ההדוק בין המחשבה לבין המעשה המצווה מונע ביצוע מעשה שאינו מצווה כגון עשיית העגל. כלומר, עצם התיקון למעשה העגל הוא בניתוב והקישור התמידיים של המוחין למעשים המצווים ע"י הקב"ה, ובכך מניעת מצבים שהמוחין יתחברו למעשים אסורים כפי שהיה במעשה העגל שנעשה בזריזות במוח החכמה.

תהליך זה של בניית המשכן ע"י השיתוף בין בני ישראל בעלי החסד ובין צוות בצלאל, מוסד של חב"ד, בעולם למטה, מעורר ומפעיל תהליך מקביל בעולם האצילות של הגדלת המוחין חב"ד שם. הגדלת המוחין בעולם האצילות הוא התיקון הנדרש של חטא העגל. וכאשר ספירת המלכות – השכינה – תשרה במשכן בחנוכתו, אזי ירדו המוחין דגדלות האלה, ביחד עם הרגליים התומכות ספירות החסד והגבורה, על כלל ישראל, כפי שיתואר להלן במאמר "כבוד ה' נראה אל כל העם", עמ' 156. וזהו מה שכתוב בפסוק "וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כֹּנֶנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כֹּנֶנָהוּ" (תהילים, צ', י"ז) אשר דש"י מפרשו, שמשו בירכן לישראל והתפלל שתשרה השכינה במעשי ידיהם במלאכת המשכן.

פרק ג קשר של נישואין

בהיראות כבוד ה' אל כל העם במעמד המילואים במשכן, נוצר קשר וזיווג חדש, הידוע כ"נישואין", בין ישראל לבין הקב"ה, שבו נשמת כלל ישראל נקשרה למלכות בקשר אחד ויחיד, כאשר האלמנט של ה"יחיד" הוא החשוב והמכריע. קשר יחיד פירושו שלא ניתן להיקשר למלכות בשום דרך אחרת, ובפרט, כל פרט בישראל אינו יכול להיקשר להקב"ה אלא דרך נשמת הכלל, ע"י קשר זה.

קשר זה של נישואין הוא קשר עם שלושת הראשונים, חב"ד, שבנשמת כלל ישראל בלבד, כאשר בהמשך, הקשר יעמיק וישתלשל לכלול רוח ונפש הכלל.

מאמר א' מדבר על יצירת הקשר של נישואין במעמד המילואים במשכן. מאמר ב' מוכיח שפרט בישראל אינו יכול להיקשר לה' אלא דרך הכלל. מאמר ג' מראה מה קורה כאשר מנסים להיקשר שלא בדרך הכלל כמצווה.

א

כבוד ה' נראה אל כל העם – תיקון חטא אדם הראשון

פרשת שמיני¹

עבודת הקרבנות במשכן בימי המילואים וברכותיהם של אהרן ומשה רבנו, גורמות לשחזור הזיווג של פרצוף יעקב עם פרצוף לאה תחתון לאחר ביטולו בחטא העגל, להשראת השכינה על כל העם והחזרת המוחין לנשמתו. מוקם קשר של נישואין בין עם ישראל לבין הקב"ה.

¹ תשנ"ג

"וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲלֵ מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת-הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד-י-ה-נ-ה אֶל-כָּל-הָעָם. וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי י-ה-נ-ה וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הָעֵלֶה וְאֶת-הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם" (ויקרא ט', כ"ג-כ"ד).

השראת השכינה נעשתה קבועה

ציווי המילואים מובא בפרשת תצווה (שמות כ"ט, א') ואילו ביצועו מובא בפרשת צו (ויקרא ח', א'). ביום השמיני למילואים (פרשת שמיני) משה ואהרן מביאים את קרבנותיהם הראשונים. קרבנות אלה דומים לאלו של יום הכיפורים. לבסוף, משה ואהרן מברכים את העם, ואז נראה כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט', כ"ג).

אירוע זה, השראת השכינה על כל העם, הוא הישג גדול, ויש להעמיק בהבנתו. עד אז, השכינה שרתה על משה רבנו עצמו, ועל כלל ישראל בקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני – למשך זמן מוגבל. כאן מדובר על השראה קבועה שנמשכת כל עוד הכהנים עובדים במשכן.

ויש לשאול, מה נשתנה בכדי לאפשר זאת.

מילוי יד – תיקון לחטא הקדמון

"וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יָמֵי מִלְאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת-יִדְכֶם" (ויקרא ח', ל"ג). צדוד המזרז מסביר את מובנו של המושג "מילוי יד" שנאמר ביחס לכהנים. הוא משווה את שבעת ימי המילואים לשבעת ימי בראשית, אשר מתמוטטים בחטא אדם הראשון. שבעת ימי המילואים נועדו לחזק שוב את העולם. וזהו: "עַד יוֹם מְלֹאת יָמֵי מִלְאֵיכֶם", שמרמז כי ימים אלה באו למלא את ה"גומה" שהשאיר אדם ובניו בעולם מצד החטא. "כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת-יִדְכֶם" – לכפר עוון.

הכהונה מקשרת בין נשמת הכלל לבין ה'

נראה להסביר את דברי צדוד המזרז כך: האדם נברא להיות גשר בין ה' לבין עולמו. הגשר הוא הנשמה של האדם, כפי שמוסבר ע"י דמח"ל ב"דרך ה'". אלא שחטא אדם הראשון אשר הפר ברית בהתנתקו מהשפעת ספירת היסוד (ר') "מִפְּרִיד אֲלוֹף לֹא יֵרָא מְאוֹרוֹת", עמ' 61) הוכיח שלא ניתן לסמוך על נשמתו של אדם פרטי מסוים – מושלם ככל שיהיה – להיות גשר, כי אין צדיק שלא יחטא. מילוי יד הכהנים מקנה להם את היכולת לקשר בין "נשמת הכלל" של עם ישראל לבין ה' כדי שיקבלו את השפעת כל הספירות ובזה לתקן את חטא האדם הראשון (ר' איור יג, עמ' 161). כך עם ישראל כולו נעשה "איש גדול" בעל נשמה, אדם עמיד שלא יחטא בהיותו בלתי תלוי בפרט זה או אחר. הרי גם חטאם של נדב ואביהוא לא פגע בכלל הכהונה. באמצעות "האיש הגדול" הזה, ה' יכול לשוב ולהתחבר לעולם כולו. לסיכום: לאחר ימי המילואים נראה כבוד ה' אל כל העם על ידי הכהנים, ונשמת העם מתחברת לה'.

שמחה וחדווה הכלל

"וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְ-ה-וָה וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיֵּרְנוּ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם" (ויקרא ט', כ"ד). זהו הרגע שבו השכינה נראית אל "האיש הגדול", כלל ישראל, בחיבה יתרה, כאש האוכלת. שואל שפת אמת: מהי משמעות תגובת העם – "וירנו"? (שהוא לשון הרמת קול, לפי אבן עזרא). אומר שפת אמת שמתוך שמחה וחדווה הם שרו את שירת הים – אותה השירה שפתחו בה כשהשכינה שרתה עליהם בקריעת ים סוף. אומר הזוהר שהחדווה שחוו בקריעת ים סוף חֲזָרָה אליהם כעת. לפי דברינו, הכלל הוא זה שחוה את אותה שמחה של גילוי שכינה. הפרט יכול לחוות אותה במידה שהוא בטל לכלל.

שמחת השכינה וכנסת ישראל משתקפת בשמחת חתן וכלה

לפי האמור, אנו מצפים שהשמחה והחדווה יחזרו בשוב השכינה לציון כשייבנה בית המקדש ויש לזה רמז בברכת החתנים – שבע הברכות. הברכה "שש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה. ברוך אתה ה' משמח ציון בכניה" מתייחסת בדיוק לעניין הזה. "ציון" היינו השכינה, שבשובה לירושלים הבנויה תשמח את קיבוץ בניה שם – כלל ישראל – כשהיא שורה עליהם. הרי זו שמחת חתן וכלה של השכינה וכנסת ישראל.

ברכה זו הוקדמה בשבע הברכות לפני ברכות חתן וכלה הפרטיות, להראות שהשמחה של הזוג הפרטי נובעת ונשאבת משמחת השכינה וכלל ישראל כנ"ל. כי מצוות פרו ורבו, שאותה מתירות הברכות האלו, היא לא לצורכו של הזוג בלבד, אלא לצורך כלל ישראל, שהזוג מתבטל אליו. לכן נקבע שלא החתן הפרטי החייב בהן יברך אותן, אלא הכלל, כלומר מניין של גברים יברך אותן. ובכך מתברר שהשמחה של חתן וכלה היא השתקפות של שמחת השכינה וכנסת ישראל.

היקש לשמחת אברהם – הקניית מידת חסד לכלל ישראל

אנו רואים בלשון הפסוק "וירנו ויפלו על פניהם" היקש והקבלה לשמחת אברהם כשנתבשר על לידת יצחק: "וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פְּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הִלָּכָן מָאָה-שָׁנָה יוֹלֵד וְאֵם-שָׁרָה הִבֵּת-תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד?" (בראשית י"ז, י"ז). מתרגם אונקלוס "ויצחק", היינו שמח. ר' דברינו בנושא זה במאמר "שמחת יום טוב – חסד לאברהם", עמ' 78. נראה לומר שכשם ששמחת אברהם נבעה בסופו של דבר מהכרתו בייעודו בבריאה כבעל חסד עליון – כך כלל ישראל שמח ללמוד על ייעודו כבעל חסד ממעשה שכינה זה. זאת מפני שאכילת האש על המזבח ציינה להם שנשלחו על חטא העגל, כפי שמביא דש"י במקום, וזהו חסד גדול עבורם ביישוב הספק בלבם באם יהיה להם המשך. כמוכן ששמחו על עצם הסליחה, אך מעבר לכך, כמו אצל אברהם, הם הבינו כעת שתפקידם לגמול חסד עליון לאחרים.

ספירת הגבורה נחוצה להישארות השכינה

מעירים שפתי חכמים שהברכה הנזכרת בפרק ט', פסוק כ"ג הנ"ל, שבעקבותיה שרתה השכינה, איננה ברכת הכהנים, שהרי כבר בירכה אהרן. ויש לשאול, מה היה בברכה זו שבירכו משה ואהרן בכדי להביא לידי השראת השכינה, ולא הספיקו לכך מעשי הקרבנות של אהרן וברכתו לבד. עונה אור החיים במונחים של הספירות: "טובים השניים לצד הסכמת שתי מדרגות הרמוזים בשתי בחינות האחים כהונה ולוויה שהם חסד וגבורה." אור החיים מציב כאן עיקרון גדול לגבי השראת השכינה. הוא אומר שלא די בספירת החסד של אהרן בכדי להביא להשראת השכינה, אלא שצריך לצרף אליה את ספירת הגבורה של משה רבנו מצד שהוא לוי.

חטא העגל הוכיח שספירת הגבורה נחוצה להישארות השכינה. אכן, היעדרה של הגבורה גרם למשבר חטא העגל ולסילוק השכינה, כפי שהתבטא משה רבנו: "וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֵלּוֹשׁ קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שִׁמְעִי" (שמות ל"ב, י"ח). מפרש המלבי"ם שהיה חסר קול גבורה של מתקנאים על מעשה העגל. פירוש זה מצביע על חיסרון גדול באיחוד של העם שנתאחד זה עתה בסיני, והוא ספירת הגבורה, שהשפעתה הייתה מניעה את הנפשות של כל אחד ואחד להתנגד למעשה זה של עבודה זרה – מבלי להזדקק לשופטים ושוטרים. ואכן, מחטא העגל נלמד הלקח והצורך למסד כלל מתוך העם שתפקידו לקלוט את ספירת הגבורה מה' ולחזור ולהשפיע אותה אל פרטי העם. נבחרו לכך כלל הלוויים, בזכות שנמנעו מלהשתתף במעשה העגל. בפרשה זו כלל הלוויים מיוצג ע"י משה רבנו כאמור, ובהמשך, כלל זה יופרד מהעם ויוכנס לתפקיד, כפי שמתואר במאמר "יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה", עמ' 182.

קשר הנישואין בין נשמת העם לבין הקב"ה

מנקודת מבט תורת הסוד, עבודת הקרבנות של המילואים גרמה לפרצוף יעקב להזדווג עם פרצוף לאה תחתון, כמתואר להלן באיור יג. כתוצאה מכך ירד שפע לעולם הבריאה ושוחזרו שלושת הראשונים, חב"ד, בנשמת כלל ישראל, כפי שהוכח מהקש בין פסוקנו: "וַיֵּרָא כְבוֹד-יְ-הוָה אֶל-פֶּל-הָעָם" לפסוק מקביל במעמד הר סיני (שמות כ"ד, י"ז): "וּמֵרָא כְבוֹד יְ-הוָה כְּאֵשׁ אֲכָלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" – מה שם קבלת המוחין לנשמת הכלל (ר' "המוחין מתקבלים בנשמת הכלל", עמ' 149) אף כאן החזרת המוחין לנשמת הכלל.

חסד וגבורה כרגליים

ועוד, ברכותיהם של אהרן הכהן ומשה הלוי השפיעו על העם את ספירות החסד והגבורה כאמור, וספירות אלו נעשו כרגליים לתוך רוח הכלל, לתת יציבות לשלושת הראשונים, אף זה מתואר להלן באיור יג (ר' "סדר התהוות הספירות", עמ' 63).

יציבות זו נובעת מהקשר הנוצר בין המחשבה לבין המעשה המצווה. כפי שהוסבר במאמר "מלא אותם חכמת לב – תיקון חטא העגל", עמ' 152, עיקר תיקון חטא העגל היה לקשור ולעגן את המחשבה שבנשמה למעשים המצווים שברוח, והרי השפעת הרגליים התומכות ספירות החסד והגבורה ע"י אהרן ומשה מספקת את הקשר הזה הנחוץ כל כך לשמור את ישראל מלחטוא שוב. בעניין זה בהמשך, אהרן יוחלף במוסד הכהנים ומשה יוחלף במוסד הלויים.

נראה שכאן נשמת אהרן מלבישה את פרצוף אבא, כמו שעושה נשמת אברהם אבינו, וע"י ברכתו היא מורידה חסד מאבא לכלל ישראל. כמו כן, נשמת משה מלבישה את פרצוף אמא, כמו שעושה נשמת יצחק אבינו, וע"י ברכתו היא מורידה גבורה מאמא לכלל ישראל.

דבר זה דומה לאופן שבו ספירות נצח והוד נוצרות כדי לתת יציבות לשלישייה השנייה, חג"ת (ר' "משה רבנו וספירת הנצח", עמ' 211, ואיור כא, עמ' 212).

קשר אחד ויחיד

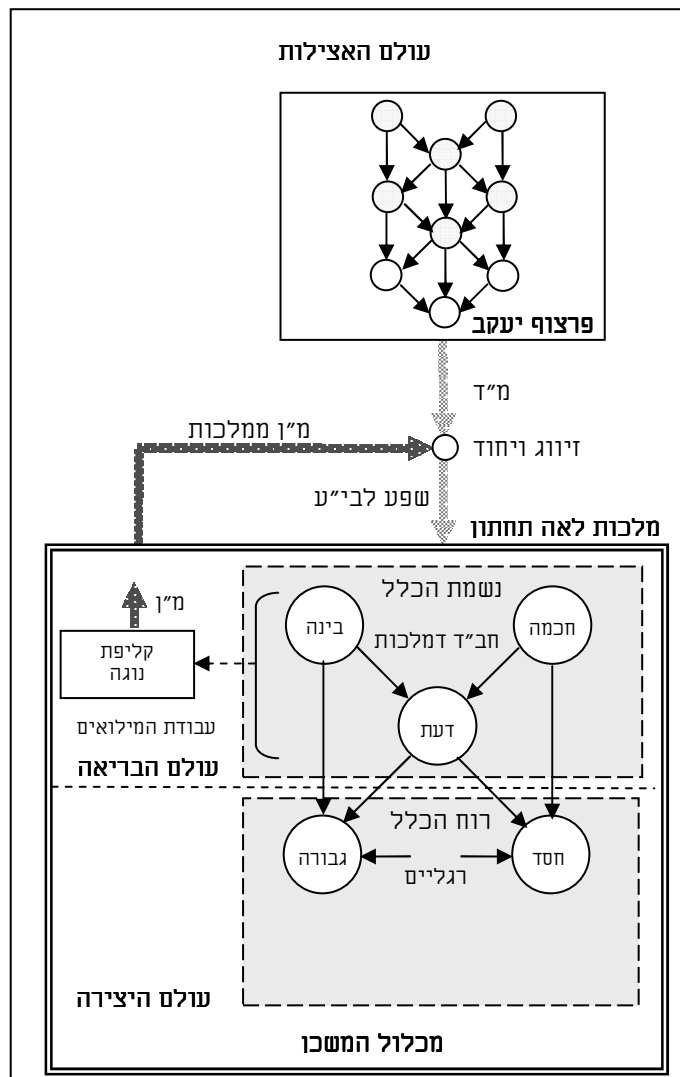
דע שבכך מצבו של כלל ישראל השתפר והתחזק לעומת מצבו הקודם שהיה בהר סיני לפני חטא העגל, ויש בו כעת הכוח להימנע מחזרה על חטא העגל. הסיבה היא שלפי הזיווג החדש, הידוע כ"נישואין" בין ישראל לבין הקב"ה, נשמת כלל ישראל קשורה למלכות בקשר אחד ויחיד כאשר אלמנט של "יחיד" מתוסף כעת, והוא החשוב והמכריע. קשר יחיד פירושו שלא ניתן להיקשר למלכות בשום דרך אחרת, ובפרט, כל פרט בישראל אינו יכול להיקשר להקב"ה אלא דרך נשמת הכלל, ע"י קשר זה.

המאמר "כי הדם הוא בנפש יכפר – הפרט מתכפר מתוך הכלל", עמ' 162, מוכיח שפרט בישראל אינו יכול להיקשר לה' אלא דרך הכלל.

המאמר "נדב ואביהוא רצו בקרבה יתרה להקב"ה", עמ' 167, מראה מה קורה כאשר מנסים להיקשר שלא בדרך הכלל כמצווה.

קשר הנישואין שנוצר במעמד המילואים הוא קשר עם שלושת הראשונים, חב"ד בלבד, כלומר, הוא קשר בין הקב"ה לבין נשמת הכלל דווקא (כאשר תוספת חסד וגבורה באה לצורך יציבות כאמור). בהמשך, הקשר יעמיק וישתלשל לכלול רוח ונפש הכלל.

התרשים הבא מראה כיצד עבודת הקרבנות של המילואים גרמה לפרצוף יעקב להזדווג עם פרצוף לאה תחתון, והוא מראה שספירות החסד והגבורה נוצרו כדי לייצב את השלישייה חב"ד שמעליהם. התרשים מראה כיצד ספירות חסד וגבורה מתפצלות מספירת הדעת ומקבלות מספירות חכמה ובינה. השווה לאיור לו, עמ' 298.



איור יג. עבודת המילואים גורמת לקשר של נישואין

ב

כי הדם הוא בנפש יכפר – הפרט מתכפר מתוך הכלל

פרשת צו¹

קשר הנישואין פועל גם כלפי מעלה ע"י הקרבת הקרבנות: בהקרבת קרבן יחיד, נפש היחיד נקשרת ומשפיעה על ה' דרך נשמת הכלל ע"י הכהנים והלוויים העובדים במשכן, וכפי שמיוצג ע"י המנורה הטהורה.

איסור אכילת דם בכרת

איסור אכילת דם, והענישה על איסור זה בעונש כרת, כתובים בספר ויקרא: "וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה. כָּל-נֶפֶשׁ אֲשֶׁר-תֹאכַל כָּל-דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיָּה". (ויקרא ז', כ"ו-כ"ז).

הרמב"ם פוסק: אין חייבים כרת אלא על אכילת דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה.

כלומר, חייבים כרת על הדם שהנפש יוצאת בו, ואין חייבים כרת על דם האיברים או על דם התמצית.

טעם האיסור

הרמב"ן לומד את טעמי איסור אכילת דם מהפסוק: "כִּי-נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְּנִיו לָכֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל-נִפְשֹׁתֵיכֶם כִּי-הָדָם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר" (ויקרא י"ז, י"א).

נגזרים מכך הטעמים הבאים:

- הדם הוא "חלק ה'": כשם שמקטירים את החֶלֶב, כן זורקים את הדם על המזבח, לפיכך אסרה תורה החלב והדם. כמו כן נאסר דם החיה, בכדי שלא נחליף בין דם לדם.
- הדם הוא "נפש", והקב"ה לא התיר לאכול את הנפש אלא רק את גוף הבהמה.

¹ נאמר בסיום מסכת כריתות, תשס"ה

- הדם הוא הנפש הבהמית, ואין ראוי לנו שנערב טבעה בטבענו. כי הדבר הנאכל ישוב בבשר בגוף האוכל ויוליד לנו טבע כיוצא בו.

אולם, יש לשאול מספר שאלות:

א. האדם העובר באיסור אכילת דם מתואר בתורה תמיד כ"נפש", לדוגמה, "כל-נפש אֲשֶׁר-תֹאכַל" (ויקרא ז', כ"ז); ואילו במאכלות אסורות הכתובות בפרשת שמיני לא מוזכר "נפש" אלא רק "אך את זה לא תאכלו".

ב. יש להבין את הביטוי בפסוק הנ"ל: "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה." "ונכרתה", משמעו שהנפש נכרתת מאליה ולא מחמת עונש. ועוד, מהו העניין שהנפש נכרתה "מעמיה"?

ג. סופו של הפסוק (ויקרא י"ז, י"א) הנ"ל: "כִּי-הָדָם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יִכָּפֵר" מיותר לכאורה, אחרי שמוסבר שהדם מכפר בנתינתו על המזבח. עוד יש להבין כיצד הקטע הזה, אשר לכאורה אמור לתת טעם והסבר (מפני שהוא מתחיל במילת "כי"), אכן מסביר את מה שקדם לו בפסוק.

ד. **מנחת חינוך** שואל: הדין הוא שחייבים כרת באכילת דם בשיעור **כזית** – כמו שמובא בגמרא במסכת כריתות דף כ"ב: האוכל לב הבהמה, אם יש בדמו כזית – חייב. אומר **מנחת חינוך**: צריך אני להתלמד (קשה לי) בדין זה כיוון דדם הוא משקה והוא אחד משבעה משקים שמכשירים למקבלים (לקבלת) טומאה ששיעורן **בדביעית**, ומניין שזה (=טומאה) ברביעית וזה (=דם) בכזית? **מנחת חינוך** נשאר בצריך עיון.

כל נפש אשר תאכל

ראשית נתרץ את שאלות (א) ו-(ד).

מאחר שהפסוק נוקט בלשון אכילה, "כל נפש אשר תאכל", אם כן שייך בדם שיעור כזית כמו באיסורי אכילה אחרים. אמנם, השאלה היא מדוע הפסוק מכנה את אכילת הדם "אכילה" ולא "שתיה".

העובדה שדם הוא משקה נלמדת מהפסוק "וְדָם-חֲלָלִים יִשְׁתֶּה" (במדבר כ"ג, כ"ד). אולם נראה שיש להבדיל בין "דם חללים" אשר נוצר ע"י מיתה בגסטרא (כשחותכים את הגוף לחצאים) או בהתזת הראש, כך שכל הדם יוצאת בבת אחת, לבין מיתה בזביחה או בנחירה, שבהן הדם יוצא בקילוח, באופן שבו דם הנפש יוצא בנפרד מהדמים האחרים ואפשר לזהות ולבודד אותו. "דם חללים" נקרא משקה, והוא מסוגל להכשיר זרעים לקבל טומאה, ואילו "דם הנפש" שיוצא בשחיטה או בנחירה אינו משקה, ואצלו **שייכת אכילה**. הא כיצד?

כתוב באיסור אכילת דם "כל נפש אשר תאכל". מדוע מתייחס הפסוק לנפש דווקא (שאלה א' הנ"ל)? לומר שאיסור דם שייך באדם שאוכל דם לצורך נפשו. כפי שיוסבר להלן, הפסוק בויקרא י"ז, י"א מדבר באדם שאומר לעצמו כך: הרי דם הנפש מסוגל לכפר על נפשי בזריקתו על המזבח, כלומר, באכילת מזבח, הרי כל שכן שהדם הזה עשוי להועיל לנפשי כשאני אוכל אותו בעצמי. על פי מחשבה זו, ראוי לכנות את פעולת צריכת הדם בשם אכילה, כי האדם הזה מחשיב דם לעיקר תזונתו של נפשו, כלומר, לכפרתו ולתיקונו, דברים שהיא זקוקה להם בעיקר. לעומת זאת, אילו האדם היה אוכל דם מתוך צימאון הגוף, הרי זה היה נקרא שחייה, כי דם איננו עיקר התזונה לגוף האדם. מכאן ההבדל בין איסור אכילת דם לבין המאכלות האסורות שבפרשת שמייני: המאכלות האסורות נחשבות תזונה לגוף בלבד, ולכן לא שייך בהן הביטוי "נפש".

לסיכום התירוץ, יש להבדיל בין דם חללים, שהוא משקה ושייך בו שיעור רביעית, לבין דם הנפש, שהוא עיקר התזונה לנפש (ע"פ מחשבת האדם האוכל) ועל כן שייכת בו אכילה וממילא שיעורו כזית. עד כאן תירוץ השאלות (א) ו-(ד).

כי הדם הוא בנפש יכפר

ניגש כעת לשאלה ג'. המפתח לפתרון שאלה זו הוא בפירוש של *אוד החיים* לפסוק "וְיָקָרֵב אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לִי-הֵן-הֵן מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבְּקָר וּמִן-הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת-קָרְבָנְכֶם" (ויקרא א', ב').

מיקומה של המילה "מכם" בקטע "אדם כי יקריב מכם קרבן" טעון ביאור. לכאורה היה צריך לכתוב: "אדם מכם, כי יקריב קרבן". אומר *אוד החיים*: אדם כי יקריב הקרבה לשכינה, אין זה אלא "מכם", פירוש, מצד ישראל, כי באמצעותה היא ההשגה. עכ"ל. *אוד החיים* מציג בדבריו יסוד גדול: לא שייכת השגת השכינה ע"י אדם פרטי אלא רק באמצעות הכלל, כי רק הכלל, כנסת ישראל, יכול ומסוגל להתקרב לשכינה דרך המקדש. אכן, בספר שמות מתוארות ההכנה, ההקמה וההפעלה של המשכן – במונחים של הכלל. קרבנות התמיד הם לצורך כפרת הכלל על חטא העגל. רק בתחילת ספר ויקרא מצויים על קרבנות יחיד לכפרת הנפש הבודדת. מסביר *אוד החיים*: לא נפתח כאן נתיב חדש אל הקב"ה עבור הפרט, אלא מתגלה גישה לשכינה דרך נתיב הכלל המיוסד כבר. כאשר אדם פרטי מתכפר בקרבן היחיד שלו, הכפרה נעשית דרך הכלל ובזכות הכלל. ע"י זריקת דם קרבנו על מזבח הכלל, מתבטלת נפש האדם אל נפש הכלל ומתכפרת דרכה. נראה גם שזאת הסיבה שתפילותינו סדורות בלשון רבים ומתקבלות יותר במניין. וכמו כן, זאת הסיבה שהפרט מתכפר בתוך הכלל ביום הכיפורים.

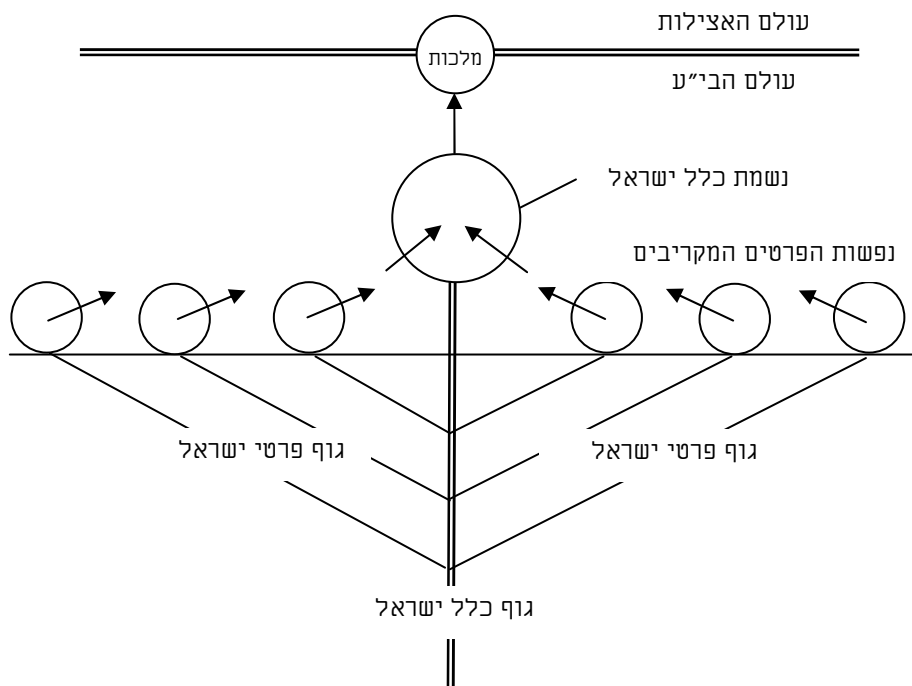
לפי הסבר זה מתגלה מובנו של הקטע "כִּי-הֵדָם הוּא בְּנֶפֶשׁ יִכָּפֹר" (ויקרא י"ז, י"א). ה"נפש" הנזכרת בקטע זה הרי היא נפש הכלל. אומר הקב"ה ברישא: "וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם

על-הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם" – ומדוע על המזבח דווקא? "כִּי-הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יְכַפֵּר", כי רק כשהדם ניתן במזבח נפש הכלל, הרי שנפש בודדת יכולה להתכפר. עד כאן תירון שאלה ג'.

המנורה הטהורה מייצגת את הקרבת קרבן היחיד

חידוש זה של *אור החיים* מבוסס על האחדות הטהורה של העם שמיוצגת במנורה הטהורה, כפי שמתואר במאמר "ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל", עמ' 129, כי מדובר כאן על איחוד נפשות הפרט עם נפש הכלל וההשפעות ביניהן – ר' איור ח, עמ' 134. אולם בעניין הקרבת קרבן יחיד, כיוון ההשפעה הוא הפוך מכיוון הספירות, כך: נפש הפרט ← נפש הכלל ← השכינה. הכהנים העובדים במזבח מקריבים את הקרבן אל ה' בעד היחיד. תפילה בציבור, הנגזרת מעבודת הקרבנות, פעולת באותו אופן.

התרשים הבא מראה את התהליך.



איור יד. הקרבת קרבנות יחיד דרך נפש הכלל

מכאן ניתן לדייק אל מי מכוון הציווי בפסוק בויקרא י"ז, י"א. בסיפא, "כִּי-הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יְכַפֵּר", בא הכתוב להדגיש שכפרה היא אך ורק ע"י זריקת הדם בנפש הכלל –

להוציא ולשלוף אפשרות לכפרה באכילת הדם ע"י המתכפר. זהו עיקר האיסור של אכילת דם כנ"ל.

ונכרתה הנפש ההיא מעמיה

ניגש כעת לשאלה ב'. הבנתנו את איסור אכילת דם פותחת אפשרות להבין לעומק את עונש הכרת. לפי דברינו, עיקר העברה של אוכל הדם היא בהימנעו מזריקת הדם על המזבח ובכך שהמיר את הזריקה באכילת הדם ישירות לתועלת נפשו. אך לפי ההסבר שהבאנו, אין דרך לכפרת נפש הפרט אלא דרך נפש הכלל, על כן האדם האוכל דם לכפרת נפשו בוחר למעשה לנתק את נפשו מנפש הכלל. התנתקות זו היא לא ברמה של גוף אלא ברמה של נפש. זהו "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה": ע"י בחירתו להתנתק מנפש הכלל, נפשו נכרתת ממילא מהכלל כעונש על מעשיו – והרי זהו עונש כרת. ומפני שהוא בא ממילא, שייכת בו לשון נפעל. ועוד, "ונכרתה מעמיה" מתאר במדויק את התנתקות נפשו מהכלל: "עמיה" זהו כלל ישראל.

תפילת הפרט מתקבלת בתוך תפילת הכלל

לסיכום: קשר הנישואין בין הקב"ה לבין כלל ישראל, שדרכו ניתן להשפיע למעלה על המלכות, קיים רק מצד הכלל, דבר השולל כל אפשרות של השפעת היחיד ישירות על המלכות ע"י קרבן או תפילה. בפרט, יחיד יכול להשפיע בתפילתו על המלכות רק דרך ציבור, שהוא כלל, כלומר ע"י תפילה במניין של עשרה, שהוא האספה הקטנה ביותר שנקראת כלל (עדה).

כן כתוב במוהר (וישלה קס"ח ע"א): "ותא חזי דאמר רבי שמעון, צלותא דסגיאין [רבים] סליק קמי קב"ה ... צלותא דיחיד לאו איהו מתתקנא לאתקבלא [אלא] כצלותא דסגיאין [ולמרות זאת], תפילותיו של יעקב אבינו [היחיד] כן התקבלו כי הוא נחשב כלל" ע"ש. פירוש: יעקב אבינו בהיותו צדיק, משפיע בתפילותיו על כל הספירות דמלכות ובכך מוריד שפע לעולם (ר' איור לג. הצדיק למטה מעורר ייחוד ושפע למעלה, עמ' 287), כמו שמשפיעות תפילותיו של כלל ישראל (ר' איור לו, עמ' 298).

ג

נדב ואביהוא גדולי עולם היו

פרשת שמיני¹

השראת השכינה על נשמת הכלל באמצעות הכהנים היא קשר של נישואין, היינו זיווג יחיד ובלעדי, כפי שמוכח ע"י שריפת נשמות נדב ואביהוא כבת כהן שזינתה. הוכח שעבודת הקטורת היא העבודה המתאימה בכדי לקרב את נשמת הכלל לה'.

"וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ כָהֵן אֶשׁ וַיִּשְׁימוּ עָלֶיהָ קֹטֶרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְ-הוָה-הַזֶּה אֶשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי יְ-הוָה-הַזֶּה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְ-הוָה-הַזֶּה" (ויקרא י', א'-ב').

היום השמיני למילואים הוא היום שבו נתכפרו בני ישראל על חטא העגל, "כי היום ה' נראה אליכם" (ט', ד'). אומר דש"י: "להשרות שכינתו במעשה ידיכם לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה." מסביר שפתי חכמים: להשרות שכינתו, דכתיב "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח..." (ט', כ"ד). השכינה נראית אליהם בחיבה יתרה כאשר האוכלת, וזה סימן להם שקרבנותיהם, שהם מעשי ידיהם, נתקבלו, ונתכפרו כל עוונותיהם. אחרת לא תיתכן קרבה כזאת בין בני ישראל לבין הקב"ה. נמצא כי היום השמיני הוא כמו יום חתונתו של אדם, בו נמחלים כל עוונותיו.

אם כן עולה השאלה, מה רצו להשיג נדב ואביהוא ב"ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו..." הרי כעת השיגו בני ישראל את כל מבוקשם - השראת השכינה?

נדב ואביהוא רצו בקרבה יתרה להקב"ה

דש"י מעיר (שמות כ"ד, י') שהיה תקדים להתנהגותם זאת של נדב ואביהוא במצב דומה בהר סיני, כאשר כבוד ה' נראה אל העם "וַיֵּרְאוּ אֶת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל..." אז נאמר: "וְאֵל-אַצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ." אומר דש"י שם שנדב ואביהוא היו מסתכלים בא-להים

¹ תשנ"ז

בלב גס מתוך אכילה ושתייה כאשר נכנסו לפנים ממחיצתם (שפתי חכמים), ובזה התחייבו מיתה, אלא שה' המתין להם עד יום חנוכת המשכן – יום השמיני.

גם כאן, ביום השמיני, לא נרתעו נדב ואביהוא מלהתקרב קרבה יתרה אל ה' כאשר עברו את המחיצה ונכנסו לפני ולפנים. והראיה שזהו חטאם היא מהאזהרה שנאמרה למשה אחרי מות נדב ואביהוא: "... ואל יבוא בכל עת אל הקדש מבית לפרוכת אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת" (ויקרא ט"ז, ב') – כלומר, ולא כפי שעשו נדב ואביהוא. בתשובה לשאלתנו מה רצו להשיג, נראה לומר שנדב ואביהוא לא הסתפקו בהשראת השכינה כפי שהושגה, ורצו להתקרב עוד יותר אל הקב"ה ע"י הקטרת הקטורת, ולקבוע בכך ההלכה. ועוד, יתכן ש"אַצִּילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" אלה בהיכנסם אל קודש הקודשים חפצו להסתכל לתוך עולם האצילות דרך מלכות לאה, דבר שרק מעטים מאד הורשו לעשות, כמו משה רבנו ובלעם (ר' איור לז, עמ' 299).

מסביר שפת אמת שהם נעשו לא על עצם המעשה, אלא בגלל שפעלו ללא ציווי, כפי שכתוב "אשר לא צוה אותם" (י', א'). העיקר הוא לעשות מתוך ציווי. לכן כתוב "בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד" (י', ג'). כבוד ה' הוא דווקא כאשר כל שכבות העם – כלל ישראל – עושים רצונו מתוך ציווי. אכן, מכך שנדב ואביהוא נקראים קרובים (בקרבי אקדש) מוכח שהמעשה אמנם הצליח לקרב אותם, כלומר המעשה הועיל, אלא שהיה פגום מצד העדר הציווי כאמור.

נדב ואביהוא היו גדולי עולם בכוונותם

אומר שפת אמת לזכותם – כנראה מתוך כך שמוכח כי מעשיהם הועילו – שנדב ואביהוא היו גדולי עולם, והיו להם כוונות וייחודים וסודות במעשיהם (ר' ספודנו שמסביר את טעמם). את גדולת המעשה שעשו רואים מכך שמעשה הקטורת שנקבע להלכה ביום הכיפורים הוא מעשה הקטרת הקטורת שהם יזמו ביום השמיני. הוא אומץ והונצח כמצוות הקטרת קטורת ביום הכיפורים לפני ולפנים, שם הוא גורם להשראת השכינה, כמה שנאמר "כי בענן (הקטורת) אראה על הכפרת".

הקטרת הקטורת מכפרת על הנשמה

אך עדיין קשה להבין, מדוע מתו רק בגלל שפעלו ללא ציווי. יש להתבונן בזה לעומק. הכלי יקר מסביר (שמות ל', א') שהקטרת הקטורת על מזבח הזהב מטרתה לכפר על הנשמה שנפגמה בחטא העגל, כשם שמזבח הנחושת מכפר על גוף האדם ע"י הקרבת קרבנות הדומים לגוף האדם. ואמנם, ענשם של נדב ואביהוא על כך שהקטירו קטורת זרה היה שריפת נשמתם דווקא, כפי שמתאר תרגום יונתן (ויקרא י', ב') – ע"י חוטי אש שנכנסו באפיהם ושרפום מבפנים, ללא פגע בגופם.

ועוד, הקטרת הקטורת במקדש היא מעשה המכפר על נשמת הכלל. כתוב "קח לך סמים ... ועשית אותה קטורת." סמים רבים נהיו לדבר אחד. כלומר, הקטורת מייצגת את הכלל המורכב מיחידים. וזוהי טעותם: אי אפשר להביא קרבן לטובת הכלל ללא ציווי ומינוי שליחות מהכלל. נמצא אם כן שהקטירו רק לטובת עצמם. ובכל זאת אנו עדיין שואלים: מדוע נענשו מיתה על זה?

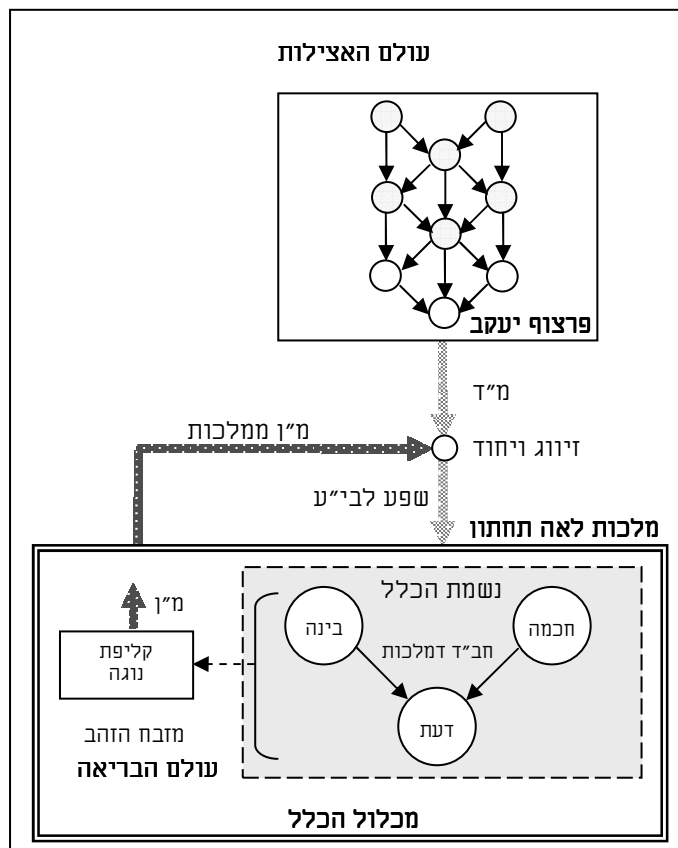
בת כהן שזינתה דינה בשריפה

נראה לומר שחומרת המעשה מתגלה באמצעות דין בעריות: "ובת איש כהן פי תחל לזנות את-אביה היא מחללת באש תשרף" (ויקרא כ"א, ט'). הפסוק הזה איננו מופיע יחד עם שאר העריות שבפרשת אחרי מות, אלא במקום שעוסק בקדושת כהן. אם הבת הנשואה של הכהן תזנה, הרי שמעשיה מחללים אותו, ועל זה היא נשרפת. ניתן לדרוש את הפסוק לענייננו: "בת איש כהן" מקבילה לנשמת הכהן, ומדובר על "נשמה נשואה" שזינתה. כיצד? כאשר "וַיֵּרָא כְבוֹד-יְ-הוָה-אֶל-כָּל-הָעָם" (ויקרא ט', כ"ג), נוצרה התקשרות וקרבה בין הקב"ה ובין נשמת כלל ישראל. הדבר דומה לנישואין, כפי שאמרו חז"ל. נשמת כל פרט בישראל נעשתה קשורה אליו ית' דרך נשמת הכלל. כעת, כאשר נדב ואביהוא הכהנים הקטירו קטורת לה' עבור נשמתם עצמם, אזי יש כאן "בת כהן שזינתה": מצד אחד נשמתם כבר נשואה לה' דרך נשמת כלל ישראל, ומצד שני הם מקריבים את נשמתם הפרטית אליו ע"י קטורת זרה. זאת "זנות" שמחללת אותם בתור כהנים, ועל זה נשמתם נשרפת.

יש להסיק מסיפור נדב ואביהוא שקשר הנישואין בין הקב"ה לבין כלל ישראל הוא קשר יחיד ובלעדי ולא ניתן להיקשר עם ה' בשום דרך אחרת שאיננה תלויה בזה – אפילו לא ע"י כהן יחיד ובוודאי לא ע"י יחיד זר.

עבודת הקטורת מקרבת את נשמת הכלל לשכינה

ניתן ללמוד מפרשת נדב ואביהוא שדווקא עבודת הקטורת היא העבודה שמתאימה לקרב את נשמת הכלל לשכינה, כפי שמופיע בתרשים הבא וגם באיור לו, עמ' 298. כי הפסול אצלם היה חסרון הציווי – משמע שהרעיון היה נכון. הם חזו נכונה שעם קבלת השפעה של חב"ד מאת ה' ע"י נשמת הכלל יש להחזיר השפעה מאת נשמת הכלל לה', והיא צריכה להיעשות בעבודת הקטורת. ועוד, עבודת הקטורת אומצה והונצחה כמצוות הקטרת קטורת ביום הכיפורים לפני ולפנים, כאמור לעיל. מכאן שעבודת הקטורת במזבח הזהב פעמיים ביום – היא תקרב את הנשמה על בסיס יומי. התרשים הבא מראה כיצד עבודת הקטורת מחזירה השפעה מנשמת הכלל לשכינה.



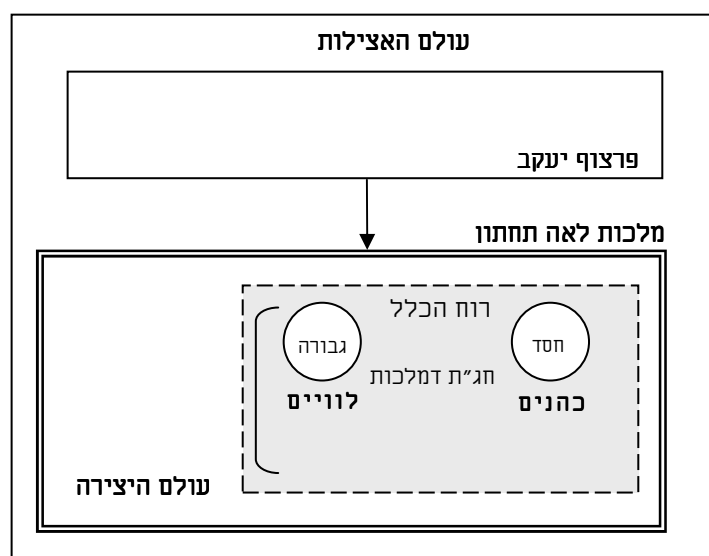
איור טו. עבודת הקטורת מקרבת את נשמת הכלל לשכינה

פרק ד מוסדות חסד וגבורה

בפרק הזה נעסוק בספירות חסד וגבורה בדור המדבר, ובפרט כיצד הן מתקבלות במוסדות הכהנים והלוויים, ומהם עובדות לפרטים.

מאמר א' מראה כיצד כלל הכהנים מהווים מוסד של חסד. מאמר ב' מראה כיצד כלל הלוויים מהווים מוסד של גבורה. מאמר ג' מראה כיצד המנורה היא דגם ובניין אב לאופן הורדת הספירות חסד וגבורה לכלל ישראל.

התרשים הבא מראה את חלקו של איור לה, עמ' 293, הקשור לנושא:



א

ברכת הכהנים ומוסד החסד

פרשת נשא¹

בברכת הכהנים ה' מברך את כלל ישראל בשלבים: ראשית, ה' מברך את כלל הכהנים, ושנית, הם חוזרים ומברכים את כלל ישראל. כך ברכת הכהנים מדגימה וממחישה תהליך כללי במוסדות הו"ק: כלל הכהנים משמש כלי קיבול של חסד עבור העם. הוא קולט את ספירת החסד וחוזר ומשפיע אותה לנפשות הפרטיות.

גדר ברכת הכהנים

אנו רוצים להתבונן בשלוש בחינות של ברכת הכהנים:

- ברכת הכהנים מתבצעת בשני שלבים.
- כלל הכהנים מברך את כלל ישראל.
- הכהנים מברכים את העם באהבה.

ברכת הכהנים מתבצעת בשני שלבים

לפי כלי יקר (במדבר ו', כ"ב) ברכת הכהנים מתבצעת בשני שלבים: בשלב הראשון שליח הציבור אומר לכהנים "יברכך ה' וישמרך", כאשר זוהי למעשה תפילה לה' להוריד ברכה ממקור הברכות אל הכהנים, שהם מהווים כלי לקבל ברכה. בשלב השני, כאשר הכלי מלא ברכה, אזי הכהנים חוזרים ו"מריקים" את הכלי אל העם. פירוש זה מתאים לפירוש השני של דש"י בפסוק: "ואני אברכם - לכהנים".

ועוד, כתוב מודד (נשא קמ"ה ע"א - רעיא מהימנא) "וכד פריש ידוי כהנא, שכינתא שריא על אינון אצבען [השכינה שורה באצבעות של הכהן], דהא קודשא בריך הוא אסתכם עמיה דכהנא באינון ברכאן [הקב"ה מסכים עם הכהן בברכה], וישראל מתברכין מתרין סטרין מעילא ותתא, מעילא שכינתא דשרייתא על אינון אצבען, וכהנא דקא

¹ תשמח

מברך" [עם ישראל מתברך בשני שלבים – מלמעלה השכינה שורה באצבעות הכהן, ומלמטה הכהן מברך את העם].

עולה ממקורות אלה שברכת הכהנים מתבצעת בשני שלבים: ראשית – מהקב"ה, כלומר מהשכינה, אל כלל הכהנים, ושנית – מהכהנים אל העם.

כלל מברך כלל

ברכת כהנים היא ברמה של "כלל מברך כלל", לפי הפסוק הנזכר: "וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת-יָדָיו אֶל-הָעָם וַיְבָרֶכֶם..." ועוד, לפי מה שמוכח מ**מנחומא**: "הכהנים יהיו מברכין את ישראל". כלומר, כלל הכהנים מברכים את כלל ישראל. ועוד, במסכת מגילה כ"ג: תנן דאין נושאין כפיהם בפחות מעשרה [מתברכים] – שהוא כלל.

רש"י ושפת חכמים בפירושם על "אמור להם" (ו', כ"ג) מדגישים גם הם את הנקודה הזאת, ולפיהם הפירוש הוא: "כל אחד מכם הכהנים אמור להם לישראל כשהיו כולם שומעים".

גם מתוכן הברכה אנו רואים שהיא שייכת לכלל ישראל:

- **יברכך** – ברכות ריבוי ממון ושמירת ממון (רש"י) שייכות בהחלט גם לכלל.
- **יאר** – הארת פנים גם כן לכלל.
- **ויחנך** – נראה שברכה זו שייכת בעיקר לכלל. בתור יחיד, בקשה לחן איננה רצויה, כפי שכתוב: "שקר החן והבל היופי". אבל בתור עם, קיומו של החן עשוי להיות גורלי, לדוגמה ביציאת מצרים: "ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים" – עובדה שעזרה מאוד לעם. כמובן, בברכה זו מדובר בחן הנובע מהשכינה השורה עלינו, כגון: "וַיְהִי יְהוָה-נֶ-ה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָנוּ בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית-הַסֵּהר" (בראשית ל"ט, כ"א).
- **ישא** – ברכת השלום היא בחשיבות עליונה כלפי העם כולו, כי במובן היותר רחב שלום שייך בעיקר לכלל ישראל, שבו השלום מתייחס לשלמות בעם – כאשר כל ישראל חברים זה לזה והגוף הגדול חי, בריא ושלם.

הכהנים מברכים את העם באהבה

מברכת המצווה של הכהנים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה" אנו למדים שעל הכהן המברך לאהוב את ישראל ("משנה ברורה" קכ"ח, ל"ז). ואמנם, אהבת ישראל היא מידה המושרשת בכהנים מאז ימי אהרן, כפי שמסביר **השפת אמת** (בפרשת קורח) וז"ל: "כיצד הכהנים קנו את מידתם? בכל איש ישראל רק לאהרן היה האהבה שבכלל ישראל. וע"י שהיה כן מדתו כמ"ש אוהב את הבריות ומקרבן

לתורה כדרשו חז"ל בפסוק ואהבת את ה' להיות שם שמים מתאהב על ידך. ואהרן בחר לו זה הדרך וזכה בו להיות כלי מוכן בעבור כל בני ישראל. "כלומר, בזכות שבחר לנהוג במידת החסד של אברהם אבינו שנמסרה לו ע"י ברית המילה, הוא זכה להיות כלי מוכן להעביר חסד לכל ישראל.

ואכן, בעת ברכת הכהנים נשמת כלל הכהנים משתרשת בשורש אברהם אבינו, היינו ספירת החכמה – פרצוף אבא – והראיה: "באהבה" בגימטריה שווה ל"י-ה" שהוא שם הקודש לספירת החכמה (ר' "שמות קודש לספירות", עמ' 41).

הגדלת ספירת החסד של ז"א אצל אהרן

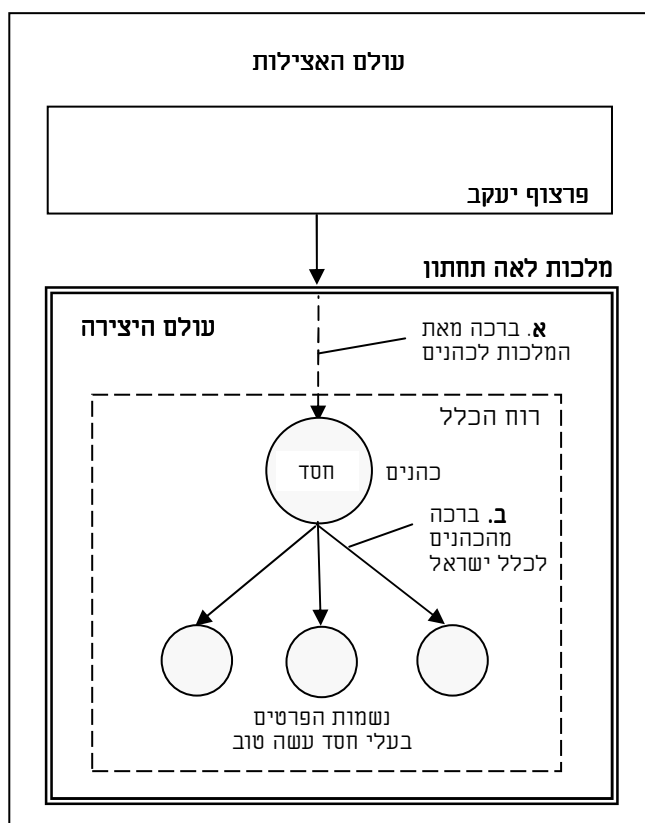
מהאמור לעיל אנו רואים אצל אהרן את הגדלת ספירת החסד בז"א כפי שמובא בקטע "הגדלת הספירות של ז"א בשלישים", עמ' 326, ובאיור מו, עמ' 328. אהרן נהג בחסד דו"ק כפי שהסביר *השפת אמת* לעיל (איור מו, כיתוב 8), גם השתתף עם משה בקבלת התורה היינו ספירת הנצח דו"ק (שם, כיתוב 9), ולבסוף אהרן קיבל את מוחות החכמה של אבא ואמא כאמור (שם, כיתוב 7). כלל הכהנים אחריו קיבלו את מידתו, חסד דגדלות.

הכהנים קולטים ומשפיעים את מידת החסד

משלוש בחינות אלו של ברכת הכהנים, עולה שהכהנים ככלל משפיעים בברכתם את ספירת החסד מאת השכינה, המלכות, אל כלל ישראל, ובכך הם מהווים כלי קיבול לספירת החסד עבור עם ישראל. ועוד, על ידי עבודת הכהנים במקדש נמשך ונשפע שפע החסד מאור אין סוף ב"ה לכלל ישראל, כי בעבודה זו של הקרבנות הכהנים מקרבים את ישראל למקור השפע.

לא כל עם ישראל יקבלו את מידת החסד מהכהנים במידה שווה. נשמות האנשים בעלי נטייה לחסד ועשיית טוב יקלטו אותה במידה רבה יותר, כך שהם יחזרו ויגמלו חסד לאנשים אחרים.

התרשים הבא מראה כיצד ברכת הכהנים יורדת בשלבים. ר' התרשים איור מא, עמ' 316, שמראה את מקור ספירת החסד שיורדת לכהנים מעולם האצילות החל מספירת החכמה, פרצוף אבא, השורש של נשמת אברהם אבינו.



איור טז. ברכת הכהנים יורדת בשלבים

כלל הכהנים הוא הראשון ממוסדות הו"ק

המנגנון הדו-שלבי של ברכת הכהנים הנ"ל מתאים במדויק למבנה של כלל ישראל בעל מוסדות ו"ק שהוזכר במאמר "כלל ישראל ומוסדותיו", עמ' 136, ומתואר בפירוט בסעיף "כלל ישראל ומוסדות הו"ק", עמ' 289. במבנה זה כלל הכהנים משמש כלי קיבול לספירת החסד ומסוגל לקלוט חסד מהמלכות ולהעבירו לפרטי העם במידה שהם מתבטלים לכלל.

הזוהר (בהעלותך קנ"א ע"ב בקטע המתחיל "כהנא דרועה דישראל כלהו הוי" [הכהנים הם זרוע הימין של כלל ישראל]) מתאר כיצד הכהנים הם למעשה מוסד ו"ק של חסד. לפירוש המלא של מאמר **הזוהר** ר' "כלל הכהנים – מוסד הו"ק של החסד", עמ' 290.

העניין הזה גם הוכנס ע"י חז"ל לברכת המצווה של הכהנים "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן..." לומר שהכהנים ככלל ומוסד מקודש באותה קדושה של חסד שהייתה אצל אהרן.

תפקיד זה של הכהנים בא לידי ביטוי במנורה הטהורה כפי שהוזכר ב"מנגנונים לבניית מוסדות הו"ק לפי דגם המנורה", עמ' 138, ובאיר ט, עמ' 139, ויבואר במאמר "יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה", עמ' 182 ובאיר יח, עמ' 185.

והובא אל הכהן – כוח החסד לתקן ולרפא

ראינו בפסקה "אחד לרפאות את אברהם – אברהם מרפא בחדר" עמ' 76, שלספירת החסד יש כוח לתקן את הרע. אפילו אנשי סדום, שהיו רעים וחטאים (ככתוב: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד", בראשית י"ג, י"ג) יכלו לעבור תיקון אילו היו מקבלים על עצמם את החסד שהדגים להם לוט.

כפי שמגלה לנו בעל הנתונים שלום במאמרו "והובא אל-הכהן" (בפרשת מצורע), לכהנים, בהיותם בעלי ספירת החסד, יש הכוח לתיקון ע"י חסד. על פי מה שמובא בחז"ל, מצורע הוא מלשון מוציא רע. יש חטאים שהאדם חוטא אשר עיקר החטא בהם הוא עצם מעשה האיסור, ואילו יש חטאים הנובעים מן השורשים של מידות רעות, כגון גאווה או תאוה. נראה שחטאי אנשי סדום היו מהסוג השני, כפי שכתוב: "רעים וחטאים". במצורע יש שורש של מידות רעות שמוציא רע ומחטיא אותו, וזה בא לידי ביטוי בנגע צרעת. הפתרון המוצע הוא "והובא אל הכהן": רק מגע עם כוח מיטיב, כוח החסד, מסוגל לשרש את שורש הרע מהאדם ולהושיע את נפשו מתפיסת הסטרא אחרא, וממילא יתרפא הנגע.

כדי לרדת לסוד העניין, האדיז"ל ("עץ חיים", שער ל"ח פרק ד' מ"ת) מביא קטע מהזוהר (תזריע, מ"ט ע"ב) על הפסוק "נגע צרעת פי תהיה באדם והובא אל-הכהן" (ויקרא י"ג, ט'): "אמר ליה רבי יצחק הכי תנינן, "נגע צרעת": נגע הוא דינא תקיפא שריא בעלמא [הופעת הנגע היא סימן כי שוררים דינים קשים בעולם שמקורם באמא], צרעת סגירו [צרעת היינו סגירה], כמה דאתמר, סגירו דנהורא עלאה [סגירה ועצירה של אור עליון], סגירו דטיבו עלאה [כלומר, סגירה של החסדים של אבא], דלא נחית לעלמא [שנמנעים מלהגיע לעולם], "פי תהיה באדם": באדם סתם [היינו בז"א], "והובא אל-הכהן": דא כהן דלתתא [מתייחס לכהן בעולם התחתון, ששורשו באבא], דהוא אתתקן למפתח ההוא סגירו [והוא בעבודתו מסוגל לתקן ולפתוח את סגירת חסדים של אבא], ולאדלקא בוצינא [ולהדליק השפעות הספירות], דישתכחו על ידי ברכאן לעילא ולתתא, ויתעבר ויסתלק ההוא נגע [ואז יסתלק הנגע ויבוטלו הדינים הקשים], וישרי נהירו דרחמי על כלא, ובגין כך [וזהו הפירוש של] והובא אל הכהן."

על זה אומר האדיז"ל: "הנה כוונת דבריו [של רבי יצחק] הוא כי נגע הוא קדושה אלא שהוא דין קשה. והנה הכהן הוא אבא שהוא דוחה את רוח הטומאה אשר באדם או בכית המנוגע והגורם לנגע זו הוא הצרעת אשר תרגומו סגירו. ופי' סגירו דנהורא עלאה שהם

מוחין דזעיר אנפין (ז"א) דמצד אבא חכמה עלאה שלא נתגלו בז"א (ר' איור מה, עמ' 326 כיצד המוחין של או"א צריכים להופיע בז"א) הוא גרמת הצרעת שהוא אחיזת החיצונים.

לסיכום, כוח הכהן לתקן ולרפא את הנגע הוא ביכולתו להפעיל ולהוריד את אורות החסד משורשם באבא לתוך ז"א כדי לבטל את הדינים הקשים הגורמים לנגע.

עניין זה בא לידי ביטוי בתפילת שמונה עשרה בבקשת הרפואה. "רפאנו ה' ונרפא הושיענו וננשע, כי תהלתנו אתה, והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו כי א-ל מלך רופא נאמן ורחמן אתה. בא"י רופא חולי עמו ישראל". בקשה זו פונה לספירת החסד, כמוכח משם הקודש "א-ל" במילים "א-ל מלך רופא נאמן", והיא מבקשת השפעת אור החכמה והחסד כדי לרפא את גופנו, ובעיקר להושיע את נפשנו, מתפיסת הסטרא אחרא ומדינים קשים, כאשר אור החסד בא דרך הכהנים. ר' איור כח. בקשות תפילת ה-י"ח והספירות, עמ' 270.

ב

הלוויים – מוסד הגבורה

פרשת במדבר¹

כלל הלוויים בעבודתם ממלאים תפקיד של כלי קיבול לספירת הגבורה עבור העם. עבודות הלוויים – השירה, השמירה והקדושה – מהוות ביחד את מידת הגבורה שהם קולטים ומשפיעים.

התורה מגלה מהי עבודת הלוויים באופן הדרגתי במשך כמה פרשיות, מפרשת במדבר עד פרשת קורח. ואלו הן העבודות:

- בנסיעה, עליהם לשאת את כלי הקודש, כפי שכתוב: "זאת עבדת בני-קהת באהל מועד קדש הקדשים. ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו-בה את ארון העדות" (במדבר ד', ד'). ועוד: "ולבני קהת לא נתן כי-עבדת הקדש עליהם בפתף ישאו" (במדבר ז', ט'). ר' ספר החינוך מצווה שע"ט.

¹ תשנב

- בחניה, עליהם לשיר ולשמור במשכן, כפי שכתוב בסוף פרשת קורח: "וּלְבָנֵי לֹוִי הָיָה נִתְּנִי כָל-מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֻלָּף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-הֵם עֹבְדִים אֶת-עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד. וְלֹא-יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-אֱהֱל מוֹעֵד לְשֹׂאת חֹטֵא לָמוֹת" (במדבר י"ח, כ"א-כ"ב). ר' ספר החינוך מצווה שצ"ד.

אולם קשה, שהרי לפי לשונה התורה מתייחסת לכל עבודה כאילו היא העבודה היחידה של הלוויים (למשל, "זאת עבודת בני קהת") ולא ברור מהו עיקר העבודה שלהם – האם נשיאת המשכן בנסיעה או השירה והשמירה בחניה.

כמו כן, יש להבין מהי המטרה של תהליך הטהרה וההקדשה של הלוויים המתואר בפרשת בהעלותך (במדבר ח', ה'). אכן, שואל על כך הרב ש"ד הידש ומסיק שיתכן שמטרת העניין היא היות הלוויים טהורים בעבודת השירה, שהיא במקום הקרבת הקרבנות.

העניין מתבאר היטב כאשר נתבונן במהותו של שבט לוי ובתפקידו המיוחד בתור כלי קיבול לספירת הגבורה – אחד ממוסדות ה-ו"ק של כלל ישראל.

תפקיד הלוויים בחניה

להלן נראה בבירור שהתפקידים של הלוויים בחניה מגדירים אותם ככלי קיבול של גבורה.

חיבור וקישור: בחניה, מקום השכינה – המשכן – היה באמצע המחנה, והלוויים מצויים בטבעת מסביבו. טבעת זו מחברת ומקשרת בין בני ישראל ובין מקום השכינה, כאשר היא מאפשרת מעבר ספירת הגבורה אל העם, כפי שכתוב בברכת שבט לוי: "יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפָּךָ קְטוֹרֶה לְשׁוֹן קֶשֶׁר. קֶשֶׁר זֶה הַתְּחִיל בַּסֵּפֶר בְּרֵאשִׁית: "וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עֲתָה הִפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי-יִלְדֶּתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים עַל-בֶּן קָרָא-שְׁמוֹ לֹוִי" (בראשית כ"ט, ל"ד). כמו שקירב לוי את לאה ליעקב, כך לכלל שבט לוי יש תפקיד מיוחד בקרב בני ישראל, והוא לקרב אותם לקב"ה.

שמירה: אותה טבעת גם שומרת ומרחקת את בני ישראל מִקְרִיבֵת יֵתֵר אֶל הַקֶּבֶה, וזהו עניין השמירה של הלוויים, שהיא בגדר "סור מרע" במעשים, וזוהי ספירת הגבורה.

השירה מצד הגבורה: השירה יוצאת מצד הגבורה והיראה, כמ"ש בים סוף: "וייראו את ה'", ומיד אחר כך: "אז ישיר משה ובני ישראל". כמו כן, בקרבנות ציבור השירה של הלוויים נובעת מתוך היראה והגבורה.

הוראת תורת ה': כאשר התורה נמסרת למשה באהל מועד, היא מופצת אל כלל ישראל דרך הלוויים המורים, כפי שכתוב בברכת שבט לוי: "יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וַתּוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפָּךָ וְכָלִיל עַל-מִזְבְּחֶךָ" (דברים ל"ג, י'). למעשה, התורה נמסרה

ע"י משה בספירת החכמה, צד ימין, ולאחר מכן הועברה ללוויים, שהם בצד הבינה, כדי שהם ילמדו אותה לפרטי העם. מכאן שאהבת ה' יש ללמוד ממורה בעל חכמה וחסד, ואילו תורה ומשפט עדיף ללמוד ממורה בעל בינה וגבורה דווקא. ר' "מִים עֲמָקִים יִדְלֹם אִישׁ תְּבוּנָה – הבינה היא שכינה עילאה", עמ' 47.

עד כאן עניין החניה.

אמת ואמונה

בכדי להבין את פעולת הלוויים בנסיעה, יש להבין את ההבדל בין חניה לבין נסיעה ביחס להתקשרות בין בני ישראל לבין הקב"ה. *השפת אמת* מסביר (פרשת חוקת) שיש שתי הנהגות בבני ישראל: אמת ואמונה. הנהגת האמת מתקיימת כאשר השכינה שורה עליהם בכל עת, ואילו הנהגת האמונה מתקיימת כאשר השכינה רחוקה מהם. וזהו עניין החניה והנסיעה. בחניה, כאשר הענן עומד על האהל, יש הנהגת אמת. אין מקום לִשְׁקֹר כאשר תורת אמת נמסרת בין הכרובים וניתן לברר כל שאלה אצל הקב"ה.

לא כן בנסיעה. כאשר הענן מסתלק, אזי מתנתק הקשר ההדוק עם הקב"ה ומתחילה הנהגת האמונה. צריכים להאמין שהכול מאת ה', אפילו שלא רואים את ידו בגלוי. וזהו ה"אז ישיר" של פרשת חוקת, שהאמינו בנס על אף שראו רק דם ועצמות עולים מהבאר. הנסיעות במדבר הן הכנה להנהגת האמונה שתנהג בארץ ישראל.

אם החניה היא הנהגת אמת של תורה שבכתב, הרי שהנסיעה היא הנהגת אמונה של תורה שבעל פה. בנסיעה מכסים את הארון; אין ידיעות מלמעלה. אלא שהלוויים שנושאים את הארון יכולים לברר שאלות עפ"י התורה שבעל פה. ואותה הנהגת תורה שבעל פה – תנהג גם בארץ.

קדושת הלוויים בנסיעה

כעת יש להבין את עבודתם של הלוויים בנסיעה. ה"עבודה" של הלוויים בנסיעה היא יותר מאשר סחיבת הכלים בעלמא, כפי שכתוב (במדבר ד', י"ט): "... וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מִשְׁאוֹ". "משאו" הוא פעולת הסחיבה. אך מהי "עבודתו"? התשובה נמצאת בפסוק לעיל: "זאת עֲבֹדַת בְּנֵי-קֹהֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד [להיות] קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים" (במדבר ד', ד'). בנסיעה, הלוויים נהיים קודש קודשים – כלומר, הם מקבלים את קדושת אוהל מועד ומחליפים אותה בנסיעה. כפי שכתוב ב"מסילת ישרים" בחלק "קדושה", אדם יכול לקבל קדושה כמשכן. בהנהגת האמונה, שהיא הנהגת תורה שבעל פה, הקדושה היא בלוויים נושאי הכלים, ובירשיהם – תלמידי החכמים.

מצפים לחניה סופית

חניה ונסיעה במרחב דומים לשבת וחול בזמן, ביחס להתקשרות אל הקב"ה. בשבת באה הנשמה היתרה, ודרכה מתקשרים ודבקים בקב"ה, ואילו בחול מתרחקים, בדומה לחניה

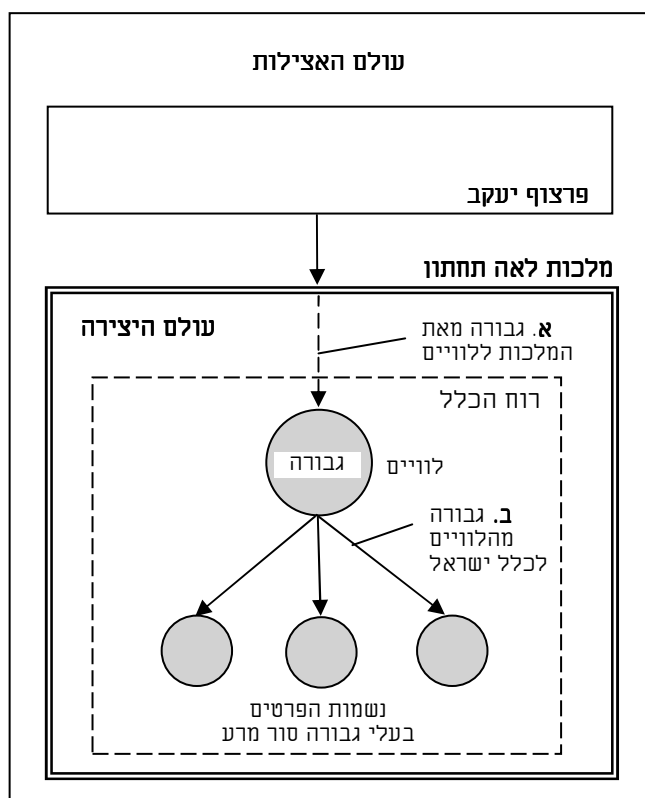
ונסיעה כנ"ל. בעולם הזה אנו ממשיכים את קדושת השבת לתוך החול ע"י תוספת שבת, וכמו כן ממשיכים את קדושת החניה שהיתה במקדש לתוך הנסיעה ע"י הלוויים המורים ומפיצים תורה לכל הבריא. בחניה הסופית יתרחב ציר הזמן ליום שכולו שבת ויצטמצם המרחב לנקודה אחת – ציון. אנו כעת בנסיעה, ומצפים לחניה הסופית בה תחזור השכינה לציון בהנהגת האמת.

הלוויים קולטים ומשפיעים מידת הגבורה לכלל

התפקידים של הלוויים – שירה, שמירה וקדושה – מהווים את סך כל מידת הגבורה. כתוב *מוזדד* (בהעלותך קנ"א ע"ב) "רבי שמעון אמר, ביוםא דסלקין ליואי בדוכתייהו בתרין פרים [מהיום שעלו הלוויים לעבודה ע"י הקרבת שני פרים], מאי טעמא פרים, אלא אינהו כפרים [הלוויים הם כמו פרים בגבורה], לקבלא בשמאלא להאי פרה [הם מקבלים ספירת הגבורה בהיותם הזרוע השמאלית של כלל ישראל], דאקרי פרה אדומה [מהמלכות]. כלומר, מידת הגבורה נקלטת בכלל הלוויים וחוזרת משתקפת בכלל ישראל. כידוע, הלוויים זכו להיות כלי מוכן להעביר גבורה לכלל ישראל בזכות עמידתם בגבורה במעשה העגל – מידה שקיבלו מיצחק אבינו המושרש בפרצוף אמא.

לא כל אנשי דור המדבר יקבלו את מידת הגבורה מהלוויים במידה שווה. נשמות האנשים בעלי נטייה לגבורה וסור מרע יקלטו אותה במידה רבה יותר, והם יחזרו וישפיעו גבורה לאנשים אחרים.

התרשים הבא מראה כיצד מידת הגבורה יורדת דרך כלל הלוויים לכלל העם בשני שלבים. ר' התרשים איור מב, עמ' 319, שמראה את מקור ספירת הגבורה שיורדת ללוויים מעולם האצילות החל מספירת הבינה, פרצוף אמא, השורש של נשמת יצחק אבינו.



איור יז. מידת הגבורה יורדת דרך הלוויים

כלל הלוויים הוא מוסד הו"ק לגבורה

המנגנון הדו-שלבי, שבו כלל הלוויים משמש כלי קיבול לספירת הגבורה ומסוגל לקלוט גבורה מהמלכות ולהעבירה לפרטי העם, מתאים במדויק למבנה של כלל ישראל בעל מוסדות ו"ק שהוזכר במאמר "כלל ישראל ומוסדותיו", עמ' 136, ומתואר בפרטות בסעיף "כלל ישראל ומוסדות הו"ק", עמ' 289.

הזוהר (בהעלותך קנ"א ע"ב) בקטע המתחיל "כהנא דרועה דישראל כלהו הוי" [הכהנים הם הזרוע הימין של כלל ישראל] מתאר גם כיצד הלוויים הם למעשה מוסד ו"ק של גבורה. לפירוש המלא של מאמר **הזוהר** ר' "כלל הכהנים – מוסד הו"ק של החסד", עמ' 290.

תפקיד זה של הלוויים בא לידי ביטוי במנורה הטהורה כפי שהוזכר ב"מנגנונים לבניית מוסדות הו"ק לפי דגם המנורה", עמ' 138, ובאיור י', עמ' 140, ויבואר במאמר "איורו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה", עמ' 182 ואיור יט, עמ' 186.

ג

יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה

פרשת בהעלותך¹

ע"י סמיכות עניין המנורה לפרשייה הנוגעת ללוויים שלאחריו, המנורה מתגלה כדגם ובניין אב לאופן הורדת הספירות חסד וגבורה לכלל ישראל.

"דָּבַר אֶל-אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת-הַנֵּרוֹת אֶל-מֹול פְּנֵי הַמִּנְוָה יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת" (במדבר ח', ב').

שואל דש"י: "מדוע נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים... אמר לו הקב"ה [לאהרן] חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות." מקשה דרמב"ן על דש"י: "לא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות ולא נחמו בקטורת בוקר וערב וכו'." ומתרץ דרמב"ן שהכוונה היא למה שיתרחש בחנוכה, כאשר יש כאן רמז שהכהנים החשמונאים ידליקו נרות בחנוכה.

המנורה מייצגת את אחדות עם ישראל

נראה שנוכל לתרץ תירוץ אחר ע"פ מאמרנו "ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל" (עמ' 129) שבו למדנו שהמנורה מייצגת את אחדות עם ישראל, הן מבחינת כלל ופרט והן מבחינת גוף ונשמה, היינו האחדות הטהורה של עם ישראל (ר' איור ז', עמ' 133). תירוץנו מתייחס לסמיכות עניין המנורה אל הקטע הנוגע ללוויים שלאחריו.

קח את הלוויים מתוך בני ישראל

לפי משמעות זו של המנורה נוכל להבין היטב את סמיכות פרשת המנורה לקטע של טהרת הלוויים (ח', ה'-כ"ו). הסיבה לסמיכות היא שהמנורה משמשת משל למבנה העם, וא"כ הוצאת הלוויים מתוך בני ישראל והכנתם לתפקידם ככלי קיבול לספירת הגבורה עבור כלל ישראל נמשלת להוצאה והבדלה של הנר האמצעי של המנורה משאר הנרות (ר' "הלוויים – מוסד הגבורה", עמ' 177).

הכנתם לקראת תפקיד כלי קיבול לגבורה עבור כלל ישראל מתוארת בקטע הנוכחי, והיא מתקדמת בשלבים:

¹ תשנ"ד

א. הפרדת הלוויים מהכלל:

(ח', ו') "קח את-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטָהַרְתָּ אֹתָם." פירושו: עד כה הלוויים היו בתוך כלל ישראל המאוחד באחדות הר סיני. כעת הם נקראים להיפרד ולצאת מן הכלל כדי למלא את תפקידם ככלי קיבול לגבורה עבור כלל ישראל. עצם היציאה הזאת מאחדות גורמת לטומאה אצלם (אחדות וטומאה הן הפכים לפי שפת אמת) ולפיכך הם זקוקים לטהרה. דש"י מדמה אותם למצורעים, שגם אלה מורחקים מהכלל לגמרי.

ב. הלוויים נעשים כלי קיבול לגבורה לכלל ישראל:

(ח', ט'-י') "והקרבת את-הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֱהֹל מוֹעֵד וְהַקְהַלְתָּ אֶת-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַקְרַבְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם לִפְנֵי י'-ה-נ-ה וְסָמְכוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְדֵיהֶם עַל-הַלְוִיִּם." "והקרבת" כתוב פעמיים. האחת היא הקרבה לפני אוהל מועד כשלב הבא בהכנתם לתפקיד, והשנייה היא הקרבה לפני ה' מלווה בסמיכת ידיהם של כל עדת בני ישראל. ההקרבה השנייה היא ההגשמה של מצב נרות המנורה, כאשר ששת הנרות מוטים כלפי הנר האמצעי. כל עדת בני ישראל מתכופפים ונסמכים על נשמתם של הלוויים, שהיא תשרת עבורם לפני ה'. כאן, לאחר יציאתם מהכלל, כלל הלוויים נקשר חזרה לפרטי בני ישראל ביחס חדש של כלי קיבול לגבורה עבורם, ובכך העם מתאחד באחדות הטהורה של כלל ופרט בנשמה שאותה המנורה הטהורה מסמלת, ואכן – "יאירו שבעת הנרות".

נשמות הפרט מושפעות לפי נטייתן

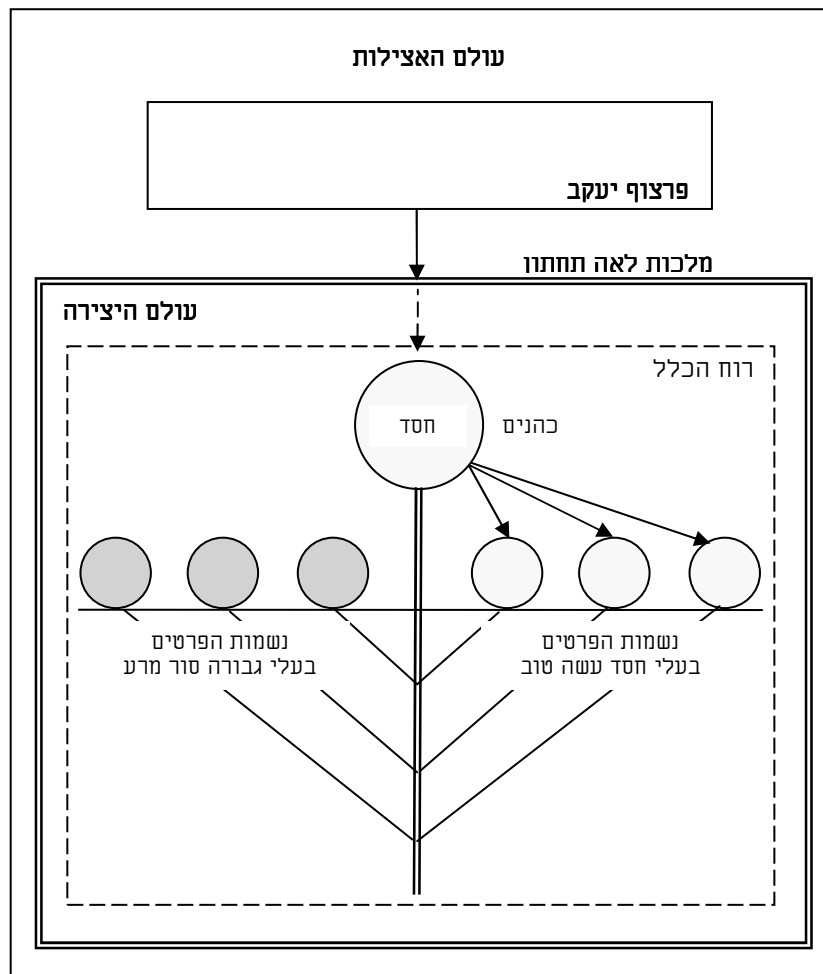
בשני המאמרים הראשונים של פרק זה למדנו שהכהנים והלוויים משמשים כלי קיבול לכלל ישראל, כאשר הכהנים קולטים ומשקפים את ספירת החסד לכלל, ואילו הלוויים קולטים ומשקפים את ספירת הגבורה לכלל, עיין שם. השפעות הכהנים והלוויים נקלטות שוב בנשמות של כל פרט ופרט בישראל, כל אחת לפי נטייתה. נשמות הפרטים שבהן נטייה לחסד, בחינת "עשה טוב", קולטות חסד מהכהנים, ואילו נשמות הפרטים שבהן נטייה לגבורה, בחינת "סור מרע", קולטות גבורה מהלוויים.

מסביר שפת אמת (פרשת קורח) שה' סיפק מנגנון שבאמצעותו אדם יכול למשוך אליו ולקנות את מידות החסד והגבורה מהכהנים ומהלוויים, והוא הרמת תרומות ומעשרות. בכוח נתינת התרומה לכהן, תרומה שאין לה שיעור, נדבקו בשורש הכהונה, כמ"ש: "איש אשר יתן לכהן לו יהיה" – כפי ההתחברות שהייתה להם אל הכהנים, כך זכו במידתם. כמו כן, אדם הנותן מעשר ללוי כשכר במידה ובקצבה, קונה מהלוי את מידת הדין והגבורה, שע"י המעשר זוכים לעשירות מן הדין.

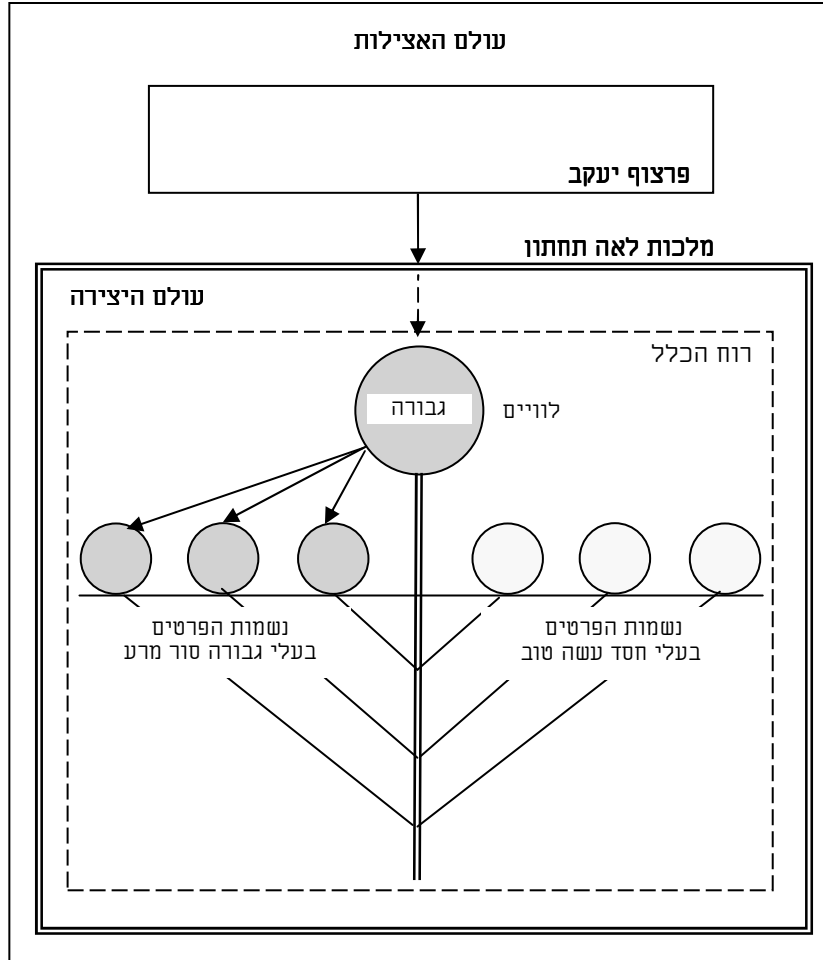
השפעות בנשמות הפרט מיוצגות במנורה

השפעות אלו מכלל לפרט באות לידי ביטוי במנורה כך. כפי דברינו במאמר "ועשית מנורת זהב טהור – אחדות עם ישראל", עמ' 129, ששת הקנים שבצד המנורה מייצגים את נשמות הפרט, ואילו הקנה האמצעי מייצג את נשמת הכלל. לפי דברי הזוהר, ספירת החסד היא בצד ימין של הגוף ואילו ספירת הגבורה היא בצד שמאל של הגוף. בהתאם לכך מחולקים קני נשמות הפרט שבמנורה: שלושה קנים בצד ימין – לסמן את הנשמות הפרטיות שבהן נטייה לחסד, ושלושה קנים בצד שמאל – לסמן את הנשמות הפרטיות שבהן נטייה לגבורה. לפי זה נשמות הפרטים המיוצגות ע"י הקנים שבצד ימין של המנורה קולטות חסד מהכהנים, ואילו נשמות הפרטים המיוצגות ע"י הקנים שבצד שמאל של המנורה קולטות גבורה מהלוויים. ר' "כלל ישראל ומוסדותיו", עמ' 136, ואיור ט, עמ' 139, ואיור י, עמ' 140.

התהליך מיוצג בשני האיורים הבאים, כאשר איור יח מורכב ע"י הצבת איור ט, עמ' 139, בתוך הקו המרוסק באיור טז, עמ' 175, ואיור יט מורכב ע"י הצבת איור י, עמ' 140, בתוך הקו המרוסק באיור יז, עמ' 181.



איור יח. השתקפות חסד ע"י הכהנים ע"פ המנורה



איור יט. השתקפות הגבורה ע"י הלוויים ע"פ המנורה

הגדלת ספירת הגבורה של ז"א אצל הלוויים

כעת נביט בהכנסת כלל הלוויים לתפקיד כמוסד הו"ק לגבורה במונחים של הגדלת הספירות של ז"א, כאשר כלל הלוויים מקבלים גבורה דגדלות. כפי שמוכא בקטע "הגדלת הספירות של ז"א בשלישים", עמ' 326, ובאיור מו, עמ' 328, גבורה דגדלות (כיתוב 16 באיור) בנויה מהתחברות המרכיבים הבאים:

א. שליש התחתון של גבורה דו"ק (איור מו, כיתוב 13). זו היא הגבורה דו"ק של הלוויים המוכחת בהימנעותם מלהשתתף בחטא העגל, כפי שכתוב "וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִי-הֵן-וְהָאֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי" (שמות ל"ב, כ"ו). אומר דש"י: מכאן שכל השבט כשר.

ב. שליש העליון של הוד דו"ק (שם, כיתוב 14). זו היא ההוד דו"ק של הלוויים המוכחת בנכונותם לציית לפקודת משה להילחם נגד הרע: "וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְ-ה-וָה אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ-חֶרְבוֹ עַל-יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבוֹ" (שמות ל"ב, כ"ז).

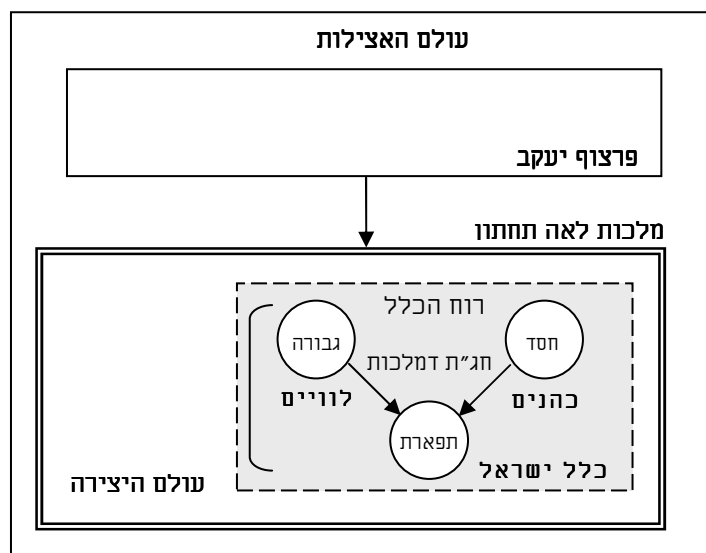
ג. מוחות הבינה של אבא ואמא יורדות משליש האמצעי של הוד אבא ואמא לכיוון ז"א (שם, כיתוב 15). מוח הבינה הועבר לכלל הלוויים מהכלל של כל-בכור כפי שכתוב: "כִּי לִי כָל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבִבְהֶמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְדַּשְׁתִּי אֲתָם לִי. וְאָקַח אֶת-הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר ח', י"ז-י"ח). פסוק י"ז מתאר את קניין הבינה ע"י כל-בכור (ר' "קניין כל-בכור ע"י ספירת הבינה", עמ' 150). לאחר שטעו בעגל, מידת הבינה והקדושה של הכלל כל-בכור הועברה לכלל הלוויים לדורותיו בתורת תמורת קודשים (לשון תחת) כפי שכתוב: "תמורת הבכור והמעשר, וולדן, וולד ולדן עד סוף העולם, הרי אלו כבכור וכמעשר, ויאכלו במומם לבעלים" (משנה תמורה ג', ה'). ר' מאמר "קח את הלוויים תחת כל בכור בבני ישראל", שים שלום, פרשת במדבר.

פרק ה מוסד התפארת

בפרק זה נעסוק בספירת התפארת בדור המדבר, ובפרט כיצד היא מתקבלת בכלל ישראל.

מאמר א' מזהה את הקדושה המיוחדת שבחבורה הנמנית על קרבן הפסח כגורם מאחד בכלל ישראל שיהוו מוסד התפארת, ואכילת קרבן פסח על ידם יזוהה כמרכיב של חסד בה. מאמר ב' מזהה את הלאו של שבירת העצם כמרכיב של גבורה במוסד התפארת הזה. מאמר ג' מתאר את יצירת מוסד התפארת, כלל ישראל, ע"י עשייתו של קרבן פסח על ידם.

התרשים הבא מראה את חלקו של איור לה. עמ' 293, הקשור לנושא:



א

קדושת החבורה

פרשת בא¹

הקדושה המיוחדת שבחבורה הנמנית על קרבן הפסח מזוהה כגורם מאחד בכלל ישראל שיהוו מוסד התפארת המתקבלת בהם במצוות קרבן פסח, ומצוות עשה של אכילת קרבן פסח על ידם תזוהה כמרכיב של חסד בתפארת.

מחלוקת בקרבן פסח

בגמרא מובאת מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון בעניין חלוקת המנויים על קרבן הפסח לחבורות ובעניין קביעת מקום אכילת הקרבן.

שורש המחלוקת הוא בפירושם של שני פסוקים סותרים:

א. וְלָקְחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזֻזֹת וְעַל-הַמִּשְׁקָנִים עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ (שמות י"ב, ז').

ב. בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁכְּרוּ-בּוֹ (שמות י"ב, מ"ו).

הסתירה העולה מן הפסוקים היא בשאלה האם קרבן פסח יכול להיאכל בכמה בתים או רק בבית אחד.

הגמרא מביאה את המחלוקת בפסחים דף פ"ו ע"א: דתניא, על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (לפיו בתים היינו חבורות). יכול יהא האוכל אוכל בשני מקומות? תלמוד לומר: בבית אחד יֹאכֵל (לפיו בית היינו מקום) דברי ר' יהודה.

¹ נאמר בסיום מסכת פסחים, תשס"ו

רבי שמעון אומר: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. מלמד שהאוכל אוכל בשתי מקומות (לפיו בתים היינו מקומות). יכול יהא נאכל בשתי חבורות? ת"ל בבית אחד יֵאָכֵל (לפיו בית היינו חבורה).

דין בשר היוצא, הנזכר בפסוק ב' הנ"ל, מתפרש גם הוא בהתאם למחלוקת בפירוש אותו פסוק: לפי ר"י הוא איסור יציאה מן המקום, ואילו לפי ר"ש הוא איסור יציאה מן החבורה.

נסכם את המחלוקת בטבלה הבאה:

העתקת הבשר	חלוקת מנויי קרבן פסח לחבורות	
אסור להוציאו ממקומו.	ניתן לחלק את המנויים על קרבן אחד לשתי חבורות, רק שיאכלו בבית אחד, ואסור לחבורה לשנות מקומה.	רבי יהודה
אסור להוציאו מחבורתו.	המנויים על קרבן אחד חייבים לאכול בחבורה אחת, אבל החבורה יכולה לשנות מקומה תוך כדי אכילה.	רבי שמעון

רואים כבר הבדל עקרוני בין ר"י לבין ר"ש: ר"י מייחס חשיבות למקום האכילה – האוכל לא יכול לזוז משם – ואינו מייחס חשיבות לחבורה המקורית בקובעו שהיא בת חלוקה; לעומת זאת ר"ש מייחס חשיבות לחבורה המקורית בקובעו שהיא איננה בת חלוקה, ולא למקום האכילה, שניתן לזוז ממנו (למשל אם יורד גשם – דש"י).

הדמב"ם (הלכות קרבן פסח, פרק ט' הל' א') פוסק הלכה כרבי יהודה, ואילו דש"י בחומש (שמות י"ב, מ"ו) מפרש כרבי שמעון, וכן התנחומא.

קדושת מקום אכילת הקרבן

הדמב"ם שם בהלכה ב' בעניין בשר היוצא אומר: בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו בין בזדון בין בשגגה נאסר באכילה והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים שהכול כטריפה ולוקים על אכילתו. עכ"ל.

הדמב"ם משווה את מקום אכילת קרבן פסח לעזרה ולתוך חומות ירושלים. השוואה זו קשה, שהרי ממילא מקום האכילה מוגבל להיות תוך החומה בהיות קרבן פסח קודשים קלים. אלא שמדובר בקדושה יתרה ומיוחדת שחלה על מקום אכילת קרבן פסח מחמת איסור ההוצאה מן הבית (מן החבורה).

מחלוקת ר"י ור"ש תתפרש בעניין זה כך: ר"י יסבור שאותה קדושה נקבעת בזמן שחיטת הקרבן בבית המנויים עליו: במקום שבו נשחט שם יצטרכו לאכלו. הקדושה מתחילה בהקרכת הקרבן על ידם ונשארת במקום הפיזי בו יאכלו.

לעומת זאת, ר"ש יסבור שעיקר הקדושה הוא בחבורה עצמה, וכל מקום שירצו לאכול שם, יקבל המקום את קדושתם; אם יעתיקו למקום אחר, המקום האחר ייעשה קדוש לעניין הוצאת הבשר ממנו.

קדושת המצווה יושבת בכלל ישראל

מצוות קרבן פסח היא ציווי מיוחד בהיותה מכוונת לכלל ישראל, בלשון: "דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִתּוֹ שֶׁה לְבֵית" (שמות י"ב, ג'). וכן לגבי המעשה: "כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ" (שם, מ"ז). הביטוי "כל עדת ישראל" מופיע רק במקום אחד נוסף בתורה (ויקרא ד', י"ג) והוא מתאר את שלמות כלל ישראל המתקיימת כאשר הוא עסוק כולו במצווה אחת המאחדת אותו. מתרגם יונתן בן עוזיאל את פסוק מ"ז כך: כל כנשתא ד'ישראל מתערבין דין עם דין גניסא עם גניסתא אוחרי למעבד יתיה - [כל עדת ישראל מתערבין זה עם זה משפחה עם משפחה אחרת לעשות אותו] (מקור התרגום מהמכילתא). הכוונה היא לפסח דורות, כאשר ההתמנות לשה איננה מוגבלת למשפחה, אלא כל אחד יכול להתמנות עם כל אחד אחר בשה. כלומר, הושגה אחדות שלמה של כלל ישראל באכילת קרבן פסח - וזהו "כל עדת ישראל".

אנו יכולים להמשיך וליישם את הסברה של רבי שמעון הנ"ל ולומר שבמעשה קרבן פסח נוצרת קדושה של חבורה היושבת בתוך כלל ישראל המאוחד בזמן אכילת הקרבן יחד. והיכן שיישבו - קדושה זו תלך עמהם.

מרכיב בספירת התפארת מתקבלת בכלל ישראל

מבחינת הספירות, הקדושה המיוחדת שבה התקדשו כלל ישראל בעשיית קרבן פסח לפי סברת רבי שמעון, היא מאחדת את כלל ישראל ומקנה לו מעמד של מוסד כמו מוסד חסד ומוסד הגבורה והוא יזוהה כמוסד התפארת. ועוד, מצוות העשה של אכילת קרבן פסח ע"י כלל ישראל יזוהה כמרכיב של חסד במוסד התפארת הזה, כפי שמוסבר במאמר "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו - מוסד התפארת", עמ' 194.

ב

ועצם לא תשברו בו

פרשת בא¹

הלאו של שבירת העצם מיועד למנוע מריכות באכילת קרבן הפסח ע"י החבורה, ובכך תומך ומסייע לחבורה לאכול במידת החסד. לאו זה מזוהה כמרכיב של גבורה בספירת התפארת המתקבלת בכלל ישראל במצוות קרבן פסח.

"בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַפֶּשֶׁךְ חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בוֹ" (שמות י"ב, מ"ו).

יש לשאול:

- א. מהו טעם האיסור של "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בוֹ"?
- ב. לכאורה היה לו לכתוב "לא תוציא מן הבשר חוצה מן הבית". מדוע הקטע מסורס?
- ג. מדוע הפסוק נוקט "לא תשברו" בלשון רבים לעומת לשון היחיד "לא תוציא" שבקטע הקודם של הפסוק?

ספר החינוך נותן טעם לאיסור "ועצם לא תשברו בו". לפיו, עלינו להתנהג בפסח כבני מלכים - שאינם שוברים עצמות. אבל *תורה תמימה* מעיר שהטעם הזה שייך בקרבנות השלמים בכלל ולא דווקא בקרבן פסח. ועוד, בוודאי ישנם מלכים שאוהבים מח עצמות!

שבירת עצם ביחס לאדם שאוכל

ניתן אולי לשפוך אור על עניין שבירת העצם מתוך התבוננות במיקום הפסוקים. בתחילת פרק י"ב מובאים הדינים של מנוי החבורה ושל אופן אכילתו של הפסח, צלי אש וכו' (פסוק ח'-ט'), וגם מובא עניין הנותר (פסוק י'). בקטע שלנו (החל בפסוק מ"ג) מדובר על מי שיאכל אותו ומי שלא: בן נכר, עבד איש, וערל. לפי זה, שבירת עצם שבפסוק מ"ו מתייחסת לשאלה מי אוכל את הקרבן ולא כיצד אוכלים אותו. נראה להלן

¹תשנ"ד

שהפסוק מדבר לא רק על מי שאוכל אותו אלא רמוזים בו התכונות הרצויות של מי שאוכל אותו.

אחדות העם ביציאת מצרים

אחד העקרונות של יציאת מצרים הוא האחדות שהשיגו בני ישראל בעקבותיה. בתחילת התהליך, בני ישראל היו עבדים עם קשר רופף ביניהם, ואילו בסוף התהליך היו בני ישראל מגובשים סביב אמונתם בה'. אחדות זו הייתה בנויה על חסד ואהבת הזולת. בפרק י"א, פסוק ב': "ישאלו איש את רעהו", "רעהו" הוא חברו היהודי. כלומר, בני ישראל התחלקו בכסף בשווה: אחד שקיבל יותר נתן לאחר שקיבל פחות. זהו ביטוי למידת החסד, כפי שירשו אותה מאברהם אבינו (ע"פ הרב שלמה מילר), וזהו עניין החבורות – שמשפחות שכנות התאחדו לעשות את הפסח בקהילות חסד.

הפסוק שלנו בא להגדיר את עניין האחדות; "בבית אחד יאכל". הקרבן יאכל בחבורה שיש בה אחדות כמשפחה אחת, בבית אחד ומאוחד. וזאת הסיבה שהוקדמו המילים "מן הבית" (שאלה ב' לעיל): להדגיש שהוצאת הבשר מן החבורה תשבור את אחדות הבית – "לא תוציא מן הבית".

שבירת עצם מראה על צד החסד שבאחדות

נראה שעניין שבירת העצם – אכילת מח העצם – מורה על צד החסד שבאחדות בני ישראל. ההבדל בין אכילת בשר לבין אכילת מח העצם הוא, שבוודאי יש די בשר לכולם, מה שאין כן במח העצם, שאין ממנו הרבה ועליו עלולים החברים לריב. אמנם, התורה רוצה שאכילת קרבן פסח תהיה כולה אכילת חסד בלא מריבות. ולכן, עצם לא תשברו בו. כלומר, התורה מזהירה לבל תהיה אכילתנו לקויה במישור החסד, ועל כן היא אוסרת לעסוק בעניין שבירת העצם בלילה זה. הפסוק נוקט לשון רבים "לא תשברו" כי איסור זה שייך ומופנה לחבורה כולה לומר: לא תריבו אחד עם השני – לעומת לשון היחיד "לא תוציא" שאיסור זה שייך אפילו ליחיד שבחבורה (שאלה ג' לעיל).

מרכיב בספירת התפארת מתקבלת בכלל ישראל

מבחינת הספירות יוצא שהימנעות משבירת עצם היא מעשה של "סור מרע" תחת השפעת ספירת הגבורה כאשר מטרתה היא לשמור על טיב מעשה החסד של אכילת קרבן פסח.

אנו יכולים לזהות לאו זה של שבירת עצם כמרכיב של גבורה בספירת התפארת המתקבלת בכלל ישראל ע"י עשיית קרבן פסח, כפי שמוסבר במאמר "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", עמ' 194.

ג

ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו – מוסד התפארת

פרשת בהעלותך¹

ספירת התפארת משפיעה דרך כלל העם בהקרבת קרבן הפסח. ספירת התפארת נקלטת בכלל ישראל ע"י המיזוג של נשמות הפרטים מצד החסד עם נשמות הפרטים מצד הגבורה כמיוצגת ע"י המנורה.

במאמר הזה יוסבר כיצד ספירת התפארת בעם ישראל – המיזוג הנכון בין ספירות החסד והגבורה – נלמדת מהתורה וכיצד היא מיוצגת ע"י המנורה.

הבסיס והשורש למידת התפארת נמצא במאמר "והיו לבשר אחד – מידת התפארת", עמ' 94, שמתאר את ספירת התפארת באבות, הרי היא ספירת יעקב אבינו. ליעקב המיזוג הנכון והאיזון האמתי בין מידות החסד של אמו לבין ספירת הגבורה של אביו – הרי היא ספירת התפארת.

קושי בפסוק

נתחיל בקושי גדול בקטע במדבר ט', א'-ה', המופיע מיד לאחר הקטע העוסק בלקיחת הלויים.

"וַיְדַבֵּר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר-סִינִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאָמֹר. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ. בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר-יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֶרְבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמֹעֲדוֹ כָּכָל-חֻקֹּתָיו וְכָכָל-מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ" (במדבר ט', א'-ג').

פסוק ב' מתאר את עשיית הפסח בעתיד בלשון "ויעשו", ואילו פסוק ג' מצווה לעשותו בלשון "תעשו". הקושי הוא שברגע שהובא הציווי שבפסוק ג', אזי התיאור שבפסוק ב' נעשה מיותר לכאורה.

צדוד המוד מרגיש בקושי זה ומתרץ שיש להתייחס לפסוק ב' (ויעשו) כציון והגדרה לתפקיד הראוי לבני ישראל (עשיית הפסח) כהמשך לציון התפקידים הראויים לכהנים

¹תשס"ט

(הדלקת המנורה) וללוויים (לקיחתם לעבודה). וא"כ פסוק ג' עוסק בציווי לתפקיד המצוין בפסוק ב'.

ספירת התפארת בכלל ישראל

נלך במסלול שפילס צדוד המור, אך נדון בתפקידים של קליטת הספירות והעברתן, הרמוזים במנורה שבתחילת העניין כפי שהוסבר. פסוק ב' הוא אכן המשך של התפקידים הקודמים – כהנים לספירת חסד, לוויים לספירת הגבורה, וכעת בני ישראל – לספירת התפארת. לאור הסבר זה נקרא את הפסוק בדגש אחר: "ויעשו בני ישראל [מצדם] את הפסח במועדו." עשיית הפסח כהלכתו ע"י כל עדת בני ישראל לראשונה במזבח היא מצווה שבה ספירת התפארת באה לידי ביטוי בהם.

הקדושה המיוחדת שבה התקדשו כלל ישראל בעשיית קרבן פסח לפי סברת רבי שמעון כמתואר במאמר "קדושת החבורה", עמ' 189, היא מאחדת את כלל ישראל ומקנה לו מעמד של מוסד כמו מוסד החסד ומוסד הגבורה.

עשיית הפסח כהלכתו ע"י המוסד של כל עדת בני ישראל היא מעשה המורכב ממכלול של מצוות – מצוות עשה ומצוות לא תעשה – יחד. מצד מצוות העשה, מצד החסד, קרבן פסח כולל מצוות אכילת כזית בשר מן הקרבן וכן מצוות הכנסת אורחים, כמ"ש: "כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך יליך ויפסח." ואילו מצד מצוות לא תעשה, מצד הגבורה – "כָּכַל-חֻקְתִּיו וְכָכַל-מִשְׁפָּטָיו" – כוללת את הלאוים: לא להוציא בשר החוצה, איסור שבירת עצם, והלאו של וְלֹא-יִרְאֶה לֶךְ חֶמֶץ וְלֹא-יִרְאֶה לֶךְ שָׂאֵר בְּכָל-גִּבְלֶךָ.

ר' מאמר "ועצם לא תשברו בו", עמ' 192, שבו מוסבר כיצד הלאו של שבירת עצם משלים ומחזק ע"י ספירת הגבורה את מצוות העשה של אכילת הפסח, שהיא בספירת החסד.

השכינה שורה במשכן בספירת התפארת

הרי מיזוג ושילוב מושלם של חסד וגבורה לפי הנהגת התורה שבכתב היינו ספירת התפארת, המשתקפת בכלל ישראל, כפי שכתוב "וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי-אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-בְּךָ אֶתְפָּאֵר" (ישעיה מ"ט, ג') זאת אומרת, שהשכינה שורה בהם במשכן בספירת התפארת. זאת השלמה והרחבה למצב השכינה ששרר במשכן שבועיים לפני כן כחנוכתו שבה השפיעו שלושת המוחין חב"ד ועוד חסד וגבורה כרגליים (ר' "חסד וגבורה כרגליים", עמ' 159). כעת בהתווסף ספירת התפארת הושגה חדירה שלמה של הספירות בעולם היצירה, ר' איור ג, עמ' 65.

ועוד ראייה: כתוב בספר "מגיד מישרים" (פרשת בא): והלא בפרשת "משכו וקחו לכם צאן" רמזו דידבקון בהקדוש ברוך הוא וימשכון שפעא מלעילא, היינו משכו, וצאן היינו תפארת.

השתקפות ספירת התפארת במועד

הדגש בקטע על עשיית הקרבן במועדו – בעוד שהתאריך כבר מצוין שם – מצביע על הקשר העמוק הקושר את הפסח הן לספירת החסד והן לזמן המיוחד של השנה.

כיצד? העניין מוסבר באריכות בספר "שים שלום" בסדרה של שלושה מאמרים בסוף פרשת וירא: "למועד אשוב כעת חיה", "יתעבד למיכל לכל נפש", "שמחת יום טוב – חסד לאברהם" כאשר שניים האחרונים הועתקו לספר זה (עמ' 73 ועמ' 78). והרי תמצית ההסבר: המועד המדובר נקבע כבר בחג הפסח הראשון בתורה, באהל של אברהם אבינו, כזמן וכעיתוי של הופעת ה' בחסד וברחמים מעל לטבע לטובת ישראל. הופעה זו מיועדת לחזור כל שנה בזמן ובמועד הזה, והיא חֲזֹנָה באופן מיוחד וכולט ביציאת מצרים. ועוד, ביום טוב של פסח דורות יהודי קולט את השפעת החסד הזו מאת ה' וחוזר ופועל חסד לאחרים (כל דכפין) ובכך הוא מתקן אותם כמו שאברהם תיקן אחרים תיקון ע"י חסד. וזוהי השתקפות ספירת החסד בעיתוי הזה.

הקטע הנוכחי מעמיד את בני ישראל ככלל, כגוף שדרכו משתקפת ספירת התפארת במועד הזה ע"י עשיית הפסח, כאשר החסד המתקבל במועד מתמזג בגבורה להיות תפארת כאמור. זהו הפרצוף האמתי של כלל ישראל והוא מוכן להשפיע לעולם ובכך לתקן אותו.

דור המדבר – דעת תורה מסיני

אמרנו במאמר "והיו לבשר אחד – מידת התפארת", עמ' 94, שדעת תורה היא שאפשרה ליעקב להשיג את המיזוג האמתי בין חסד וגבורה – התפארת. כמו כן דעת תורה, מוח הדעת, התקבל בכלל ישראל במתן תורה (ר' "מתן תורה – מוח הדעת", עמ' 148). כאשר כל הפרטים פועלים לפי דעת התורה, הן מצד החסד הן מצד הגבורה, לעשות את הפסח, הרי יש כאן המיזוג הנכון להיות לכלל ישראל מידת התפארת.

לפי תורת הסוד, מדובר כאן על השפעה בדור המדבר, שהוא תוצאה מזיווג פרצוף יעקב עם פרצוף לאה אשתו (לאה התחתון). אותה ההארה של ספירת החכמה המביאה דעת תורה לפרצוף יעקב מגיעה גם לדור המדבר, והיא התורה שבכתב שניתנה להם בסיני. ר' "לאה תחתון – דור המדבר", עמ' 348. ועיין בדברינו בעניין זה בסוף המאמר "יעקב אבינו לא מת", עמ' 111.

ספירת התפארת במנורה

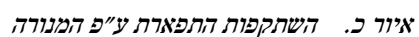
סמכנו כבר על המשל של המנורה בכדי ללמוד ולהעמיק בהבנת הדרך שבה הספירות חסד וגבורה מתקבלות קודם בכלי קיבול שלהן – כלל הכהנים וכלל הלוויים – ומהם יוצאות לנשמות הפרטיות שבכלל ישראל. העניין הזה מבוסס על המאמר "יאירו שבעת הנרות – ייסוד מוסד הגבורה", עמ' 182, שמסביר את ההשפעה של הכלל על הפרטים.

מזה למדנו כיצד כלל הכהנים משפיע חסד על הנשמות הפרטיות הנוטות לצד החסד (איור יח, עמ' 185) ואילו כלל הלוויים משפיע גבורה על הנשמות פרטיות הנוטות לצד הגבורה (איור יט, עמ' 186).

כעת, בהסתמך שוב על המשל של המנורה, אנו רוצים להעמיק בהבנת הדרך שבה ספירת התפארת מתקבלת בכלל ישראל. בספירת התפארת מדובר על הכיוון ההפוך: השפעות הנשמות הפרטיות על נשמת הכלל. כלל ישראל, שהוא כלי קיבול לתפארת, אינו מקבל את ספירת התפארת ישירות מהמלכות כפי שהכהנים והלוויים מקבלים את ספירותיהם, אלא הוא מקבל אותה מהשפעה של נשמות פרטיות. הנשמות הפרטיות הנוטות לצד החסד, בצד ימין של המנורה, מתמזגות עם הנשמות הפרטיות הנוטות לצד הגבורה, בצד שמאל של המנורה, ע"מ להשפיע ביחד על כלל ישראל ולהעניק לו ספירת תפארת ע"י מיזוג זה. בפרט, באכילת קרבן פסח, הנשמות מצד החסד ידאגו, יקפידו וידריכו אחרים על הכוונות הנכונות במצוות עשה של אכילה גרידא, ואילו הנשמות מצד הגבורה ידאגו, יקפידו, וידריכו אחרים על הלאווים הקשורים: לא להוציא את הבשר חוצה ולא לשבור עצם. עניין זה מופיע להלן באיור כ, עמ' 198.

במילים אחרות, ספירת התפארת שבכלל ישראל מקורה בחסד וגבורה שבאות מהמלכות, אלא שהן באות בעקיפין, בשלב ראשון דרך הכהנים והלוויים, לאחר מכן דרך הנשמות הפרטיות, ולבסוף ע"י מיזוג לכלל ישראל. כך שאיור יח, איור יט ואיור כ נחשבים כמכלול אחד. עניין זה מתאים להסבר במאמר "השתלשלות הספירות", עמ' 63, ובאיור ג, עמ' 65, שמסביר כיצד קודם יורדים ה"רגליים" של חסד וגבורה בעולם היצירה בשביל להשיג יציבות, ואז הרגליים מתמזגות ליצור את הספירה השלישית, התפארת.

המיזוג של השפעות חסד וגבורה ע"י השילוב של מצוות עשה ולא תעשה של קרבן פסח הכתובות בתורה כנ"ל נשלט במוח הדעת הגלום בתורה שבכתב, ולכן הוא המיזוג והאיזון הנכון והאמתי. וא"כ במעשה קרבן פסח מאופיין כלל ישראל במידת התפארת של יעקב אבינו.



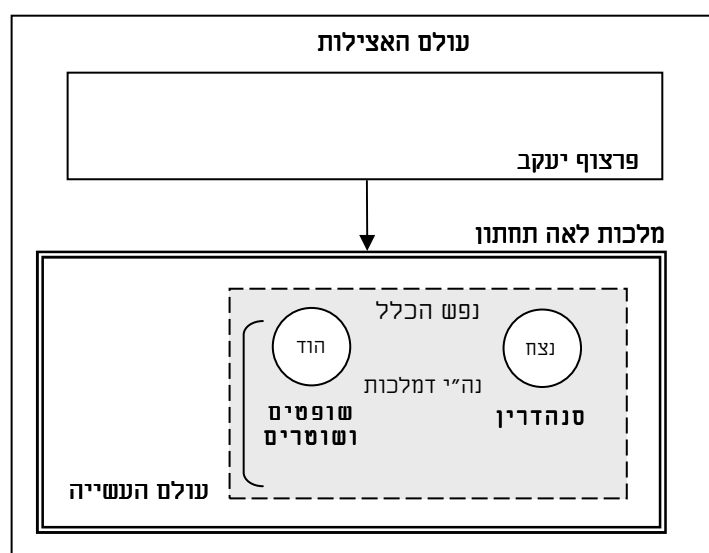
ספירות חסד, גבורה ותפארת, שהן עניין של תורה שבכתב כאמור, מתקבלות ברוח הכלל, שהוא מאופיין בבחירה חופשית, כי כידוע ביצוע מצווה נעשה בבחירה חופשית ע"פ הרצון של היהודי המבצע אותה.

פרק ו מוסדות נצח והוד

בפרק הזה נעסוק בספירות נצח והוד בדור המדבר, ובפרט כיצד הן מתקבלות: קודם נצח במוסד הסנהדרין ולאחר מכן הוד במוסד השופטים ושוטרים, ומהמוסדות עוברות לפרטים.

מאמר א' קובע מהו חטאם של המתאוננים המביא להפסקת השפעות חסד וגבורה בעם. מאמר ב' מזהה את תפילת "הַרְעָתָה" של משה רבנו כבקשה להשפעת ספירת הנצח כדי להילחם ברוע המתעורר בנפש העם והיא מביאה לידי ייסוד הסנהדרין והדיפת יצר הרע. מאמר ג' מתאר את ייסוד מוסד הסנהדרין כמוסד הנצח. מאמר ד' מתאר את ייסוד מוסד השופטים והשוטרים כמוסד ההוד.

התרשים הבא מראה את החלק של האיור לה, עמ' 293 הקשור לנושא:



א

חטאם של המתאוננים

פרשת בהעלותך¹

משבר המתאוננים מזוהה כמלחמת אחים שפירושה ניתוק ספירת החסד. יתר על כן, נפסקה ספירת הגבורה כמוכח מהקטע הסמוך "התאוו תאנה".

"וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאַזְנֵי י'-ה-נ-ה וַיִּשְׁמַע י'-ה-נ-ה וַיַּחַר אָפוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ י'-ה-נ-ה וַתֹּאכַל בְּקֶצֶה הַמַּחֲנֶה. וַיִּצְעַק הָעַם אֶל-מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-י'-ה-נ-ה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ" (במדבר י"א, א'-ב').

הפסוק אינו מפרש את חטאם, אבל בעזרת דרשות חז"ל בספרי אנו נרד לסוף דעתם של המתאוננים.

ראשית נסתכל על האלמנטים בפסוק מהם ניתן לדרוש:

א. "ויהי" - אומר הספרי אין ויהי אלא שהיה להם דבר מתחילה, מלמד שהיו מקולקלים וחזרו לקולולם הראשון.

ב. "ויהי העם" - זהו ביטוי נדיר והוא מופיע רק במקום אחד אחר בתנ"ך: "בְּעֶבְרַת ה' צְבָאוֹת נִעְתָּם אֶרֶץ וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַכְלֵת אֵשׁ אֵל-אֲחִיו לֹא יִחְמְלוּ." (ישעיה ט', י"ח). שם הנביא מוכיח את העם על חטא של שנאת אחים.

ג. "העם" - אומר הספרי אין "העם" אלא הרשעים שנאמר "מָה אַעֲשֶׂה לָעַם הַזֶּה" (שמות י"ז, ד'). וכשהוא קוראם "עמי", אין "עמי" אלא כשרים.

ד. "כְּמִתְאַנְנִים" - מילה זו יכולה לקבל כמה וכמה מובנים:

1. לשון תואנה, היינו עלילה או תירוץ - אומר הספרי אין מתאוננים אלא מתרעמים, מבקשים עלילה לפרוש מאחרי המקום, שכן הוא אומר ביורם בן אחאב (מל"ב ה', ז'): "אַךְ-דָּעוּ-נָא וְדָאוּ כִּי-מִתְאַנֶּה הוּא לִי".

¹תשמח

2. לשון אוני וצער – אומר הספרי ר' יהודה אומר כמדויים את עצמם (מצטערים) שנאמר "לא-אכלתי באני ממנו" (דברים כ"ו, י"ד).

3. לשון און – אומר אבן עזרא מגזרת און וכן מחשבות אונך דכתיב "כבסי מרעה לבך ירושלם למען תושעי עד-מתי תלין בקרבך מחשבות אונך" (ירמיה ד', י"ד). כמו כן בספרי רבי אומר כמתאוננים רע. אין רע אלא עבודת כוכבים שנאמר "כי ידעתי אחרי מותי כי-השחת תשחתון וסרתם מן-הדרך אשר צויתי אתכם וקראת אתכם הרעה באחרית הימים כי-תעשו את-הרע בעיני י-ה-ו-ה להכעיסו במעשה ידיכם" (דברים ל"א, כ"ט).

4. לשון מקריות – אנה ואנה "ויאמר הגר שפחת שרי אי-מזה באת ואנה תלכי" (בראשית ט"ז, ח') וכן "לא-תאנה אליך רעה ונגע לא-יקרב באהלך" (תהילים צא י') וכן "ואשר לא צדה והא-להים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה" (שמות כ"א, י"ג). הכוונה למי שאינו רואה את יד ה' בטבע ואצלו הכול מקרה.

ה. "ויחר אפו ותבער-בם אש י-ה-ו-ה ותאכל" – מדובר בחטא שה' כועס בו, שעונשו הוא שריפה באש.

הפירושים בספרי ביחס לדעתם של המתאוננים מתפלגים לפי מובן המילה "כמתאוננים" בסעיף (ד) לעיל, חוץ מפירושו של רבי אליעזר שנביא אותו בהמשך.

נביא את הפירושים השונים וננסה לקבוע מהו הפירוש המתאים ביותר לאלמנטים הנ"ל.

1. לפרוש מאחרי המקום – גאוות העם

הפירוש הראשון בספרי מובא בפירוש דש"י והוא מבוסס על המובן של "כמתאוננים" כלשון תואנה (ד, 1) הנ"ל.

אומר דש"י: "רע באזני י-ה-ו-ה": תואנה שהיא רעה באזני ה' שמתכוונים שתבא באזניו ויקניט. אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מענוי הדרך. "ויחר אפו": [אומר הקב"ה] אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד.

ויש להבין את דעתם. כתוב: "זכרנו את-הדגה אשר-נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת-החציר ואת-הבצלים ואת-השומים" (במדבר י"א, ה'). חז"ל אומרים: חנם מן המצוות. מסביר השפתי חכמים: שלא היה אז מזונותינו ע"י קיום המצוות כמו שהן עכשיו, שהמזונות הן שכר לפעולותינו שאם נקיים המצוות א"כ הארץ תתן יכולה ואם לאו לא תתן הארץ יכולה, אבל במצרים היו מזונותינו באים בלא שום קיום מצוות.

דוחים את ההשגחה הפרטית

חז"ל יורדים לסוף דעתם של בני ישראל: במצרים אמנם היינו במעמד ירוד אבל יכולנו לעשות תכנון לעתיד בחשבון פשוט וישר: עבור מה שהשקענו קיבלנו שכר; ובמידה שהשקענו יותר – קיבלנו יותר. כלומר, האמינו שישנו יחס ישיר בין ההשקעה בעבודה לבין התמורה, היינו "פחי ועצם ידי עשה לי את-החיל הזה".

והנה במתן תורה הקב"ה קבע שיטה חדשה: "אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי" (ויקרא כ"ו, ג'-ד'). פרנסתו של אדם אינה תלויה עוד בהשקעתו בעבודה, אלא בהשקעתו במצוות ומעשים טובים. ועוד, התמורה הגשמית העתידה לבוא לו עבור השקעתו במצוות ידועה רק לקב"ה ולא לו.

ועוד, התמורה שהאדם יקבל מתאימה לצרכיו בעיני הקב"ה, צרכים שאף הם אינם בהכרח ידועים לאדם. למשל, אדם ירצה להתעשר, אבל הקב"ה קובע עבורו שלהיות עשיר לא יהיה לו טוב כי הוא עלול לטעות ולבעוט.

שיטה זו נקראת השגחה פרטית, לפיה ה' פותח את ידו ומשביע לכל חי לפי רצונו ית', ואת רצון יראיו יעשה. אין מקרה, הכול רק מה'.

אומרים המתאוננים: "מי יתן לנו בשר". כלומר, לפי השיטה החדשה של "אם בחוקותי תלכו" לא ברור לנו מהיכן תבוא הפרנסה. אנו לא מאמינים בשיטה הזאת ואנו רוצים לחזור לשיטת הפרנסה של מצרים. ועוד, אנו מסוגלים ורוצים לקבוע בעצמנו מה טוב לנו.

4. "רק-מה" נהפך ל-"מקרה"

לגישה זו שלהם שייך גם פירוש (ד, 4) ל"מתאוננים" לעיל: ע"י שפורשים מהשגחת ה' הם חושפים את עצמם לעולם של מקריות. "רק-מה" נהפך ל-"מקרה". נראה להם שהם מתכננים לעתיד והכול בשליטתם, אבל יתאכזבו ויטיאשו מהר מאד כאשר מאורעות לא צפויים יכשילו את תכנונם.

יתרה מזו, רצונם להקניט את ה'. הם בעלי גאווה ורום לב, ומתאימה להם הפסקה: "וְרָם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְ-ה-וָ-ה אֶל-לְהִיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים [עֲזָבוּ אֶת הַשְּׁגַחַת ה']... וְאִמְרָתְךָ בְּלִבְךָ פָּחִי וְעֵצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחִיל הַזֶּה" (דברים ח', י"ד-י"ז).

2. מצטערים ומדברים לשון הרע

הפירוש השלישי בספרי מובא בפירוש דמכ"ז, והוא מבוסס על המובן של "כמתאננים" בלשון אוני וצער (ד, 2) הנ"ל.

רבי יהודה לומד שציערו את עצמם ללא צורך. כוונתו היא שלא הבינו את העיקרון "כל דעבד רחמנא לטב עבד". הם היו צריכים להבין שקשיי הדרך היו בסופו של דבר לטובתם, ובוודאי אין להתלונן ולהתרעם עליהם. במקום זאת התלוננו ואף דיברו לשון הרע באזני ה'.

יש לומר, בהשוואה לפירוש הראשון, שאֵלָה קיבלו עליהם את העיקרון של השגחה פרטית – ה"רק-מה" – רק לא קיבלו את העניין של "כל דעבד רחמנא לטב עבד".

הפירוש הזה נתמך בסמיכות לעניין של פרידת יתרו, בו כתוב: "וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטֹּב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב יְ-ה-וָה-נְ-ה עִמָּנוּ וְהִטָּבְנוּ לָךְ" (במדבר י', ל"ב). ר' פירוש ישא ברכה, של הרבי ממודז'ין שם, שמסביר שמשה מנסה להרגיע את יתרו שקשיי הדרך העתידים יהיו רק לטובה, וכן יש להסתכל על כל קושי באופן הזה.

3. כמתלהמים – מלחמת אחים

הפירוש השני בספרי הוא הפירוש של רבי אליעזר: אין כמתאוננים אלא כמתלהמים. וכן הוא אומר "דברי נרגן פמתלהמים והם ירדו חדר-בטן" (משלי כ"ו, כ"ב) וכה"א "ותרגנו באַהליכם" (דברים א', כ"ז).

רבי אליעזר אינו מבסס את פירושו על פירוש מילולי של "כמתאוננים" אלא הוא לומד שהקטע בספר דברים הנזכר מתייחס לחטא של המתאוננים, ומבאר אותו. הפירוש של "נרגן" בקטע ההוא מתבאר ע"י שימושו בקטע בספר משלי הנזכר, וכן במשלי י"ח, ח'. "דברי נרגן כמתלהמים" פירושו כך: דברי נרגן הם צורת דיבור שפוגעת בזולת כמהלומות של ממש (אותיות "הלמ" מתחלפות ב"להמ") והן חודרות פנימה. מדובר באנשים מסיתים המרבים ריב ושנאת אחים.

מהו הפירוש המתאים ביותר

כעת ניגש לשאלתנו, מהו הפירוש המתאים ביותר לאלמנטים א'-ה' הנ"ל, ובפרט לאלמנט ה', שמכתיב עונש שריפה עבור חטא המתאוננים.

לפי שמוזכר לעיל באלמנט ב' הביטוי "ויהי העם", הדבר נותן לנו היקש לקטע בספר ישעיהו פרק ט'. מסתבר שהיקש זה נותן פתרון לשאלתנו. שם, בקטע מפרק ט' פסוק ז' ועד פרק י' פסוק ד' מופיעה התוכחה של הנביא לשבט אפרים. תוכחה זו מתייחסת לארבעה חטאים של השבט ומחולקת לארבע פסקאות בהתאם. הטבלה הבאה מסכמת כל חטא וענשו עבור שלושת החטאים הראשונים לפי הסדר.

פסקה בספר ישעיהו	החטא	העונש
ט', ז'-י"א	גאוות העם – "וידעו העם כלו אפרים ויושב שמרון בגאווה ובגדל לבב לאמר"	ה' מביא על העם את אויביו – "וישגב ה' את צרי רצין עליו ואת אויביו יסכסך."
ט', י"ב-ט"ז	העם חוטא בחנופה וכדברי נבלה – "כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר נבלה"	נופלים במלחמה ללא רחמים – "על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתמיו ואת אלמנותיו לא ירחם."
ט', י"ז-כ'	העם חוטא במלחמת אחים – "ויהי כמאכלת אש איש אל אחיו לא יחמולו ... איש בשר זרעו יאכלו."	אש שורפת את החוטאים – "בעברת ה' צבאות נעתם [אש] ארץ."

חטא המתאוננים – מלחמת אחים

אנו רואים שישנה התאמה מוחלטת בין שלושת החטאים האלה של אפרים לבין שלושת הפירושים 1-3 הנ"ל של חטא המתאוננים שבספרי לפי הסדר. בפרט, החטא השלישי של מלחמת אחים – איש את רעהו חיים בלעו – מתאים לפירושו של רבי אליעזר. ומאחר שזהו החטא היחיד שיש בו עונש שריפה, אזי הפירוש של רבי אליעזר הוא היחיד שכולל את האלמנט החמישי דלעיל של עונש שריפה. לכן דווקא הפירוש של רבי אליעזר הוא המתאים ביותר לחטא המתאוננים.

מדוע ה' נרגז כל כך על מלחמת אחים דווקא? יש לומר שה' הוציא אותנו ממצרים להיות בראש ובראשונה קהילת חסד שתשב בשלום בארץ ישראל. כאשר העם מפגין שנאת אחים – ההפך ממה שנדרש מהם – אזי ה' נרגז מאד ו"נעתם אש ארצה" (ע"פ ישעיה ט', י"ח). זאת בדומה לאנשי סדום, שנענשו באש מפני שלא נהגו חסד לזולת בארץ ישראל (דמב"ק).

נוכל לומר עוד ששלושת הפירושים של חספדי הם אמת, והעם אכן חטאו בכולם – בדומה לשבט אפרים – רק העונש נקבע לפי החמור שביניהם – שנאת אחים.

השפעות חסד וגבורה נפסקו

מלחמת אחים פירושה שספירת החסד שהייתה מגיעה אליהם ממוסד החסד, הכהנים, נפסקה לחלוטין. יתר על כן נפסקה ספירת הגבורה שהייתה מגיעה אליהם ממוסד הגבורה, הלוויים, כמוכח מהקטע הסמוך (במדבר י"א, ד'-י') "וְהָאֶסְפָּסָף אֲשֶׁר בְּקֶרְבוֹ

הַתָּאוּ תֵּאָוֶה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְכּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר. "במקום גבורה שאמורה לרסן את יצר הרע נהייתה תאוה בלתי מרוסנת.

כישלון מערכת המשפט גרם למשבר המתאוננים

יש להבין כיצד הגיעו למצב של אובדן ספירות החסד והגבורה. החטאים הראשונים הנ"ל לא הצריכו זאת, הרי דור הפלגה לחמו נגד השגחת ה' ונשארו מלוכדים ובשל כך עונשם הוקל. התשובה היא שכישלון מערכת המשפט גרם למשבר המתאוננים, כפי שיוסבר במאמר, "אספה לי שבעים איש", עמ' 208.

ב

למה הרעת לעבדך – תפילת ה"תרועה"

פרשת בהעלותך¹

תפילת ה"תרועה" של משה רבנו מתוך רוב רוע בנפש הכלל מבקשת השפעת ספירת הנצח להילחם בו ומביאה לידי ייסוד הסנהדרין והדיפת יצר הרע, והיא השורש של ראש השנה ויום הכיפורים.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-י-ה-ו-ה לָמָּה הֲרַעַתָּ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא-מָצֵיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם אֶת-מִשְׁאֵל כָּל-הָעָם הַזֶּה עָלַי. הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל-הָעָם הַזֶּה אִם-אֲנֹכִי יִלְדֹתִיהוּ כִּי-תֹאמַר אֵלֵי שְׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ כְּאִשֶּׁר יִשָּׂא הָאֵמֶן אֶת-הַיֵּנֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם. מֵאִין לִי בָּשָׂר לָתֵת לְכָל-הָעָם הַזֶּה כִּי-יִכְכּוּ עָלַי לֵאמֹר תִּנֶּה-לָּנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה. לֹא-אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשַׂאת אֶת-כָּל-הָעָם הַזֶּה כִּי כִבֵּד מִמֶּנִּי. וְאִם-כִּכָּה אֶת-עֲשֵׂה לִי הֲרֹגֵנִי נָא הָרֹג אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֵל-אֶרְאָה בְּרַעְיִתִּי" (במדבר י"א, י"א-ט"ו).

חיסרון בנפש הכלל

ברצוננו להבין לעומק את תפילתו זו של משה רבנו. ראינו כבר במאמר "חטאם של המתאוננים", עמ' 200, את הרקע לתפילתו: מלחמת אחים ותאוה בלתי מרוסנת בעם – אובדן ספירות החסד והגבורה. מקור הבעיה מזוהה בפסוק: "וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִכָּשֶׁה אֵין כָּל בְּלָתִי אֶל-הַמֶּן עֵינֵינוּ" (במדבר י"א, ו') ע"י פירוש אונקלוס: "נפשנא תאיבא", נפשנו

¹תשעב

תאוה [מתאוה]. כלומר, התאוה שהם חווים כעת באה מנפש הכלל. כבר ראינו שהנפש מתקיימת בעולם העשייה, עולם שרובו רע ומיעוטו טוב, עולם של תאוות ודחפים. מבחינת האדם, יצר הרע שולט לגמרי על יצר הטוב. את פעולתו של יצר הרע בנפש העם מדגיש משה רבנו שלוש פעמים בפרשה: "וּבְעֵינַי מֵשֶׁה רָע" (י"א, י), "לָמָּה הִרְעֵתָ" (י"א, י"א), ו"וְאַל-אֶרְאֶה בְּרַעֲתִי וּבְרַעֲתָם, דִּשְׁ"י" (י"א, ט"ו).

עד כאן בני ישראל פעלו ברמה של נשמה ורוח בעולמות הבריאה והיצירה והם קיבלו את הספירות המתאימות לעולמות אלה, כפי שתואר במאמרים הקודמים. כעת, התעוררה בעם פעולת נפש הכלל כמסומנת בבקשתם לבשר וסלידתם מהמן כפי שמוסבר בזוהר, בהעלותך דף קנו ע"א, ד"ה "אמר רבי אבא".

הזוהר שואל מדוע משה מסר את עצמו למיתה באומרו "הֲרִגְנִי נָא הָרֹג" רק מפני שהתעקשו בני ישראל לאכול בשר (י"א, ט"ו). עונה הזוהר שעד כאן הם אכלו את המן, שבא להם מיסוד אבא דרך ספירת התפארת, בזכות משה רבנו. משה יכול להועיל להם בזכותו והם, שהם בדרגה של נשמה ורוח, יכולים לקבל ממנו. כעת, מבחין משה, ע"י דחייתם את המן ובקשתם לבשר, שהם ירדו דרגה – לדרגת הנפש – והוא כבר אינו יכול להועיל להם בזכותו. חרד משה שכדי להמשיך להועיל להם יצטרך גם הוא לרדת דרגה, וירידה כזו נחשבת אצלו כמוות.

ספירת הנצח במערכת המשפט מועילה נגד יצר הרע

אומר לו הקב"ה "אספה לי שבעים איש", הסנהדרין. כלומר, אתה משה תישאר בדרגתך, ואני אאציל להם לסנהדרין מן הרוח [הנצח] אשר עליך כמו שהשמש מאירה על הירח. כך המענה לתפילת משה רבנו היא ייסוד מוסד הסנהדרין, מוסד הנצח, המסוגל להשפיע לעם ברמה של נפש, בעולם העשייה, ולהצליח להשיב את העם למוטב, כפי שמתואר במאמר "אספה לי שבעים איש", עמ' 208.

כעת אנו מבינים את מהותה של תפילת משה: מתוך רוב הרוע ששרר בנפש הכלל בשעה שהוא, משה, אינו יכול להועיל להם בזה, הוא ביקש מהקב"ה השפעה שיכולה להועיל נגד יצר הרע. הפתרון המועיל הוא השפעת ספירת הנצח בנפש הכלל ע"י מערכת המשפט של הסנהדרין, ולאחר מכן השפעת ספירת ההוד ע"י "השופטים והשוטרים" כפי שמתואר במאמר "שופטים ושוטרים תתן לך – מוסד ההוד", עמ' 215.

שורש ראש השנה ויום הכיפורים

הודות למניע של רוב רוע לתפילת משה, ניתן לכנות אותה תפילת "תרועה", מילה ששורשה "רוע" ומשמעותה זעקת כאב ושבר מפני האויב (מיכה ד', ט', ר' פירוש של משה זיידל ב"דעת מקרא", הוצאת מוסד הרב קוק) כאשר כאן האויב הוא היצר, ועוד, כי "הִרְעֵתָ" היא אותיות "תרועה". ואמנם, אנו רואים באירוע זה במדבר את השורש של יום

חגנו ראש השנה, "יום תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם", (במדבר כ"ט, א'), כאשר "הִרְעַתְ/תְּרוּעָה" כאן מוקש ל"תְּרוּעָה" שם. הרי בראש השנה אנו עומדים מושרשים בספירות חג"ת שהתקבלו בחג השבועות, מתן תורה, וכעת בזמן אספת פירות הגורן והיקב בחודש תשרי, מתעורר היצר בנפש הכלל, כפי שכתוב: "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט" (דברים ל"ב, ט"ו), והוא מתאווה: "נפשנו יבשה" ואנו אומרים "בְּקָרֵב עָלֵי מַרְעִים (יצר הרע) לֶאֱכֹל אֶת-בִּשְׂרֵי (שבו הנפש)" (תהילים, כ"ז, ב'). זהו הזמן להריע תְּרוּעָה [בשופר] לשמים שתמליך עלינו את המלך המשפט בספירת הנצח, שיועיל נגד היצר.

תפילת מוסף של ראש השנה

התורה מצווה כיצד עלינו להמליך את מלך המשפט בתפילת מוסף של ראש השנה: "דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם [1] שַׁבָּתוֹן [2] זְכוֹרֹן [3] תְּרוּעָה מְקָרָא-קֶדֶשׁ" (ויקרא כ"ג, כ"ד) כלומר, 1. שַׁבָּתוֹן - תפילת מלכויות, 2. זְכוֹרֹן - תפילת זכרונות, ו-3. תְּרוּעָה - תפילת שופרות ותקיעת השופר. פירוש: קודם עלינו לעורר את הספירות שהשפיעו על משה רבינו לפני תפילתו "לָמָּה הִרְעַתְ לַעֲבָדְךָ" והן בינה וחכמה כידוע. לראשונה יש לעורר אמא-בינה, מקום שדינים קשים מתערים, ע"י תפילת המלכויות (ר' ברית העליון של שבת ב"בריתות עליון של מילה ושבת", עמ' 123), לאחר מכן יש לעורר אבא-חכמה כדי למתק את הדינים (ר' "יסורין באים מן או"א", עמ' 263) ע"י תפילת הזכרונות (ר' ברית העליון של מילה, שם), ולבסוף יש לעורר ספירת הנצח ועמה הופעת מלך המשפט ע"י תפילת השופרות ותקיעת השופר כפי שעשה משה רבינו בתפילה "לָמָּה הִרְעַתְ לַעֲבָדְךָ".

לפי אד"ז^ל ספירת הבינה משפיעה ביום הראשון של ראש השנה דינא קשיא ואילו ספירת החכמה משפיעה ביום השני דינא רפיא (שער הכוונות, דרושי ראש השנה).

עינוי הנפש ביום הכיפורים

ולאחר מכן בא יום הכיפורים, שמצוותו היא "וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם", ואשר בו עינוי הנפש, שהוא פעולת "סור מרע" בנפש שנעשתה בהשפעת ספירת ההוד, שגם היא "סור מרע" בנפש (ר' "עשה טוב וסור מרע במישורים שונים", עמ' 66), מעוררת את ספירת הבינה שתביא בו ביום לתשובה ולכפרה לכל העברות שנגרמו ע"י היצר בנפש הכלל (ר' "אמא-בינה היא תשובה", עמ' 264). ר' "והיית אך שמח", עמ' 253, שמתאר כיצד השתלשלות הספירות מתאימה לחגים.

ג

אספה לי שבעים איש – מוסד הנצח

פרשת בהעלותך¹

משבר המתאוננים, וניתוק השפעות חסד וגבורה שהתרחש בעקבותיו, נגרם ע"י כישלון במערכת המשפט. מערכת המשפט מתוקנת ע"י ייסוד מוסד הסנהדרין, אשר משפיע את ספירת הנצח ע"י פסיקת תורה שבעל פה.

"וַיֹּאמֶר יְ-ה-וָה אֶל-מֹשֶׁה אֶסְפֶּה-לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעֶתָ כִּי-הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָם אֹתָם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ. וִירְדֹתִי וְדִבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלֹתִי מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׁאוּ אֹתָךְ בְּמִשְׁאֵל הָעָם וְלֹא-תִשָּׂא אֹתָהּ לְבַדְּךָ" (י"א, ט"ז-י"ז).

המתאוננים בוכים אל משה: "מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר?" משה פונה אל הקב"ה: "לֹא-אוּכַל אֲנִכִּי לְבַדִּי לְשִׂאת אֶת-כָּל-הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מְמֹנִי." והקב"ה מצווה: "אֶסְפֶּה-לִּי שִׁבְעִים אִישׁ" (במדבר י"א, י"ד).

מהו הגוף הזה של שבעים איש, וכיצד הם יפתרו את בעיית משה מול העם?

מובא בגמרא (סנהדרין ב' ע"א) שנאסף כאן סנהדרין של שבעים ואחד איש, היינו שבעים איש ועוד משה רבנו. אמנם, הסנהדרין יפתור את בעיית משה עצמו: הוא לא יצטרך עוד לשאת לבדו את העם. אבל מוכרחים עדיין לשאול: מדוע וכיצד הסנהדרין הוא הפתרון לבכי של העם "מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר"?

כדי לענות על השאלה נסתכל על סדר האירועים של פרשת בהעלותך:

- א. פרק ח': הושלם מוסד הלוויים. העם כעת מקבל השפעות (ספירות) מאת ה' - ספירת חסד דרך הכהנים וספירת גבורה דרך הלוויים. ר' "יאירו שבעת הנרות - ייסוד מוסד הגבורה" עמ' 182.

¹תשנ

- ב. י', י"א: העם מתחיל לנסוע.
- ג. י', כ"ט-ל"ב: הקמת מערכת המשפט על פי הצעת יתרו כפי שמתוארת בתחילת פרשת יתרו. דש"י שם (שמות י"ח, י"ג) מסביר שהיישום והביצוע של מערכת המשפט שבפרשת יתרו התקיימו למעשה בפרשת בהעלותך, י', כ"ט-ל"ב. כי שם מתרחשת בפועל השליחה של יתרו שנזכרת בפרשת יתרו (שמות י"ח, כ"ז).
- ד. שליחת-עזיבתו של יתרו: "ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך" (י', ל').
- ה. י"א, א': פרשת המתאוננים – הקצינים נשרפו (דש"י) והעם בכה "מי יאכילנו בשר".
- ו. י"א, ט"ז: "אספה לי שבעים איש" – הקמת הסנהדרין והאצלת רוח משה עליהם ע"י ה' בעצמו.

כשולן מערכת המשפט

רשימה זו מלמדת על המתרחש – כישולן של מערכת המשפט שהציע יתרו (ג) גרם לשליחת יתרו (ד), למשבר המתאוננים, לשריפת השופטים (ה), ולבסוף הביא לציווי של ה' ליצירת מערכת משפט חלופית המבוססת על סנהדרין של 70 איש בעלי רוח משה (ו). אכן, כישולן מערכת המשפט עלול למוטט את הכול, כפי שכתוב על שופטים עושי עוול: "לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלְכוּ יְמוּטוֹ כָּל-מוֹסְדֵי אֶרֶץ" (תהלים פ"ב, ה'). המלבי"ם שם מסביר שהמשפט מחזיק את יישוב הארץ, וכישולו פוגע בשני מישורים: (א) מצד גמול הא-להי: שאם אין דין למטה ימנע אורו והשפעתו מלמעלה ובחשכה יתהלכו; (ב) מצד הטבע: שאז איש את רעהו חיים בלעו ואי אפשר שיתקיים היישוב המדיני, ועל זה אמר "יְמוּטוֹ כָּל-מוֹסְדֵי אֶרֶץ".

השפעות חסד וגבורה נפסקו

אנו רואים שדברי המלבי"ם אכן התממשו במשבר המתאוננים: השפעת החסד והגבורה שהשתקפו לעם דרך מוסדות הכהנים והלוויים נפסקה ("ימוטו כל מוסדי ארץ"). במקום חסד נהייתה שנאת אחים (ר' המאמר "חטאם של המתאוננים", עמ' 200) ואילו במקום גבורה נהייתה תאוה בלתי מרוסנת: "מי יאכילנו בשר".

הפתרון: אסיפת הסנהדרין

הפתרון של אסיפת סנהדרין (ו) מלמד על החיסרון שהיה במערכת המשפט של יתרו (ג) (עוד מקום שהפתרון מלמד על החיסרון נמצא בדברי דש"י, ויקרא י', ב'). למרות שמושה רכנו נמלך בה' באם לקבל את הצעת יתרו ורק לאחר מכן מימש אותה (שמות י"ח, כ"ג-כ"ד ודש"י שם) מסתבר שהצעתו של יתרו לא הספיקה, כי התברר שמושה עדיין לא יכול היה לברו לשאת את העם בנושאי המשפט, בניגוד למה שהבטיח יתרו.

נראה לומר שהחיסרון הוא בכך שרשות המשפט בדרג העליון שלה אינה יכולה להתמלא ע"י יחיד, ככל שהוא מושלם, – כולל משה רבנו. צריך לכך כלל או מוסד קבוע שחבריו יהיו מחוננים ברוח משה. לכן "אספה לי" לשון יצירת כלל (כמו לאסוף מניין) ולא "הביאה לי" או "המצא לי". הכלל הזה, הסנהדרין, יהיה נצחי, כאשר חבריו יתחלפו במשך הזמן באותו אופן שכלל הכהנים וכלל הלוויים הם נצחיים. כאשר כלל הסנהדרין נמצא בראש מערכת המשפט, בדרג העליון, הוא ישפיע על כל העם והמשפט יתנהל כראוי. וע"י כך שהמשפט יתנהל כראוי, הרי שהשפעות החסד והגבורה תוכלנה גם הן לחזור ולפעול כראוי.

בהערת אגב, אנו שמים לב שזוהי הפעם השלישית שבה ה' נוקט במילה "לי" בקשר לקבוצות של העם אשר להן הוא מייעד תפקיד של העברת ספירותיו – מוסדות הו"ק. אצל הכהנים (ספירת החסד) כתוב: וּמִשְׁחָתָאֲתָם כַּאֲשֶׁר מִשְׁחָתָאֲתָם אֲבִיהֶם וְכַהֲנֵנוּ לִי וְהִיָּתָה לְהִיָּת לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכַהֲנָתָם עוֹלָם לְדוֹרָתָם (שמות מ', ט"ו); אצל הלוויים (ספירת הגבורה) כתוב: אֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם (במדבר ג', י"ב); ואצל הסנהדרין כתוב: "אספה לי שבעים איש" כאמור. ועוד, בישראל הוא אומר: "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא, כ"ה). הספרי (במדבר י"א, ט"ז) מרגיש בעניין זה ואומר: בכל מקום שנאמר "לי" – קיים לעולם ולעולמי עולמים. ואלה מוסדות הו"ק שהם נצחיים כאמור.

שופטי הסנהדרין – בעלי מידת הנצח

מהן התכונות הנדרשות לשופטי הסנהדרין? דש"י מגלה אותן במילים "אֲשֶׁר יִדְעָתָ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ" (י"א, ט"ז). אומר דש"י: אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שמאמר (שמות ה', י"ד) "וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויכו לשון הופעל – סביל) עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן. לפי דברי דש"י אלה שופטי הסנהדרין נבחרו בגין תכונותיהם של חסד ורחמים.

יש לשאול: מדוע נדרשות לשופטי הסנהדרין תכונות של חסד ורחמים כאשר לשופטים הנזכרים בפסוק: "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ" (דברים ט"ז, ח'–ט') נדרשות תכונות הפוכות – אנשים ישרים, חזקים, וקשוחים (תרגום יונתן שם)?

יש לומר שלמשפט יש שני צדדים: מצד אחד עומדות הקביעה והפסיקה של הדין ע"י הסנהדרין כפי שמובא בפרשתנו, ומצד שני עומדות אכיפת הדין הנפסק בסנהדרין והצדק שבתהליך השיפוט – לא תטה משפט, לא תכיר פנים, ולא תיקח שוחד, כפי שמובא בפרשת שופטים הנ"ל. הצד הראשון הוא צד של "עשה טוב" שמקבל מספירת החסד והוא ספירת הנצח, כפי שיוסבר להלן, ואילו הצד השני הוא צד של "סור מרע"

שמקבל מספירת הגבורה והוא ספירת *ההוד* כפי שיוסבר במאמר "שופטים ושוטרים תתן לך – מוסד ההוד", עמ' 215.

במה רואים צד של חסד ורחמים בקביעה ופסיקה של דין בסנהדרין? כלומר, במונחים של תורת הסוד, כיצד נצח מקבל מחסד? התשובה היא שפסיקת דין הוא עשיית טוב למען הזולת כפי שכתוב לגבי השיפוט של משה רבנו: "וַיֵּרָא חֵתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה לְעַם וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לְעַם" ומתרגם *יונתן*: "אשר הוא [משה] טורח ועושה לעמו." פסיקה דומה לרפואה, פעולה מובהקת של חסד (ר' "אחד לרפאות את אברהם – אברהם מרפא בחסד", עמ' 76), בזה שבפסיקתו הדיין פותר בעיה, מיישב ספק, וממלא חסרון לנצרכים העומדים וממתינים לשירותיו ("ויעמוד העם על משה" *ספורנו*, פסוק י"ג). ועוד, מהביקורת של יתרו על מעשיו של חתנו "לא-טוב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה" (י"ח, י"ז) מוכח שמשה התכוון ל"עשיית טוב".

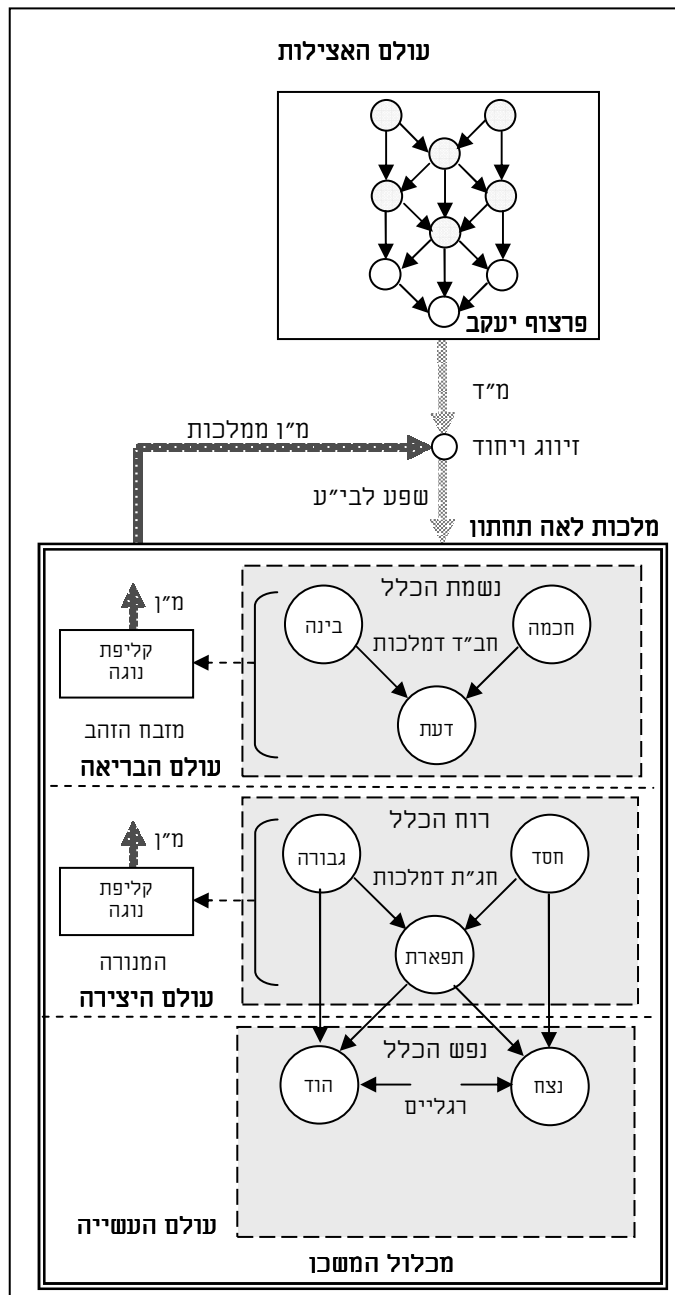
משה רבנו וספירת הנצח

לפי תורת הסוד, משה רבנו מייצג את ספירת הנצח (ר' "הספירות והאבות – אמצעים להשפעת הספירות", עמ' 38). משה קיבל תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. משה הוריד תורה מן השמים ובכך רצה להנציח את ישראל המקיים אותה. ואכן, תורה ומצוות מקנות לעם ישראל נצחיות (ר' "ספירת העומר וספירת שמיטות ליובלות", שים שלום, פרשת בהר, תשמ"ח). גם לסנהדרין ספירת הנצח כפי שיוסבר.

מהו הגדר של ספירת הנצח, וכיצד היא מנציחה את ישראל? *שערי אודל* (שער ג ד, ל"ט) אומר שספירת נצח היא מקום שגוזר גזירות טובות לישראל ואינו חוזר בהם כפי שכתוב "וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם" בכוונה להנציח את ישראל. הזקנים שבסנהדרין בהיותם מושפעים בספירת הנצח גוזרים גזירות לטובת ישראל ולהנצחתם.

התורה שיוצאת מחכמי הסנהדרין נחשבת תורה שבעל פה והיא כוללת חידושי הלכה, אזהרות וגדרים. התורה שבעל פה באה לתמוך ולסייע לתורה שבכתב.

כאמור, ספירות הנצח וההוד נוצרות כרגליים כדי לייצב את שלישיה חג"ת שמעליה כמו שספירות חסד וגבורה מייצבות את השלישייה חב"ד (ר' איור יג, עמ' 161). האיור הבא מראה את העניין. האיור גם מראה כיצד ספירות נצח והוד מתפצלות מספירת התפארת ומקבלות מספירות חסד וגבורה. השווה לאיור לו, עמ' 298.



איור כא. ספירות נצח והוד כרגליים

רוח משה – נבואה כמרכיב של נצח

מהי רוח משה, שהֶאֱצִלָתָהּ על הסנהדרין (ו) הפכה אותה לכלל המשפיע?

לפי *תרגום יונתן* (י"א, י"ז), יכולת הנבואה היא רוח משה שנאצלה לשופטי הסנהדרין. הורדת התורה מן השמים חייבת להימשך יום יום ע"י השופטים כתורה שבעל פה. כאשר המוני ישראל באים אליהם לברר כל אחד את בעייתו וספקותיו האישיים, השופטים בפסיקותיהם מורידים תורה מן השמים ע"י נבואה מא־לֵהִים הנֶצֶב בַּעֲדַת-אֶ-ל. ברור ששופט שאיננו מחונן במידה זו אינו מסוגל לתפקד ועלול לגרום נזק רב בפסיקותיו.

ר' *שערי אורה* (שער ג ד לו) שמדבר על הקשר בין נבואה לבין הספירות וז"ל: "דע כי שני שמות הללו שהם **נצח** ו**הוד** הם מקום יניקת הנביאים ומן המקום הזה שואבים הנביאים כל מיני הנבואות כל אחד מהם כפי כוחו וכפי השגתו מלבד משה רבנו ע"ה שעלה לקבל תורה ממעל למקום זה כי נבואתו במראה ולא בחידות. דע כי נבואת משה רבנו ע"ה מתאחדה בתפארת שהיא אספקלריאה מאירה ומשם נתרבק בספירות עליונות, ושאר כל הנביאים לא נתאחדו בתפארת שהוא סוד י-ה-ו-ה אלא ע"י אמצעות הספירות התחתונות שם: אדנ"י (מלכות) וא-ל ח"י (יסוד) וי-ה-ו-ה צבאות (נצח) וא-להים צבאות (הוד) ולא השיגו הנביאים דבוק י-ה-ו-ה אלא באמצעות מלכות ויסוד נצח והוד."

נבואה יזומה נמסרה לסנהדרין

ישנו הבדל נוסף וחשוב בין כושר הנבואה של משה רבנו לבין זה של שאר הנביאים, והוא שמשם רבנו מסוגל היה ליזום התקשרות אל הקב"ה ולהתנבא מתי שרצה בכך. תכונה זו חשובה במסגרת דיונים בבית דין כאשר יש צורך לדיין לברר דינים והלכות אצל הקב"ה ולהשיב לבעלי דין בזמן. נראה שיכולת זו רמוזה במונח "רוח" כאשר הרוח היא חלק הנשמה שאופייה בחירה ויזומה, והיא המתאימה לעולם היצירה שבו נמצאת ספירת התפארת שדרכה מתנבא משה.

כושר הנבואה של משה רבנו נאצל לשופטי הסנהדרין כמו שהשמש מאירה על הירח (*מודר* בהעלותך קנ"ו). והם יונקים מספירת הנצח. אף על פי כן, נראה שהיכולת של משה רבנו ליזום התקשרות עם הקב"ה כנ"ל נמסרה גם היא לשופטי הסנהדרין כדי לאפשר להם לפעול באופן חופשי, כפי שכתוב "וְאֶצְלָתִי מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם."

נבואת משה רבנו באה מספירת החכמה דאצילות

כאשר *שערי אורה* אומר שנבואת משה רבנו ע"ה מתאחדה בתפארת ומשם נתרבק בספירות עליונות, כוונתו של *שערי אורה* היא לספירת החכמה דאצילות המגיעה אל משה דרך יסוד אבא המלוכש בתוך התפארת של ז"א שמשם משה קיבל את התורה,

כנזכר בקשר לפרצופי יעקב ודור המדבר (ר') "פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב", עמ' 344 (שכב) וגם משם מתנבא משה רבנו.

יוצא שמשה קשור לשלוש ספירות: ספירת הנצח שזאת עצמותו של משה, ספירת החכמה שמשם הוא קיבל תורה ונבואה, ועוד, קשור משה לספירת הבינה כפי שיתבאר במאמר "שופטים ושוטרים תתן לך – מוסד ההוד", עמ' 215.

הגדלת ספירת הנצח של ז"א אצל הסנהדרין

מאורעות אלה מהווים תהליך שמעורר הגדלת ספירת הנצח דועיר אנפין. כזכור, לאחר חטא העגל הסתלקו המוחין של חב"ד מז"א כך שנשארו רק ו' ספירות דאצילות מספירת החסד עד ספירת היסוד (ר') "סילוק חב"ד בחטא העגל", עמ' 151). במדבר, ספירות אלו שוחזרו ע"י הגדלת המוחין בהדרגה וכעת הגיע תורו של ספירת הנצח.

במונחי תורת הסוד, התהליך במאמר זה הוא:

א. היות משה רבנו שופט עליון במערכת המשפט של יתרו הוא עניין של ספירת נצח של ו"ק שמשה רבנו מחונן בה. סידור זה אינו עביר ויש להגדיל את ספירת הנצח.

ב. האצלת רוח מן משה רבנו למוסד הסנהדרין – זהו רוח הנבואה של משה שהוא מקבל מספירת החכמה דרך תפארת ז"א כפי שתואר לעיל (ר') "נבואת משה רבנו באה מספירת החכמה דאצילות", עמ' 213).

נביט בתהליך הזה במונחים של הגדלת הספירות של ז"א כפי שמובא בקטע "הגדלת הספירות של ז"א בשלישים", עמ' 326, ובצד ימין של איור מו, עמ' 328.

לפי איור מו, הגדלת ספירת הנצח מתעוררת ונעשית בייסוד מוסד הנצח, הסנהדרין, כך:

1. מוחות החכמה של אבא ואמא יורדות משליש התחתון של נצח אבא ואמא לכיוון ז"א (ב' לעיל) (איור מו, כיתוב 4).

2. שני שלישים התחתונים מנצח דו"ק יוצאים (א' לעיל) (שם, כיתוב 5).

3. המרכיבים (1) ו-(2) מתחברים ליצור נצח דגדלות של ז"א (שם, כיתוב 6) ויוצא שהסנהדרין הוא בעל נצח דגדלות.

אותו התהליך של הגדלת הספירות מתרחש בצד שמאל שבו ספירת ההוד מתגדלות בייסוד מוסד השופטים ושוטרים כפי שיוסבר להלן.

7

שופטים ושוטרים תתן לך – מוסד ההוד

פרשת שופטים¹

מוסדות השופטים והשוטרים נבחרו להשפיע את ספירת ההוד ע"י עשיית צדק במשפט. בהשפעת מוסדות נצח והוד אלה, היחידים בעם מקיימים תורה ומצוות בהידור מצד תורה שבעל פה.

צדק – ספירת ההוד

"שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה-נָּה-אֶל-לִהְיֶה נָתַן לְךָ לְשֹׁבְטֶיךָ וְשֹׁפְטֵי אֶת-הָעָם מִשְׁפָּט-צֶדֶק. לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים. צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה-נָּה-אֶל-לִהְיֶה נָתַן לְךָ" (דברים ט"ז, י"ח-כ')

יש לשאול: מה מוסיף הציווי "שופטים ושטרים תתן לך" למערכת המשפט שלכאורה כבר הושלמה בציווי הסנהדרין שבפרשת בהעלותך. ועוד, מדוע נאספו ונסמכו לכאן כל הדינים של צדק במשפט (דברים ט"ז, י"ח-כ').

כפי שאמרנו במאמר "אספה לי שבעים איש – מוסד הנצח", עמ' 208, למשפט יש שני צדדים: מצד אחד עומדות הקביעה והפסיקה של הדין ע"י הסנהדרין, כפי שמובא בפרשת בהעלותך; ומצד שני עומדות אכיפת הדין הנפסק בסנהדרין והצדק שבתהליך השיפוט – לא תטה משפט, לא תכיר פנים, ולא תיקח שוחד, כפי שמובא בפרשת שופטים. הצד הראשון הוא צד של "עשה טוב" שמקבל מספירת החדש, והוא ספירת הנצח, כפי שהוסבר במאמר הנזכר, ואילו הצד השני הוא צד של "סור מרע" שמקבל מספירת הגבורה, והוא ספירת החדש כפי שיוסבר במאמר הזה.

מסביר שְׁעָרֵי אֹדָה (שער ג' ד', ל"ד) שספירת ההוד היא מתלבשת במידת הגבורה ויש לה הכוח להשפיל האויבים ולנצח מלחמות ולהציל אוהבי ה'. ואילו במקום אחר (שער א' ט) הוא מגדיר צדק גם כמידה שמקבלת שפע ממידת הגבורה והפחד. ואז היא עושה דין ומשפט בעולם – אם לחרב אם לשלום. לפי זה, הצדק הוא מזוהה עם ספירת ההוד לעניין התלבשות בגבורה ללחום בעולם למען הסדר.

¹תשע"א

מוסיף שעדי אודה, שלפי שפירת ההוד היא מקום ניצוח המלחמות ועשיית הנסים והנפלאות, א"כ אצל מקום זה נאמרות ההודאות. עכ"ל. זהו סוף הפסוק הנ"ל: "וְחִסְדֵּיךָ יִרְנְנוּ" – אלו הנגאלים ע"י הניצוח וההצלה ירצו להודות לה' על כך, בדומה לשירה של הלוויים בבית המקדש, שגם היא באה מתוך מידת הגבורה.

הצדק, ספירת ההוד, הוא הרגל השני – אחרי ספירת הנצח – עליו עומד ישראל כפי המעיר דש"י על הפסוק "צֶדֶק צִדְקַתְךָ תִּדְרֹךְ לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁתְּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְ-ה-וָה אֶל-לְהִיךָ נִתֵּן לָךְ" (דברים י"ז, כ). אומר דש"י: כדאי היא מנוי הדיינים [שופטים ושוטרים] הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן.

יתרו כבר הכיר בצורך הקיומי של ספירת ההוד: "אם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה [מערכת משפט צדק] וְצִוְךָ אֶל-לֵהִים וְיִכָּלֶתָ עֲמֹד וְגַם כָּל-הָעָם הַזֶּה עַל-מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם" (שמות י"ח, כ"ג). וְיִכָּלֶתָ עֲמֹד – הפרצוף על הרגליים. ויתרו כבר הגדיר את תכונות האנשים המסוגלים להביא למשפט צדק.

ספירת ההוד היא ספירת אהרן הכהן והכהנים מוזכרים בעניין צדק, כפי שכתוב: "כִּהְיִיךָ יִלְבָּשׁוּ-צֶדֶק וְחִסְדֵּיךָ יִרְנְנוּ". הדוגמה המובהקת של כהן הנלחם למען הצדק הוא: "וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ." (במדבר כ"ה, ז').

השופטים והשוטרים נבחרים כבעלי ספירת ההוד

ואמנם בקטע זה התורה באה ליצור מוסד מסוגל לקלוט ולהעביר את ספירת ההוד, הצדק, והוא מוסד השופטים והשוטרים כפי שכתוב "וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק" ועוד, לפי שנאספו ונסמכו לכאן כל הדינים של צדק במשפט. לשם כך השופטים והשוטרים נבחרו כבעלי תכונות מתאימות: התורה כאן מחייבת (ע"פ תרגום יונתן) דיינים קשוחים [צדיקים, ישרים] וסרכים אלימים [חזקים, קשוחים].

השוואה למערכות משפט של יתרו

כאשר נשווה את מערכת המשפט שמחייב הציווי "שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ" עם מערכת המשפט שהציעה יתרו בפרשת יתרו (שמות י"ח, י"ט-כ"ג), נראה דמיון רב:

- תכונות האנשים הנדרשים לשתי המערכות הן של צדיקים ובעלי ספירת ההוד:

א. יתרו מציע: אֲנָשִׁי-חֵיל, יֵרָאִי אֶל-לֵהִים, אֲנָשִׁי אֱמֶת, וּשְׁנָאִי בָצַע, ומתרגם תרגום יונתן: גיברי חילא [חזקים] דחליא דה' גוברין דקשוט [צדיקים, ישרים] דסנן לקבלה ממום שיקרא [צדק]

ב. התורה כאן מחייבת (ע"פ תרגום יונתן) דיינים קשוחים [צדיקים, ישרים] וסרכים אלימים [חזקים, קשוחים].

- שניהם מציעים העמדת מערך מדורג של בתי דין לפי אוכלוסיות בעם: יתרו לפי אלפים, מאות, חמישים, ועשרות; והתורה לפי שבטים, וערים בתוך השבטים (שערים).
- שניהם קובעים שעניינים הקשים לבתי הדין הנמוכים יועברו ויועלו למעמד הגבוה להכרעה – לפי יתרו הם יועברו למשה רבנו, ולפי התורה הם יועברו לסנהדרין.
- לשניהם לשון ציווי דומה. יתרו אומר: "ושפטו את העם", והתורה כאן אומרת: "ושפטו את העם", ומוסיפה: "משפט צדק".

מהו השוני והחידוש בשיטה של "שפטים ושפטים תתן-לך" שבזכותו שיטת יתרו נדחת מפניה?

האצלת ספירת הבינה של משה לשופטים ושוטרים

התשובה טמונה במילים "תתן-לך" בפסוק הנ"ל, לפי פירושו של *דבנו בחיי*. אומר *דבנו בחיי*: משה מסר נפשו על הדין, לכך נקראו הדיינים על שמו. כלומר, "תתן-לך" פירושו שמשה יתן את הדיינים והם יוכרו על שמו.

אלא שאחרי *דבנו בחיי* פילס את הדרך, ניתן להעמיק ולומר שיותר מלהיקרא על שמו של משה, השופטים והשוטרים יהיו מושפעים בספירתו של משה, היינו בספירת הבינה. הרי משה רבנו הגיע לחמישים שערי בינה, כפי שמגלה *האדיז"ל* בפסוק "ויעל משה מערכת מואב אל-הר נבו..." פירוש: משה עלה לשער ה"נ" שבו כאשר למעשה משה קיבל אז במתנה את השער החמישים מאת ה'. וכעת משה רבנו מאציל את ספירת הבינה לשופטים ושוטרים.

מתן נ' שערי הבינה לשופטים ושוטרים ע"י משה רמז בפסוקנו כך: [לשופטים ושוטרים תתן לך] [אתה משה תתן חמישים (= ל"ך)] בכל שעריך [מכל שערי הבינה שיש לך] אשר ה' א-להיך נותן לך [שה' נותן לך את נ' שערי בינה] לשבטיך [לטובת י"ב השבטים שיהיו נידונים במשפטי צדק].

אומר *שערי אודא* (שער ח' פ"ו) שספירת הבינה נקראת גם "צדק עליון" כי היא שורשו ותחילתו של הצדק שבספירת ההוד, ואמנם לאחר שנמסרת הבינה לשופטים ולשוטרים ע"י משה הם יוכלו לדון במשפטים בצדק המושרש בצדק עליון, כפי שמסתיים הפסוק: "ושפטו את העם משפט צדק."

האצלת הצדק המושרש בצדק עליון היא השוני והחידוש במערכת המשפט של התורה, שהופך אותה לעדיפה על מערכת המשפט של יתרו.

הגדלת ספירת ההוד של ז"א אצל השופטים והשוטרים

מאורעות אלה מהווים תהליך שמעורר הגדלת ספירת ההוד. כזכור, לאחר חטא העגל הסתלקו המוחין של חב"ד מז"א כך שנשארו רק ו' ספירות דאצילות מספירת החסד עד ספירת היסוד (ר' "סילוק חב"ד בחטא העגל", עמ' 151). במדבר, ספירות אלו שוחזרו ע"י הגדלת המוחין בהדרגה וכעת הגיע תורו של ספירת ההוד.

במונחי תורת הסוד, התהליך במאמר זה הוא:

א. ארגון מערכת המשפט של יתרו לפי מערך מדורג של בתי דין, שהתקיים עד עתה, הוא עניין של ספירת הוד של ו"ק. סידור זה אינו עביר ויש להגדיל את ספירת ההוד.

ב. האצלת ספירת הבינה של משה רבנו לשופטים ולשוטרים היא האצלת הצדק העליון, ספירת הבינה, עליהם.

נביט בתהליך הזה במונחים של הגדלת הספירות של ז"א כפי שמוכח בקטע "הגדלת הספירות של ז"א בשלישים", עמ' 326, ובצד שמאל של איור מו, עמ' 328.

לפי איור מו, הגדלת ספירת ההוד מתעוררת ונעשית בייסוד מוסד ההוד, השופטים והשוטרים, כך:

1. מוחות הבינה של אבא ואמא יורדות משליש התחתון של הוד אבא ואמא לכיוון ז"א (ב' לעיל) (איור מו, כיתוב 17).

2. שני שלישים התחתונים מהוד דו"ק יוצאים (א' לעיל) (שם, כיתוב 18).

3. מרכיבים (1) ו-(2) מתחברים ליצור הוד דגדלות של ז"א (שם, כיתוב 19) ויוצא שמוסד השופטים והשוטרים הוא בעל הוד דגדלות.

ספירות נצח והוד מתקבלות בנפש הכלל

לעומת ספירות חג"ת שהן עניין של תורה שבכתב ומתקבלות ברוח הכלל בעולם היצירה המאופיין בבחירה חופשית, ספירות נצח והוד שהן עניין של תורה שבעל פה מתקבלות בנפש הכלל שבעולם העשייה. כזכור, עולם העשייה הוא עולם שרובו רע ומיעוטו טוב, עולם של תאוות ודחפים. מבחינת האדם, יצר הרע שולט לגמרי על יצר הטוב. נפש הכלל הפועלת בעולם העשייה זקוקה ל"שופטים הפוסקים את הדינים והגזירות ולשוטרים הרודין את העם אחר מצותן שמכים וכופתים במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט" (ש"י דברים ט"ז, י"ח) כדי לעזור לכלל להתגבר על אותם תאוות ודחפים ובוז לייצב את ספירות החג"ת.

אמרנו כבר שהכלי החשוב ביותר להצלחה נגד התאוות והרחפים שבעולם העשייה הוא מידות טובות והרגל טוב למוֹד וקנוי, כפי שכותב דוד המלך ע"ה בתהילים (ק"ט, נ"ט) "חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֶשְׁכְּחָה רַגְלִי אֶל-עֲדֹתֶיךָ". וכעניין שאמרו החכמים שרב ההרגל הוא מה שאחר הטבע כלומר, כי כמו שהטבע יכריח האדם למה שהוא מבקש – כן ההרגל הגדול חוזר בו כעין טבע קיים ויכריחו ללכת בדרך ההרגל לעולם ובלכת העם ברכי הישר והאמונה ובוחרים בטוב – ידבק בהם הטוב, וישמח ה' במעשיו.

השפעת נצח והוד על נשמות הפרט – קיום מצוות

שוב, לפי דגם המנורה, ספירות נצח והוד משתקפות ומשפיעות על נשמות פרטי העם המיוצגות ע"י הנרות שבצדדים (ר' "סדר התהוות מוסדות הו"ק", עמ' 138). כמו שספירות נצח והוד הן ההגשמה והביצוע בפועל של תורה ומצוות, תורה שבעל פה, כך ההשפעות על הפרט יהיו כאלו. ספר החינוך במצווה תצ"א בשורש המצווה מסביר את העניין כך: עם הדבר הזה [מינוי השופטים] נעמיד דתנו בהיות אימת אלופינו ושופטינו על פני ההמוֹן, ומתוך הרגלם בטוב וביושר מחמת יראה ילמדו העם טבעם לעשות משפט וצדק מאהבה בהכרתם דרך האמת. עכ"ל.

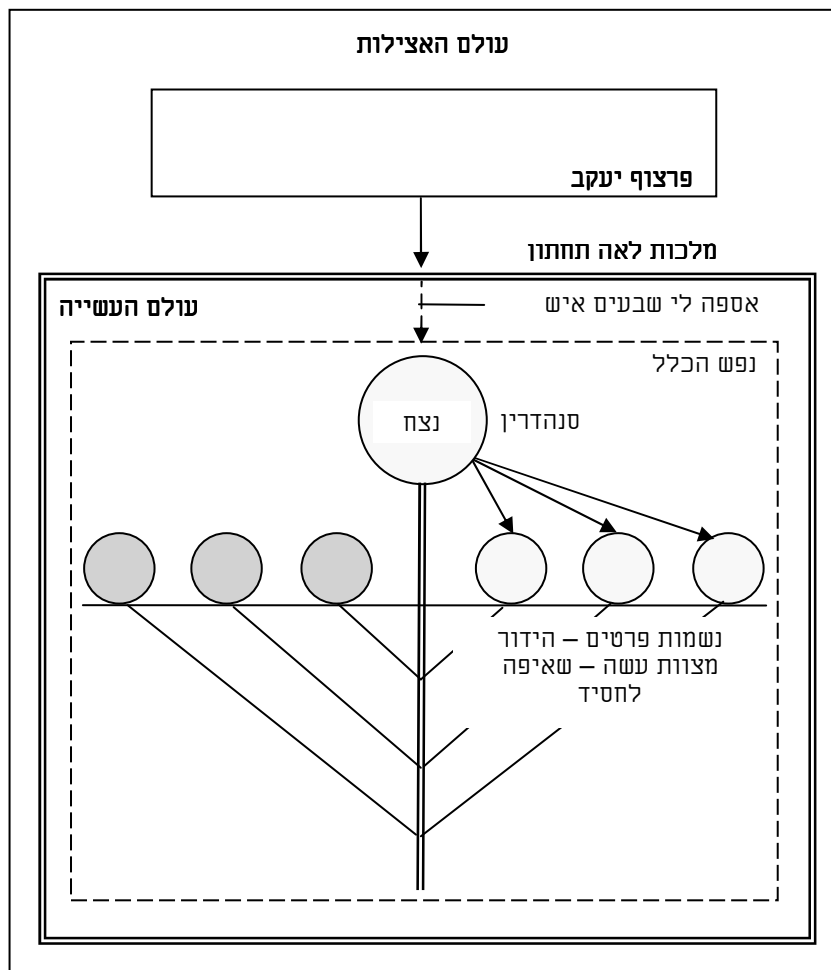
בעקבות חז"ל (פרק ד') נראה לומר שנשמות הפרט בצד הימין יושפעו בקיום מצוות עשה שסימןן אהבה וחסד, ואילו הנשמות מצד שמאל יושפעו בקיום מצוות לא תעשה שסימןן יראה וגבורה.

יתרה מזו יש לומר, מצד תורה שבעל פה, שקיימים אצל נפשות הפרט השאיפה והרצון להדר ולהתעלות בביצוע המצוות, הן בעשין הן בלאווין, ע"י בירור ולימוד פרטי המצוות אצל החכמים לצורך ביצוען. מצד החסד שואפים להיות חסיד, ומצד הגבורה שואפים להיות צדיק.

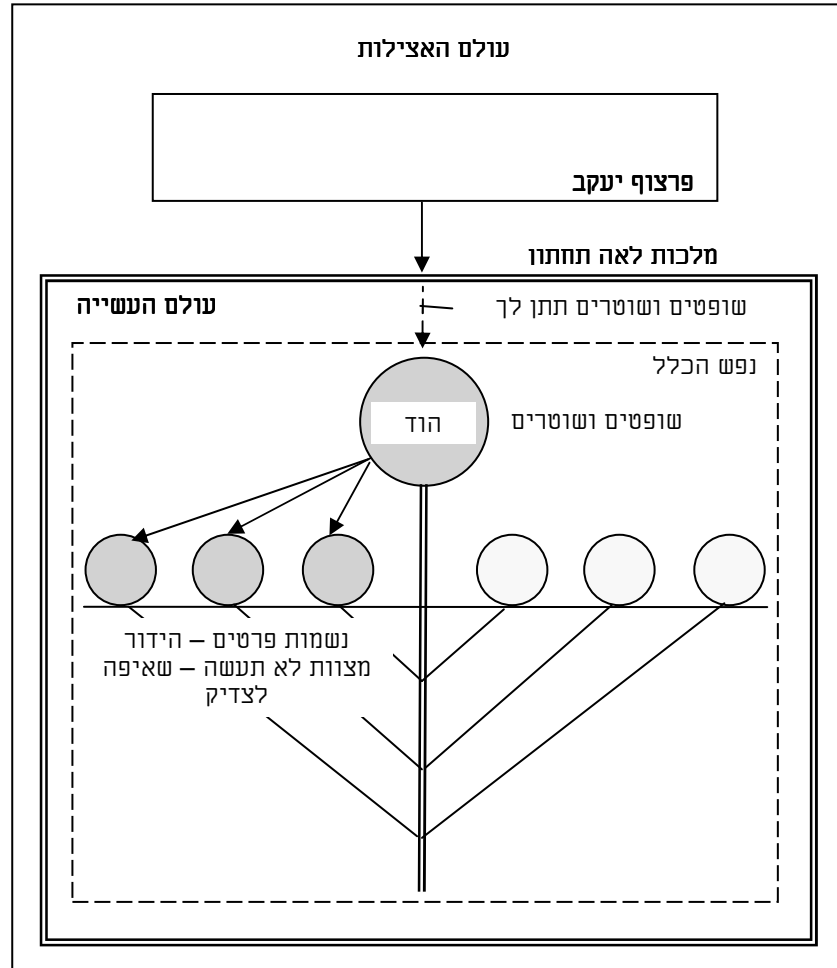
יחידי הסגולה, שבהם קיום תורה ומצוות, בייחוד במצוות לא תעשה, הוא בשלמות – נהיו צדיקים, כפי שמלמד "מסילת ישרים" פרקים א'–י"ב, ר' איור כג, עמ' 221. יתרה מזו, נשמות הנוטות לחסד יימשכו הלאה מעבר למדרגה של צדיקים, בייחוד במצוות עשה, להיות חסידים, לפי שמלמדים שאר פרקי ה–"מסילת ישרים", ר' איור כב, עמ' 220.

ספירות נצח והוד במנורה

נציג כיצד הדברים האלה באים לידי ביטוי במנורה בתרשימים הבאים.



איור כב. השתקפות נצח ע"פ המנורה



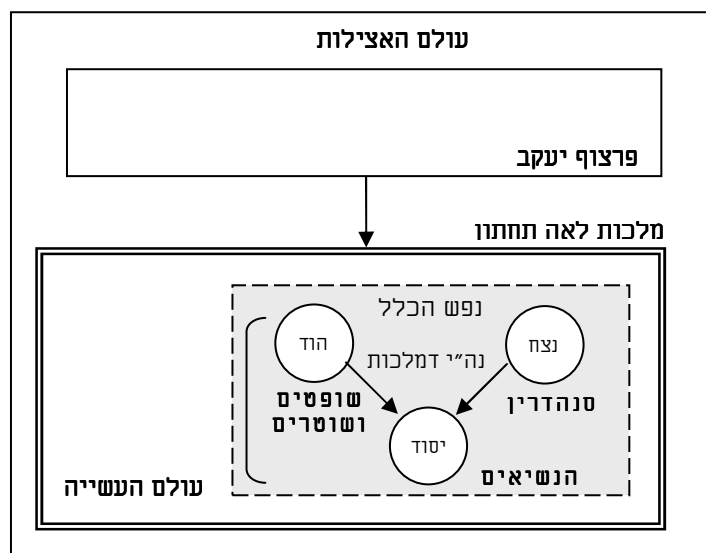
איור כג. השתקפות הוד ע"פ המנורה

פרק ז מוסד היסוד

בפרק זה נעסוק בספירת היסוד בדור המדבר, ובפרט כיצד היא מתקבלת במוסד הנשיאים, ראשי העם, ומהם עוברת לפרטים.

מאמר א' מגדיר את ספירת היסוד ומתאר את היחס בינה לבין ספירות אחרות. מאמר ב' מתאר את ייסוד מוסד היסוד כראשי השבטים, הניסיון הראשון שלהם לפעול ביחד כמוסד, והסיבה לכישלונם (חטא המרגלים). מאמר ג' מתאר שני סוגי יראת ה' הרמוזים במצוות ציצית. מאמר ד' מתאר את הניסיון של קורח לשנות את מבנה הספירות בעם והסיבות לכישלונם. מאמר ה' מגלה את טומאת מת כהפסקת ספירת הנצח. מאמר ו'

התרשים הבא מראה את החלק של האיור לה, עמ' 293, הקשור לנושא:



א

הקדמה לספירת היסוד

ספירת היסוד היא האיחוד והמיזוג הנכון בין ספירות הנצח וההוד. מוסד היסוד הוא המיזוג של נשמות הפרטים מצד החסידות עם נשמות הפרטים מצד הצדיקות כמיוצג ע"י המנורה. ספירת המלכות היא פועל יוצא של ספירת היסוד. בזכות השתלטות וממלכה של הצדיק בעל מידת היסוד על טבעו הפנימי, באה השתלטותו וממלכתו על הטבע החיצוני. ספירת היסוד באה לתת קיום לספירת התפארת, שהיא עיקר. ספירת יסוד זו משלימה את ספירת היסוד של ברית המילה.

ספירת היסוד – הידור בתורה ומצוות

אומר שערי אודל (שער ב', י"ט, ב') שספירת היסוד משפיעה כאשר בני אדם עוסקים בתורה ובמצוות והם חפצים לטהר עצמם ולהתנהג בטהרה ונקיות. דברי שערי אודל, אלו מגלים לנו את עיקר עניין ספירת היסוד: שלמות הצדיק מצד הטהרה. כפי שמסביר "מסילת ישרים" (פרק ט"ז) הטהרה היא הסילוק המוחלט של יצר הרע, אף מהלב ומהמחשבה. "שלא יניח האדם מקום ליצר במעשיו, אלא יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה ולא על צד החטא והתאוה אפילו במעשים הגופניים והחמריים", ע"ש.

ברמת הפרט, ספירת היסוד הוא האיחוד והמיזוג הנכון בין ספירות הנצח וההוד, כאשר ספירת נצח היא הידור בביצוע מצוות עשה מצד החסד, וספירת הוד היא הידור בשמירת מצוות לא-תעשה מצד הגבורה, שתיהן מצד תורה שבעל פה. ר' "השפעת נצח והוד על נשמות הפרט – קיום מצוות", עמ' 219. אדם בעל ספירת יסוד הוא צדיק, כדוגמת יוסף הצדיק.

מוסד היסוד – מיזוג ואגודה של צדיקים וחסידים

ברמת הכלל, נגדיר כעת את מוסד היסוד, שהוא האחרון ממוסדות הו"ק של כלל ישראל. שוב, בהסתמך על המשל של המנורה (ר' "סדר התהוות מוסדות הו"ק", עמ' 138) בדומה לייסוד מוסד התפארת (ר' "ספירת התפארת במנורה" עמ' 196 ור' איור כ, עמ' 198), מוסד היסוד הוא האגודה והמיזוג יחד של הנשמות הפרטיות הצדיקות עם הנשמות הפרטיות החסידות בתוך קבוצה אחת. בניגוד למוסד התפארת הנזכר, שהוא כלל ישראל

כולו, מוסד היסוד הוא קיבוץ מצומצם מאד, כאשר הוא ממזג יחידי סגולה שבהם קיום תורה ומצוות הוא בשלמות – אלה מצד הנצח עם אלה מצד ההוד. ר' "השפעת נצח והוד על נשמות הפרט – קיום מצוות", עמ' 219 הנ"ל.

למעשה, מוסד היסוד מקורו במוסדות נצח והוד, אלא שהשפעתן באה בעקיפין, תחילה דרך מוסדות הסנהדרין והשוטרים והשופטים, אחר כך דרך הנשמות הפרטיות, ולבסוף למוסד היסוד ע"י מיזוג, כך שאיור כב, איור כג ואיור כד נחשבים כמכלול אחד. ר' "חדירה לעולם העשייה", עמ' 65, שמסביר כיצד ה' משפיע תחילה את ה"רגליים" של נצח והוד בעולם העשייה בשביל להשיג יציבות שם, ואז הרגליים מתמזגות ליצור את הספירה השלישית, ספירת היסוד.

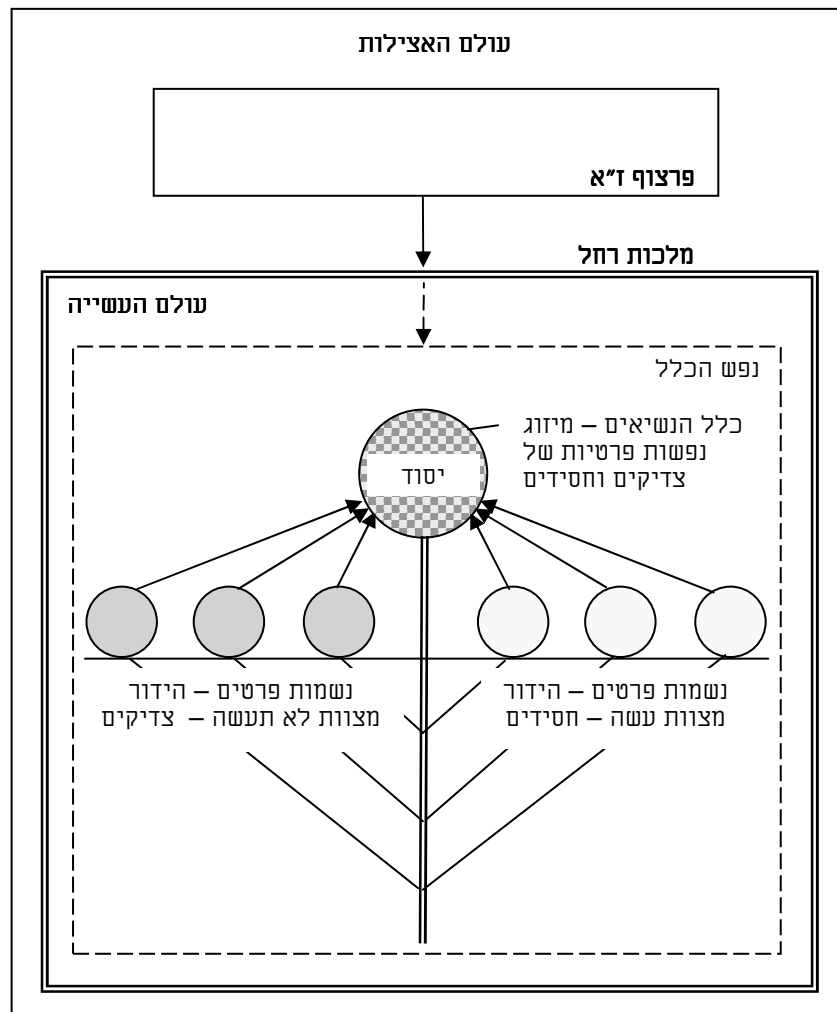
ייסוד מוסד היסוד מתגשם במלוא העוצמה רק בסוף ארבעים השנה לפני כניסתם של בני ישראל לארץ, כאשר בהשפעת דור באי הארץ פרצוף ז"א מזדווג עם מלכות רחל כמוכח בשירת הבאר. ר' מאמר "להקדישני לעיני בני ישראל", עמ' 248.

הנשיאים משתקפים את ספירת היסוד

כפי שיבואר במאמר "שלח לך אנשים", עמ' 230, הקבוצה הנבחרת מתוך העם להיות מוסד היסוד היא הנשיאים, ראשי המטות. הם נבחרו לתפקיד זה בהיותם מיזוג ואגודה נכונים ואמתיים של צדיקים וחסידים כפי שיתבאר שם.

ספירת היסוד במנורה

התרשים הבא מראה כיצד ספירת היסוד נקלטת בנשיאים ע"י המיזוג של נשמות הפרטים מצד הנצח עם נשמות הפרטים מצד ההוד (ר' "סדר התהוות מוסדות ה"ק", עמ' 138, ואיור יא, עמ' 140). התרשים הוא המשך של איור כב, עמ' 220, ואיור כג, עמ' 221.



איור כד. השתקפות יסוד ע"פ המנורה

ספירת היסוד מתקבלת בנפש החיוני

כפי שלמדנו (ר' "נשמות האדם", עמ' 29), ישות הנפש שהיא נטולת בחירה מול הטבע, היא המסוגלת לקבל את ספירת היסוד. לפי המלכ"ם למדנו שהנפש החיונית והגוף הבהמי אינם צריכים מנהיג כי לכל בעל חי חיים נפרדים כל אחד בפני עצמו. כלומר, הנפש החיונית מונעת ע"י הגוף כמתוכנן בבריאה, ושוב אין לה בחירה חופשית.

הסיבה שהנפש מסוגלת לקבל את ספירת היסוד היא שספירת היסוד נמצאת כאמור אצל צדיקים היכולים להשפיע אפילו בסביבה נטולת בחירה מול הטבע הפנימי, כגון יוסף הצדיק עם אשת פוטיפר. ההשתלטות על הטבע הפנימי היינו השתלטות על הנפש החיונית ועל יצר הרע, לפי ההגדרה.

צדיקים מגיעים לדרגה כזאת ששמירת תורה ומצוות נעשית להם כהרגל ללא צורך בבחירה חופשית. כתוב: "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם" (ויקרא כ"ו, ג'). קשה, מהו "ללכת בחוקים". מובא במדרש: "חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֶשְׁכַּח רַגְלִי אֶל-עֲדֹתֶיךָ" (תהילים קי"ט נ"ט) – אמר דוד: ריבוננו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלוני אני הולך, והיו רגליי מביאות אותי לבתי כנסיות לבתי מדרשות. הדא הוא דכתיב: "וְאֶשְׁכַּח רַגְלִי אֶל-עֲדֹתֶיךָ". הרי השמירה הפכה להרגל אצלו, וכך צדיקים מסוגלים לפעול ולהשפיע בטבע ממש.

קבלת ספירת היסוד בנפש היא השלמה והרחבה למצב השכינה ששרר לפני כן, שבו השפיעו נצח וסוד כרגליים. כעת בהתווסף ספירת יסוד הושגה חדירה שלמה של הספירות בעולם העשייה, ר' איור ד, עמ' 66.

ספירת המלכות – מותנית בספירת היסוד

ספירת המלכות היא השתלטות וממלכה על הסכיבה ועל הטבע החיצוני על פי רצון הצדיק, כלומר, ה' מתערב בטבע לטובת העם לפי רצון הצדיק. ספירת המלכות כובשת אויבים, מביאה מַחֲיָה בשפע לכלל ישראל ומקיימת אותו בארץ במטרה לתת חיים בארץ.

נגזר בחכמה העליונה שספירת המלכות תהיה תלויה ומותנית בספירת היסוד ע"י ברית. בזכות השתלטות וממלכה של הצדיק על טבעו הפנימי באה השתלטותו וממלכתו על הטבע החיצוני. למעשה, העיקרון הזה מופיע באמרה של רבן גמליאל בפרקי אבות (ב'), ד': "עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו". כל רצון הצדיק הוא לעשות את רצון ה' בלי הרהורים, וא"כ ה' יעשה את רצון הצדיק מול הטבע. ליתר פירוט ר' "הברית והחסד", עמ' 114.

הנתיבות שלום מבחין בעיקרון הזה בפסוק: "כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּן וְרַבִּיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁפַּע יְ-ה-וָה-לְאַבְרָהָם" (דברים ח', א'). כאשר תעשו כל המצווה, כולל כל הכוונות הטהורות בלב וכמחשבה הנמצאות בצדיק, הרי תחיון, ורבייתם וירשתם כלומר, תתברכו בחיי, בני ומזוני מן הטבע (*נתיבות שלום* פרשת עקב, מאמר "כל המצווה").

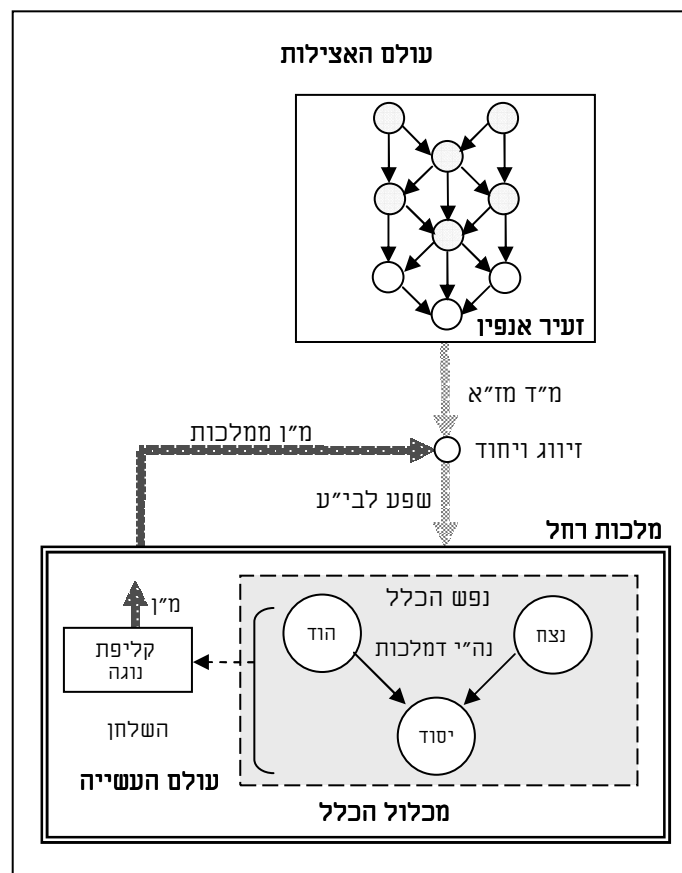
כמו כן מפרש דש"י בפרשת המאכלות האסורות (ויקרא י"א, ב') "וזאת החיה" – לשון חיים, לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצוות.

ועוד, כאשר יש לשאול את הגשמים, קוראים תחילה לצדיקים כדי להפעיל את זכותם מול הטבע, כפי שכתוב במשנה (תענית א', ד') "הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין שלש תעניות". יחידים היינו צדיקים – כפי שאומר

צדוד המוד (בראשית א', כ"ז) כמו שה' יחיד ויכול בעליונים ובתחתונים, כן האדם הוא יחיד בעליונים ובתחתונים, כי "אמר א-להי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת א-להים" (שמואל ב, כ"ג, ג'). הצדיק הוא יחיד בכוחו, כי כשהוא יגזור ה' יקיים. אי נמי, יחידים היינו פרנסי הציבור, שהם בעלי זכות צדיק (תוספות יום טוב).

יסוד ומלכות לפי תורת הסוד

התרשים הבא, שהוא חלק מאיור לו, עמ' 298, מראה את היחס בין היסוד והמלכות לפי תורת הסוד. העניין הוא שהשלמת מוסד היסוד בכלל ישראל משלימה את שלישיית המוסדות נה"י שבנפש הכלל, וא"כ הזרימה של המ"ן למעלה דרך מלכות דעשייה יכולה להתחיל. זרימת המ"ן הזו גורמת לזיווג של פרצוף ישראל (ז"א) עם מלכות רחל, ואז יורד שפע מ"ד לתוך עולם העשייה, היינו שפע של מזונות וניצחונות במלחמה הנחוצים להיכנס ולחיות בארץ.



איור כה. מלכות תלויה ביסוד

ספירת היסוד מעמידה את ספירת התפארת

מסביר מתתיה דלקרט בפירושו על שער אודה (שער ב', י"ח, ב') כך: על ספירת היסוד נאמר "כי כל בשמים וארץ". "כי כל" בגימטריה הוא ספירת היסוד, שהיא המתווכת בין השמים והארץ, שהם התפארת והמלכות, ומחברם ומשלים ביניהם, ואז לה שפע וקיום. עכ"ל. פירוש: המטרה העיקרית בבריאה היא שתתקיים ספירת התפארת במקדש, ומטרה זו אפשרית רק ע"י תמיכת ספירת היסוד, כי ספירת היסוד היא שמאפשרת את ספירת המלכות לפעול להביא שפע לתפארת כאמור.

תפקיד זה של ספירת היסוד – לאחד ספירות התפארת והמלכות – מתבאר במפגש שלהן בגושן: "וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת-יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל-צְוֹאָרָיו וַיִּבְכֶּה עַל-צְוֹאָרָיו עוֹד" (בראשית מ"ו, כ"ט). יעקב אבינו (תפארת) רואה את ספירת היסוד משתקפת ביוסף בנו ("וַיֵּרָא אֵלָיו") שדרכה הוא, יעקב, עתיד להתחבר למלכות כלומר, להתחבר עם יהודה, שהוא מלכות, שנשלח להורות לפניו גושנה, ועוד, "וַיֵּבֶא יוֹסֵף אֶת-יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פְרֹעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרֹעֹה" (מ"ז, ז') כלומר, ספירת היסוד (יוסף) מעמידה את ספירת התפארת (יעקב) לפני ספירת המלכות (פרעה) – ועל חיבור ואיחוד זה אומר ישראל קריאת שמע במקום (ד"ש"): "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְ-הֹ-וָה יְ-הֹ-וָה (שם) קודש לספירת התפארת, ר' שמות קודש לספירות, עמ' 41) אֵל-לֹהֵינוּ יְ-הֹ-וָה יְ-הֹ-וָה אֶחָד", כלומר, יעקב מעיד שספירת התפארת היא העיקר (אחד) וספירות היסוד והמלכות באות לשרת אותה.

ספירת היסוד ובריתות המילה והשבת – קיום התפארת בזמן ובמרחב

לפי "הברית והחסד", עמ' 114, ספירת היסוד קשורה לספירת המלכות בשני אופנים ע"י שתי הבריתות: ברית המילה וברית השבת.

שני הקשרים האלה של ספירת היסוד עם ספירת המלכות עוסקים בקיום ספירת התפארת ומשלימים אחד את השני בממדים של זמן ומרחב. ברית המילה משפיעה להמשך חסד אברהם ותפארת ישראל בעם ישראל לדורותיו (זמן) ואילו ברית השבת משפיעה לתת קיום לתפארת ישראל בארץ בכל דור (מרחב).

ספירת היסוד והשלום

בסעיף הקודם נגענו בעיקרון גדול לגבי ספירת היסוד: יש לה כוח לעשות שלום. בראש ובראשונה ספירת היסוד משלימה בין ספירת התפארת לבין ספירת המלכות, דבר שמאפשר קיום ספירת התפארת במקדש, המטרה העיקרית בבריאה.

מתבטא שער אודה (שער ב', כ' עמ' ב') כך: "ובהיות צדיק (יסוד) מתעורר בעולם לשוב בתשובה או לתקן הקלקול אזי המידה הזאת (יסוד) הנקראת שלום מליץ טוב בין

י-ה-ו-ה (תפארת) ובין אדנ"י (מלכות) והוא המטיל שלום ביניהם ומקרב אותם לשכון ביחד בלי פירוד וקצוץ בעולם ונמצא י-ה-ו-ה אחד באותה שעה."

רוב ההופעות של המילה "שלום" בתורה קשורות לספירת היסוד – או ליוסף הצדיק בעל מידת היסוד או לראשי העם, מוסד היסוד. נראה כמה מהן:

א. בראשית כ"ט, ה'-ו': "וַיֹּאמֶר לָהֶם וַיַּעֲקֹב לְרוּעֵיהֶם הִידְעָתֶם אֶת-לִבְּנֵי בֶן-נַחֲזִיר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֻנוּ. וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם וְהָיָה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם-הַצֹּאן." יעקב אבינו בעל ספירת התפארת מגיע לחרון כדי לחפש בת זוג שממנה ייוולד להם בן בעל ספירת היסוד שיוכל להשלים את ספירת התפארת של יעקב. לכן הוא שואל על לבן "השלום לו" האם לו יש בת כזאת. והתשובה היא כן, והנה היא, רחל, באה.

ב. בראשית ל"ז, י"ד: "וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלֹם אַחֶיךָ וְאֶת-שְׁלֹם הַצֹּאן וְהַשְׁבִּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֶמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה." שואל ספורנו אם השליחות היא רק לראות מה שלומם, א"כ מדוע לשלוח את יוסף ובזה לסכן אותו, הרי אפשר להסתפק באחד מעבדיו לצורך זה. מתרץ ספורנו: שיוסף יראה בשכלו מה שלומם ויתקן את המעוות אם צריך. כלומר, יעקב בהכירו את מידת היסוד של בנו יוסף, יודע שהוא מסוגל להשכין שלום בין אחיו.

ג. בראשית מ"א, ט"ז: "וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרַעְזָה לְאִמּוֹ בְּלַעְדֵּי אֱלֹהִים יַעֲנָה אֶת-שְׁלֹם פְּרַעְזָה." פירוש: בכדי להתמודד עם הרעב, פרעה (ספירת המלכות) יצטרך לקבל שפע דרך ספירת היסוד (שלום פרעה). אומר יוסף שדרכו (של יוסף, ספירת היסוד) יצטרך פרעה להתחבר לא-להים (ספירת הגבורה – גבורות הגשמים). ואמנם יוסף מעמיד את יעקב (ספירת התפארת – שגבורה כלולה בה) לפני פרעה ויעקב מברך את פרעה שיעלה הנלוס לרגליו (בראשית מ"ז, י', דש"י).

ד. בראשית מ"ג, כ"ג: "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאֶחָיו שְׁלֹם לָכֶם אֵל-תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵל-אֲבֵיכֶם נָתַן לָכֶם מִטָּמוֹן בְּאֶמְתַּחְתֵּיכֶם כִּסְפֶּכֶם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים אֶת-שְׁמֵעוֹן." מודיע להם יוסף לאחיו "שלום לכם" כלומר, שהמעוות שהוא מצא אצלם בדותן (סעיף ב' לעיל) תוקן על ידו.

ה. דברים כ', י"א: "וְהָיָה אִם-שְׁלֹם תַּעֲנֶה וּפְתַחְהָ לָךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמִסַּע וְעֲבֹדָיִךְ." פסוק זה הוא המקור למצווה "לשלוח שלום לערים שצרים עליהן" (תקכ"ז בספר החינוך) ומצווה זו מוטלת על ראשי העם שהם מוסד ספירת היסוד. ר' גם דברים ב', כ"ו.

ב

שלח לך אנשים – מוסד היסוד

פרשת שלח¹

ראשי השבטים נבחרים ע"פ זכותם כצדיקים להיות המוסד שמשפיע ספירת היסוד, אלא שאיחודם התפרק בענייני כבוד ולשון הרע, ועוד, מפני ששאפו להגביר את השפעתם, השפעת היסוד, יתר על מידתה.

מה רצה ה' לבחון בניסיון המרגלים "שֶׁלַח-לְךָ אַנְשִׁים" (במדבר י"ג, ב')?
 אומר דש"י: למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (ע"פ מדרש תנחומא).

המסר של פרשת מרים

דש"י בפירושו משנה מילה אחת מן הכתוב, המשפיעה על הפירוש כולו: במקום לומר "שדברה במשה" כפי שכתוב בפרשת מרים, הוא אומר "שדברה באחיה". הדגש מושם על הקרבה – האחוה – ולא על האיש משה עצמו. על זה היה לה לשים לב. כלומר, עצם חטאם של המרגלים היה שכראשי בני ישראל הם היו צריכים להיות מאוחדים כאחים, ולמרות זאת בשעת מבחן הם תקפו אחד את השני בלשון הרע, ובכך התפרדו והפסיקו להיות גוף מוביל. נסביר להלן את הדברים.

תחילה נעמיק בפרשת מרים. למדנו (שפת אמת) שהטומאה מזוהה עם הפירוד מאחדות. סיפור לשון הרע הוא כלי נשק שבו אדם מתקיף את חברו ע"מ להוציאו מן החברה, מן האחדות. כגמול וכעונש, המספר עצמו מוצא מן החברה, מן המחנה, ע"י טומאת צרעת, ולאחר תקופה מסוימת הוא מטוהר ונאסף שוב לאחדות.

הנושא העיקרי בפרשת מרים הוא שמירת האחדות בקבוצה המובילה של העם. כאשר מרים ראתה שמשה גירש את אשתו היה עליה להניח שישנה סיבה טובה למעשיו ולנסות להבין אותה. במקום זאת היא ראתה בזה פסול ויצאה להתקפה על משה בלשון הרע. התוצאה הייתה פירוד הקבוצה המובילה בעם ע"י הוצאת מרים החוצה מן המחנה ועיכוב

¹תשנ"ג

של מסע העם למשך שבוע ימים. המסר עבור ראשי העם הנבחרים הוא שכל אחד צריך לכבד את הדעות של אחיו בקבוצה ולנסות להבין אותן היטב במטרה לצאת לבסוף בדעה אחת מגובשת המייצגת את הקבוצה כולה לצורך הנהגת העם. פירוד האחדות בקבוצה המובילה עלול להביא למבוכה ולפירוד בקרב העם כולו.

בחירה של קבוצה מובילה ומאחדת

בתחילת פרשת שלח, נבחרו בקפידה ראשי בני ישראל להיות קבוצה מייצגת ומובילה בעם. מטרת שליחותם לתור את הארץ הייתה גיבוש דעה חיובית לגבי המצב בארץ על מנת לעצב, להכין ולאחד את דעת העם כולו לקראת כניסתם לארץ. הם ראו והתרשמו עובדתית וכאשר דיווחו על מה שראו, הדיווח שלהם היה חיובי אך מציאותי (י"ג, כ"ז-כ"ט). באותה שעה הם נמנעו מלהביע דעה על הסיכוי לכבוש ולרשת את הארץ, כי זאת לא הייתה שליחותם. עד כאן הם היו מאוחדים והשיבו דבר אחד ("וישיבו אותם דבר") ומן הסתם התכוונו לחכות להחלטת משה על הצעדים הבאים.

כבודם נפגע ונסחפו ללשון הרע

אך בשלב הבא החל הכול להתערער: כלב הרגיש שהדיווח הזה עלול לעצב דעה שלילית בעם לגבי הסיכוי לכבוש את הארץ, דעה אשר תכוון נגד משה. מבלי להתייעץ עם חבריו, כלב השתיק אותם, הפסיק את דיווחם ("שפתי חכמים") והביע דעת יחיד בעד הכיבוש "עלה נעלה" – אפילו בשמים ("ש"י") – למרות כל המכשולים שתיארו חבריו. במעשה זה כלב עבר על השליחות ואף פגע באחדות הקבוצה. כבודם של שאר האנשים שעלו עמו נפגע והם הגיבו בדעה נגדית חריפה עד כדי לשון הרע. אחדות הקבוצה המובילה נפגמה ופירוד העם לא איחר לבוא: "וַתִּשָּׂא כָל-הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת-קוֹלָם וַיִּכְּפוּ הָעָם בְּלִיָּלָה הַהוּא" (במדבר י"ד א').

נראה לומר ששאר האנשים טעו בטעותה של מרים. הם היו צריכים קודם כל למחול על הפגיעה בכבודם ולנסות להבין את המניעים הכשרים של כלב, ולאחר מכן לגבש תגובה הולמת מתוך שיקול הדעת (כגון: "נוכל לעלות אחרי שנתכונן ונתחזק יותר") או לחלופין לא להגיב כלל ולחכות לדבר משה. אולם, הם הגיבו מתוך רגש הפגיעה בכבודם באופן חסר אחריות ובכך נסחפו ללשון הרע.

אלא נראה שטעותם הייתה גרועה מלשון הרע גרידא. ענשו של המדבר לשון הרע הנו שבוע ימים של גלות, ואילו ענשם של המרגלים היה מיתה ועיכוב כניסה לארץ למשך 40 שנה! יש להבין לעומק מה הייתה טעותם.

העניין מתבאר בעמקות ע"י עקרונות תורת הסוד שבהם דיברנו במאמרים קודמים. צריך להיות מבנה מסוים בעם בכדי שהם יוכלו לכבוש ולרשת את הארץ. המבנה הזה כולל כמה וכמה קבוצות (מוסדות הו"ק, ר' "כלל ישראל ומוסדותיו", עמ' 136) שדרכן ה'

משפיע על העם: הכהנים לחדר, הלוויים לגבורה, כלל ישראל לתפארת, הסנהדרין לנצח והשופטים והשוטרים להוד. כעת חסרה ספירת היסוד ויש צורך במוסד משפיע עבורה. עם השלמת מוסד היסוד, כלל ישראל יהיה מסוגל – דרך מוסדות הו"ק שלו – להוריד שפע שיאפשר לו להיכנס לארץ.

ראשי השבטים משפיעים ספירת היסוד

לפי האמור במאמר "הקדמה לספירת היסוד", עמ' 223, יש צורך שתהיה למוסד היסוד תכונה וזכות של צדיק בכדי שישפיע גם ספירת המלכות, והוא יוכל להביא לכלל ישראל שפע וקיום בארץ. ועוד, מוסד היסוד יאזן ויווסת בין מוסדות נצח והוד ויקבע מתי כל אחד יפעל וישפיע.

בחירת ראשי העם בהסכמת ה' בתחילת פרשת שלח היא ניסיון של ה' ליצור מוסד המסוגל להשפיע את ספירת היסוד. ראשי העם נבחרו כבעלי זכות צדיק ("כולם אנשים") ותפקידם לאחד את הכלל, להביא אותם לארץ, ולספק לכלל ישראל בעל ספירת התפארת שפע וקיום בארץ. במילים "כל נָשִׂיא בָהֶם" נרמזו שזכות קרבנות הנשיאים עומדת להם, כפי שמובא ב**מוֹדֵד** (נשא קמ"ב ע"ב) "דתניא אמר רבי שמעון אלמלא לא אקריבו אליו תריסר נשיאין לא יכיל עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי ישמעאל דכתיב (בראשית כ"ה, ט"ז) "שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים לְאִמָּתָם" מדאקריבו אליו דישאל נסיבו שולטנותא דכלהו בגין כך נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו בגין דיתברכון כלהון. עכ"ל. אומר דשכ"י שני דברים: ראשית, בזכות קרבנות הנשיאים של בני ישראל יוכלו לשלוט על ישמעאל, ושנית, אותם קרבנות הביאו ברכה ושפע לישראל ולעולם. כלומר, לנשיאים קיימת זכות הצדיק.

שליחת האנשים לתור את הארץ הייתה מיועדת להוכיח לעם את הַכְשָׁרָם של האנשים לתפקיד זה. בציווי השליחות נאמר להם: "וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם-רְזָה הִי־שְׁכָה עֵץ אִם-אֵין וְהִתְחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִימִים יָמִי בְּכוּרֵי עֲנָבִים" (במדבר י"ג, כ'). "הִי־שְׁכָה עֵץ אִם-אֵין": אומר דש"י אם יש בהם אדם כשר שיגן עליהם בזכותו. דברי דש"י מגלים את העיקר: הכוח לכבוש את הארץ אינו תלוי בכוחו הפיזי של הכובש אלא בזכותו. וזהו המשך הפסוק: "וְהִתְחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם". אומר להם משה: אתם בעלי זכות יותר מהענקים האלה ובכוח זה תוכלו להתחזק עליהם ולהביא שפע לעם. והם אכן הביאו שפע פירות מהארץ חזרה לעם ("ויראום את פרי הארץ"), מעשה שהוכיח שהייתה בהם ספירת היסוד – עד שסרחו.

איחוד כלל הנשיאים

האיחוד המופלג בין חברי קבוצה זו של הנשיאים – שעליו העיר *הספורנו* בפסוק "עֲגֹלָה עַל-שְׁנֵי הַנָּשִׂאִים" (במדבר ז', ג') כך: לאות אחווה ביניהם אשר בה יהיו ראויים שתשרה

שכינה ביניהם, כאמרו "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עַם יִחָד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל" – פעל לרכו ולהבליט את זכות כלל הקבוצה תוך כדי ביטול התכונות הבלתי-רצויות אצל חבריה. במידה שהקבוצה תיפרד אזי היא תאבד מזכותה ומכאן שאיחוד הקבוצה הוא חיוני לקבלה ולהישארות ספירת היסוד בה.

ברית השבת בנשיאים

קיימת בנשיאים ברית השבת ובפרט הברית העליון שלה. כאמור (ר') "בריתות עליון של מילה ושבת", עמ' 123) ברית שבת העליון מבטיחה נתינת ברכת קיום בארץ (חכמה דאמא) תמורת הנהגת מידת הענווה (בינה דאמא). ואמנם, הנשיאים נהגו במידת הענווה כפי שכתוב: "וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמַּטֵּה הֵם הָעֹמְדִים עַל-הַפָּקָדִים" (במדבר ז', ב'). מאחר שחסר מושא לפועל "וַיִּקְרִיבוּ", משמעו של הפסוק הוא שהנשיאים בעצמם התקברו לפני ה' מתוך ענווה והתבטלות. ועוד, זכו בברכת קיום בארץ כנ"ל.

מיזוג בין נצח והוד

מוסד ראשי העם, מוסד היסוד, הוא שקובע מתי ישפיעו נצח והוד ובכך הוא ממזג ומאחד אותם:

- **נצח** – כשמשפחות בני גלעד רצו לקבוע הלכה לגבי נחלת צלפחד, שהיא פעולה של נצח, הם פנו אל הנשיאים, כפי שכתוב: "וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי-גִלְעָד בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לְפָנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר ל"ו א'). מכאן שראשי העם הם נחוצים להפעלת ספירת הנצח.
- **הוד** – כאשר היה צורך לשפוט ולהעניש את העובדים לפֶעֶזֶר, שהיא פעולה של הוד, לקחו את ראשי העם, כפי שכתוב: "וַיֹּאמְרוּ יְ-ה-וָה אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם [את העובדים] לִי-ה-וָה נִגַּד הַשָּׁמַשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף-יְ-ה-וָה מִיִּשְׂרָאֵל" (במדבר כ"ה ד'). ראשי העם הם שהפעילו את השופטים לבצע את הדין.

אתם נצבים היום כלכם

היחס הזה בין יסוד לבין נצח והוד מודגש ע"י משה: "אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹקֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבֹטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשׁוֹטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל" (דברים כ"ט ט). לא כתוב "ראשי שבטיכם" אלא "ראשיכם", לומר שראשי שבטיכם – ספירת יסוד – הם גם הראש של "זקניכם" הסנהדרין – ספירת הנצח – ושל "שוטריכם" – ספירת ההוד.

להבדיל, אנו רואים הקבלה ודמיון בין המוסדות שבעם ישראל הנ"ל לבין רשויות בממשלות הגויים שתפקידן לנהל את הפעולות הנזכרות:

- ראשי העם (יסוד) – הרשות המבצעת
- סנהדרין (נצח) – הרשות המחוקקת
- שופטים ושוטרים (הוד) – הרשות השופטת

בקבלת ספירת היסוד אצל ראשי השבטים כמוכח במעמד "אתם נצבים היום פלכם", הושלמה חדירת הספירות לעולם העשייה שהתחילו בה הסנהדרין בספירת הנצח והשוטרים והשופטים בספירת ההוד, ר' איוור ד, עמ' 66.

ספירת היסוד נחותה מספירת התפארת

במפגש הנזכר בין יעקב ויוסף (בראשית מ"ו, כ"ט) אנו רואים את היחס הרצוי בין הספירות תפארת ויסוד: ספירת היסוד נחותה מספירת התפארת, ולכן יוסף היה צריך לעלות לקראת אביו. ספירת היסוד באה לשרת את ספירת התפארת ולתת לה קיום חומרי – ולא להשתלט עליה.

כמו כן, ספירת היסוד נחותה מספירת המלכות, כמוכח מן הגמרא בסנהדרין (ק"ב ע"א): אחר הדבר הזה לא שב ירבעם (שהוא בעל נשמת יוסף – יסוד) (שער הגלגלים) מדרכו הרעה. מאי אחר? אמר ר' אבא אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו חזור כך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו מי בראש? בן ישי (המלכות) בראש (מעל היסוד). ושניהם – יסוד ומלכות – נחותים מהתפארת ובאים לשרת אותה ולתת לה קיום.

חטא המרגלים

כעת נוכל להבין בעומק רב יותר את חטא המרגלים: בעצם פירודם, שנגרם ע"י לשון הרע, התבטלה אצלם ספירת היסוד. כאמור, ספירת היסוד היא מיזוג ואיחוד של נפשות פרטיות של חסידים עם נפשות פרטיות של צדיקים. בתחילה ראשי השבטים הצליחו להתאחד באופן המספיק כדי לקבל את ספירת היסוד, כמוכח מהצלחת שליחותם לתור את ארץ כנען. אבל איחוד זה אבד להם עקב הדיבה הרעה שנאמרה, ואבדה אתו גם ספירת היסוד. אמנם, הדיבה הרעה היא שגרמה, אך עצם ביטול מוסד היסוד שנגרם בעקבותיה היה גרוע הרבה יותר, ובגינו הם נענשו למשך ארבעים שנה – עד שהספיקו ראשי העם להתאחד כראוי ולקבל ספירת היסוד תמידית. זהו עונש גדול הרבה יותר מהעונש למספרי לשון הרע, שהוא שבוע ימים של גלות בלבד כאמור.

לפי זה, נראה שקבוצה של חסידים (נצח) וצדיקים (הוד) שמבקשים להתאחד להיות מוסד יסוד צריכה לנהוג לפי הפסוק הבא: "סור מִרַע [הוד] וְעֵשָׂה-טוֹב [נצח] בְּקֶשׁ שְׁלוֹם [יסוד] וְרַדְּפֵהוּ [שלום ביניהם]" (תהילים ל"ד, ט"ו), כלומר, יש להם לקבוצה אפילו לרדוף שלום שישרור ביניהם כדי שיצליחו להשיג את השלום שהוא ספירת היסוד לפי בקשתם.

מה הייתה מחלוקתם, שהביאה לדיבה הרעה ולפירוד? יש לומר כי עשרת המרגלים סברו שספירת היסוד – שאותה הם משפיעים – היא העיקר, והיא צריכה לשלוט לא על נצח והוד בלבד כי אם גם על ספירת התפארת, זאת במקום לשרת אותה.

באמרו "עלה נעלה" – אפילו בשמים – כלב הביע את חזונו שהחלק השמימי והקדוש של העם – ספירת התפארת – יתחזק עוד יותר בארץ ישראל ודרכו תשכון השכינה בחברון ובירושלים; זהו העיקר, והדברים החומריים יסתדרו בעזרת ה'.

לא כך ראו חבריו את הדברים. לפי התרשמותם מן השטח הם הגיעו למסקנה שבארץ ספירת היסוד תהפוך לעיקר ביחס לספירת התפארת, במקום שתהיה נחותה ממנה. בראש ובראשונה חייבים לספק שפע לעם כי כבר לא יהיה מן, וא"כ צרכי הדת ישתלבו בעדיפות שנייה, ובכדי להשיג זאת הם צריכים להיות השליטים. הם יקבעו את הסדר והעדיפות של כל צרכי העם, ובייחוד הם יקבעו מתי לכבוש את הארץ. לכן הגיבו לדברי כלב בחריפות ובהגזמה עד כדי הוצאת דיבת הארץ רעה. וכל זאת לאחר שהוכח להם בשליחותם שהם בעלי זכות שבכוחה ניתן לכבוש את הארץ כעת כנ"ל.

השכינה שוכנת בכלל ישראל בספירת התפארת

מתברר שעצם החטא שלהם הוא הניסיון לשנות את מבנה העם ולהחשיב את ספירת היסוד מעל ספירת התפארת. מהלך כזה יקשה על השכינה לשכון במשכן כי היא שוכנת בכלל ישראל במשכן (ושכנתי בתוכם) בספירת התפארת דווקא, ר' "השכינה שורה במשכן בספירת התפארת" (עמ' 195). שינוי כזה נוגד את המטרה העיקרית והתכלית של עם ישראל – להוות חיבור בין שמים וארץ. ואכן, הם הצליחו בדיבורם לנתק את העם מספירת התפארת כפי שרמוז בטעמי המקרא בפסוק: "וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעֵדָה לְגֹזֵם אֹתָם בְּאַבְנִים וּבָבֹד י-ה-נ-ה נִרְאָה בְּאֵהָל מוֹעֵד אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר י"ד, י). בקטע "אל-כל-בני ישראל" המילה "בני" (שמוטעמת בטעם "טפחא") מופרדת מהמילה "ישראל" (המוטעמת ב"סוף פסוק") כלומר, הם רק בני ישראל (תפארת).

לפי האמור אנו מבינים את גודל כשלון המרגלים: בסרחם ופירודם כגוף מוביל התברר לה' שלא ניתן כעת להשפיע את ספירת היסוד, וכל שכן את ספירת המלכות, כדי להיכנס ולכבוש את הארץ, ויש צורך לחכות עד שאפשר יהיה להעמיד ראשי עם נאותים שידעו להתאחד כראוי, שהוא עניין של ניסיון והתבגרות. לפי תורת הסוד, הסימן לכך יהיה החלפת מלכות לאה תחתון במלכות רחל בזיווג עם יעקב/ישראל.

התפתחות מוסד היסוד: ראשי השבטים מול יוסף

אמנם, הקבוצה של ראשי השבטים, המועמדת למוסד היסוד, התבגרה והתפתחה למלא תפקיד זה (כמוסד – מפני שחבריה התחלפו) בדומה להתבגרותו של יוסף עצמו. ב"נערוותם" הם נכשלו בדיבה רעה כמוהו ולבסוף הם נהיו לגורם מאחד כמוהו. ניתן

לערוך השוואה בין יוסף לבין ראשי השבטים מבחינת רכישת ספירת היסוד ע"י ניסיון. מעשה אבות סימן לבנים.

יוסף	ראשי השבטים
בנערותו יוסף נכשל בלשון הרע על אחיו והושם בבור.	הם נכשלו בדיבת הארץ בחטא המרגלים ומתו בקבריהם.
יציאת יוסף מהבית גרמה לפירוד האחים ("וירד יהודה").	פירודם גרם לפירוד בעם.
יוסף עמד בניסיון כנגד התגרותה של בת פוטיפר.	הם עמדו בניסיון כנגד פיתוי בנות מואב בשיטים (במדבר כ"ה, ד', ע"פ דש").
יוסף איחד את השבטים במצרים.	הם איחדו את השבטים בעניין השבטים ראובן, גד וחצי שבט מנשה, שביקשו להישאר בעבר הירדן. ראשי העם לא נחלקו ולא חזרו על חטא המרגלים וכתוצאה מכך השבטים התאחדו (במדבר ל"ב).
יוסף כלכל את בני ישראל במצרים בשפע: "כי למחיה שלחני א-להים לפניכם."	הם הביאו לעם את שפע פירות הארץ בשליחותם לתור את הארץ.

תיקון לאה תחילה

כתוב ב"אוצרות חיים", שער הארות זו"ן פרק ד', שמטרתם של המרגלים הייתה לתקן את פרצוף רחל בעוד שדור המדבר עדיין לא התעלה מפרצוף לאה תחתון לפרצוף לאה עליון. למדנו כבר את העיקרון "ילדי לאה תחילה", עמ' 109. יש לתקן פרצוף לאה עליון לפני תיקון פרצוף רחל וכניסה לארץ. וזהו התפקיד שעמד לפניהם תחילה במדבר והמחלוקת הנ"ל בתוך המרגלים לגבי היחס הראוי בין ספירת התפארת לבין ספירת היסוד הוכיחה שפרצוף לאה עליון עוד לא תוקן. פרצוף לאה עליון יתוקן רק אחרי פרשת קורח וכתוצאה ממנה (ר') "מתנות כהונה ומעשר ללוויים - תיקון פרצוף לאה עליון", עמ' 243) ואחריו יבוא תיקון פרצוף רחל כפי שיבואר במאמר "להקדישני לעיני בני ישראל", עמ' 248.

ג

והיה לכם לציצית – שני סוגי יראת ה'

פרשת שלח¹

שני סוגי יראת ה' – יראת החטא ויראת הרוממות – רמוזים במצוות ציצית.

"וַיֹּאמֶר יְ-ה-וָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֶרֶתָם וְנָתַנוּ עַל-צִיצִית הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְ-ה-וָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֹא-לְהֵיכֶם." (במדבר ט"ו, ל"ז-מ').

נמנה את הקשיים שבקטע זה:

א. בפסוק ל"ח כתוב: "וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית", ואילו בפסוק ל"ט כתוב: "וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית" (שינוי גוף והוספת "ל" למילה ציצית).

ב. בפסוק ל"ט כתוב: "וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם" ואילו בפסוק מ' כתוב: "לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי" (שינוי גוף – מ- "מצוות ה'" ל- "מצוותי")

הקטע מתבאר ע"פ היסוד של יראת ה' ויסתבר שמצוות ציצית היא מכשיר להשגה ולהחזקה של יראת ה' על כל חלקיה.

שני חלקי יראת ה'

ה"מסילת ישרים" מתאר את שני הצדדים של יראת ה': יראת החטא ויראת הרוממות:

- **יראת החטא** היא עניין תמידי. בכל עת ובכל שעה אדם ירא פן יכשל ויעשה דבר שיהיה נגד כבוד שמו יתברך. על כן נקראת יראת חטא, כי עיקרה יראה מן החטא, שלא יכנס ויתערב במעשיו מחמת פשיעה והתרשלות או מחמת העלם. יראת חטא מסתנפת לספירת הבינה ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41).

¹ התשנ"ד

• **יראת הרוממות** באה בשעת מעשה, כלומר כשאדם עומד לפני הקב"ה בשעת העבודה או בפרק העברה. בשעת העבודה – כשהוא עומד ומתפלל או עובד, אז הוא יבוש ויכלם ירעש וירעד מפני רום כבודו יתברך; ואילו בשעה שמזדמנת עברה לפניו, הוא יעזוב מלעשותה למען אשר לא יעשה דבר למרות עיני כבודו חס וחלילה. יראת הרוממות מסתנפת לספירת החכמה ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41).

נראה לומר ששני אופני יראת ה' אלה מתקיימים בעם ישראל, ושורשם במעמד הר סיני. עוד נראה לומר כי שני אופנים אלה רמוזים בפרשת ציצית.

יראת החטא נקנית ע"י ראיה

יראת החטא נקנית ע"י הראייה של יד ה': כאשר אדם רואה ומבחין ביד ה' הפועלת בעולם, הוא ירא פן ייכשל ויעשה דבר שיהיה נגד כבוד שמו יתברך, כפי שכתוב במעמד הר סיני: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ" (שמות כ, י"ז). וזאת תכף לאחר שבני ישראל ראו את יד ה': "וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֶת וְאֶת-הַלַּפִּידִם..." (שמות כ, ט"ו). מסביר "מסילת ישרים" כי זה עיקר היראה, שיהיה אדם ירא ומזדעזע תמיד עד שלא תסור יראה זו ממנו, כי על ידי זה ודאי לא יבוא לידי חטא, ואם יבוא, כאונס יחשב. וכפי שהסברנו, הדרך להשיג יראה זו היא ע"י הסתכלות מתמדת במעשי ה' בעולם ובהשגחתו ית'. יראה זו היא מצד הבינה כאמור.

יראת הרוממות נקנית ע"י שמיעה

מאידך, יראת הרוממות, שהיא דרגת יראה גבוהה יותר, נקנית ע"י השמיעה מאת ה', ישירות ממנו ית'. לפי ה"מסילת ישרים", יראה זו שייכת באדם שעומד לפני ה'. אדם זה רוצה להתעלות ולהתקדש, ולשם כך הוא חושף את עצמו להשפעה ע"י שמיעה של דבר ה' ישירות ממנו ית'. זוהי דרגת היראה של משה רבנו, שעמד ושמע את עשרת הדברות בזמן שהעם התרחק מהמקום. ועוד, זוהי דרגת היראה של המלאכים שעומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה [יראת הרוממות] דברי א-להים חיים [גזרות ששמעו מפי הקב"ה - עץ יוסף].

ידוע שהשפעת השמיעה חודרת עמוק יותר מזו של הראייה בלבד – אדם עשוי להתרשם יותר משמיעה של דבר תורה מרב מאשר לקרוא את אותם הדברים בספר. יתרה מזו, שמיעה של ציווי ישירות ממנו ית' פועלת לקדש את האדם ממש כפי שהיה אצל משה רבנו (ר' מאמר "מקור הקדושה" שים שלום, פרשת קדושים כ"ד אייר תשנ"ד). ועוד ראיה: על טענת קורח "כולם קדושים" (במדבר ט"ז, ג') מפרש דש"י כולם שמעו דברים

בסיני מפי הגבורה. הסיבה היא ששמיעת דבר ה', לעומת ראיית יד ה', מקרבת את האדם אליו ית' ומתקנת אותו ובכך מקדשת אותו. יראה זו היא מצד החכמה כאמור.

ואם ישאל האדם כיצד יוכל להשיג כעת את יראת הרוממות הזו של משה רבנו ושל המלאכים, הרי תשובתו: ישנה עצה ודרך שבה כל אדם יכול להשיג יראה זו, והיא ע"י לימוד תורה בהתמדה ודבקות במצוות, כפי שכתוב בברית התורה: "נעשה ונשמע" (סוף פרשת משפטים), שפירושו כך: אנו נלמד תורה ונעשה מצוות (זהו "נעשה") וע"י כך נקנה לבסוף יראת הרוממות כאילו ששמענו ישירות מה' (זהו "נשמע").

מצוות ציצית ויראת ה'

כל האלמנטים האלה באים לידי ביטוי במצוות ציצית. פסוק ל"ט עוסק בקניית יראת חטא התמידית ע"י ראיית מעשי ה' בעולם, ואילו פסוק מ' עוסק בקניית יראת הרוממות ע"י שמיעת דבר ה' ישירות ממנו ית'.

פסוק ל"ט: "והיה לכם לציצת". אומר משה לבני ישראל, הציווי על יראת חטא הוא לכם ולא לי, כי אני כבר בעל יראת הרוממות. "וראיתם אתו": ראייה והסתכלות בחוט התכלת וההבחנה בו על רקע החוטים הלבנים מזכירה ומעוררת את ראיית יד ה' בעולם וההבחנה בה על רקע העולם המקרי. בהסתכלותכם התמידית על פתיל התכלת שבבגדיכם תהיו מודעים תמיד להשגחת ה' בעולם, כפי שאמר רבי מאיר: התכלת דומה לים וים דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד, ומתוך שהוא רואה אותו זוכר את קונו (תנחומא), וראייה זו מביאה לידי קניין יראת חטא כנ"ל, ובגין יראת החטא שקנייתם זה עתה – "וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם" (ר' זודר פרשת שלח).

ועוד, בגין יראת חטא זו תוכלו לקיים מצווה נוספת: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", ובכך להימנע מחטאים. בעניין זה מצוות ציצית מקנה ליהודי יתרון על אדם הראשון, שאילו היה לו לאדם הראשון כזה מכשיר הוא לא היה תר אחרי עיניו לחטוא חטא הקדמון ("וכי תֵאָוֶה-הוא לְעֵינֶיךָ").

פסוק מ': "למען": לאחר קניין יראת החטא תבואו לקנות יראת הרוממות ע"י שְׁנִשְׁמַעוּ ותקבלו את אותו הציווי ישירות מה' כאשר הוא מצווה אתכם בלשון זו: "תזכרו ועשיתם את כל מצותי" (שאלה ב' לעיל). וכתוצאה משמיעת ציווי זה – "והייתם קדשים לא-להיכם": תתקדשו ותקנו יראת הרוממות כנ"ל.

כך שמצוות ציצית היא מכשיר לקנייה והחזקה של יראת ה' על כל חלקיה כאמור.

ר' גם פירושו של מכתב אליהו על מצוות ציצית (חלק א' וחלק ה') והזודר בפרשת שלח דף קע"ה.

7

טלית שכולה תכלת – תביעת קורח והמִדְחָה שבה

פרשת קורח¹

קורח מציע שינוי במבנה העם, שבו ספירת היסוד תתגבר על ספירת התפארת. השקר בדבריו מאובחן בעזרת מצוות ציצית.

"וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן-יִצְחָק בֶּן-קֹהֵת בֶּן-לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאב וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן. וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשִׁים-שָׁם. וַיִּקְהֲלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה כָּלָם קִדְּשִׁים וּבְתוֹכָם י-ה-נ-ה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשָּׂאוּ עַל-קֹהֵל י-ה-נ-ה" (במדבר ט"ז, א'-ג').

קורח בא ומציע סדר ומבנה חדש בעם שאמור להחליף ולשפר את מצבו הקיים. למרות המניעים הפסולים של קורח (ר' דש"י) יש לדון לגופו של עניין מהי ההצעה, מהו השיפור והרווח המוצע, ולבסוף מהם השקר והמִדְחָה שבגללם ההצעה נפסלת. יתברר שהצעתו של קורח קשורה היטב לפרשת המרגלים והיא פועל יוצא ממנה.

תחילה נשאל מספר שאלות על הקטע הנ"ל.

א. מדוע נשמט האזכור של יעקב בייחוס של קורח בפסוק א'? דש"י במקום מסביר שיעקב לא רצה להיות מוזכר במחלוקת זו. אלא שהשמטה זו של יעקב היא איננה היחידה בפרשה. בפסוק ג' קורח אינו מזכיר את השם יִשְׂרָאֵל בקשר לעדה, ואילו משה רבנו בתשובתו אליו (פסוק ט') מזכיר "ישראל" פעמיים: "הִמָּעַט מִכֶּם כִּי-הִבְדִּיל אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתָּ יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו...".

ב. מהי השייכות של חמישים ומאתיים נשיאי עדה למחלוקת זו? מה יש להם להרוויח מביטול הכהונה?

ג. מה עניינה של התוספת "וּבְתוֹכָם י-ה-נ-ה" בדברי קורח בפסוק ג'? הלא בכדי לבטל את הכהונה די שקדושתם של הכהנים תימצא במקום אחר חוץ מהם, ולשם כך מספיקים דבריו: "כָּל-הָעֵדָה כָּלָם קִדְּשִׁים".

¹ תשנ"ג

גישת המרגלים: ספירת היסוד תגבר על ספירת התפארת

הצעת קורח היא פועל יוצא של פרשת המרגלים והיא מובנת היטב על פי מושגי תורת הסוד. במאמר "שלח לך אנשים – מוסד היסוד", סעיף "חטא המרגלים", עמ' 234, מוסברת תפיסת המרגלים לפיה ספירת היסוד – שאותה משפיעים המרגלים בתור ראשי העם – צריכה לגבור על ספירת התפארת כשיהיה העם בארץ. שם הצורך לספק שפע לעם (ספירת היסוד) יהיה עדיף על צרכי הדת (ספירת התפארת). גישה זו מפרה והופכת את היחס הנכון בין תפארת לבין יסוד וכתוצאה מכך היא תקשה על השכינה, לשכון בכלל ישראל בספירת התפארת, ובכך היא נוגדת את המטרה והתכלית של עם ישראל שהשכינה תשכון בתוכם, ר' "השכינה שורה במשכן בספירת התפארת", עמ' 195.

קורח בא למסד את התפיסה הזאת בעם ישראל באופן רשמי.

ביטול שם ישראל

בכדי שספירת היסוד תגבר, קורח צריך להביא לידי ביטול ספירת התפארת, ואת זה הוא יכול להשיג ע"י ביטול השורש שלה – ספירת החסד, כלומר, ביטול הכהונה המשפיעה חסד. אנו רואים כוונה זו של קורח לבטל את ספירת התפארת (הנקראת בשם ישראל) בהשמטת השם ישראל מדבריו, ומאידך בכך שבתשובת משה לקורח מודגש שם זה ממש, כפי שנזכר בשאלה א' לעיל.

בכדי לבטל אל הכהונה, ובעקבותיה את התפארת, קורח צריך להתגבר על שני קשיים: ראשית, הוא צריך למצוא תחליף לקדושה של הכהנים כדי שתימשך עבודת המקדש, ושנית – והוא העיקר – הוא צריך להבטיח ששיטתו לא תקשה על השכינה לשכון בכלל ישראל במשכן, כלומר, למצוא תחליף לתפארת. תשובתו של קורח לקושי הראשון היא "כולם קדושים" – הטלית כולה תכלת – כי כולם שמעו את דברי ה' בסיני (ד"ש"י, ור' "מקור הקדושה", שים שלום, פרשת קדושים, תשנ"ד) – וא"כ אין בהם זרות ביחס למקדש וניתן יהיה לארגן צוותים מהעם לעבודה במקדש. ואילו התשובה לקושי השני היא "ובתוכם ה'": ה' כבר בתוכנו היות והשכינה שורה עלינו, וברגע שניכנס לארץ השכינה תשרה שם ממילא (תשובה לשאלה ג).

לפי שיטת קורח, ברגע שתבטל ספירת התפארת הרי שממילא תגבר ספירת היסוד. ומי זו הקבוצה המשפיעה את ספירת היסוד אם לא "נְשִׂאֵי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשִׁי-שֵׁם" – אלה שעומדים לצד קורח במחלוקת. הם יהיו השליטים במבנה החדש ביחד עם קורח – וזה מה שיש להם להרוויח מן המחלוקת (תשובה לשאלה ב').

יש לומר להגנתם של הנשיאים, ששוכנעו בצדקת הצעת קורח, כי לכאורה המהפך שהוא מציע נראה סביר ומקובל ואפילו רצוי, כפי שכתוב: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות י"ט, ו').

מהו המדָּחָה והשקֶר שבהצעה?

התורה הקדימה את התשובה לקורח

התורה הקדימה את התשובה להצעת קורח. התשובה טמונה בפרשת ציצית המופיעה בסמיכות, לפני פרשת קורח. במאמר "והיה לכם לציצית – שני סוגי יראת ה'" (עמ' 237) מוסבר שלא כולם קדושים באותה מידה, וזהו המדָּחָה והשקֶר שבדברי קורח. מוסבר שם שישנן שתי דרגות יראת ה' בעם ששורשן במעמד הר סיני, ושתיהן רמוזות בפרשת ציצית: יראת החטא ויראת הרוממות. יראת החטא נרכשה בסיני מיד ע"י כולם בראיית הדברים, כפי שכתוב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ" (שמות כ', י"ז) ואמנם הטלית היא כולה תכלת מבחינה זו. אך יראת הרוממות, אשר נרכשת ע"י שמייעת דבר ה' דווקא, לא נרכשה שם ע"י כולם במידה שווה, כי לא כולם שמעו מפי ה' במידה שווה, כפי שכתוב: "וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת" (שמות כ', ט"ז) ודווקא יראת הרוממות היא זו שמביאה לידי קדושה, כפי שרמוז בפרשת ציצית: "וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֹא-לְהִיכֶם", ר' הסברנו שם.

נגזר שיראת הרוממות המסתנפת לספירת החכמה היא התכונה הנצרכת והיא תנאי קדם לעבודת המקדש. קדושת אהרן ובניו אכן נבעה מיראה זו, שהרי גם אהרן שמע את דבר ה' ממנו ית' כפי שכתוב במקומות רבים: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן".

בדיקת הקטורת באה להבחין בין קדושת כהן, בעל יראת הרוממות, לבין הקדושה שאמורה להיות בזרים לפי טענת קורח כפי שמשה רבנו מגדירה: "וַיְדַבֵּר אֶל-קִרַח וְאֶל-כָּל-עֲדָתוֹ לֵאמֹר בִּקֶּר וַיֵּדַע י-ה-ו-ה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ [לעבודת הלווייה] וְאֶת-הַקְדוֹשׁ [לכהונה (רש"י)] וְהַקְרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר-בוֹ יִקְרִיב אֵלָיו" (במדבר ט"ז, ה'). רק אדם שהוא בעל יראת הרוממות המסתנפת לספירת החכמה, ובכך מוכשר לעבוד בעבודת הקטורת במזבח הזהב שבה הוא מבצע שליחות בעד נשמת הכלל, בעלת ספירות חב"ד, יעבור את הבדיקה, כי יתקיים בו התנאי "שליחו של אדם כמותו" בעניין ספירת החכמה. ר' "המ"ן מועלה למלכות ע"י עבודת הכהן בכלי המשכן", עמ' 295, "מזבח הזהב", עמ' 296, ואיור לו, עמ' 298.

מוכח אם כן, שלא ניתן להעביר את עבודת המקדש מהכהנים אל העם, כי אין בעם הקדושה הנצרכת לכך. לפיכך הצעת קורח איננה בת ביצוע בשלב זה.

לגבי טענת קורח "ובתוכם ה'" – זוהי אמירה נכונה, אלא שמציאות זו היא הודות לספירת התפארת שבהם – שאותה הוא רוצה לבטל! נגזר שהדרך שבה השכינה תשכון בכלל ישראל היא ע"י מקדש שבו עובדים הכהנים (חסד) והלוויים (גבורה), ומביאים

ביחד לספירת התפארת בכנסת ישראל, כפי שכתוב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה, ח'), ר' "השכינה שורה במשכן בספירת התפארת" (עמ' 195).

מתנות כהונה ומעשר ללוויים – תיקון פרצוף לאה עליון

מיד לאחר פרשת קורח, התורה מצווה על מתנות כהונה ומעשר ללוויים: "וַיִּדְבֹּר יְ-הוָה אֶל-אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת-מִשְׁמַרְתְּ תְּרוֹמַתִּי לְכָל-קֹדֶשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְךָ נָתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְכִנִּיךָ לְחֶק-עוֹלָם" (במדבר י"ח, ח'). שואל דש"י כאן: למה נסמכה פרשת מתנות כהונה – ופרשת מעשר ללוויים – לפרשת קורח (נראה שמקומה הטבעי של פרשה זו הוא לאחר פרשת הלוויים, בסוף במדבר ח'), ועונה שלפי שבא קורח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו לאהרן כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם.

במונחים של תורת הסוד, הדחייה של תביעת קורח שספירת היסוד צריכה לגבור על ספירת התפארת מביאה לתיקון הנדרש: לא זו בלבד שיישאר מוסדות הו"ק הכהנים והלוויים, היינו חסד וגבורה, במקומם (ר' במדבר י"ח, א'–ז') אלא שכעת הם ייתמכו ע"י בני ישראל, מוסד התפארת, במתנות כהונה ומעשר ללוויים. השפע שבני ישראל יזרימו למוסדות אלה הוא למעשה פעולה של ספירת היסוד, ויוצא שמוסד התפארת מבצע פעולה של ספירת היסוד כלפי המוסדות החסד והגבורה שמעליו.

עלייה זו של פעולת ספירת היסוד לספירת התפארת היא שלב בזיווג פרצוף לאה עליון (מלכות לאה) בז"א, ר' "זיווג ישראל עם לאה ע"י חו"ג", שלב 2, עמ' 350. כלומר, אנו רואים בתיקון זה במתנות כהונה ומעשר ללוויים סימן שדור המדבר התעלה מדרגת פרצוף לאה תחתון לדרגת פרצוף לאה עליון וכעת יש מקום לתיקון פרצוף רחל כפי שיבואר במאמר "להקדישני לעיני בני ישראל", עמ' 248.

היחס בין ספירת התפארת (בני ישראל התומכים) לבין ספירות החסד והגבורה (הכהנים והלוויים הנתמכים) כאן הוא היחס של יששכר וזבולון – ר' גם "זיווג ישראל ולאה עליון", עמ' 109.

הגדלת ספירת התפארת של ז"א אצל כלל ישראל

עלייה זו של פעולת ספירת היסוד לספירת התפארת היא גם סימן להגדלת ספירת התפארת בכלל ישראל.

לפי איור מז, עמ' 329, הגדלת ספירת התפארת מתעוררת ונעשית במוסד התפארת, כלל ישראל, כך:

1. מוח הדעת של אבא ואמא יורד משליש האמצעי של יסוד אבא ואמא לכיוון ז"א (איור מז, כיתוב 1). מוח הדעת זה (ה' חסדים) משמש בזיווג ז"א עם לאה עליון

הנזכר בסעיף הקודם (ר' איור נו, עמ' 351, כיתוב 3) מבחינת "וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ" (בראשית ד' א', צדור המוד) ר' ע"ח שער ל"ח פרק ב'.

2. שלישי התחתון מתפארת דו"ק יוצא (איור מז, כיתוב 2). זאת תפארת דו"ק שנהיתה לכלל ישראל בקרבן פסח ("ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו - מוסד התפארת", עמ' 194).

3. שלישי העליון מיסוד דו"ק יוצא (איור מז, כיתוב 3). זאת ספירת היסוד העילאי הנזכר בסעיף הקודם.

4. מרכיבים (1), (2), ו-(3) מתחברים ליצור תפארת דגדלות של ז"א (איור מז, כיתוב 4) ויוצא שמוסד כלל ישראל הוא בעל תפארת דגדלות.

ד

הנוגע במת לכל נפש אדם – מניעת ספירת הנצח

פרשת חוקת¹

נגיעה במת מביאה להפסקת ספירת הנצח, ובכוחו של אפר הפרה להחזיר אותה. ספירת היסוד תלויה בספירת הנצח, ולכן הטהרה נצרכת לקיום של ספירת היסוד.

במדבר י"ט

ברצוננו לבאר את עניין טומאת מת וטהרה ממנה בקשר לאחדות הטהרה של העם, כאשר טומאה היא היציאה מהאחדות וטהרה היא הצטרפות חזרה לאחדות. נסביר את הדברים.

תחילה נשאל כמה שאלות על הקטע.

¹ תשס"ט

א. בשחיטת הפרה כתוב "וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו [= לפני ה'הן]" (במדבר י"ט, ג') ואילו בשריפת הפרה כתוב "וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו [= לעיני ה'הן]" (במדבר י"ט, ה'). מדוע שונתה מילת היחס מ"לפניו" ל"לעיניו"?

ב. שריפת הפרה כוללת גם את שריפת דמה, דבר החורג מהנוהג בקרבנות נשרפים אחרים (מכ"ס, הלכות פרה אדומה, פרק ב', הל' ב', השגת הראב"ד: "צריך לשרוף את כולה – דם ובשר ועור"). מדוע נשרף גם הדם?

ג. הקטע (במדבר י"ט, י"א-י"ג) נראה מיותר לכאורה. כל תוכנו מופיע שוב בקטע החל מפסוק י"ד בצורה מפורטת יותר.

ד. מדוע נמצא הקטע הזה העוסק בהלכות טומאה כאן באמצע ספר במדבר ולא בסמוך לעניין המשכן בספר שמות, שם מקומו לכאורה, כפי שכתוב: "אֶת-מִשְׁכַּן יְ-הוָה-הַטָּמֵא" (במדבר י"ט, י"ג)?

ראייה "לעיניו" היינו ראייה של אירוע המביא למיתה

הביטוי "לעיניו" בתורה מתייחס לאירוע העשוי להרשים באופן חזק את המסתכל בו כגון: "לְאַבְרָהָם לְמַקְנֶה לְעֵינָיו בְּנֵי-חֵת" (בראשית כ"ג, י"ח), "... יֵרֵד ה' לְעֵינָיו כָּל-הָעָם עַל-הָרִי סִינַי" (שמות י"ט, י"א).

המילה "לעיניו" מופיעה בתנ"ך דווקא בקשר לאירוע עצוב ומדכא המביא למיתה: בספר מלכים כתוב: "וְאֶת-בְּנֵי צְדָקְיָהוּ שָׁחֲטוּ לְעֵינָיו וְאֶת-עֵינֵי צְדָקְיָהוּ עָזַר וַיֹּאסְרֵהוּ בַּנְּחָשִׁים וַיִּבְאֵהוּ בְּכֶל" (מלכים ב' כ"ה, ז') ואותו עניין מופיע פעמיים נוספות בספר ירמיה: "וְנָבִי, י'. כְּמוֹ כֵּן כָּתוּב בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל: "וַתִּלְךְ תָּמָר בֵּית אֲמִנֹן אַחִיהָ וְהוּא שָׁכַב וַתִּקַּח אֶת-הַבָּצֵק וַתִּלָּשׁ וַתִּלָּבֵב לְעֵינָיו וַתִּבְשֹׁל אֶת-הַלֶּבֶב" (שמואל ב' י"ג, ח'). ראייה זו של עיני אִמְנוֹן מביאה לבסוף למיתתו.

גם כאן הכהן רואה בעיניו בשריפת הפרה אירוע של מיתה, כפי שיתברר.

מיתה בשריפה של נפש משה רבנו

מובא ב**מוֹדֵד** (השמטות כרך א' בראשית) שדם הקרבן מגיע לדרגה המספיקה להיקרא נפש, וכאשר אדם מקריב דם קרבן הוא כאילו מקריב את נפשו, כפי שכתוב: "כִּי-הָדָם הוּא בְּנֶפֶשׁ יִכָּפֹר" (ויקרא י"ז). וכך, כאשר אלעזר הכהן מקריב את הדם שהתקבל מהפרה, הרי זוהי הנפש של בעל הקרבן שהוא מקריב, כלומר, הנפש של משה רבנו, כפי שכתוב: "וַיִּקְחוּ אֵלָיָהּ [אל משה] פָּרָה אֲדָמָה..." (במדבר י"ט, ב', דש"י). יוצא שכאשר שורפים את שיירי הדם של הפרה – ולא שופכים אותו כדין שאר הקרבנות הנשרפים – בעצם שורפים את נפש משה רבנו, כלומר ממיתים אותו. וזהו הביטוי "לעיניו" של אלעזר: הוא עֵד לאירוע מיתה – מיתה בשריפה של נפש משה רבנו.

יוצא שישנו בתוך אפר שריפת הפרה מרכיב של מוות, היינו הדם השרוף. ומרכיב זה הוא שבכוחו לטמא את הנוגע בו טומאת ערב. השרוף את הפרה והאוסף את אפר הפרה שניהם טמאים עד הערב מחמת נגיעתם באפר הפרה. וזה מה שהקטע החל מפסוק (במדבר י"ט, י"א) בא להבהיר: "הַנִּגַּע בְּמַת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שְׂבַעַת יָמִים" כלומר, הנגיעה כמת ממש היא לא כמו הנגיעה באפר הפרה שהוכהרה בפסוקים שקדמו לפסוק (במדבר י"ט, י"א). שם הנוגע נטמא בטומאת ערב, ואילו כאן בטומאת שבעה. אלא שהחידוש הנובע מסמיכות זו הוא שיש באפר הפרה – שבו מרכיב של מיתה כאמור – הכוח לטהר את טומאת השבעה.

אלא שיש כאן עניין עמוק יותר. הקטע י"ט, י"א-י"ג המיותר לכאורה (ר' שאלה ג'), המדבר על טומאת נגיעה במת ממש, בא להקיש את טומאת נגיעה במת לטומאת נגיעה באפר הפרה, שמובא בקטע הסמוך לפניו, לומר ששתי הטומאות באות מאותו שורש – ולכן הראשונה יכולה לטהר את השנייה. להלן נסביר את הדברים.

מהו שורש הטומאות הללו?

נמנעה ספירת הנצח ונקטעה נצחיות עם ישראל

התשובה לשאלה זו נמצאת בתורת הסוד. הספירה של משה רבנו היא ספירת הנצח – ר' "הספירות והאבות – אמצעים להשפעת הספירות", עמ' 37. הוא מוריד תורה מן השמים המקנה חיי נצח לעם ישראל: חיי עולם נטע בתוכנו. כאשר נשרפת הנפש של משה רבנו בדם הפרה הרי נמנעת ספירת הנצח ונקטעת נצחיות עם ישראל ח"ו. לא מדובר על מיתת נפש בודדת, אלא יש כאן פגיעה באחדות עם ישראל כולו. באפר הפרה טמון הכוח להפוך את העם הנצחי לאוסף של אנשים בעלי חיים סופיים. היקש הקטע של נגיעה באדם מת לקטע של נגיעה באפר הפרה מלמד שהשורש של שני הקטעים אחד הוא: ניתוק ספירת הנצח. גם אצל הנוגע באדם מת נפסקת ספירת הנצח ונפשו נקטעת מן האחדות הטהורה. הוא מרגיש שחייו סופיים.

הזאתו של אפר הפרה מחזירה את ספירת הנצח

אלא שהחוקה אשר ציווה ה' קובעת שהכוח של אפר הפרה פועל הפוך, ובהזאתו הוא דווקא מחזיר את ספירת הנצח אל הטמא, בדומה לנחש הנחושת שמרפא את נשיכת הנחשים. מינון מזערי של כוח רע עשוי לפעול דווקא לטובה.

טומאה וטהרה קשורות לספירות היסוד ומלכות

פרשת הטהרה מטומאת מת מובאת כאן בגלל הקשר שלה לספירות היסוד והמלכות. כפי שראינו, ספירות היסוד והמלכות משפיעות ברמה של נפש הכלל, ויש בכוחן להתגבר על הטבע – הן בפנים, לנצח את יצר הרע, והן בחוץ, לנצח אויבים. לנצח אויבים פירושו לבוא במגע עם מת, כמו במלחמת מדיין: "נָקַם נְקָמָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֵר

תִּאָסֶּף אֶל-עַמִּיךָ" (במדבר ל"א, ב'). שם הצבא מצווה להיטהר מטומאת מת לפני החזרה למחנה: "וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָרֶג נֶפֶשׁ וְכָל נִגַּע בְּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׂבִיכֵיכֶם" (במדבר ל"א, י"ט).

הטהרה היא חיונית להמשך ספירת היסוד, שהיא הבסיס לניצחון במלחמה כאמור. כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, ספירת היסוד נשענת ומקבלת מספירות נצח והוד, וטומאת מת פירושו קטיעת ספירת הנצח, ובעקבותיה ספירת היסוד והטהרה מחזירה את ספירת הנצח כנ"ל. מסתבר שהטהרה היא צורך צבאי!

לכן כאן המקום לצוות על טומאה וטהרה, לאחר ייסוד מוסד היסוד.

בפרק זה נעסוק במלכות רחל בדור באי הארץ. מאמר א' מתאר את האירועים שהביאו לעליית השפעת מלכות רחל, עם עליית השפעת ספירת היסוד, וזיווגו עם פרצוף ישראל, החל במעמד מי מריבה וכלה במעמד "אתם ניצבים היום". מאמר ב' מתאר את השפעת הספירות לפי החגים.

א

להקדישני לעיני בני ישראל

פרשת חוקת¹

החל ממעמד מי מריבה, התגברות על הטבע לצורך הבאת שפע נעשית רק ע"פ רצון הצדיק בספירת היסוד ולא ע"פ משה ואהרן בכוח המטה. ראשי השבטים היו אלה שהצליחו לחפור את הבאר בזכות ספירת היסוד שלהם. שירת הבאר היא נקודת מפנה בעולם האצילות. בשיתוף דור באי הארץ בעל ספירת היסוד, עם ישראל בעל מוסדות הו"ק גורם לזיווג זעיר אנפין עם מלכות רחל ומוריד שפע המספיק כדי לאפשר כניסה לארץ.

החלפת שיטת התערבות בטבע

פרשת מי מריבה (במדבר כ', ז') מתמקדת בנושא התערבות בטבע ע"פ רצון הצדיק בזכות ספירת היסוד. בשלב הזה של התפתחות מוסדות הו"ק של העם, ה' רוצה להחליף את שיטת התערבותו הישירה בטבע ע"י המטה בשיטה של התערבותו בטבע על פי רצון הצדיק, כלומר בספירת היסוד. ה' רוצה לבצע את החלפת השיטה במעמד פומבי מיוחד שימחיש לציבור את המעבר. לצורך זה ה' מבקש ממשה רבנו לקחת את אותו המטה שעל ידו נעשו הנסים שסימנם התערבות ישירה בטבע, כגון: "הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל-הַצֹּר בְּחֶרֶב וְהִכִּיתִי בַצֹּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִים וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל"

¹ תשס"ט

(שמות י"ז, ו') בכוונה, שעל אף שהמטה מוכן לשימוש, משה לא ישתמש בו אלא הוא דווקא ידבר אל הסלע. כלומר, במקום להכות בסלע בתור שליח של ה', שמשמעו התערבות ישירה של ה' בטבע, עדיף שמשו יזום דיבור ובקשה אל הסלע בתור צדיק, שמשמעו השפעת הצדיק על הטבע בספירת היסוד – וה' יעשה את רצונו. ומזה יבינו בני ישראל את שינוי השיטה.

קידוש ה' בפעולת הצדיק

"עַן לֹא-הָאֱמָנָתָם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ', י"ב). פירוש: ישנו קידוש השם נעלה יותר בפעולת הצדיק מול הטבע. לדוגמה, אליהו קורא לה': "עֲנֵנִי יְ-ה-וָה-הָעֲנֵנִי וְיָדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי-אַתָּה יְ-ה-וָה-הָאֵל-לֵהִים וְאַתָּה הַסִּבֹּתָ אֶת-לִבָּם אַחֲרָיִת. וְתַפֵּל אֲש-יְ-ה-וָה-וְתֹאכֵל אֶת-הָעֵלֶה וְאַתָּה-הָעֵצִים וְאַתָּה-הָאֲבָנִים וְאַתָּה-הָעֶפֶר וְאַתָּה-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בְּתַעֲלָה לַחֲכָה. וַיֵּרָא כָל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְ-ה-וָה-הָאֵל-לֵהִים יְ-ה-וָה-הָאֵל-לֵהִים" (מלכים א' י"ח, ל"ז-ל"ט). הצדיק גוזר וה' מקיים, ושמו ית' מתקדש לעיני הקהל. כך היה צריך להיות במי מריבה. וזאת תהיה השיטה שתנהג בארץ ויש צורך במנהיג שיתאים לה.

שפת אמת מסביר את העניין במונחים של אמת (תורה שבכתב) ואמונה (תורה שבעל פה) כך: "זה היה עדות שמשו ואהרן אינם מוכנים להנהגת דור החדש שהיו מוכנים לכנוס לארץ ישראל שעיקר הנהגתם בבחינת אמונה. ומדרגת משה רבנו אמת ולא היה יכול להוריד עצמו לבחינה אחרת.

ביטול הארת דור המדבר

מסכם "אוצרות חיים" (תקכ"א): "והעניין הוא כי כאשר מתו כל דור המדבר ואת בניהם הקים במקומם, אז נתבטלה אותה הארה הנקראת דור המדבר אשת יעקב [ולא תחתון], כי על ידי החטאים שחטאו דור המדבר, נתבטלה ונתעלמה ההארה הזאת, היא וגם שני המטות, נתבטלה כולה שהרי מטות ההם לא נשתמש אחר כך יהושע כי אם נגנזו (יהושע ח', י"ח). משה ובני דורו, שהיו מבחינת שלוש הארות אלו הנזכרות שיש להם מעלה יתירה, לכן בהסתלקותם נסתלקו גם הם, כי משם שורשם, כי בעודם קיימים לא היה זיווג [לרחל עם ישראל], רק אל יעקב ולאה הנקראת דור המדבר, אשר מהם יצאו נשמות דור המדבר מן הזיווג הנזכר, וכשנסתלקו נסתלקו גם הם. ובניהם [דור באי הארץ] שהיו מזיווג רחל עם ישראל, זכו ליכנס לארץ ישראל, כי ארץ היא הנוקבא כנודע, וישראל הוא בעלה ז"א, וזהו ארץ ישראל."

שירת הבאר – חיזוק ספירת היסוד ועליית מלכות רחל

ואכן, אנו רואים שבסוף היו אלה דווקא ראשי השבטים שהצליחו לחפור את הבאר בזכות ספירת היסוד שלהם, כפי שכתוב: "בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׂרִים פְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲזֵק בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמְדָּבָר מִתְנָה" (במדבר כ"א, י"ח), ולפי הפירוש השני של דש"י שם (מובא

בפסוק כ'): כרוה נדיבי העם – כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט ושבט.

מסביר "אוצרות חיים" בשער הארות זו"ן (תקע) שחפירת הבאר ושירתה מסמנות עלייה והשלמה של מלכות רחל בעולם האצילות למעמד פנים אל פנים עם ז"א כשהיא מוכנה להזדווג עמו כפי שכתוב "אָז יִשְׁרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָּאָר עֲנוּ-לָהּ וּבָאָר = רחל" (במדבר כ"א, י"ז). הזיווג ייעשה לאחר הגדלת ספירת היסוד כפי שיתואר להלן.

השלב הזה בעם ישראל מקביל לתיקון פרצוף ישראל אצל יעקב אבינו לפני חזרתו לארץ ר' "יעקב קונה את ספירות הנצח וההוד", עמ' 103. כמו שהופעת יוסף השלימה אז את כוחו של יעקב, כך הופעת דור באי הארץ השלימה את כוחו של דור המדבר באופן המספיק לאפשר להיכנס לארץ. ר' איור נו, עמ' 351.

הגדלת ספירת היסוד של ז"א אצל ראשי העם

"וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר-אַף יְ-הוָה-בְּיִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר יְ-הוָה-אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לִי-הוָה-נֹגֵד הַשֹּׁמֵשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן-אַף-יְ-הוָה-מִיִּשְׂרָאֵל" (במדבר כ"ה, ג'-ד').

יש לשאול: מדוע נתפסו כלל ראשי העם תחילה על עוון העם? כתוב מוזהר (שמות דף ג' עמ' ב') "מה כתיב (במדבר כ"ה, א') 'וַיִּחַל הָעָם לְזָנוֹת אֶל-בָּנוֹת מִזֵּבִי' מִיד וַיִּחַר-אַף יְ-הוָה בְּיִשְׂרָאֵל, ראשי העם דידעו ולא מחו בידיהם נענשו תחילה, דכתיב (שם ד') 'קַח אֶת-כָּל-רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לִי-הוָה-נֹגֵד הַשֹּׁמֵשׁ'."

ממשיך מוזהר להסביר את אופיו וחומרתו של עוון זה: "רבי אבא אמר, מאי 'נֹגֵד הַשֹּׁמֵשׁ', נגד הברית שנקראת שמש, ועליה נאמר 'כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן יְ-הוָה-אֱ-לֹהִים' (תהלים פ"ד, ב'), 'שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן' זאת ברית קדישא, מה שמש זרח ומאיר על העולם, אף הכי ברית קדישא זרח ומאירה של גוף האדם, 'מָגֵן' מה מגן שהוא מגן על האדם, אף הכי ברית קדישא מגן על האדם מפני נזקים, וזהו 'נֹגֵד הַשֶּׁמֶשׁ'. ראשי העם יתפסו בכל דור ודור בחוב זה, אם יודעים ולא מקנאים לו, בגין שחוב זה עליהם לקנאה לו לקודשא בריך הוא בהאי ברית."

התייחסנו כבר אל ראשי העם כמוסד הו"ק לספירת היסוד אשר לפי הגדרתה כלול בה עניין זכירה ושמירה של ברית מילה (ר' "אות פְּרִיִת הִיא לְעוֹלָם - ברית מילה וברית שבת", עמ' 59). כך מוסד זה היה צריך להשפיע ולגרום לשמירת הברית בפרטי העם ולמנוע חטא בעל פעור והנה לפי הקטע לעיל ראשי העם נכשלו בו. מצב העם בפרשייה זו הוא דומה למצבו שלפני ייסוד הסנהדרין, מוסד הנצח, כאשר מערכת המשפט של יתרו נכשלה והיא הוחלפה בסנהדרין תוך הגדלת ספירת הנצח (ר' "אספה לי שבעים איש - מוסד הנצח", עמ' 208). ראשי העם שהוכיחו אז בפרשת המרגלים את יכולתם

להביא שפע לעם, היינו בברית השבת (ר' "ברית השבת בנשיאים", עמ' 233) בספירת היסוד דו"ק, נכשלו כאן אל מול האתגר של שמירת ברית המילה ויש לתקן את החיסרון ולשפר מוסד זה ע"י הגדלת ספירת היסוד.

ברית המילה בראשי העם

ואכן, רואים הגדלת ספירת היסוד של ז"א אצל ראשי העם לפי פירוש *הזוהר* בפסוק כ"ה, ד' הנ"ל. לפי *הזוהר* ברית קדישא, ברית המילה, זרחה והאירה על כלל ראשי העם כאשר משה רבנו חשף אותם להשפעתה ("והוקע אותם ל"ה-ה-ה-ה נגד השמש"). כאן מדובר בהשפעה עילאית כשמש והיא קבלת ברית העליון של ברית מילה היינו מוח הדעת של אבא (ר' "בריתות עליון של מילה ושבת", עמ' 123) וא"כ כאשר התקבלה אצלם מוח הדעת של אבא ראשי העם ידעו לקיים שמירת ברית העליון של ברית המילה היינו בינה דאבא כולל "לא יהיה לך" ו"לא תנאף" (ר' "עשרת הדיברות והבריתות", עמ' 126), וישפיעו כך לעם. ואכן כאשר כלל ראשי העם נהיה בעל ספירת היסוד דגדלות מיד: וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אָף-ה-ה-ה מִיִּשְׂרָאֵל. כי ברור לו ית' שכעת מוסד ראשי העם, בהיותם בעלי מוח הדעת, ישלוט על ספירת ההוד ויפעיל אותה לעשות צדק בנצמדים לבעל פעור דרך השופטים ודרך פינחס הכהן.

הקטע הזה מקביל לקטע של יוסף ואשת פוטיפר (בראשית ל"ט, י"א). שם יוסף גם מתמודד עם אתגר שמירת הברית, גם הוא נחשף למוח הדעת של אבא בדמות דיוקנו של אביו יעקב אבינו בחלון (שם, דש"י, ור' איור נג, עמ' 343, כיתוב 4), וגם הוא נענש בעונש בונה שעל ידו הוא מתגדל בספירת היסוד עד ש"ויהי י-ה-ה-ה אֶת-יוֹסֵף."

לפי איור מז, עמ' 329, הגדלת ספירת היסוד מתעוררת ונעשית במוסד היסוד, ראשי העם, כך:

1. מוח הדעת של אבא יורדת משליש התחתון של יסוד אבא לכיוון ז"א (איור מז, כיתוב 5).

2. שני שלישים התחתונים מיסוד דו"ק יוצאים (איור מז, כיתוב 6).

3. מרכיבים (1) ו-(2) מתחברים ליצור יסוד דגדלות של ז"א (איור מז, כיתוב 7) יוצא שמוסד ראשי העם הוא בעל יסוד דגדלות.

זיווגו של זעיר אנפין עם מלכות רחל

כאמור לעיל, במעמד שירת הבאר מלכות רחל נהיתה מוכנה לזיווג עם ז"א. כעת, לאחר הגדלת ספירת היסוד שעיקרה קבלת מוח דעת אבא, זיווג זה יכול להתבצע. ואכן הזיווג נעשה בין ספירות היסוד של ז"א ומלכות רחל כפי שמופיע באיור נו, עמ' 351, כיתוב 5 ו-7 כאשר החסדים והגבורות שבמוח הדעת מעוררים את המ"ן והמ"ד הנצרכים לזיווג.

הגבורות המשתתפות בזיווג זה מקורן בדעת אמא כאשר הן עוברות בספירת היסוד של ז"א, מגיעות לדעת רחל, מגיעות ליסוד רחל ומשם יוצאות כמ"ן (איור נ, עמ' 337, כיתוב 5).

ברית שבת וברית מילה בזיווג

הגבורות האלו שמקורן בדעת אמא מביאות ומוסיפות את ברית העליון של ברית שבת המושרשת בדעת אמא לברית התחתון של ברית השבת הקיימת כבר בספירת היסוד. כך הזיווג בין ז"א ומלכות רחל המקוים ע"י ספירת היסוד דגדלות מופעל ע"י שתי הבריות: ברית המילה המושרשת בדעת אבא וברית השבת המושרשת בדעת אמא, כפי שמתואר ב"בריתי יעקב – ברית התורה", עמ' 122. מזיווג זה יוצא שפע קיום בארץ בזכות ברית השבת ושפע המשך וריבוי הזרע בזכות ברית המילה.

ספירת התפארת ניצבת כשהיא נתמכת בספירות הנה"י

ספירת היסוד היא האלמנט האחרון הנצרך להשלים את מבנה העם (מוסדות הו"ק) ולהעמידו ביציבות. מצב זה הושג אצלם רק אחרי 40 שנות ניסיון במדבר, שבסופן נאמר להם ע"י משה: "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל" (דברים כ"ט, ט). "נצבים כולכם" – כלל העם, כלומר ספירת התפארת – בגלל שלושה גורמים: "ראשיכם שבטיכם", כלומר המנהיגים – ספירת היסוד; "זקניכם", כלומר הסנהדרין – ספירת הנצח; "שוטריכם", ספירת ההוד כנ"ל. הנה בזה הושגה מטרת הבריה: ספירת התפארת ניצבת מול ה' כאשר היא נעמדת ונתמכת ע"י ספירות נצח, הוד ויסוד ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41). וכעת, באה לידי ביטוי תכליתו של עם ישראל להיות כלי שדרכו ייודע שם ה' לגויים כפי שכתוב: "וְאֵת שֵׁם קְדֹשִׁי אֲוִדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל ל"ט, ז).

ספירת המלכות משתקפת בכלל ישראל הניצב

בסוף, לעם הניצב נאמר: "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יְחַד שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים ל"ג, ה). *אוד החיים* במקום מבהיר: "רמז כי מלכות ישראל תהיה מתקיימת כשהיו ישראל *מתאספים ראשיהם יחד* ולא יהיו בד בבד, שבזה יהיה סיבה שיתייחדו יחד שבטי ישראל. וכשישראל בגדר זה היה הנם ברום גדר ההצלחות ומלכות תהיה בה הויה של קיום." *אוד החיים* אומר שהודות לאחדות ראשי העם, ובעקבותיה אחדותם של כלל השבטים, היינו ספירת היסוד, אזי ספירת המלכות תתקיים בכלל ישראל ככלל.

אכן, אנו רואים בתחילת ספר יהושע שנלקחו שנים עשר ראשי עם להיות נוכחים במעבר הירדן כדי להשפיע ספירת היסוד ולהביא למלכות הנצרכת לכיבוש: "וַעֲתָה קָחוּ לָכֶם שְׁנֵי עָשָׂר אִישׁ מִשְׂבָּטֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ-אַחַד אִישׁ-אַחַד לְשֹׁבֵט. וְהָיָה כְּנוּחַ פְּפוֹת רִגְלֵי הַפְּהָנִים נִשְׁאֵי אֲרֹן יְ-ה-וָה אֲדוֹן כָּל-הָאָרֶץ בְּמִי הִירְדָן מִי הִירְדָן יִפְרֹתוֹן הַמַּיִם הַיְרֵדִים מִלְמַעְלָה

וַיַּעֲמְדוּ נֶדֶד אֶחָד (יהושע ג', י"ב-י"ג). עקב השפעת היסוד של ראשי העם, ה' אדון כל הארץ השפיע את מלכותו לטובת כלל העם ועצר את מי הירדן.

עם ישראל בעל מוסדות ו"ק ממלא תפקיד של צדיק

הזיווג בין זעיר אנפין לבין מלכות רחל דאצילות נגרם ע"י מעשי עם ישראל בעל מוסדות ו"ק כאשר הוא הממלא את תפקיד הצדיק, ר' "כלל ישראל הצדיק", עמ' 289. במעשיו, עם ישראל מעלה מ"ן למלכות דאצילות, וזה מעורר ייחוד וזיווג בין זעיר אנפין דאצילות לבין מלכות רחל, הנוקבא שלו, וייחוד וזיווג זה מוריד מ"ד, שפע, לעולמות ב"ע. איור לו, עמ' 298, מייצג את התהליך הזה בכלל ישראל היטב.

יחד עם הזיווג של ז"א עם רחל מתקיים זיווג עם לאה עליון כפי שהוסבר שם, ר' גם איור לו, עמ' 299 שמראה את השפעת הזיווג של ז"א עם מלכות לאה ומלכות רחל גם יחד (ר' תהליך מקביל אצל יעקב אבינו הצדיק: "יעקב שולח מלאכי א-להים - הצדיק מעורר מלכות לאה", עמ' 110). בפרק הבא נתייחס בפירוט להשפעות של עם ישראל דרך מלכות לאה.

כעת ייפתחו שערי הארץ לגוי הצדיק כפי שכתוב: "פִּתְחוּ שְׁעֵרִים וַיָּבֹא גוֹי-צַדִּיק שְׁמֵר אֱמָנִים" (ישעיה כ"ו, ב').

ב

והיית אך שמח

השתלשלות הספירות בכלל ישראל לפי החגים. העם "אך שמח" בסוכות בהשלמת השתלשלות הספירות בו.

השתלשלות הספירות בעם לפי החגים

בסוף פרשת ראה רומזת התורה שהשתלשלות הספירות בנר"ן כלל ישראל, חגה במחזור של שנה כפי שמראה הטבלה למטה.

והיית אך שמח

השמחה היתרה בחג סוכות נובעת מתיקון נר"ן הכלל בהשלמת השתלשלות הספירות בתוכן (ר' שפת אמת). ועוד, בדומה לשמחת אברהם אבינו, זו היא שמחה אמתית הנובעת מהיוודע לו לעם תפקידו וייעודו הנעלה בעולם כצדיק המשקף את זעיר אנפין (ר' השמחה של אברהם בהיוודע לו חלקו, עמ' 79).

החג	הספירות המשולשות	הפסוק והרמז
פסח	חב"ד בנשמת הכלל	"לא-תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני פי בַּחֲפוּזוֹן (ספירת החכמה) יִצְאֶתָּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם יִצְאֶתָּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים ט"ז, ג), ר' "ואכלתם אותו בחיפזון - מוח החכמה", עמ' 143. ספירת הבינה נקנית בשביעי של פסח בקריעת ים סוף, ר' "ויבקעו המים - מוח הבינה" עמ' 145. ספירת הדעת נקנית במעמד הר סיני שהוא סוף חג החרות כמו שכתוב "אל תקרא 'חרות' (על הלוחות) אלא חירות", ר' "מתן תורה - מוח הדעת", עמ' 148.
שבועות	חג"ת ברוח הכלל	"וַעֲשִׂיתָ חֵג שִׁבְעוֹת לִי-ה-נ-ה א-לֵהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן [ספירת החסד] כְּאֲשֶׁר [הנתינה תוגבל (ספירת הגבורה) למה ש-] יְבָרְכְּךָ י-ה-נ-ה א-לֵהֶיךָ" (דברים ט"ז, י). ועוד, תורה שבכתב, שניתנה בשבועות, היא ספירת התפארת ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41)
זמן האסיף	הרמת תו"מ מביאה לתיקון פרצוף לאה עליון	"חֵג הַסֵּכֶת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים ב- [הרמת תרומות ומעשרות ב-] אֶסְפֶּךָ מִגִּרְנֶךָ וּמִיֶּקֶבךָ וגורן ויקב מוקשים לתו"מ, ר' במדבר י"ח, כ"ז ו-ל', ומסכת ר"ה דף י"ד, עמ' א"ל" (דברים ט"ז, ג). הרמת תו"מ בזמן סוכות מביאה לתיקון פרצוף לאה עליון וזה מביא לתיקון פרצוף רחל (ר' "מתנות כהונה ומעשר ללוויים - תיקון פרצוף לאה עליון", עמ' 243)
ראש השנה ויזה"כ	נצח והוד בנפש הכלל	ראש השנה, יום תרועה, מוריד את ספירת הנצח, ויום הכיפורים, שמצוותו היא "וַעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם", מוריד את ספירת ההוד, שתייהן דרך מלכות רחל לנפש כלל ישראל, (ר' "שורש ראש השנה ויום הכיפורים", עמ' 206).
סוכות	יסוד בנפש הכלל ומלכות בעם ישראל	"שִׁבְעַת יָמִים תַּחַג לִי-ה-נ-ה א-לֵהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יְבָרַךְ י-ה-נ-ה כִּי יְבָרְכְּךָ י-ה-נ-ה א-לֵהֶיךָ בְּכָל-תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהִיִּיתָ אֶךְ שִׂמְחָה" (דברים ט"ז, טו). מתקבלת כעת ספירת היסוד כפי שמביא חמל"ם מחספרי בפסוק י"ג: "הסוכה שאתה עושה לך נחשב כאלו אתה עושה לגבוה, כי חל עליה ש"ש בסוד סוכת שלום שהוא ייחוד הוי"ה ואדנ"י הנזכר בסוכה" ושלום זה היינו ספירת היסוד (ר' "ספירת היסוד והשלום", עמ' 228), ובעקבותיה תשכון ותסוכך מלכות רחל עליהם בשפע ברכות כמו שכתוב בפסוקנו. ועוד, סוכות הוא חג האסיף המושפע בספירת היסוד האוספת את הספירות שמעליה כאושפיזין המבקרים בסוכה.

בפרק זה נעסוק במלכות לאה בדור באי הארץ. מאמר א' מגלה את השפעת מלכות לאה כפי שקיבל אותה בלעם. מאמר ב' מפרש את פרשת התשובה לפי הפשט ולפי הסוד. מאמר ג' מתאר את השפעת הספירות כפי שהן באות לידי ביטוי בתפילת שמונה עשרה.

א

הן-עם לבדר ישכך

פרשת בלק¹

בלעם זכה לראות דרך מלכות לאה את ראש ז"א/ישראל וכל התכונות שלו עד מלך המשיח.

זיווג ז"א עם לאה עליון

אחרי שראינו במאמר "להקדישני לעיני בני ישראל", עמ' 248, כיצד בני ישראל במעשיהם גרמו לזיווג של זעיר אנפין/ישראל עם מלכות רחל דאצילות, התורה איננה מאחרת להזכיר ולגלות את הזיווג של ז"א/ישראל עם לאה עליון הנגרם ע"י מעשי בני ישראל (ר' "מתנות כהונה ומעשר ללוויים - תיקון פרצוף לאה עליון", עמ' 243) והוא מובא בפרשת בלק הסמוכה ע"י נבואותיו של בלעם בן בעור. ר' "מלכות לאה ומלכות רחל בכלל ישראל במשכן", עמ' 299, ואיור לז, עמ' 299 ועוד, "מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות", עמ' 352, ואיור נז, עמ' 353.

בלעם רואה את ראש ז"א דרך מלכות לאה

בלעם בנו בעור, השמע אמרי-א-ל וידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים, מסוגל לקבל הארה ממלכות לאה (תי"ב) ודרכה לראות בתוך העלמא דאתכסיא את הראש של ז"א/ישראל, המוחין חכמה בינה ודעת (דעת עליון), המייצג את ישראל בעולם האצילות. ואת מה שבלעם רואה הוא מספר לנו בנבואתו.

¹ תשע"א

ליתר פירוט, לפי *שער הפסוקים* פרשת בלק: "ואמנם עניין בלעם, עיקרו מאורות דעת דאבא כנ"ל, וזה ענינו, כי הנה אורות דאבא בצאתם לחוץ אל לאה, צריכים לבקוע ג' מחיצות, והם, יסוד דאבא, ויסוד דאמא, וראשו של זעיר, ואז מתגלים ונכנסים בראש לאה. וגם הם מתפשטים בכולה עד העקבים שלה, וגם הם בוקעים ויוצאים, וניתנים בכתר של רחל עצמה. ע"כ. על זה אומר "אוצרות חיים" (תיב): "בחינת בלעם היתה מהארה היוצאת מאותם עקביים דלאה הנבלעים בתוך כתר רחל את החיצונים, וזהו פירוש בלעם (לשון בליעה כי הוא יונק מעקבי לאה הנבלעים בכתר דרחל)."

המסקנה הראשונה היא שבפרשת בלק הזיווג של ז"א עם לאה עליון אכן קיים, מפני שאחרת בלעם לא היה יכול לראות את הראש של ז"א/ישראל דרך מלכות לאה.

תכונות הראש של ז"א/ישראל

כעת נתייחס לתוכן נבואותיו של בלעם, מהן נוכל להבין את תכונות הראש של ז"א/ישראל כפי שהן מאירות לו דרך מלכות לאה. מאחר שמקורה של מלכות לאה הוא מלכות אמא, הרי שאנו מצפים לראות תכונות של בינה, גבורה ודינים קשים. ועוד, כפי ששורש בלעם הוא בדעת אבא, נראה גם כן הארות מאבא. וכפי שלמדנו, השפעה דרך מלכות לאה נשארת בעולם האצילות ופועלת על שורשי נשמות האנשים שם. ניעזר *בתרגום יונתן*.

בלעם רואה את מבנה ראש ז"א

"כִּי-מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרֵנוּ הֵן-עַם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבָגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (במדבר כ"ג, ט').

תרגום יונתן: ויאמר בלעם הרשע מביט אני בעם הזה שהם מתנהגים בזכות אבותיהם הצדיקים המשולים להרים ובזכות אמותיהם המשולים לגבעות, הן העם לכדם עתידים שירשו העולם מפני שבמנהגי הגויים לא מתנהגים.

פירוש: בלעם מסוגל לראות דרך מלכות לאה שפרצוף אבא ופרצוף אמא תורמים את השפעתם לז"א/ישראל, כפי שלמדנו ב"ירידת נה"י דאבא ואמא לתוך ז"א ויצירת המוחין של ז"א", עמ' 325, ואיור מה, עמ' 326, כאשר אותם פרצופים הם השורשים של אברהם אבינו ויצחק אבינו, ואילו מלכות לאה היא השורש של לאה אמנו. ועוד, הוא רואה את ספירות בינה וגבורה של אמא הטמונות בהימנעותם של העם לחקות את מנהגי הגויים ("ובגוים לא יתחשב").

הבינה והגבורה של אמא מונעות עבודת אלילים

"לֹא-הִפִּיט אֶן אֶן בִּיעֶקֶב וְלֹא-רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל יְ-הֵ-נְ-ה אֶ-לֵהִיו עֲמוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ" (במדבר כ"ג, א').

תרגום יונתן: אמר בלעם הרשע אין אני רואה עובדי אלילים בבית יעקב ולא מתקיימים עושי עייפות שקר בבית ישראל, מאמר ה' א-להיהם בעזרתם ותרועת מלך המשיח מריע ביניהם.

פירוש: הבינה והגבורה של אמא מונעות מהם כל עבודת אלילים ועייפות שקר.

הנסים של ה' מייתרים כל ניחוש וקסם

"כִּי לֹא-נִחַשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא-קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֹאמַר לַיַּעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה-פָּעַל אֵל" (במדבר כ"ג, ג).

תרגום יונתן: כי לא עמד שומרי נחשים בבית יעקב ולא קוסמי קסמים בגדולה של ישראל, בעת הזאת יאמר לבית יעקב ולבית ישראל מה משובחים הם נסים ונפלאות שעשה להם א-ל.

פירוש: הם אינם זקוקים לנחשים ולקוסמים בשעה שנסים ונפלאות כגון המטות יוצאים לטובתם מדעת אבא שביסוד אבא.

הצניעות של ישראל באה מהבינה

"מָה-טָבוֹ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֶתֶיךָ יִשְׂרָאֵל." (במדבר כ"ד, ה')

רש"י: על שראה פתחיהם שאינם מכוונים זה מול זה.

פירוש: הצניעות המופגנת בזה באה מהבינה והגבורה של אמא.

התורה יוצאת מדעת אבא

"כִּנְחָלִים נָטְיוּ כְּגִנַּת עָלִי נָהָר כְּאֶהָלִים נָטַע י'-ה-ן-ה כְּאֶרְזִים עָלִי-מָיִם" (במדבר כ"ד, ו').

תרגום יונתן: כנחלי מים שמתגברים כן הם בית ישראל יושבים עדרים עדרים מתגברים בלימוד התורה והם כגנים שתולים על ברכות נהרות כן הם תלמידיהם חבורות חבורות בבית מדרשם זיו פניהם יאיר כזיו הרקיעים אשר ברא ה' ביום השני לבריאת העולם ומתחם לכבוד השכינה גבוהים ומתנשאים על כל האומות כארזי ליבנוס השתולים על מעייני מים.

פירוש: בלעם רואה כיצד התורה יוצאת מדעת אבא שביסוד אבא ומגיעה לישראל ולעולם כולו.

בלעם רואה את מלך המשיח

"אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרֹךְ כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב וְקִרְקַר כָּל-בְּנֵי-שֵׁת" (במדבר כ"ד, י"ז)

תרגום יונתן: רואה אני לו ואיננו עתה, מביט אני בו ואיננו מתקרב. כאשר ימלוך מלך חזק מבית יעקב ויתגדל משיח ושבת חזק מישראל ויהרוג נשיאי מואב וירוקן כל בני שת מחנה של גוג שעתידין לערוך מלחמה בישראל ויפלו פגריהם כולם לפניו.

פירוש: בלעם רואה את מלך המשיח שיצא מיהודה בן לאה ומושרש בדעת אבא שביסוד אבא וישפיע דרך מלכות לאה.

מובא לגבי מלחמת גוג ומגוג (יחזקאל ל"ח, י"ח-כ"ג): "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גּוֹג עַל-אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נָאֻם אֲדֹנָי אֱ-לֹהִים תַּעֲלֶה חֲמַתִּי בְּאִפִּי. וּבִקְנֵאתִי בְּאֵשׁ-עֲבָרְתִּי דְּבַרְתִּי אִם-לֹא בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רָעַשׁ גָּדוֹל עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל. וְרָעִשׁוּ מִפְּנֵי דְגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיֵּת הַשָּׂדֶה וְכָל-הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָדָמָה וְכָל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה וְנִהְרְסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדֻרְגּוֹת וְכָל-חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל. וְקִרְאֵתִי עָלָיו לְכָל-הָרִי חָרֵב נָאֻם אֲדֹנָי אֱ-לֹהִים חָרֵב אִישׁ בְּאֶחָיו תִּהְיֶה. וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ בְּדָבָר וּבְדָם וּגְשָׁם שׁוֹטֵף וְאֲבִנִי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגִפְרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל-אֲגָפָיו וְעַל-עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ. וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִוְדַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי-אֲנִי ה'."

מלך המשיח מעורר את ה' להילחם נגד גוג וצבאו ולשפוט אותם באותות ובמופתים לפי שמלך המשיח מסוגל לעורר את דעת אבא בדומה למשה רבנו, שגם הוא מושרש בדעת אבא ויכול היה לגרום לאותות ולמופתים במצרים. ועוד, ה' משפיע על הגויים ומאציל בהם ידיעת ה'. זוהי השפעה שיוצאת דרך מלכות לאה אל עולם האצילות ומשפיעה ישירות על שורשי נשמות הגויים שם כדי להפוך אותם ליראי ה' כמו שעשה יעקב אבינו כלפי עשו, ר' "יעקב שולח מלאכי א-להים - הצדיק מעורר מלכות לאה", עמ' 110. וזאת לעומת משיח בן יוסף שהשפעתו היא דרך מלכות רחל והיא פועלת להביא שפע חומרי לישראל. ההשפעה שלו תהיה טפלה לניצחון הרוחני של מלך המשיח (בן דוד) שיביא להפצת ידיעת ה' בעולם כולו.

ר' גם דמב"ם הלכות מלכים פרק א', הלכה א'.

ב

תשוב אל ה'

פרשת ניצבים¹

פרשת התשובה מתפרשת לפי הפשט ולפי הסוד. נלמדות מהפרשה
הן תשובת הפרט והן תשובת הכלל.

בפרשת התשובה (דברים ל', א'-י', ר' גם דברים ד', כ"ט-ל'), התורה מתארת תהליך של תשובה בעם ישראל המתחיל בגלות בין הגויים, נמשך לאחר חזרתם לארץ אבותם, ומסתיים בבנייה מחודשת של בית המקדש.

שלבי תהליך התשובה מצוינים ע"י צורות של המילה "לשוב": וְשָׁבָה, וְשָׁב, וְתָשׁוּב. הבה נראה את התהליך בפסוקים:

איור כו. פרשת התשובה

שלב	פסוק	הקשר
עם ישראל בגלות כיחידים		
א	וְשָׁבָה עַד-ה' אֶל-לִהְיֶה וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹלוֹ כָּל-אֲשֶׁר-אָנֹכִי מְצֹנֶה הַיּוֹם אֹתָהּ וּבְנֶיהָ בְּכָל-לְבָבָהּ וּבְכָל-נַפְשָׁהּ. (ל', ב')	תשובה של יחיד הנמצא בגלות בין הגויים
ב	וְשָׁב ה' אֶל-לִהְיֶה אֶת-שְׁבוּתָהּ וְרַחֲמֶיהָ וְשָׁב וְקִבְּצָהּ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיחָהּ ה' אֶל-לִהְיֶה שְׁמָהּ. (ל', ג')	השכינה שבה ונגאלת מהגלות בקיבוץ כל אחד ואחד מישראל (רש"י)
חזרה לארץ ישראל (ל', ה')		
ג	וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹל ה' וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֹנֶה הַיּוֹם. (לי, ח')	עם ישראל בארץ ישראל שב ועושה מצוות
ד	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֶל-לִהְיֶה לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-ה' אֶל-לִהְיֶה בְּכָל-לְבָבָהּ וּבְכָל-נַפְשָׁהּ. (לי, י')	עם ישראל שב אל ה' ע"י שמירת המצוות

תשע"א¹

ה	וְהוֹתִירָךְ ה' אֶל־הֵיךְ כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּי יָשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עָלֶיךָ לְטוֹב כְּאִשֶּׁר־שָׁשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ. (ל', ט')	ה' שב לשוש על עם ישראל בבית המקדש ויביא להם שפע
---	--	---

שים לב: הוחלף הסדר של הפסוקים בשלבים ד' וה', כי פסוק ל', י' הוא נתינת טעם לפסוק ל', ט', ולכן קודם לו בתהליך.

יש לשאול:

- א. מדוע משתנה נטיית הפועל "לשוב" בין "וְשָׁבָת" בשלב א' לבין "תָּשׁוּב" בשלבים ד', ה' "וְשָׁבָת" הוא כעין לשון ציווי, ואילו "תָּשׁוּב" הוא לשון הבטחה?
- ב. מדוע נצרכת עוד תשובה בארץ, (שלב ג', ד'), לאחר שכבר נעשתה תשובה בגלות, בשלב א'?
- ג. מהו ההבדל בין "ושבת עד ה'" בשלב א' לבין "תשוב אל ה'" בשלב ה'?
- ד. מהו ההבדל בין התשובה שמוזכרת בשלב ג' לבין התשובה שמוזכרת בשלב ד'?
- ה. בשלבים א', ג', התשובה קודמת לשמיעת קול ה' ולעשיית המצוות ואילו בשלב ד' שמיעת קול ה' ושמירת המצוות קודמות לתשובה. מדוע?
- ו. מהי משמעות הביטוי "כָּל־לִבְכָּךְ וְכָל־נַפְשְׁךָ" בקשר לתשובה, ומדוע הוא אינו מופיע בשלב ג'?

תשובה בגלות מול תשובה בארץ

ניגש לשאלה ב'. **הכתב סופר** אומר שלא תיתכן תשובה שלמה בחו"ל כי אין שם כל המצוות, כלומר, המצוות התלויות בארץ אינן שם. כן יש שם עיכוב מצד המלכות. לכן צריך להשלים את התשובה אחרי שיגיעו לארץ.

חתם סופר אומר שהתשובה על החטאים שחטאו אבותינו בארץ, שבגללם הוגלו, צריכה להיעשות דווקא במקום החטא, כלומר בארץ.

נראה לומר תירוץ אחר.

יש להבדיל בין עם ישראל כאשר רובו בארץ ישראל לבין עם ישראל כאשר רובו מפוזר בגלות: עם ישראל בארץ הוא ברייה אחרת מעם ישראל בחו"ל. עם ישראל בארץ חייב במצוות התלויות בארץ, ועשיית המצוות האלו מקנה לעם מימד נעלה יותר, בייחוד מצוות שמיטה ויובל. בגלות הם חיים במידה רבה יותר כיחידים, מכורח הפיזור.

נראה שזה מתרץ את שאלה א': שינוי הנטייה מתייחס לשינוי בעם. בתור יחידים בגלות פונים אליהם ב"וְשָׁבְתָּ" ואילו ככלל בארץ פונים אליהם ב"תשוב", לציין שהכלל הינו ברייה אחרת.

ברומה למה שאומר *הזאתם סופר* החטא שבגללו הוגלו נעשה על ידי עם ישראל בארץ ישראל, שהוא ברייה אחרת מאשר בגלות. לכן אי אפשר לעם ישראל כיחידים בגלות לכפר על החטא הזה, אלא קודם כל הם צריכים לעשות תשובה כיחידים. והתשובה הזאת תספיק להביא אותם אחד-אחד לארץ. ולבסוף, כאשר רובם יהיו בארץ צריכה להיות תשובה שנייה, הפעם של העם בארץ ישראל, וזאת תכפר על החטא שבגללו הוגלו. ואחר כך ייבנה שוב בית המקדש, ואז העם ישוב אל ה' ממש.

בכדי לענות על השאלות האחרות נעמיק בעניין התשובה.

דרגות התשובה לפי הרמב"ם

המכ"ם בהלכות תשובה, המתבסס על המאמר של רב מתיא בן חרש במס' יומא (פ"ו ע"א), מבחין בארבע דרגות חומרה של חטאים לגבי התשובה הנצרכת עבורם.

- א. ביטול מצוות עשה שאינן כריתות מתכפר במקום ע"י תשובה בלבד.
- ב. עברות על מצוות לא תעשה שאינן כריתות מתכפרות ע"י תשובה ויום כיפור.
- ג. עברות על מצוות שענשן כרת או מיתת בית דין מתכפרות ע"י תשובה, יום כיפור וייסורים.
- ד. ודרגת חומרה רביעית: חילול השם, המתכפר רק במיתת החוטא.

דרגות התשובה לפי "שערי תשובה"

דבנו יונה ב"שערי תשובה" מונה את דרגות החומרה כדלקמן החל מהקל:

- | | |
|---|--|
| 1. דברי סופרים – לשמוע דברי חכמים ולהיזהר בגדריהם | 6. מיתה בידי שמים |
| 2. מצוות עשה | 7. הכרת |
| 3. לאו שניתק לעשה | 8. ארבע מיתות בית דין |
| 4. לאו שאין בו מעשה | 9. העברות שיהרג ואל יעבור עליהן |
| 5. לאו שיש בו מעשה | 10. העברות אשר אין לעושיהן חלק לעולם הבא |

דבנו יונה בחלק הרביעי של שערי תשובה, נוקט גם הוא בחילוקי הכפרה של רב מתיא הנ"ל ומוסיף שהקריאה בפרשיות הקרבנות – עולה, אשם וחטאת – כל אחד לפי העניין – מוסיפה על הכפרה. והוא מוסיף עוד (סעיפים י"ד-ט"ו) שכאשר יעבור אדם על כריתות ועל מיתות בית דין בשוגג הוא חייב להתוודות ולהתחנן עבור הסליחה.

כמו כן, **דבנו יונה** מציין דרגת חומרה של דברי סופרים (דרגה 1 לעיל), דבר שלא מובא במפורש במאמר של רב מתיא.

התשובה ועולמות האבי"ע

האריז"ל ב"שער הגלגולים", הקדמה כ"א, קושר את ארבע דרגות הכפרה של רב מתיא בן חרש הנ"ל לאחיזה של האדם החוטא בארבעת עולמות אבי"ע. הנה התיאור בלשון "שער הגלגולים", כאשר יש לייחס את ההסבר לאיור לב, עמ' 283, המראה את המלכות המדוברת בכל עולם ועולם:

- **חילוק כפרה א' – אם עבר אדם על מצוות עשה, ועשה תשובה וכו',** כי הנה אז פוגם בעולם העשייה, וכששב בתשובה, לא זו משם, עד שמוחלים לו מיד, לפי שע"י מה שעבר על מצוות עשה, גרם להוריד מלכות העשייה. וכששב בתשובה, בנקל הוא להעלותה משם, ותכף נתקנת.
- **חילוק כפרה ב' – אם עבר אדם על מצוות ל"ת ועשה תשובה וכו',** אז תשובה תולה, ויום הכיפורים מכפר, כי אז בחטאו פוגם בעולם הציידה, ונפרדה המלכות, ונסתלקו גם השש קצוות. וכששב בתשובה, אז המלכות חוזרת למקומה בסוד תשובה, תשוב ה'. אמנם אותם השש קצוות, החלל שיש ביניהם, רוצה היא לעלות שם למעלה במקומה להתחבר עמהם, ואינה יכולה עדיין לעלות שם, ונמצאת תלויה עד שיכואו אורות הבריאה, הנקראים יום הכיפורים, ואז עולה עד שם, וזהו תשובה תולה, ויה"כ מכפר.

• **חילוק כפרה ג' – אם עבר אדם על חייבי כריתות, פגם בעולם הדיאה, ואז כשישוב בתשובה ויום הכיפורים תולה ע"ד הנזכר, כי ת"ת ומלכות שניהם אינם יכולים לעלות למעלה ממקומם, עד אשר יבואו יסורין מן אבא ואמא, וימרקו העוון ההוא, בסוד פסוק "יִסֹר יִסְרָנִי יְ-ה" (תהילים קי"ח, י"ח), שהוא או"א. ובסוד פסוק "מִן-הַמִּצָּר קָרָאתִי יְ-ה" (שם ה'), כי מהם הצרות והיסורין.**

• **חילוק כפרה ד' – אם עבר אדם על חילול ה', כי אז פוגם בעולם האצילות, הנקרא עולם החיים, שאין שם מוות כלל, וגרם מיתה בעולם החיים הנצחיים, ולכן תשובה ויום הכיפורים תולין, כי אין אחד משלושה עולמות יכול לעלות למעלה ממקומו ע"ד הנ"ל, עד יום המיתה, מידה כנגד מידה, והיא ממרקת הכפרה לגמרי.**

יסורין באים מן או"א

כפי שמציין האריז"ל בסעיף הקודם בחילוק כפרה ג', היסורים הבאים על העובר בחייבי כריתות ומיתות בית דין מקורם מאבא ואמא ובפרט מפרצוף אמא – שדינים קשים מתעריין ממנה.

אומר דבני יונה: "וחייב האדם להתבונן ולדעת, כי אין התלאה אשר מצאתהו והיסורין הבאים עליו לפי גודל עונו ורוב חטאיו, אך השם יתברך מייסרו דרך מייסר האב את בנו בחמלת ה' עליו, שנאמר (דברים ח', ה'): 'וַיִּדְעָתָ עַם-לִבְכֹּךְ כִּי כֹאֲשֶׁר יִסֹּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ ה' אֶל-לִהְיֶךָ מִיִּסְרֶךָ, וּפְרָשׁוּ בּוֹ זִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה (ילקוט שמות, יתרו רמז ש"ג) לְבֶךָ יוֹדֵעַ מַעֲשִׂים שְׁעִשִּׂית וִיסוּרִין שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֶיךָ, כִּי לֹא לְפִי מַעֲשִׂיךָ יִסְרֶיךָ."

ההקלה בייסורין שמתייחס אליה דבני יונה מקורה אמנם באו"א והיא פועלת כך: הדינים הקשים המתעריין מאמא ("לִבְכֹּךְ" היינו אמא) ממותקים הם מחמת השפעה של אבא כפי שמתואר באיור מד, עמ' 322, כיתוב 1, שבה הבינה של אמא ממותקת בגבורה של אבא. השפעה זו מורידה את עוצמת הדינים המתממשים.

ואמנם בכדי להתגונן מפני ייסורין הבאים מחמת עברות על חייבי כריתות ומיתות בית דין ממליץ דבני יונה לנקוט בפעולות העשויות להשפיע על אבא והן גמילות חסד ותלמוד תורה לשם שמים (סיעף יא) בכוונה שאבא יבוא למתק את הדינים המתעריין מאמא כנ"ל, וכמובן יש להרבות בתפילה ותחנונים.

הרעיונות דלעיל באים לידי ביטוי בבקשה לתשובה שבתפילת שמונה עשרה: "השיבנו אבינו לתורתך [עיסוק בתורה משפיע על אבא] וקרבתנו מלכנו לעבודתך [גמילות חסדים משפיעה על אבא] והחזירנו בתשובה שלמה לפניך" [תיקון שורש נשמת החוטא ע"י אמא בעולם האצילות].

אמא-בינה היא תשובה

שערי אודה, מביא שאחד השמות של ספירת הבינה הוא תשובה. נראה שכשם שכללות הבינה היא "סור מרע", כך תשובה היא "סור מרע" של הנשמה הסוטה, וחזרת שורשה למקומה בעולם האצילות.

זה לשונו של שערי אודה (שער ח', פ"ו): "ומניין לנו כי סוד ספירת הבינה הוא סוד תשובה, בגין אב לכל התורה כולה שנאמר (ישעיה ו') 'וּלְכַבְּדוּ יְכִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ'. וא"כ התבונן בהיות התשובה סוד העולם הבא... כל אחד מישראל אחר שנמכר יש לו דרך לשוב (ויקרא כ"ה) 'גָּאֵלָה תְהִיָּה-לוֹ וּכְיֻכַּל יֵצֵא', ואומר 'בְּשָׁנָה הַיּוֹכֵל הַזֹּאת תִּשָּׁבוּ אִישׁ אֶל-אֶחָזְתּוֹ'. בסוד ספירת הבינה יכולה הנפש לשוב ולהיאחז במקום שנכרתה ממנו וזהו שאמר 'תִּשָּׁבוּ אִישׁ אֶל-אֶחָזְתּוֹ', לשון אחיזה."

הקושי לחזור בתשובה

בכדי לבצע את התיקון הנדרש, חייבים להעלות את מלכות רחל אל הבינה, ואזי הבינה, אמא, תשפיע לתקן את הפגמים בעולמות הבי"ע דרך מלכות רחל.

על זה אומר האריז"ל (פרי עץ החיים, שער קריאת שמע, פרק י"ב): "ואמנם הפסוק אומר 'תָּנוּ עֵז לֹא-לֵהִים עַל-יִשְׂרָאֵל גְּאוּתוֹ וְעֵזוֹ בַּשָּׁחֲקִים' (תהילים ס"ח, ל"ה) כי כביכול הש"י צריך כוח ועזר מן ישראל על ידי מעשיהם. והנה המלכות נפלה בעוונותינו, וגם כשרוצה לעלות צריך שיהיה ע"י זכיותינו, כי עוונותינו מפילים אותה, וזכיותינו מעלין אותה. וא"כ עתה אי אפשר לעלות לה, אם לא יהיה בנו צדיקים גמורים, אשר יש להם נשמות קדושות, שיש להם כוח לעלות עד מקום הבינה, ועל ידיהם תעלה המלכות. כנזכר בתיקונים כי ישראל אינון גרפין דשכינתא, להעלותה למעלה. והנה לטעם זה הגלות מתעכב ומתגבר ומתארך בעוונותינו, כי אין בנו מי שיכול לעלות למדרגה זו, כי אם היה בינינו מי שיכול להעלות שם נשמתו, אז היה מעלה את המלכות גם היא, והיה הזיווג נעשה כתיקונה והייתה ממהרת לבא קץ הגאולה. אך עתה אין יכולת לעשות זיווג כתיקונו למעלה, ומפני זה הקץ מתארך, וכמעט רוב צרות והרעות של אדם בא מן זה הנ"ל."

תיקון ע"י צדיק

וממשיך האריז"ל שם: "ואמנם על כל זה יש קצת תיקון, במה שנמסר עצמנו על קדושת השם בכל לב באמירת קריאת שמע, כי על ידי זה אפילו נהיה ח"ו היותר רשעים שבעולם, הנה ע"י קידוש השם ומסירת נפשנו בכל לב ובכל נפש אנו צדיקים גמורים, ויש יכולת בנפשותינו לעלות למעלה עד הבינה, כמ"ש 'שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶל-לִהְיֶךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעוֹנֶךָ' (הושע י"ד, ב'), כי סוד התשובה מגעת את האדם ומעליהו עד אמא עילאה הנקראת תשובה, ואז על ידי זה תוכל לעלות המלכות עמנו בסוד היותנו גרפין דשכינתא

כנ"ל, ואז יעלו זו"נ ונשמה שלנו בסוד מ"נ של אמא עלאה" (ר' איור לג, עמ' 287). עד כאן דברי האדיז"ל.

נשים לב שכל התיקון הזה נעשה ע"י מלכות רחל, ללא עזרת מלכות לאה, וזאת למרות שישנו זיווג ז"א ומלכות לאה בתפילה ("שער הכוונות", דרושי העמידה דרוש ו').

סליחה ללא תשובה – פנייה לספירת הכתר

ישנם מצבים שבהם יש להשיג סליחה ומחילה לאדם ללא השלב של תשובה, לפנים משורת הדין. לדוגמה, אנשים שנכשלו בתשובה, כגון ההוא סמיא ששכח פעמיים להניח עירוב תבשילין ונקרא פושע (ביצה ט"ז ע"ב) ועוד חטאים שאינם ידועים לנו ולכן לא ניתן לעשות עליהם תשובה (אותם שאנו מזכירים ביום הכיפורים), ועוד, בכדי לקדם את הגאולה צדיקי הדור מתפללים ומבקשים סליחה עבור פושעי הדור. וכך היתה התפילה "וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת-פָּנָיו ה'-ה-נ-א-לְהִי וַיֹּאמֶר לָמָּה י-ה-נ-ה יַחַר אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה" (שמות, ל"ב, י"א) לבקש רחמים לעמו שחטא בעגל הזהב בשעה שנמנעת ונחסמה מהם התשובה מאמא-בינה דרך מלכות רחל כי מלכות זו נפלה בגין החטא.

עניין זה בא לידי ביטוי בברכת "סלח לנו כי חטאנו" שבתפילת שמונה עשרה. ברכה זו באה לאחר ברכת השיבנו, בקשת התשובה. וקשה: השב בתשובה שלמה אמור להיסלח מבלי לבקש בקשה מיוחדת נוספת. ועוד, היה לו לכתוב "סלח לנו כי שבנו". אלא בברכת סלח לנו מדובר על בקשת סליחה בלי תשובה, והיא נחוצה במצבים הנזכרים לעיל. כלומר, "סלח לנו כי חטאנו" פירושו "סלח לנו אע"פ שחטאנו" (ר' עץ יוסף, "אוצר התפילות", תפילת השחר). כך ביקש משה רבנו סליחה ללא תשובה עבור חטא העגל: "וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-י-ה-נ-ה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב. וְעַתָּה אִם-תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם-אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ הֵייוֹנוּ "סלח לנו אע"פ שחטאנו". ותפילתו נענית מיד: "וַיֹּאמֶר י-ה-נ-ה אֶל-מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא-לִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרִי" (שמות ל"ב, ל"א-ל"ג). תפילת "ויחל" החלה עליהם מידת הרחמים (ברכות ל"ב). ובמקום לכלות את כלל העם לפי מידת הדין, יידון כל אחד ואחד לבד עם אפשרות לתשובה שזוהי מידת הרחמים (צדוד המוד).

בכדי להשיג תוצאה כזאת המתפלל צריך להגיע לספירת הכתר, שהיא בבחינת רחמים מוחלטים. היא המיטיבה והנותנת מתנת חיים ומרחמת שלא מצד הדין אלא מצד הרחמים הגמורים, כמו שכתוב (שמות ל"ג, י"ט): "וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בִשְׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֶחָן" - אע"פ שאינו מצד הדין, "וְרַחֲמֵי אֶת-אֲשֶׁר אֶרְחֵם" - אע"פ שלא יצא מן הדין (שערי אורה שער י', עמ' ק').

פנייה לכתר דרך מלכות לאה

הפנייה לספירת הכתר בעניין זה נעשית דרך מלכות לאה כפי שרמזו ברישא של הפסוק הנ"ל: "וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל-טוֹבֵי עַל-פְּנִיךָ" שהיא המלכות הנקראת לאה. עניין זה נרמז במילת על פניך, שלא נאמר "בפניך" אלא "על פניך", כלומר, למעלה מפניך, כי לאה זו היא מעולה על ז"א, לעומת מלכות רחל שהיא מול פניך. הסליחה נעשית גם היא דרך מלכות לאה ונשמת הפושע נמחלת בשורשה בעולם האצילות ("שער הכוונות", דרושי ויעבור, דרוש א').

להפוך מידת הדין למידת הרחמים

מסביר האריז"ל (שם) את התהליך. טיפת מוחין (חסדים) שמקורה בחסד דעתיק המלוכש תוך הכתר דאריך אנפין נמשכה למטה לז"א. כאשר הטיפה מגיעה לחזה של ז"א היא מתעכבת ומשפיעה שם אור של י"ג מידות דרך מלכות לאה. לאחר מכן ממשיכה הטיפה לרדת למלכות רחל. העיכוב של הטיפה בחזה של ז"א – והאפשרות שהיא תשפיע השפעה של י"ג מידות של רחמים דרך מלכות לאה שם להפוך מידת הדין שלה למידת הרחמים – נגרם ע"י תפילותינו הן באמירת "ויעבור" ונראה שהן בברכת "סלח לנו כי חטאנו". לכן הפנייה של ברכה זו היא דרך מלכות לאה. כמובן שלא כל אחד מגיע לזה אלא רק צדיקי הדור בעלי חיה (נשמה של נשמה). ומאחר שלא תמיד ידוע לנו מי הם צדיקי הדור, כולם יאמרו תפילות אלו.

שמע קולנו

ברכת "שמע קולנו", עם כל האזכורים של רחמים שיש בה, גם היא פנייה לספירת הכתר דרך מלכות לאה, אלא שהיא נאמרת ע"י כלל ישראל בקולו האחד והמאוחד ("קולנו" ולא "קולותינו", "תפילתנו" ולא "תפילותנו", "תפילת" עמך ישראל ולא "תפילות" עמך ישראל) וזאת לאחר ששב כלל ישראל בתשובה, כפי שיוסבר להלן.

התשובה והשתלשלות הספירות

ראינו בקטע "השתלשלות הספירות" עמ' 63, כיצד הספירות משתלשלות ויורדות דרך עולמות הבי"ע כאשר כל ספירה וספירה משפיעה במקומה. לפי דברי האריז"ל בנושא חילוקי הכפרה ב"התשובה ועולמות האבי"ע", עמ' 262, חטאי האדם פוגמים את העולמות בסדר ההפוך: ראשית נפגם עולם העשייה ע"י ביטול מצוות עשה וגזרות דרבנן, וא"כ נפסקות השפעות ספירות הנה"י דמלכות (ר' איור לב, עמ' 283); לאחר מכן, בעוברה על לאוים, האדם פוגם בעולם היצירה, וא"כ נפסקות השפעות ספירות החג"ת דמלכות; לבסוף, בעוברה על כריתות ומיתות בית דין, הוא פוגם בעולם הבריאה, וא"כ נפסקות השפעות ספירות החב"ד דמלכות ח"ו. כי כפי שראינו שם, כל שלישייה של ספירות מהווה סומך ותומך לשלישייה שמעליה. כאשר עוזבים את המצוות השייכות

לעולם העשייה התומכות במצוות הכבדות יותר בעולם היצירה, אזי חשופים לעזיבת מצוות אלו, וכן הלאה.

התיקון, לעומת זאת, יתקדם וישתלשל מלמעלה למטה בדיוק כפי שמתואר בקטע הנזכר, כפי שכתוב בפסוק (ל', ב') לעיל: "בְּכָל-לִבְבָךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ". תהליך התשובה מתחיל ב"לִבְבָךָ" שהוא עניין של חכמה ומחשבה ("וְלִהְיוֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהְיָא בְּךָ-אֲחִיסָמֶךָ לְמִטָּה-דָּן" [שמות ל"ה, ל"ד]) היינו בעולם הבריאה, וכלה ב"נַפְשְׁךָ" שהוא עולם הנפש, היינו עולם העשייה. וזהו תירוץ לשאלה ו' לעיל.

סדר הלכות התשובה של דמכ"ם

נראה שפרקי הלכות התשובה של דמכ"ם מסודרים באופן הזה מלמעלה למטה. פרק ב' עוסק בתיקון הנשמה שהיא בעולם הבריאה כפי שכתוב (פרק ב' הלכה ב') "ומה היא התשובה [בנשמה] הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור כלבו שלא יעשהו עוד" ועוד, הוא מביא ראיה משלמה שאמר: "וזכר את-בוראיו בְּיָמֵי בְּחוּרָתִיךָ". תיקון בלב ובמחשבה הנה הוא תיקון בנשמה ואילו "בוראיו" רומז על עולם הבריאה. העניין הוא שרק ה' מסוגל לשרש את הרע מהנשמה בעולם הבריאה ע"י בריאה חדשה ועל זה אנו מתפללים ומתוודים.

פרקים ה'-ז' עוסקים בתיקון הרוח שהיא בעולם היצירה. בעולם היצירה מדובר בבחירה חופשית ולכן דמכ"ם מתייחס לנושא זה כאן. העניין הוא שבעל תשובה ברוח מסוגל כעת (א) לִבְחוּר לעשות מצוות תשובה ווידוי ועוד, (ב) מסוגל לסור מרע במעשים ולהימנע מלעבור על הלאוים שבהם הוא נכשל לפני כן, כפי שאומר דמכ"ם בפרק ז' הלכה א': "(א) ישתדל אדם לעשות תשובה ולהתוודות בפיו מחטאיו, (ב) ולנעור כפיו מחטאיו כדי שימות והוא בעל תשובה."

ולבסוף, פרק ח'-י' עוסקים בתיקון הנפש שבעולם העשייה כפי שהוא מתייחס לשכר הצדיקים דווקא, שרק הצדיקים מושלמים ומתוקנים בנר"ן שבכל שלושת העולמות.

תשובה בפרט ותשובה בכלל

תהליך זה של השתלשלות הספירות, המאפיין את תיקון התשובה, מתרחש למעשה בשני מישורים – פעם אצל הפרט ופעם אצל הכלל כפי שמוכח בפרשתנו. בהתייחס לאיור כו, עמ' 259, תשובת הפרט מתוארת בשלבים א' ו-ב' ואילו תשובת הכלל מתוארת בשלבים ג'-ה'.

כאשר אנו מדברים על תשובת הפרט, הכוונה היא ברורה: השגה והפנמה של הספירות בחלקי הנשמה של האדם ובעולמות המתאימים (איור לב, עמ' 283).

אך מהי הכוונה של תשובת הכלל?

תשובת הכלל היא השחזור של כל מוסדות הו"ק של העם עד כדי חזרתו למצב של "אתם נצבים היום כולכם" השורר כעת בפרשתנו, מצב שבו כלל ישראל עומד בדמיון מובהק לפרצוף ז"א שבעולם האצילות כפי שמתואר באיור לה, עמ' 293.

לתשובת הפרט שייך "וְשִׁבְתָּ עַד-ה' א-לֶהֱיָךְ" ואילו לתשובת הכלל שייך "תָּשׁוּב אֶל-ה' א-לֶהֱיָךְ" כאשר לביטוי "אל" משמעות של קרבה יתרה לה' (תשובה לשאלה ג'). זאת מפני שבכוח הכלל להתקרב קרבה יתרה לה' כאשר קרבת הפרט לה' תלויה בהתבטלותו לכלל (ר' "כי הדם הוא בנפש יכפר - הפרט מתכפר מתוך הכלל" עמ' 162)

תשובת הכלל נלמדת מפרשת התשובה

הבה נבחין כיצד שחזור מוסדות הו"ק של העם לאחר חזרתו לארץ רמוז בפרשתנו החל מפסוק ל', ו'.

איור כז. תשובת הכלל

פסוק	הספירה המשווה
וּמַל ה' א-לֶהֱיָךְ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּךָ וְרַעַךְ לְאַהֲבָה אֶת-ה' א-לֶהֱיָךְ בְּכָל- לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ (ל', ו').	ספירת החכמה - כידוע, למילה יש כוח לגלות את החסד עד שורשו בחכמה, ר' "חסד אברהם מתגלה במילה" עמ' 314.
וְנָתַן ה' א-לֶהֱיָךְ אֶת כָּל-הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֵיבֶיךָ וְעַל-שֹׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ (ל', ד').	ספירת הבינה - כמו שהתרחש בקריעת ים סוף ר' "ויבקעו המים - מוח הבינה" עמ' 145,
וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹל ה' וַעֲשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנֶכִּי מְצַוְךָ הַיּוֹם (ל', ח').	ספירות חסד, גבורה ותפארת - כפי שהפסוק מתייחס לעשיית מצוות התורה שמשמעותה תורה שבכתב. לא כתוב כאן כָּל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ כי חסר כָּל-נַפְשְׁךָ שיושלם בשלב הבא.
כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' א-לֶהֱיָךְ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-ה' א-לֶהֱיָךְ בְּכָל- לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ (ל', י').	ספירות נצח, הוד ויסוד - כפי שהפסוק מתייחס לשמירת מצוות התורה שמשמעותה גדר וסמך למצוות התורה שבכתב היינו מצוות דרבנן ותורה שבעל פה. כאן כתוב: כָּל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ כי הנפש היא מתאימה לנה"י וכעת הכלל שב בכל רבדיו.
וְהוֹתִירְךָ ה' א-לֶהֱיָךְ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ בְּפָרִי כִטְנֶךָ וּבְפָרִי כְהִמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמְתָךְ לְטִבָּה כִּי יָשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כְּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אַבְתָּיךָ (ל', ט').	כעת לאחר שהושלמה מערכת הספירות ומוסדות הו"ק בעם ישראל, בייחוד ספירת היסוד, א"כ באה ספירת המלכות ומביאה שפע (וְהוֹתִירְךָ) לעם כידוע. עוד רמוזה כאן עבודת בית המקדש שחזרה לתיקונה (לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ).

ג

התשובה ותפילת שמונה עשרה

התשובה מיוחסת לספירות, לתפילת שמונה עשרה, ולקישוט מלכיות רחל ולאה.

מסתבר שכל התהליך הזה של תשובת הפרט ותשובת הכלל בא לידי ביטוי בתפילת שמונה עשרה. נעבור כעת על שתיים עשרה הברכות האמצעיות, הבקשות, של תפילת שמונה עשרה של חול, וזה יהווה חזרה וסיכום יפה למושגים המופיעים בספר.

כל בקשה משתיים עשרה הבקשות נוגעת לספירה מסוימת ומבקשת את השפעתה על החלק המתאים של הנשמה. כך הבקשה מופנית למלכות ובעצם מכינה ומקשטת את המלכות לקראת הזוויג עם ז"א שדרכו תבוא השפעת הספירה. נציג את הבקשה, הספירה המתבקשת, חלק הנשמה הנוגע, והמלכות המתקשטת. בנוסף נציין אם מדובר בבקשת הפרט או בקשת הכלל.

איור כח. בקשות תפילת ה-י"ח והספירות

הבקשה	הספירה המבוקשת	הנשמה המקבלת	המלכות המקושטת
בקשת הפרט בגלות – או בקשת צדיק עבור פרט אחר			
חונן לאדם דעת	חכמה – קבלת חב"ד בתוך נשמת הפרט	נשמת הפרט	רחל
תשובה	בינה – ר' "אמא-בינה היא תשובה" עמ' 263	נשמת הפרט	רחל
סליחה	כתר – ר' "סליחה ללא תשובה – פנייה לספירת הכתר", עמ' 264	נשמת הפרט	לאה
גאולה	בינה – ר' "שערי אודה, שער ח' – גאולה המגיעה מתוך זכות. כתר – לפי שערי אודה, (פרק י' עמ' ק); כאן מדובר בגאולה מתוך רחמים – שלפי הדין אינה מגיע לו – כמו ביציאת מצרים כמ"ש "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם" (שמות ג', י"ד), כאשר אהיה הוא שם קודש לכתר (ר' שמות קודש לספירות, עמ' 41). ספירות חב"ד מתקבלות בנשמת הכלל. מלווה בנסים מיסוד אבא שמתלבש בדעת ז"א.	נשמת הפרט נשמת הכלל	רחל לאה
בקשת הכלל (הברכות מתייחסות לעם)			
רפאנו	חסד – הריפוי היא פעולה עיקרית ומובהקת של ספירת החסד, ר' "אחד לרפאות את אברהם – אברהם מרפא בחסד" עמ' 76. לכהנים, בהיותם משפיעים ספירת החסד, יש הכוח לרפא, ר' "והובא אל הכהן – כוח החסד לתקן ולרפא", עמ' 176.	רוח הכלל	רחל

הבקשה	הספירה המבוקשת	הנשמה המקבלת	המלכות המקושטת
ברך עלינו	גבורה - ברך עלינו ה' א-להינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה כמו "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמָּצָא בְשָׁנָה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְ-הוָה-נְ-ה" ובזה "יצחק קונה את מידת הגבורה", עמ' 87, ואחריו "הלוויים קולטים ומשפיעים מידת הגבורה לכלל", עמ' 180.	רוח הכלל	רחל
קבץ נדחינו	תפארת - התפארת קיימת בכלל ישראל מאוחד, ר' "ספירת התפארת בכלל ישראל", עמ' 195	רוח הכלל	רחל
השיבה שופטינו	נצח - מערכת המשפט, הסנהדרין ר' "אספה לי שבעים איש - מוסד הנצח", עמ' 208	נפש הכלל	רחל
למלשינים	הוד - צדק במשפט, שופטים ושוטרים ר' "צדק - ספירת ההוד", עמ' 215	נפש הכלל	רחל
חסידים וצדיקים	יסוד - ר' "מוסד היסוד - מיזוג ואגודה של צדיקים וחסידים", עמ' 223	נפש הכלל	רחל
תשובת הכלל נשלמת			
בונה ירושלים	מלכות - השכינה שורה במקדש		רחל
את צמח דוד	בינה - מקור מלך המשיח, ר' "בלעם רואה את מלך המשיח", עמ' 257	חיה הכלל	לאה
שמע קולנו	כתר - כלל ישראל לאחר תשובתו ככלל, בקול אחד ומאוחד, הוא כעת צדיק - במקביל לצדיק יחיד בברכת סליחה וגאולה - מבקש רחמים מוחלטים. ר' "שמע קולנו", עמ' 266	חיה הכלל	לאה

חלק ד

הפרצופים

פרק א הצדיק ופרצוף זעיר אנפין

פרק זה דן בצדיק במבט של תורת הסוד. מוגדר בו המושג פרצוף, בפרט פרצוף זעיר אנפין, ומתואר הקשר בין הצדיק לבין פרצוף זעיר אנפין.

מאמר א' מגדיר את הצדיק כאדם מושלם בספירות. מאמר ב' מגדיר את המושג פרצוף ודן בפרצוף זעיר אנפין. מאמר ג' מתאר את ההתקשרות בין פרצוף זעיר אנפין לבין הצדיק. מאמר ד' מתאר את השפעת הצדיק על פרצוף ז"א והורדת השפע.

המקור העיקרי הוא הספר "אוצרות חיים" מאת ד' חיים ויטל, שמבאר את ענייני הפרצופים ע"פ האריז"ל.

פרק זה הוא המשך של פרק ב', חלק א', "הספירות", עמ' 27 ומניח שהקורא מכיר את החומר שבו.

א

הצדיק

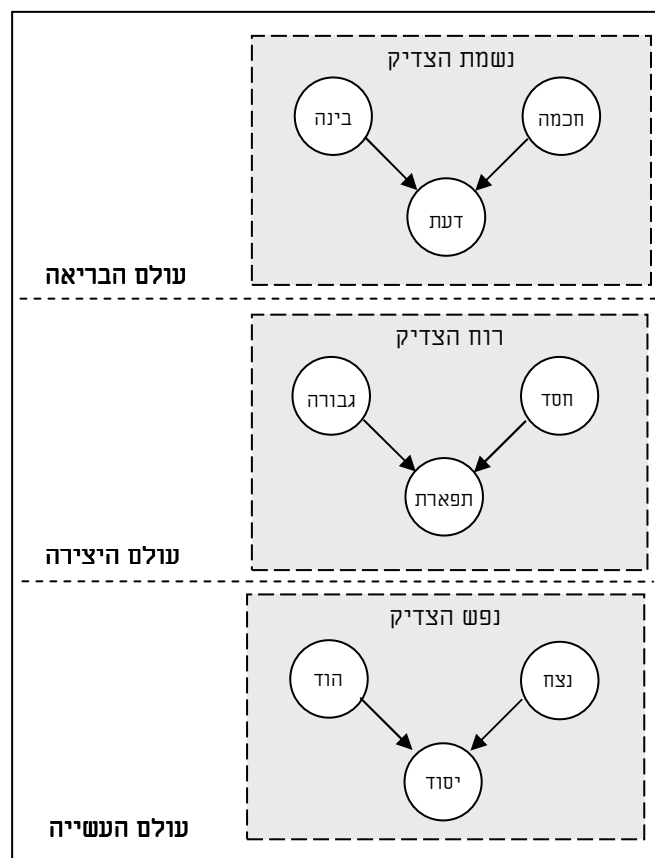
הצדיק - מושלם ומאוחד במידות

הצדיק - מושלם ומאוחד במידות

אדם יכול להיות מושפע מתשע הספירות, ובמידה שהוא מפנים אותן עד שהוא בעצמו משפיע את הספירות האלו, הרי שאדם זה נעשה צדיק. יתברר שיעקב אבינו, בהיקראו ישראל, ראוי להיקרא צדיק. אדם כזה מושלם ומאוחד במידות. אצלו ספירות החכמה, החסד והנצח פועלות ביחד, ולכן כל מצות עשה נעשית אצלו בשמחה ובדבקות מצד החכמה, ובכל הדקדוקים מצד הנצח. כמו כן הבינה, הגבורה וההוד פועלות ביחד, ולכן שמירת הלאווים מלִּנְה בזהירות ויראת חטא מצד הבינה ולפי כל החומרות והגזרות מצד ההוד. ועוד, הדעת, התפארת והיסוד פועלות ביחד כדי לאפשר לצדיק לבחור איזה הרכב של מצוות עשה ולא תעשה לבצע בכל מצב ומצב מצד הדעת והתפארת, וגם להצליח לבצע אותן בשלמות בתנאים הקשים ביותר מצד היסוד.

האיור הבא מסכם את כל הנושאים שעליהם דנו במאמר "השתלשלות הספירות", עמ' 63, ומראה את הצדיק אשר כלולות בו שלוש ישויות הנשמה המשמשות כלי קיבול

לספירות, כאשר כל ספירה מתקבלת בישות הנשמה ובעולם הרוחני המתאים לה לפי איור ה, עמ' 68.



איור כט. מכלול הצדיק

ב

פרצוף זעיר אנפין

מקור מידות הצדיק: ספירות בעולם האצילות – פרצוף זעיר אנפין
 • הנהגה כללית • ספירה נפרטת לפרצוף • המלכות – נוקבא דזעיר
 אנפין

מקור מידות הצדיק: ספירות בעולם האצילות – פרצוף זעיר אנפין
 בקטע זה נגדיר מהו פרצוף. לפני שנביא את הגדרתו של דמח"ל לפרצוף, נקדים הקדמה קצרה. עולם האצילות הוא השורש של כל דבר שבעולמות הבי"ע, כפי שכותב דמח"ל: "כי האצילות מתוקן בתיקונו הוא שורש הכול, ובי"ע [הם] מוציאי תולדות האצילות, כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו הראוי לו, וכולם אינם אלא תולדות מה שיש באצילות כבר" ("קל"ח פתחי חכמה", פתח מ'). כעת נוכל לשאול: מהו העצם הקיים בעולם האצילות שמציג את הצדיק הנמצא בעולמות הבי"ע, עצם שעומד כנגד הצדיק כשורש ומקור ושתולדותיו של העצם הן הספירות המשפיעות בצדיק בעולמות הבי"ע.

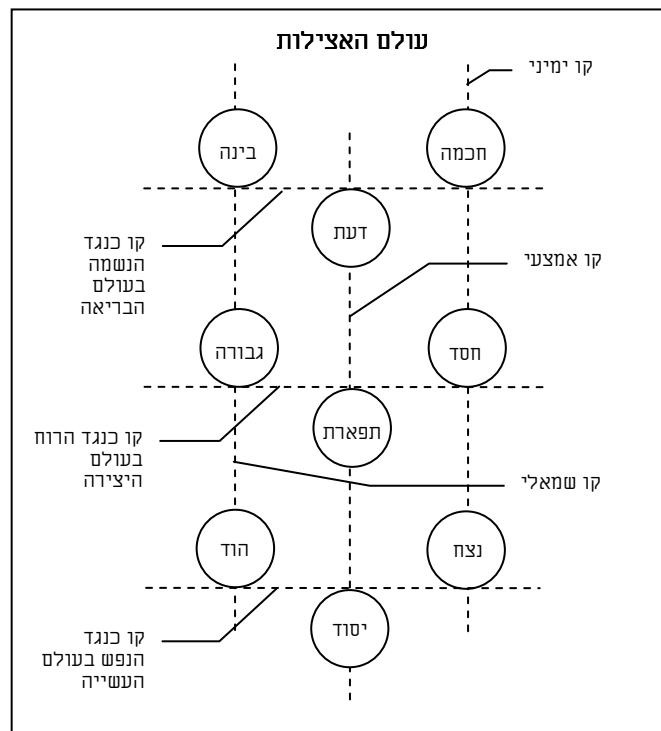
על מנת להמחיש את השאלה, נדמה אותה לבעיה הבאה: כיצד יש להבחין בצורה של עצם הנעלם ומוסתר מאחורי פרגוד, כאשר אותו העצם מואר מאחוריו כך שהאור המוחזר מהעצם מתפזר ומגיע לקיר הנמצא על ידינו ויוצר שם צל של העצם? למרות שלא ניתן לראות את העצם ישירות, אנו יכולים לשער מהי צורת העצם המקורי ע"פ צורת צלו.

אצלנו המצב דומה: אורות גדולים באים מהאין סוף ועוברים דרך העצם הזה בעולם האצילות, ומשם מתפזרים למטה בעולמות הבי"ע, אשר שם הם מורגשים כספירות ע"י הנשמה, הרוח, והנפש של הצדיק.

בהתאם לגישה זו, נראה מה אנו יכולים להסיק לגבי מבנה העצם בעולם האצילות ע"י התבוננות בספירות המופיעות בעולמות הבי"ע שנר"ן הצדיק נמצא בהן, כפי שהספירות מתוארות ב"הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41.

הדבר הראשון שכולט הוא הקשרים בין הספירות השונות בצורת קווים. כבר ראינו שניתן לסדר ספירות בעלות אופי דומה ביחס של תומך/נתמך בקווים אנכיים הקושרים אותן בין עולמות הבי"ע כך: קו ימיני – צד ה"עשה טוב": חכמה-חסד-נצח; קו שמאלי –

צד ה"סור מרע": בינה-גבורה-הוד; קו אמצעי - המיזוג ביניהם: דעת-תפארת-יסוד. כמו כן אפשר לסדר אותן בשלישיות אופקיות לפי סדר השתלשלותן בכל עולם ועולם כנגד הנר"ן של הצדיק. א"כ יש לנו כבר תמונה של מבנה העצם בעולם האצילות כהרכב ומערך של תשע ספירות מקושרות לפי שילוב הקווים האלה.



איור ל. קשרי קווים בין הספירות בעולם האצילות

הנהגה כללית

ועוד, מתוך התבוננות בהנהגות הצדיק ניתן להסיק תכונה חשובה של העצם - והיא למעשה התכונה המכרעת. אנו רואים בהנהגות הצדיק תיאום, איזון ואחדות בין ספירותיו השונות בכל מצב ומצב שבו הצדיק פועל: גבורה ממותקת בחסד, חסד מרוסן בגבורה, זריזות והתלהבות פנימית ביחד עם דייקנות והקפדה על פחות משווה פרוטה, ועוד.

כך שהעצם הוא יותר מסך כל הספירות הפרטיות המרכיבות אותו. הוא למעשה ישות וכלל שמגדיר הנהגה אחת כללית לכל ספירותיו הפרטיות, לפיה הן משפיעות ביחד בצורה מכוונת, מאוחדת ומאוזנת. וע"י עבודה בצוותא, כל ספירה מועילה ומוציאה את כוחה ביתר עוז. נדמה את העצם להבעת פנים שבה כל מרכיבי הפנים, עיניים, אף, ופה,

מגויסים לטובת ההבעה בהתאם להנהגה הרצויה. ואכן בפסוק "יָאֵר יְהוָה-נְה-ה פָּנָיו אֵלַיָּךְ וְיִחַנְךָ" (במדבר ו', כ"ה) מפרש דש"י: פנים שוחקות, פנים צהובות, וכנגד זה על הפסוק "וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה-נְה-ה" (שמות ו', ב') מפרש אור החיים: פנים של מורא, פנים מפחידים ומרעידים.

העצם הזה, כולל ספירותיו והנהגתו יחד, נקרא פרצוף, בפרט פרצוף זעיר אנפין (זעיר אנפין פירושו פנים זעירות, ובראשי תיבות: ז"א).

לבסוף הגענו להגדרת הדמח"ל לפרצוף ("קל"ח פתחי חכמה", פתח ע') ולאור דברינו היא מובנת היטב: "פרצוף הוא מה שאור אחד מתפשט ומתגלה בכל פרטיו, בסדר אחד... וכל החלקים מקושרים בסדר אחד, להיות מתחברים אלה באלה, ומתנהגים על פי הנהגה אחת כללית, כל [חלק] לפי עניינו."

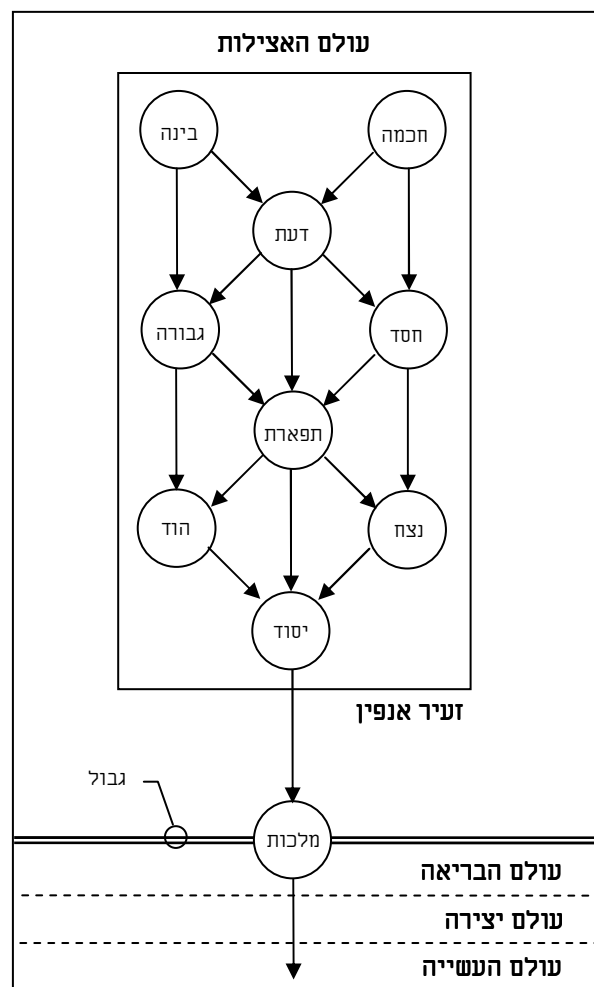
ספירה נפרטת לפרצוף

עד כאן דיברנו כיצד ספירות פרטיות מתאחדות להוות פרצוף שהוא נהיה הכלל המנהיג ספירות אלו. יש לדעת שכל ספירה יכולה להיחלק ולהיפרט לעשר ספירות פרטיות ולהפוך לכלל ופרצוף המנהיג אותן. אנו נראה, למשל, שספירת החכמה שבעולם האצילות נפרטת לפרצוף אבא בעל עשר ספירות, וכמו כן ספירת הבינה נפרטת לפרצוף אמא. למעשה, המושג הזה של היפרטות ספירה מוכר היטב מספירת העומר, שם כל אחת משבע הספירות נחלקת ונפרטת לשבע ספירות פרטיות: חסד שבחסד, גבורה שבחסד, תפארת שבחסד, וכו'.

המלכות – נוקבא דזעיר אנפין

לפרצוף זעיר אנפין מתוספת ספירת המלכות, היא הספירה האחרונה בעולם האצילות. המלכות היא מידה שתפקידה להביא את השפעת הספירות הקודמות לה לעולמות הבי"ע, להגשים אותן, ולהוציא אותן לפועל ע"י דיבור ומעשה. ספירת המלכות נחשבת נקבה מבחינת תכונתה לקבל ולהיות מושפעת, וזאת לעומת תשע הספירות של זעיר אנפין שביחד מהוות זכר מבחינת תכונתן לתת ולהשפיע. זכר ונקבה אלו מתחברים ומזדווגים כדי להביא שפע לעולמות הבי"ע.

האיור הבא מראה את פרצוף ז"א בעולם האצילות וכן את ספירת המלכות כאשר היא חוצה בין עולם האצילות לבין עולמות הבי"ע. המעבר והגבול בין עולם האצילות לבין עולמות הבי"ע מסומן בקו כפול. כאן המעבר בין העולמות מאויר בפשטות. בקטע הבא יבואר האופי המדויק שלו.



איור לא. פרצוף זעיר אנפין וירידת המלכות

ג

התקשרות בין פרצוף זעיר אנפין לבין הצדיק

ספירת המלכות נפרטת לעשר ספירות פרטיות • ספירות דמלכות מאירות בעולמות הבי"ע • הגבול בין עולם האצילות ובין עולמות הבי"ע

כעת, כשאנו מבינים שהספירות של הצדיק הן תולדות של פרצוף זעיר אנפין שבעולם האצילות, עלינו לדעת כיצד השפעת הז"א יורדת ממקומו בעולם האצילות לעולמות הבי"ע, ובפרט כיצד השפעת כל ספירה וספירה שבז"א מגיעה למקום הראוי בנפש, רוח ונשמה של הצדיק.

ספירת המלכות נפרטת לעשר ספירות פרטיות

כבר אמרנו באופן כללי שתפקיד ספירת המלכות הוא לקבל השפעות ספירות הז"א ולהעביר אותן לעולמות הבי"ע. כעת נראה כיצד תהליך זה פועל בפרטות. כנזכר לעיל, ספירה יכולה להיחלק ולהיפרט לספירותיה הפרטיות והיא תהפוך לכלל ופרצוף המנהיג אותן. הוא הדין לספירת המלכות. כאשר ז"א מתוקן עבור הצדיק, אזי ספירת המלכות אכן נפרטת לעשר ספירות פרטיות, שנקראות ספירות דמלכות, כאשר ספירת המלכות המקורית נעשית פרצוף מלכות, שהוא נקרא גם נוקבא דז"א.

ספירות דמלכות מאירות בעולמות הבי"ע

ובאשר לספירותיה הפרטיות של המלכות – הן מאירות ונותנים חיות בעולמות הבי"ע כך: ספירות חב"ד דמלכות מאירות בעולם הבריאה, ספירות חג"ת דמלכות מאירות בעולם היצירה וספירות נה"י דמלכות מאירות בעולם העשייה, וכך השפעות ספירות הז"א מגיעות בדיוק למקומן הראוי. למשל, ספירת החכמה דז"א יורדת ומתקבלת בספירה הפרטית חכמה דמלכות בעולם האצילות, ואז היא מאירה בעולם הבריאה לנשמת הצדיק אשר נמצאת שם. ועוד, ספירת החסד דז"א יורדת ומתקבלת בספירה הפרטית חסד דמלכות בעולם האצילות, ואז היא מאירה בעולם היצירה לרוח הצדיק אשר נמצאת שם. וכן הלאה.

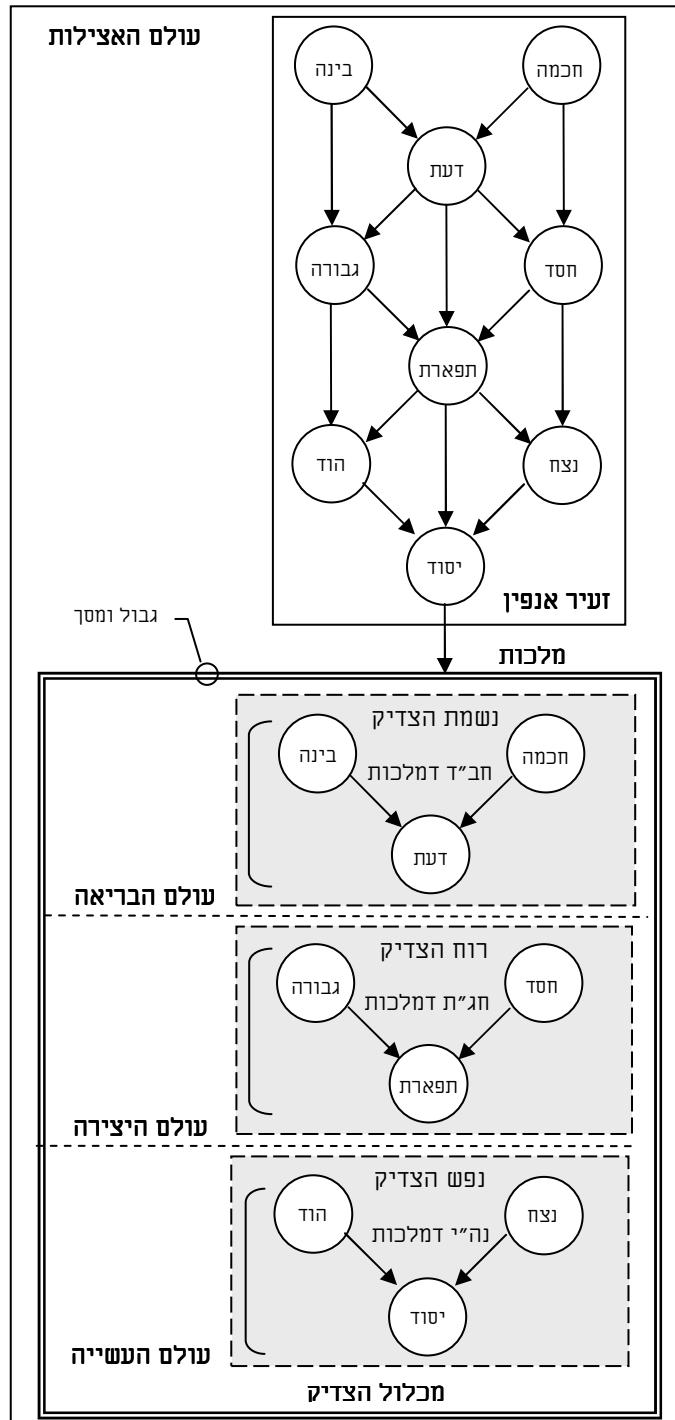
הגבול בין עולם האצילות ובין עולמות הבי"ע

תורת הסוד מתייחסת לגבול הגבול בין עולם האצילות ובין עולמות הבי"ע כך: במקום התפר בין עולם האצילות לבין עולמות הבי"ע נמצא מסך הנעשה מעיבוי אור, והוא נקרא גם פרסא. תפקיד המסך הוא להמעיט ולצמצם את האור היורד מעולם האצילות

ובכך לאפשר לעולמות הבי"ע לקבל את האור הזה. עיין "אוצרות חיים", שער הנקודים פ"ב דף ו' ע"א (חלק א' קי"ג), ועיין "עץ חיים", שער ג' פרק א', ושער ח' פרק ב'.

האיור הבא מראה את פרצוף ז"א וכלל ספירת המלכות בעולם האצילות. הגבול בין כלל ופרט של המלכות, שהוא הגבול והמסך בין עולם האצילות לבין עולמות הבי"ע, מסומן ע"י קו כפול. בתוך הקו הכפול מראה האיור את הספירות הפרטיות של המלכות בעולמות הבי"ע. הקטע של האיור בתוך הקו הכפול הוא מכלול הצדיק שבאיור כט, עמ' 276.

איור לב. פרצוף זעיר
אנפין משפיע על הצדיק



7

השפעת הצדיק על פרצוף ז"א והורדת השפע

נר"ן הצדיק משתפים את ספירות דמלכות כדי להשפיע על מלכות דאצילות • אופן העלאת המ"ן • העלאת המ"ן בתפילת הצדיק • צדיק נהנה מהשפע תחילה.

בקטע הקודם למדנו כיצד פרצוף ז"א בעולם האצילות משפיע דרך תולדותיו, הספירות הפרטיות של פרצוף המלכות, על הצדיק בעולמות הבי"ע.

נר"ן הצדיק משתפים את ספירות דמלכות כדי להשפיע על מלכות דאצילות
בקטע הזה נלמד את התהליך ההפוך: הצדיק, בתפילה ובמעשה, משפיע על פרצוף ז"א בעולם האצילות, וזאת ע"מ להוריד שפע לעצמו ולעולם. באופן כללי התהליך הוא כך: הנר"ן של הצדיק בעולמות הבי"ע ביחד עם הארת הספירות הפרטיות של פרצוף המלכות שם משפיעות על מלכות דאצילות וגורמות לה להתחבר עם ז"א. כתוצאה מכך נמשך שפע מלמעלה למטה לעולמות הבי"ע. הקטע הבא, הנמצא בהקדמה של *המתוק מדבש* לספר "אוצרות חיים", משלים ומבהיר היטב את העניין:

"עיקר הטעם ששלח הקב"ה נשמות בני ישראל לעולם הזה, הוא כדי לברר את הניצוצין קדישין שנפלו בין הקליפות ע"י חטא אדם הראשון ועוד ע"י שאר סיבות, והיינו על ידי שבני ישראל עוסקים בתורה ובתפילה ובמצוות ומעשים טובים, הם מבררים אלו הניצוצין קדישין, ובסוד אתערותא דלתתא תחילה עולים אלו הניצוצין בסוד "מיין נוקבין" (מ"ן) אל המלכות שהיא השכינה הקדושה הנקראת בשם אדנ"י, והיא נתקנת ומתקשטת על ידי אלו המ"ן, והיא מעלה את המ"ן לז"א לצורך הייחוד, כדי להתחבר עם השם הוי"ה שהוא בז"א, ועי"ז מתחברים שני השמות הוי"ה ואדנ"י כזה: יאהדונה"י, ונעשה ייחוד העליון ועל ידי ייחוד זה נמשך מלמעלה שפע ה"מיין דכורין (זכרים)" (מ"ד) ומזה נמשכים כל מיני השפעות טובות לכל העולמות ובפרט לבני ישראל הקדושים. "עכ"ל. ר' ניצוצי קדושה והעלאתם במ"ן", עמ' 35.

מתברר בפרשיות התורה כיצד עניין הזיווג והשפע פועל, בתחילה אצל יעקב אבינו, ולאחר מכן בבני ישראל במדבר.

אופן העלאת המ"ן

כעת נתאר את שיתוף הפעולה בין נר"ן הצדיק לבין הארת הספירות הפרטיות של המלכות שם כדי להעלות את המ"ן דרך עולמות הבי"ע אל מלכות דאצילות.

מביא *המתוק מדבש* (רכ"ז) קטע מ"עץ חיים" שמפרט את תהליך עליית המ"ן דרך עולמות הבי"ע בכוח נשמות הצדיקים ("עץ חיים", שער ל"ט, שער מ"ן ומ"ד, פי"א כלל ז'; היינו שער ל"ט דרוש י"א, סעיף ז'). וז"ל:

"מ"נ הם מן המלכים דמיתו שבעשייה והם נתונים תוך קליפת נוגה דעשייה וקרובים אליה וכן מלכים מיצירה קרובים אל קליפת נוגה דיצירה. וכן בבריאה והנה יש שם ב"ן (מלכות) בעשייה והוא המברר בירורי המלכים דעשייה וזהו ע"י שיתוף נפש הצדיק דעשייה ויורדין עד המלכים ומוציאין אותן משם ומעלין אותן עד היצירה ושם הרוח של הצדיק יורד עד מלכים שביצירה ומוציאם משם ומברר משם מה שיכול כפי גודל התפלה או המצוה ההיא וזה בסיוע שם ב"ן (מלכות) שביצירה ואז עולין שניהן עד הבריאה ואז הנשמה עם שתוף ב"ן (מלכות) דבריאה מבררים מלכי הבריאה ועולין עד נוקבא דאצילות (מלכות דאצילות) ושם ניתנין ביסוד שלה בסוד מ"נ ואז יורדין החסדים מן הזכר (מ"ד) ומשניהן מתקנים הנשמות."

הוא מבאר שתחילה המלכות דעשייה בשיתוף נפש הצדיק (אמרנו שהנפש פועלת בעולם העשייה) מבררות הניצוצין קדישין שבעולם העשייה ומעלות אותם לעולם היצירה. שם המלכות דיצירה בשיתוף דוח הצדיק מבררות הניצוצין קדישין דיצירה ומעלות אותם לעולם הבריאה. שם מלכות דבריאה בשיתוף הנשמה של הצדיק מעלות אותם עד המלכות בעולם האצילות, ושם ניתנים ביסוד שלה בסוד מ"ן ואז יורדים החסדים (שפע) מן הזכר בסוד מ"ד.

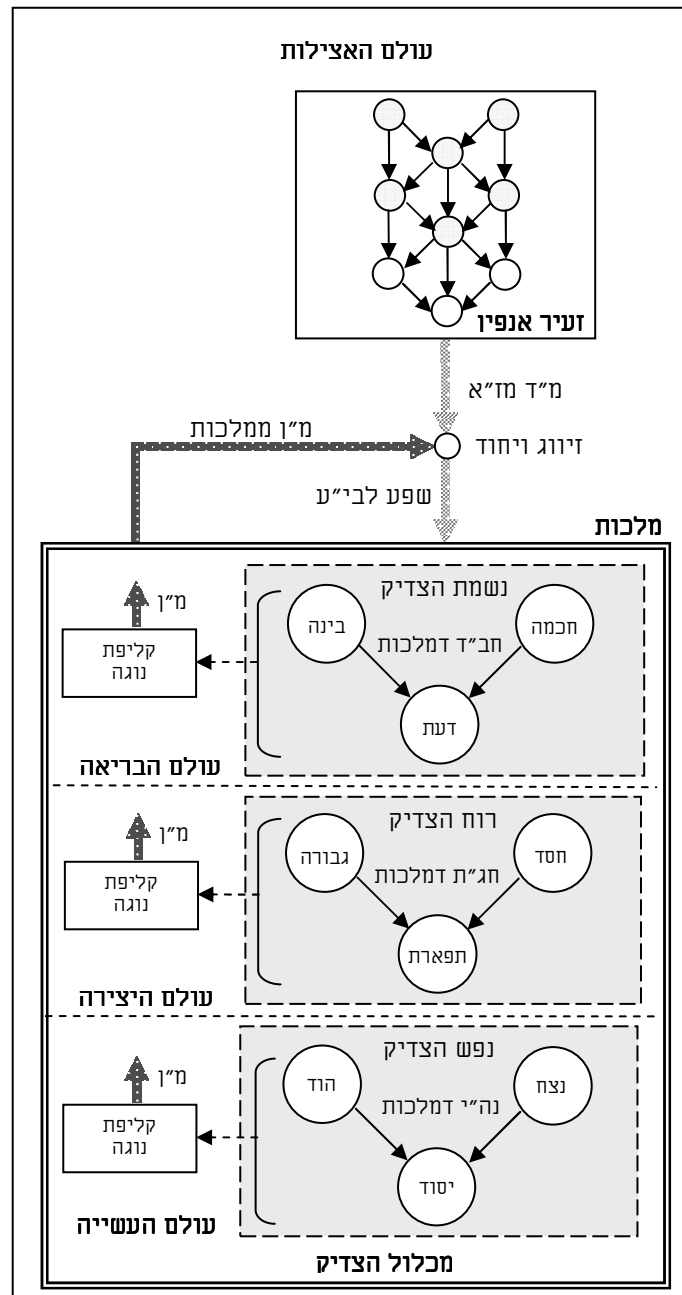
כתוב אמנם במאמר הנ"ל שרוח הצדיק מעלה מ"ן מעולם היצירה "כפי גודל התפלה או המצוה ההיא". הקשר בין פעולה זו של רוח הצדיק לבין המצוות והתפילה הגורמות אותה הוא בגין הספירות חסד, גבורה ותפארת, המשפיעות ברוח הצדיק בעולם היצירה (איור כט, עמ' 276) מפני שספירות אלו הן הספירות הקשורות לביצוע של מצוות ("הגדרותיהן של הספירות", עמ' 41). אי לכך, בהסתמך על אותו איור, אנו יכולים להמשיך את הרעיון הזה ולהוסיף ולהצביע על הגורמים לפעולות המקבילות של נפש הצדיק ונשמת הצדיק באותו מאמר: פעולת הנפש נגרמת ע"י הידור ודקדוק של הצדיק באותן המצוות בגין הספירות נה"י, ואילו פעולת הנשמה נגרמת ע"י הזריזות והזהירות של הצדיק בקשר לאותן מצוות בגין הספירות חב"ד (ר' "קיום מצוות וסילוק הרע", עמ' 33).

החידוש של הקטע הזה הוא שנפש הצדיק יכולה לפעול בעולם העשייה, עולם שרובו רע – עולם של תאוות ודחפים, כדי להביא לשם שפע. כפי שיתברר, הצדיק מסוגל לכך הודות ליסוד דמלכות שהוא ניחן בה, אשר חודרת ומתקבלת בנפשו. אותה יסוד דמלכות יודעת להתחבר ולשתף פעולה עם נפש הצדיק כדי שהוא ישתלט על יצר הרע שם להביא לזיווג ושפע.

האיור הבא מראה את שלבי התהליך הנזכר: הצדיק פועל בעולמות הבי"ע בכדי להביא להשפעת שפע לעולם למטה. החיצים מראים את אופן הפעולה של המ"ן והמ"ד בצורת משוב. המ"ן עולה ומגיע למלכות דאצילות, שם הוא גורם לזיווג ואיחוד בין פרצוף המלכות לבין ז"א, וזה גורם למ"ד לרדת ולהביא שפע לעולמות בי"ע. אותו השפע גורם להמשך פעולות רוחניות שמעלות שוב מ"ן, וחוזר חלילה, כמ"ש "פותח את ירך ומשביע לכל חי [לפני] רצון צדיק" (בצירוף המילה הראשונה שבפסוק הבא).

הספירות המופיעות בתוך המלכות באיור לג מייצגות את השיתוף בין הספירות הפרטיות של המלכות ובין נר"ן הצדיק.

יש להעיר שהאיור הזה של השפעות הצדיק עדיין אינו מושלם כי הוא מוגבל להשפעותיה של מלכות רחל בלבד. לאחר שנלמד על מלכות לאה, נוכל להוסיף גם את השפעותיה להשפעות הצדיק הנראות באיור. ר' "מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות", עמ' 352 ואיור נז, עמ' 353. השווה איור זה עם איור לו, עמ' 298, המקביל לו עבור השפעות כלל ישראל הצדיק.



איור לג. הצדיק למטה מעורר ייחוד ושפע למעלה

העלאת המ"ן בתפילת הצדיק

התהליך הנ"ל מורכב יותר כאשר מדובר על העלאת המ"ן ע"י תפילת הצדיק לעומת העלאתם ע"י מצווה אחרת. בתפילת שמונה עשרה, נפש הצדיק נמצאת בעולם האצילות ("שער הכוונות" – דרושי נפילת אפים דרוש ד) ויש להביא את נר"ן הצדיק לעולמות הבי"ע לצורך שיתוף פעולה עם הספירות הפרטיות של המלכות שם, וזה נעשה בנפילת אפים.

זה מוסבר ע"י האדיז"ל בהסברו כיצד המ"ן מועלים ע"י הצדיק בתפילת נפילת אפים ("שער הכוונות", דרושי נפילת אפים דרוש ב'). הוא כותב כך: "בעת שנופל על פניו כי הנה עתה אנו בתפלת י"ח עומדים בעולם האצילות כנ"ל במקומו ושם אנו נכללין וכוללין עצמנו תוך נוקבא דז"א רחל (מלכות דאצילות) ואנו עבדיה ובניה מעלין לצורכ' אלי' אלו המ"ן ואנו מפילים עצמנו מלמעלה מן עולם האצילות אשר אנו עת' שם [למטה לתוך עולמות הבי"ע] ויורדין עד למטה בסוף עולם העשייה."

הצדיק נהנה מהשפע תחילה

ב"שער הכוונות", בדרוש הנזכר, מוסיף האדיז"ל להסביר שהצדיק, הגורם במצוותו לזיווג, הוא הראשון ליהנות ממנו. וז"ל: "ואז ירדו מ"ד מלמעלה מיסוד הזכר ואז ירד ג"כ שפע ואור גדול באותן המ"ד אל נר"ן של האדם הזה שעושה בנפילת אפים וגרם לכל המצוה הזו ויושפע בו כוח אור גדול הראוי אל נפשו מלמעלה כי בלי ספק שהעושה מצווה רבה זו למסור עצמו למיתה בכל שלשה עולמות הנז' כדי לברר אותם הנשמות ולגרום זיווג זו"ן בלי ספק ששכרו עצום מאד."

העניין הזה הוא הסוד של עיקרון שמופיע פעמים רבות בספר: בזכות השתלטות וממלכה של הצדיק, בעל מידת היסוד, על טבעו הפנימי, באה השתלטותו וממלכתו על הטבע החיצוני. הצדיק מעלה מ"ן בזכות השתלטותו על יצר הרע כדי לעשות מצוות, וכתוצאה מכך בא מ"ד מז"א, היינו שפע המסוגל לשנות את הטבע לטובת הצדיק.

פרק ב כלל ישראל הצדיק

פרק זה דן בכלל ישראל הגוי הצדיק (ישעיה כ"ו, ב'), במבט של תורת הסוד. כלל ישראל מקבל ספירות בתוך מוסדותיו בדומה לצדיק יחיד ומתקשר לפרצוף זעיר אנפין כמוהו.

מאמר א' מתאר כיצד הספירות מתקבלות לתוך מוסדות הו"ק של דור המדבר מזיווג פרצוף יעקב ומלכות לאה תחתון. מאמר ב' מתאר את השפעת הכלל על פרצוף יעקב והורדת השפע.

א

כלל ישראל ומוסדות הו"ק

הספירות מתקבלות בשני שלבים • כלל הכהנים - מוסד הו"ק של החסד • דור המדבר באו מזיווג יעקב ולאה תחתון.

במאמר "כלל ישראל ומוסדותיו", עמ' 136, הגדרנו את המושג של מוסדות ה-ו"ק כקבוצות של אנשי דור המדבר שמשמשות כלים לקבלת שש הספירות התחתונות בדומה לו"ק (ו' קצוות) בעולם האצילות.

מוסדות הו"ק הם כנגד אבות העולם שנבראו כדי להאיר את אותן הספירות (ר' "הספירות והאבות - אמצעים להשפעת הספירות", עמ' 38) והם מחליפים את האבות האלה בעם ישראל הנבנה לאחר יציאת מצרים כאשר כל אחד ממוסדות הו"ק שייך ליישות הנשמה ולעולם המתאים לספירה שלו.

במאמר הזה נפרט כיצד הספירות מתקבלות במוסדות אלו. כדי להבין על מה מדובר, נסתכל על כלל הכהנים שהוא מוסד הו"ק הראשון, מוסד החסד, כאשר מוסד זה הוא אב-טיפוס לשאר המוסדות.

הספירות מתקבלות בשני שלבים

מוסד ו"ק של ספירה מסוימת מוגדר כקבוצה וכלל בתוך ומתוך עם ישראל, המסוגל:

א. לקבל ולהפנים ככלל את הספירה

ב. להעביר ולהאיר את הספירה לפרטי העם

כלל הכהנים – מוסד הו"ק של החסד

הפעולה הדו-שלבית של מוסדות הו"ק הנ"ל באה לידי ביטוי במוסד הכהנים בבירור בברכת הכהנים. ברכת הכהנים מתבצעת בשני שלבים: קבלת הברכה ע"י הכהנים מאת המלכות, ולאחר מכן העברתה לכלל ישראל. ר' את הפרטים במאמר "ברכת הכהנים ומוסד החסד", עמ' 172 ובאיר טז, עמ' 175.

הזוהר (בהעלותך קנא ע"ב) מתאר כיצד הכהנים הם למעשה מוסד ו"ק של חסד לפי הגדרתנו, וז"ל: "כהנא כל חילא וכל תקונא ביה תלייא, בגין דכל חילא דגופא בדרועא ימינא קיימא, ועל דא כהנא דרועא דישראל כלהו הוי, וביה קיימא לאתקנא כלא, ולאיתקנא עלמא, ועם כל דא לא אשתכח בלחודוי, אלא בגופא ושמאלא, וגופא עקרא הוא לכלא."

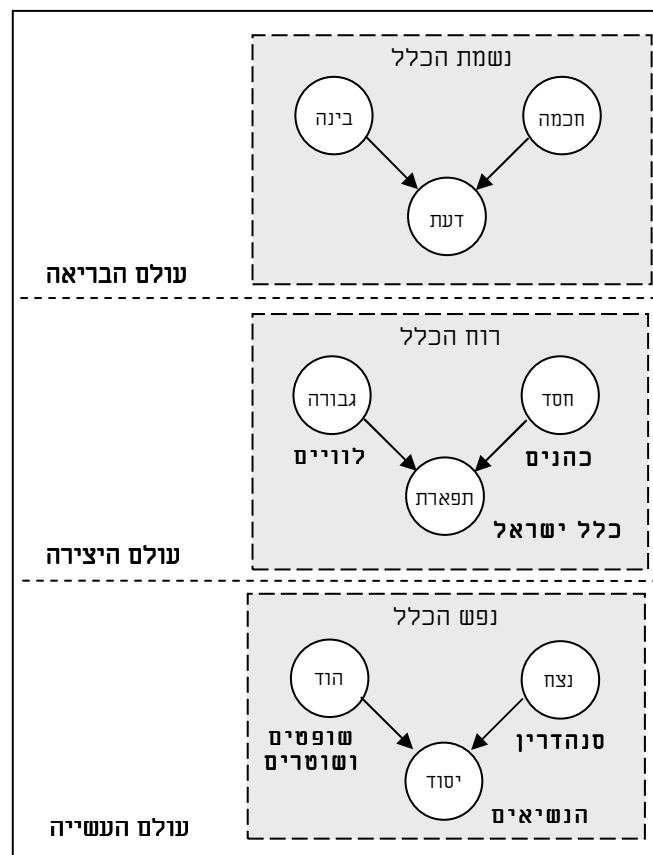
אומר *הזוהר*: כל כוח התיקון תלוי בכהן, וכיוון שכוח התיקון נמצא בזרוע הימין של הגוף, א"כ הכהנים הם זרוע הימין של כלל ישראל ודרכם ניתן לתקן את כלל ישראל ואת העולם כולו. יחד עם זאת, הכהנים אינם המוסד המשפיע הבלעדי, אלא קיימים עוד מוסדות משפיעים. לעומתם קיים כלי אחר בזרוע השמאלית שמאזן אותו, היינו מוסד הלוויים, מוסד הגבורה. ועוד, קיים כלי שלישי, מוסד ה"גופא", היינו כלל ישראל, מוסד התפארת, שהוא העיקר.

כלומר, מצד אחד הכהנים הם חלק בלתי נפרד של כלל ישראל, ומצד שני הם נפרדים ומהווים כלי קיבול לספירת החסד, כאשר החסד המתקבל חוזר ויוצא מהם לתיקון כלל ישראל והעולם. ולעומתו קיים כלי הגבורה – מוסד הלוויים – המאזן את השפעתו. ועוד מוסד שלישי, שהוא כלל ישראל בעצמו, מוסד התפארת, שהוא המוסד העיקרי.

הנה *הזוהר* מתאר במדויק את שלושת מוסדות הו"ק הראשונים – מוסד החסד, מוסד הגבורה ומוסד התפארת, ושלושת המוסדות האחרים נבנים באופן דומה, כפי שנראה בהמשך.

מתגלה כאן שיטה שבה השפעות של ה' הולכות ומצטמצמות בהדרגה. הספירות מגיעות קודם למוסדות בעם, ובאמצעותם הספירות משתקפות שוב לפרטי העם. *האדיז"ל* מדבר על העניין הזה במונחים של מאציל – אמצעי – נאצל. ר' נתיבות שלום פרשת קורח.

התרשים הבא מראה את מוסדות הו"ק של דור המדבר, כאשר כל מוסד נמצא במקום ספירתו בו"ק, כפי שיוסבר במהלך הספר. השווה למכלול הצדיק באיור כט, עמ' 276.



איור לד. מוסדות ו"ק בדור המדבר

דור המדבר באו מזיווג יעקב ולאה תחתון

בקטע הזה נראה את הקשר בין כלל ישראל בעל מוסדות הו"ק לבין הפרצופים בעולם האצילות.

במשך ארבעים שנות שהייתם של בני ישראל במדבר היו שני דורות: דור המדבר ודור באי הארץ. דור המדבר כלל את אלה שהיו מעל גיל עשרים ביציאת מצרים, ואילו דור באי הארץ כלל את אלה שהיו פחותים מגיל עשרים ביציאת מצרים, וכן את אלה שנולדו במדבר. שני דורות אלה היו שונים זה מזה בשורש נשמתם: דור המדבר באו מזיווג פרצוף יעקב עם פרצוף לאה תחתון, ואילו דור באי הארץ באו מזיווג פרצוף ישראל/ז"א עם פרצוף רחל. בהתעלות דור המדבר, נשמתם שהייתה מושרשת בזיווג של יעקב עם

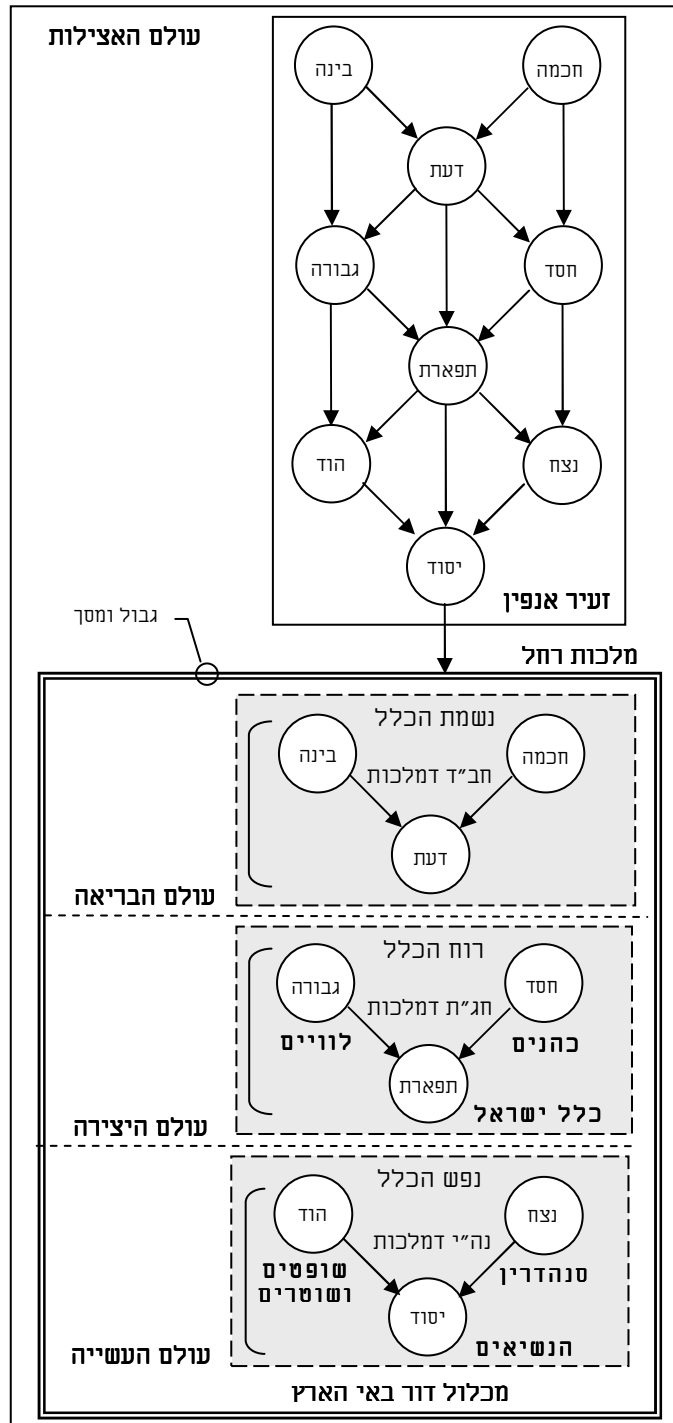
לאה תחתון משתרשת מחדש בזיווג של ישראל עם לאה עליון, וזה מפנה מקום לזיווג של ישראל עם רחל. כך שנהיו לישראל שני זיווגים בו זמנית: אחד עם לאה עליון ואחד עם רחל. (ר' "סדר זיווגים", עמ' 354 ור' איור נו, עמ' 351).

העניין הזה מוסבר ע"י "בית לחם יהודה" כך ("אוצרות חיים", תצ"ו): "הנה לאה התחתונה, הנקראת דור המדבר, יצאה מיסוד דאבא, לא יצאה בעת בריאת העולם אלא יצאה בעת שהיו בני ישראל במצרים בזמן שהתחילו להיוולד אותם בני דור המדבר שיצאו ממצרים ונשמתם יצאה מזיווג לאה זו עם יעקב, ונמשך עד שנכנסו ישראל לארץ ישראל, וכל אותם הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הזיווג כדי להמשיך להם חיות ושפע. אבל אותם בני ישראל שהיו פחותים מכן עשרים שנה ביציאתם ממצרים הם היו מבאי הארץ ונשמתם יצאה מזיווג ישראל ורחל שהיה גם בזמן דור המדבר כנ"ל מ"בית לחם יהודה", ד"ה אמרנו והגהת השמש" (עיין "בלח"י", ד"ה ומבחינת לאה ובפ"ב ד"ה כי הרי).

כמו אצל הצדיק, הספירות של הכלל מזוהות עם ספירות הפרטיות של המלכות, קודם של מלכות לאה תחתון ולאחר מכן של מלכות רחל. ר' "התקשרות בין פרצוף זעיר אנפין לבין הצדיק", עמ' 281 ואיור לב, עמ' 283.

התרשים הבא מראה כיצד דור המדבר ומוסדותיו יוצאים מזיווג ישראל/ז"א ומלכות רחל.

איור לה. דור באי הארץ
יוצא מזיווג ז"א ומלכות
רחל



ב

השפעת הכלל על פרצוף יעקב והורדת השפע

מעשיו של הכלל • המ"ן מועלה למלכות ע"י עבודת הכהן בכלי המשכן • מזבח הזהב • המנורה • מזבח הנחשת - קרבן תמיד • השולחן • מלכות לאה ומלכות רחל בכלל ישראל במשכן

בקטע הקודם למדנו כיצד פרצוף יעקב בעולם האצילות משפיע דרך תולדותיו, הספירות הפרטיות של פרצוף המלכות לאה תחתון, על הכלל בעולמות הבי"ע.

בקטע הזה נלמד את התהליך ההפוך: הכלל, במעשיו ובעבודתו, משפיע על מלכות דאצילות ועל פרצוף יעקב בעולם האצילות, וזאת ע"מ להוריד שפע לעצמו ולעולם.

התהליך מתקדם בשלבים הבאים:

א. ע"י מעשיו של הכלל, הנר"ן של הכלל בעולמות הבי"ע, ביחד עם הארת הספירות הפרטיות של פרצוף המלכות שם, מעלות מ"ן.

ב. המ"ן מועלה מקליפת נוגה אל מלכות דאצילות ע"י עבודת הכהן בעד הכלל בכלי המשכן.

ג. המ"ן גורם לייחוד וזיווג בין מלכות דאצילות לבין פרצוף יעקב ולהורדת השפע.

כבר למדנו על תהליך דומה אצל הצדיק כאשר הצדיק מסוגל להעלות מ"ן לכלל מלכות ע"י תפילה ומעשים (ר' "השפעת הצדיק על פרצוף ז"א והורדת השפע", עמ' 284). על אחת כמה וכמה מסוגל הכלל, שכוחו מרובה לאין שיעור מכוח היחיד, להעלות מ"ן למלכות דאצילות.

מעשיו של הכלל

כאמור, מעשיו של הכלל בשיתוף עם הארת הספירות הפרטיות של פרצוף המלכות מעלים מ"ן. מהם מעשיו אלה של הכלל? אלו הן המצוות המוטלות על הציבור ועל מוסדות הו"ק. בטבלה הבאה רשומות המצוות הקשורות למוסדות הו"ק כפי שהן נמנות וממוספרות בספר *הזינוק* ביחד עם מוסד הו"ק והספירה השייכת להן.

מוסד ו"ק	המצווה עם מספרה בספר החינוך	הספירה
הכהנים	המצוות השייכות לכהנים ובמיוחד מצוות ברכת כהנים (שע"ח)	חסד
הלוויים	המצוות השייכות ללוויים ובמיוחד עבודת הלוויים במקדש (שצ"ד)	גבורה
כלל ישראל	המצוות השייכות לכלל הציבור כגון: - קרבנות התמידים והמוספים - קרבנות הכלל הם כנגד תפילות הצדיק (רצ"ט, ת"א, ת"ב), - לתן צדקה - על הציבור לגבות צדקה (תע"ט), - קרבן פסח (ה'-ח') שכל ישראל מצווה בה באותו זמן והיא כמו מצוות ציבור.	תפארת
סנהדרין, שופטים ושוטרים	למנות שופטים ושוטרים (תצ"א)	נצח והוד
ראשי העם (הנשיאים)	- לשלוח שלום לערים שצרים עליהן - (תקכ"ז) - למנות פרנסי העיר (תצ"א) - הצדיקים שואלים על הגשמים תחילה (משנה תענית פרק א', ד')	יסוד

המ"ן מועלה למלכות ע"י עבודת הכהן בכלי המשכן

השלב השני של העלאת המ"ן למלכות דאצילות הוא עבודת הכהן בעד כלל ישראל בכלי המשכן. במצווה צ"ה, בספר החינוך, כלל ישראל מצווה לבנות את בית הבחירה, המשכן, להיות המקום שבו מועלות השפעות הכלל אל המלכות - ולקבל ממנה. העלאת זו נגרמת ע"י עבודת הכהן בכלי המשכן השונים, כאשר כל כלי פועל בעולם מסוים ומתאים לחלק מסוים של נשמת הכלל. העבודה של הכהן בכלי מסוים משפיעה מ"ן מהעולם שלו למעלה דרך המלכות שבו וגורמת שיזרום שפע מ"ד בחזרה.

נוכל לחלק את השפעת מלכות רחל לפי עולמות ולפי כלי המשכן כך:

כלי המשכן	עולם	נשמה
מזבח הקטורת (מזבח הזהב)	בריאה	נשמת הכלל
המנורה	יצירה	רוח הכלל
מזבח הנחשת, השולחן	עשייה	נפש הכלל

המקורות לעניינים אלה הם כדלקמן:

מזבח הזהב

- **הזוהר** (קורח קע"ז ב') מברר שעבודת הקטורת במזבח הזהב מקשרת את כל העולמות למעלה, כלומר, זהו השלב האחרון של מלכות הבריאה לקשור את שאר העולמות לז"א. הכלי יקד מסביר (שמות ל', א') שהקטרת הקטורת על מזבח הזהב מטרתה לכפר על הנשמה שנפגמה בחטא העגל.

- כתוב: "ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש. ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם." (שמות ל', ל"ה-ל"ו)

"ממלח טהור קדש", אומר דש"י: ממולח היינו מעורב יפה. נראה לומר כי "קודש" הוא מוח החכמה (שורש הקדושה), "טהור" הוא מוח הבינה (שורש הטהרה) והעירוב שלהם ("ממולח") הוא מוח הדעת. כלומר, הקטורת היא כנגד שלוש הספירות הראשונות, המתאימות לנשמה.

"אשר אועד לך שמה" - הנשמה היא שנועדה ישירות עם ה' ("לך שמה" = נשמה).

"לכם" - מדובר בנשמת הכלל.

- ישנה ראייה נוספת לכך מפרשת נדב ואביהוא, ר' "נדב ואביהוא גדולי עולם היו", עמ' 167.

ר' עוד, **נתיבות שלום** פרשת כי תשא על עבודת הקטורת.

המנורה

כפי שהסקנו במאמר "ועשית מנורת זהב טהור" - אחדות עם ישראל, עמ' 129, המנורה מייצגת את החיבור של גוף הכלל ונשמת הכלל, וזהו המקום והתפקיד של הרוח לחבר

גוף ונשמה, והוא מקבל חג"ת בעולם היצירה (ר' "נשמות האדם", עמ' 29). ר' גם "שער הכוונות" – דרושי קבלת שבת דרוש א' ענין קבלת שבת, ששם מתייחסים אל המנורה כפועלת בעולם היצירה.

מזבח הנחשת – קרבן תמיד

אומר האריז"ל: כל הקרבנות הם למטה בעולם העשייה לתקן ולזכך קטרוג הקליפות שבעשייה ("שער הכוונות" – דרושי תפילת השחר דרוש א). וכידוע, זריקת דם הקרבן על המזבח היא הקרבת נפש האדם כי הדם הוא הנפש (ר' "כי הדם הוא בנפש יכפר – הפרט מתכפר מתוך הכלל", עמ' 162) והנפש פועלת בעולם העשייה.

לגבי קרבן תמיד כתוב: "וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד" (שמות כ"ט, ל"ח). אומר צדוק המוד: יפה אמרו קדמונינו כִּבְשִׁים היינו כובשים, כד"א "יָשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלֵיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֵם" (מיכה ז' י"ט) וכיבוש עוונות הוא עניין ספירות הנצח וההוד (ר' "למה הרעת לעבדך – תפילת ה"תרועה"", עמ' 205). ועוד כתוב: "וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאֱשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי-הָ-הָ-הָ כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תָּמִיד שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֵה תָּמִיד" (במדבר כ"ח, ג'). צ"ל "לעולה" אלא "עולה" כאן משמש לשון ניצחון וא"כ "שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֵה תָּמִיד" רומז על שני ניצחונות: ניצחון המלחמות וניצחון יום הדין (צדוק המוד) היינו ספירות נצח, הוד, ויסוד שהם בעולם העשייה.

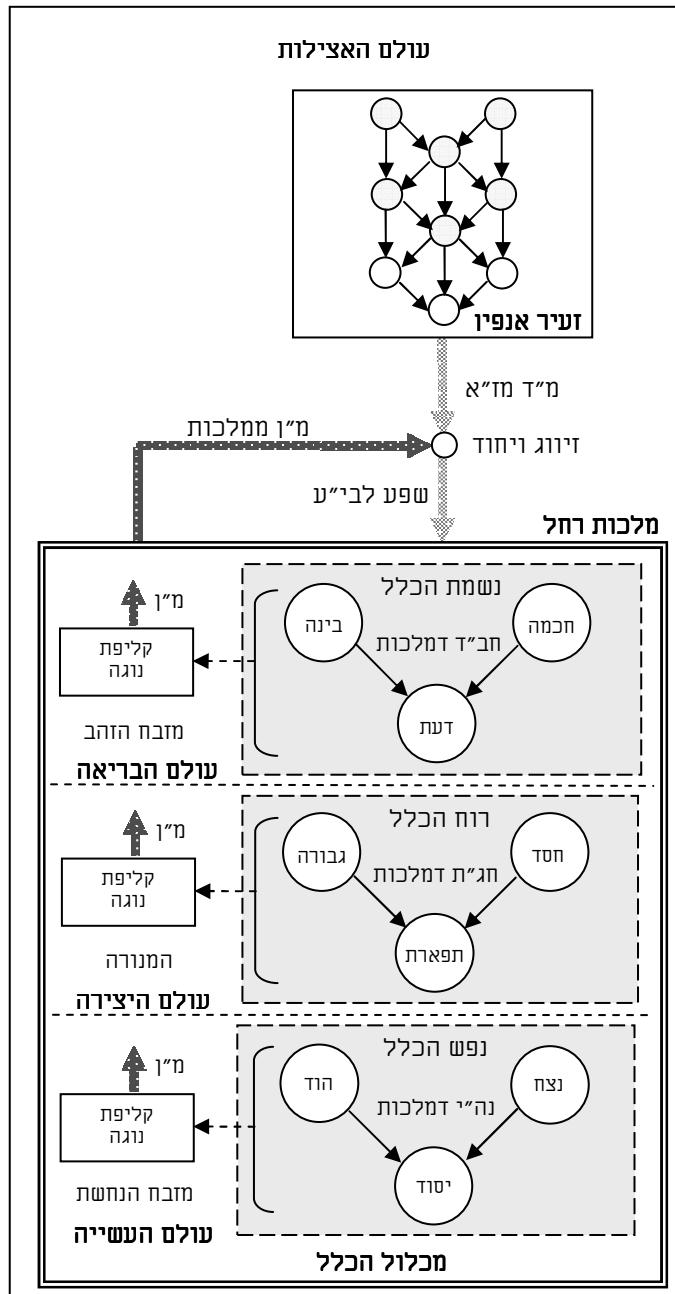
השולחן

אומר אור החיים (שמות כ"ה, כ"ג) כי השולחן משפיע נצח-הוד-יסוד, שזהו בעולם העשייה בנפש הכלל. ועוד, עריכת לחם הפנים בכל שבת נקראת "ברית עולם" כי היא מביאה שפע לעם ישראל בספירת היסוד, ר' ויקרא כ"ד, ח', ופירוש העמק דבר שם.

העלאת המ"ן במשכן

נראה שבדומה להעלאת המ"ן אצל הצדיק (ר' "אופן העלאת המ"ן", עמ' 285), עבודות המשכן של כל יום הנ"ל לפי סדר גורמות להעלאת מ"ן, לזיווג המלכות עם ז"א, והורדת שפע. ההעלאה מתחילה בעולם העשייה ע"י עבודת קרבן תמיד, שהיא העבודה הראשונה בבוקר, נמשכת בעולם היצירה ע"י הדלקת הנרות במנורה, שהיא העבודה הבתורה, ומסתיימת בעולם הבריאה ע"י הקטרת הקטורת, שהיא העבודה האחרונה (ר' משנה מסכת תמיד ו"אביי הוה מסדר סדר המערכה" בסדר הקרבנות שבסידור).

האיור הבא מסכם את עבודת הכהן בכלי המשכן של כל יום, כאשר למעשה הכהן הוא השושבין המקשר את כלל ישראל, על חלקי נשמתו, להקב"ה. התנהגות זו של נשמת כלל ישראל דומה לזו של נשמת הצדיק, ר' איור לג, עמ' 287. האיור מתייחס לדור באי הארץ שבאו מזיווג פרצוף ישראל/ז"א עם פרצוף רחל.

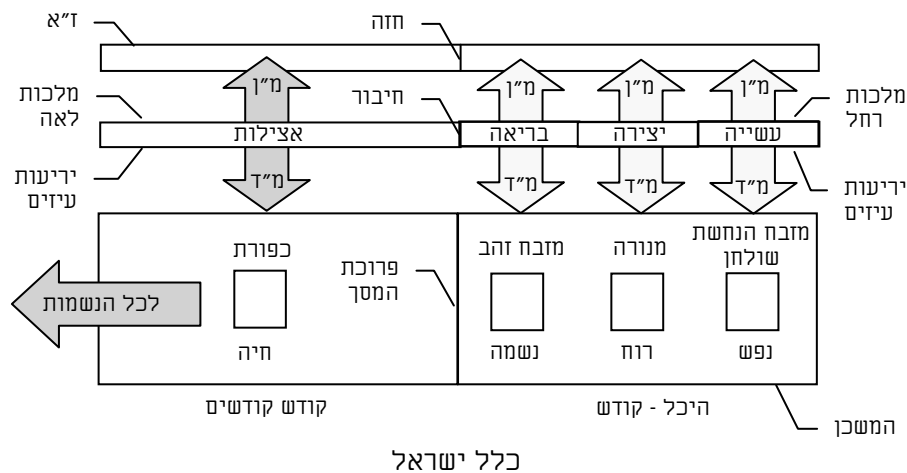


איור לו. עבודת הכהן בכלי המשכן כל יום מעורר ייחוד ושפע

מלכות לאה ומלכות רחל בכלל ישראל במשכן

כשמזדווג פרצוף ישראל/ז"א עם פרצוף רחל, אז מוחלף זיווג יעקב עם לאה תחתון בזיווג ישראל עם לאה עליון, כך שישראל מזדווג עם לאה עליון ורחל בו זמנית. הזיווג הכפול הזה של ז"א עם לאה ורחל הוא כנגד שני חלקי המשכן, כפי שיצוין באיור הבא. כידוע, השכינה (המלכות) שורה ביריעות העזים שבגג המשכן. יריעות אלו מחולקות לשני חלקים מחוברים: אחד מעל הקודש, ההיכל, ואחד מעל קודש הקודשים. מלכות לאה היא השכינה ששורה ביריעות העזים שמעל קודש הקודשים, ואילו מלכות רחל היא השכינה ששורה ביריעות העזים שמעל הקודש, כמ"ש לגבי החיבור ביניהם: "וַחֲפָרָת אֶת-הַיְרִיעֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֲתָהּ" (שמות כ"ו, ו') (לאה ורחל אחיות הן). שני חלקים אלה מהווים השפעת ה' לעולם ובחזרה ממנו אל ה', כל אחד בדרכו.

מלכות לאה משפיעה בקודש הקודשים של המשכן, שם נכנס הכהן פעם בשנה. בהתאם לאופייה של מלכות לאה, כאן מדובר על השפעה בעולם האצילות דרך החיה של כלל ישראל על כלל הנפשות שבדור. ואמנם, ביום הכיפורים מופעל הכוח הזה ע"י הכהן הגדול לפני הכפורת, שהיא בחינת יסוד אמא ("אוצרות חיים", שער הארות זו"ן, פרק ח'), ונסלחות כל נפשות הכלל בשורשן בעולם האצילות (ר' "שער הכוונות", דרושי יום הכיפורים, דרוש ה'). לדוגמה כיצד כלל ישראל משפיע דרך מלכות לאה ר' "הן-עם לבדד ישפן" עמ' 255. התנהגות זו של מלכות לאה ורחל בכלל ישראל "הצדיק הגדול" דומה לזו של הצדיק, ר' "מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות", עמ' 352 ואיור נז, עמ' 353.



איור לז. השפעת מלכות לאה ומלכות רחל על כלל ישראל במשכן

פרק ג עולם האצילות

בפרקים הקודמים דיברנו על פרצוף זעיר אנפין והנוקבא שלו, וכיצד הם פועלים בעולם האצילות להוריד שפע לעולמות בי"ע בהתאם לפעולות של בני האדם שם. בפרקים שלהלן אנו רוצים להבין את פרצוף זעיר אנפין באופן עמוק יותר. זאת נעשה ע"י כך שנראה כיצד הוא בנוי מפרצופים אחרים בעולם האצילות, ובכך נראה את פרטי ההשפעות עליו. המקור העיקרי הוא הספר "אוצרות חיים" מאת ד' חיים ויטל, שמבאר את ענייני הפרצופים ע"פ האריז"ל.

מאמר א' מתאר את העצמים המאכלסים את עולם האצילות: הספירות והפרצופים. מאמר ב' מתאר את המנגנונים אשר בהם השפעות הספירות יורדות דרך הפרצופים. למעוניינים לעיין עיון נוסף, ישנן הפניות לספר "עץ חיים" ולכתבי האריז"ל נוספים.

א

עצמים

ספירות דאצילות • מבנה הספירות והפרצופים בעולם האצילות •
פרצופים נוספים בעולם האצילות

ספירות דאצילות

עולם האצילות מאוכלס בעשר ספירות בודדות שמסוגלות לגדול לפרצופים ("אוצרות חיים", שער עתיק - חלק א', רס"ב). לפרצופים אלה מבנה היררכי-שכבתי שבו הפרצוף הגבוה מקבל השפעה מאור האינסוף וחוזר ומשפיע כלפי מטה דרך הפרצופים הנמוכים. השפעת פרצוף גבוה יורדת ומתערבת יחד עם השפעת פרצוף נמוך ליצור השפעה מאוחדת משניהם, השפעה שממשיכה למטה. המטרה של מערך הפרצופים היא להנמיך בהדרגה את עוצמת אור האינסוף כדי להתאים אותו לעולמות התחתונים, תוך כדי עיצוב אופי האור לצרכים השונים של העולמות התחתונים.

מבנה עולם האצילות מושפע מהמתרחש בעולמות התחתונים. בהתנהגות טובה של התחתונים פרצופיו של עולם האצילות נבנים ומשתלמים כראוי, ואילו בהתנהגות רעה של התחתונים חלקים של עולם האצילות נהרסים ומתפרקים. סדר התהוות הספירות

בעולם הבי"ע הוא השתקפות של תהליך בנייה מקבילה בעולם האצילות כפי שתואר בפרקים הקודמים. וא"כ, עקב התנהגות רעה בעולמות התחתונים, ההופעה, ההשפעה והשפע של הספירות בעולמות הבי"ע יכולים להיעלם לגמרי ולהשאיר את העולם ללא שפע והשפעה מלמעלה. כמו כן, בשיפור ההתנהגות למטה, הספירות יכולות שוב להופיע ולהשפיע.

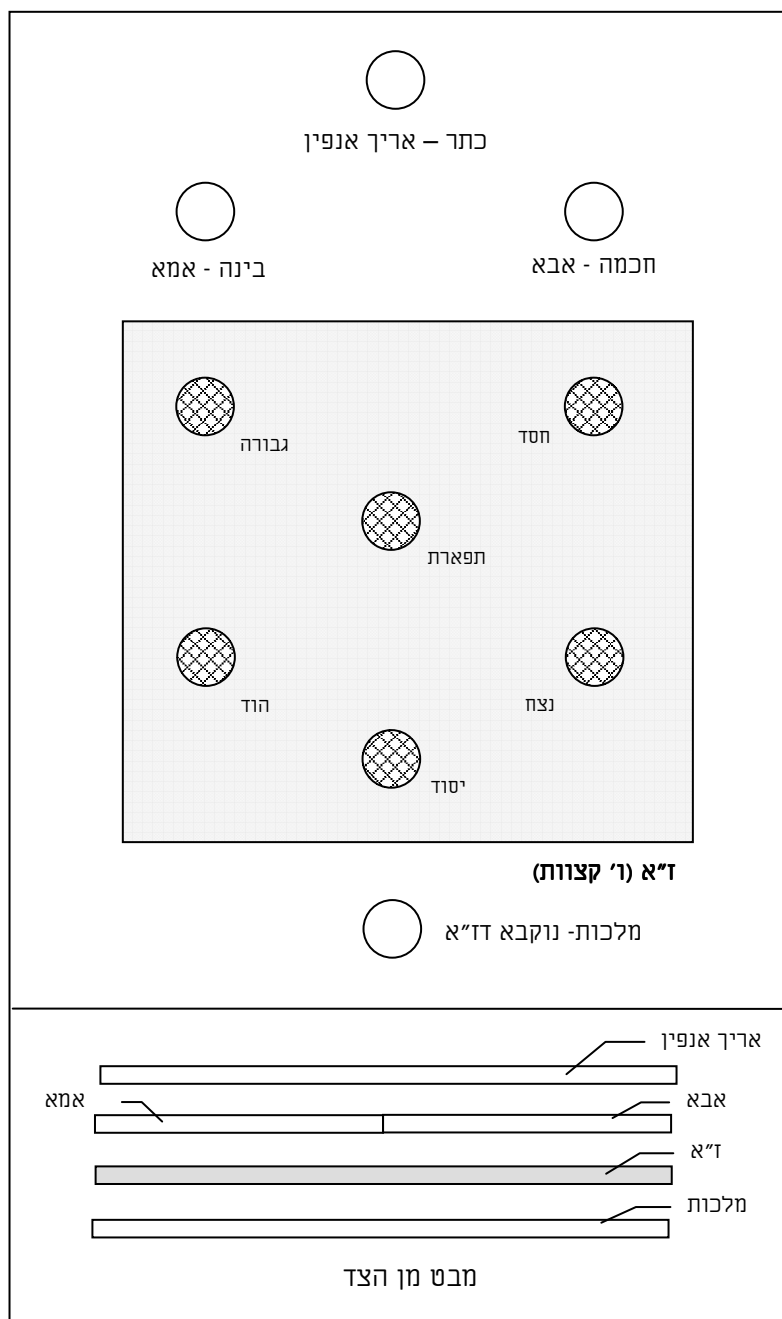
מבנה הספירות והפרצופים בעולם האצילות

במבט כללי, עולם האצילות מורכב מעשר ספירות, מכתר עד מלכות, העשויים לגדול לחמישה פרצופים. הפרצופים נובעים מהספירות דרך כלל ופרט, כך: ספירת הכתר בעולם האצילות היא כלל שנפרט לפרצוף שלם של ספירות, שנקרא אריך אנפין. כמו כן ספירת החכמה בעולם האצילות היא כלל שנפרט לפרצוף אבא, ספירת הבינה בעולם האצילות היא כלל שנפרט לפרצוף אמא, וספירת המלכות בעולם האצילות היא כלל שנפרט לפרצוף נוקבא דזעיר אנפין. עד כאן הפרצופים הנוצרים מכלל לפרט. לעומתם הפרצוף זעיר אנפין נוצר מפרט לכלל כך: שש הספירות, חסד עד יסוד, שבעולם האצילות, מהווים פרצוף זעיר אנפין, כלומר הן בעצמן הפרטים של פרצוף זעיר אנפין והן נקראות ו' קצוות של הפרצוף. הפרצוף ז"א מופיע כאן בקטנותו כאשר ספירות חב"ד של הפרצוף הן קטנות ואי לכך אינן מופיעות באיור. פרצוף ז"א עשוי לגדול בהגדלת ספירות חכמה, בינה ודעת.

הכול סוכם בטבלה הבאה.

ספירה בעולם האצילות	מתפתחת לפרצוף	אות של שם הויה
כתר	אריך אנפין	קוצו של י'
חכמה	אבא	י'
בינה	אמא	ה'
שש ספירות חסד עד יסוד הנקראות ו' קצוות (ו"ק) ועוד, ספירות חב"ד בקטנותן	זעיר אנפין	ו'
מלכות	נוקבא דזעיר אנפין	ה'

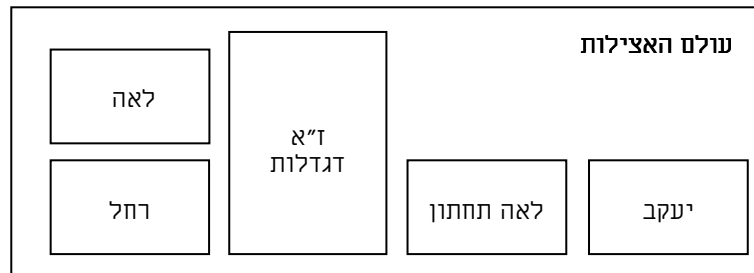
כאמור, לעולם האצילות מבנה היררכי-שכבתי, ובמבט כללי הוא נראה כבאיור הבא. המילוי שבעיגולים של ו' הקצוות מסמן שהן בקטנות. החלק התחתון של האיור מראה את הפרצופים כשכבות מסודרות מלמעלה למטה.



איור לח. עולם האצילות - מבט כללי

פרצופים נוספים בעולם האצילות

יש מספר פרצופים נוספים בעולם האצילות שחשוב להכירם. נזכיר אותם כעת, ונרחיב עליהם את הדיבור בהמשך.



- **פרצוף ז"א דגדלות** – פרצוף זעיר אנפין הנ"ל עשוי להתפתח ולהתגדל בהוספת שלושת המוחין חכמה, בינה ודעת עקב זיווג פרצוף אבא עם פרצוף אמא (ר' "זעיר אנפין", עמ' 325).
 - **פרצוף לאה** – לפרצוף זה שורש בפרצוף אמא. הוא נוצר רק בשלב התפתחות מתקדמת של ז"א ע"י הארה מפרצוף אמא בחלק של אמא שנפל באצילות בשבירת הכלים (ר' "לאה", עמ' 330). הוא מייצג את לאה אמנו בסוף התעלותה. פרצוף זה נקרא גם "לאה עליון".
 - **פרצוף רחל** – זהו הפרצוף של ספירת המלכות של עולם האצילות הנ"ל בשם נוקבא דז"א (ר' "רחל", עמ' 333).
 - **פרצוף יעקב** – לפרצוף זה שורש בפרצוף אבא. הוא בנוי על הארה מיוחדת של ספירת החכמה דאצילות הנזכרת לעיל, המאירה דרך התפארת של זעיר אנפין דאצילות בחלק של אבא שנפל באצילות בשבירת הכלים והוא עומד מלפני ז"א מהחזה ולמטה (ר' "יעקב", עמ' 341). הוא הפרצוף שִׁירש יעקב אבינו והוא מאופיין כתורה שבכתב. הוא פרצוף ביניים שמייצג את יעקב אבינו עד שהוא נתעלה במעשיו ונקרא ישראל, ואז יעקב אבינו מיוצג בזעיר אנפין.
 - **פרצוף לאה תחתון** – זהו פרצוף לאה "התחתון" שאיתה פרצוף יעקב מזדווג להוליד נשמות דור המדבר. הוא פרצוף ביניים והוא יוחלף בפרצוף לאה במקביל להחלפת פרצוף יעקב בפרצוף ישראל/ז"א. הוא מייצג את לאה אמנו לפני שהיא התעלתה לדרגת פרצוף לאה ("לאה תחתון – דור המדבר", עמ' 348).
- פרצוף זה מייצג את נשמות דור המדבר, כלומר אלה שנולדו במצרים, יצאו ממצרים, וקיבלו תורה מסיני. זהו פרצוף ביניים. הוא מייצג את דור המדבר עד שהוא יוחלף בדור באי הארץ, שהוא בעל פרצוף זעיר אנפין.

ב

מנגנונים

מנגנונים הפועלים בעולם האצילות • התלבשות • חסדים וגבורות •
מיתוק וחימוץ - העקדה • חימוץ • הכרעה • הכרעה מול
מיתוק/חימוץ

מנגנונים הפועלים בעולם האצילות

ההשפעות המגיעות לעולמות בי"ע מקורן מכל הפרצופים הקיימים בעולם האצילות, כאשר כל אחד תורם את חלקו לתוצאה הסופית. יש מספר מנגנונים השולטים על הדרך שבה תהליך זה מתבצע. נתאר אותם כעת בקיצור ונרחיב עליהם את הדיבור בהמשך. המנגנונים הם:

- התלבשות
- חסדים וגבורות
- מיתוק/חימוץ
- הכרעה

התלבשות

בניית ז"א היא תוצאה של בנייה ותיקון של הפרצופים שלמעלה ממנו: אריך אנפין (א"א), אבא ואמא (או"א). ההתפתחות והתיקון מתקדמים מלמעלה למטה החל מא"א וכלה בנוקבא דז"א. אחת הדרכים שבה מתפתחים הפרצופים היא התלבשות. התלבשות מתרחשת כאשר ספירה עליונה משפיעה דרך ספירה תחתונה ובכך מתערבות ההשפעות של שתיהן יחד. באופן זה הספירה העליונה מוסתרת מאחורי הספירה התחתונה, והשפעתה של העליונה מזוהה עם התחתונה. הדמיון הוא לתהליך של התלבשות: העליונה מתלבשת בתחתונה, התחתונה מלבישה את העליונה. מלמטה רואים רק את התחתונה, כשהעליונה מוסתרת מאחור, אלא שהאור של העליונה משפיע היטב על אופי התחתונה. הספירות של אבא ואמא מתלבשות בספירות של ז"א ובכך קובעים את אופיו. כלומר, הספירות של אברהם ויצחק מתלבשות בספירות של יעקב/ישראל.

ניתן להמחיש את עניין ההתלבשות באופן שמוכר לכל אחד: כידוע, לכל אחד יש בתוך נפשו ההשפעות של אביו ואמו. אנשים מגלים בעצמם את התכונות של אביהם או של אמם, במיוחד בעת זקנה, כשההורים כבר נפטרו. זוהי דוגמה של התלבשות של נפשות

אב ואם בתוך נפש בנם או בתם, כלומר, האיש מלביש את השפעות ההורים שלו. ועוד, כתוב שמי שמלמד את בן חברו תורה, הוא נהיה אביו של הבן הזה, שוב, מפני שהתלמיד מלביש את נפש המלמד. כמו כן, נפש תלמיד חכם מלבישה את נפש החכם שלימד אותו.

עניין התלבשות בא לידי ביטוי בתורה במצווה בהידמות לה' במידותיו ית'. זהו למעשה ציווי לאדם להלביש על נפשו את מידות ה'. ר' "הידמות זוהי הלבשה", עמ' 80, שם מתואר כיצד אברהם אבינו מלביש על שורש נפשו את החסד של פרצוף אריך אנפין בהידמותו לחסדי ה'. כמו כן, ר' "הידמות זוהי הלבשה", עמ' 88, שם מתואר כיצד יצחק אבינו מלביש על שורש נפשו את הגבורה של פרצוף אריך אנפין בהידמותו לגבורות ה'.

חסדים וגבורות

חסדים וגבורות (חו"ג) הם מוחין מיוחדים, דוגמת זרע, שתפקידם וייעודם הם לתקן ולחיות את הפרצופים, ואת הספירות שבתוך הפרצופים. המקור של מוחין אלה הוא ביסוד פרצוף עתיק שהוא הפרצוף שמעל פרצוף א"א והם זורמים למטה בכל הפרצופים דרך התלבשותם עד שהחסדים נכנסים ומתקנים את ז"א והגבורות נכנסות ומתקנות את פרצוף הנוקבא (ר' "אוצרות חיים" שער או"א פ"ב [חלק א' של"ז]).

"עץ חיים" (שער כ"ה, דרוש ב', כללים של חו"ג) מגדיר את החסדים והגבורות *מדת מכריע*.

א. חסדים וגבורות נקראים ב' עטרין והם נחשבים כדעת והוא נמשך מהתפשטות דעת דאבא ואמא ב' קצוות שלהם למטה וכן בז"א (כלל י"ח). ר' איור מג, עמ' 321, כיתוב 6.

ב. חו"ג הם ב' כתפין דא"א שהם קו ימין ושמאל והם תרין עטרין כנודע ובין ב' עטרין אלו סוד הדעת המזווג ג"כ ונמצא שיש למעלה חו"ב ודעת עליון ולמטה מהם יש ב' עטרין ודעת תחתון ושלשתן נקרא בשם דעת המכריע ע"ש דעת המכריע בין חו"ב עלאין מוחין העליונים והבן זה. (כלל י"ז) ר' איור מג, עמ' 321, כיתוב 6.

ג. מה שאנו מזכירין תמיד שמתפשט הדעת בסוד ה"ח וה"ג בגופא דז"א ומשם יוצאין הגבורות לנוקבא דז"א לדעת שלה אנו מדברים בזה בדעת התחתון המכריע בין ב' עטרין ואך לא הב' עטרין עצמן רק הדעת שלהם. (כלל י"ז)

בתור דעת מכריע, יש לחו"ג כוח לזווג ולאחד שני פרצופים נפרדים, והוא כעין "דבק פרצופים". בספר זה אנו רואים שתי דוגמאות לכוח זה:

- חו"ג פועלים להכריע בין מוחות הדעת של פרצופי אבא ואמא כדי ליצור דעת לז"א (ר' "ההכרעה של מוח הדעת של או"א" עמ' 323, וכיתוב 5 באיור מד).

- חו"ג פועלים לזווג בין ז"א לבין מלכויות לאה ורחל (ר' "זיווג ישראל עם לאה ע"י חו"ג", עמ' 350, שלבים 1 - 7).

החסדים והגבורות באים בקבוצות של חמש יחידות כל אחד (ה' חסדים וה' גבורות) כי הם עתידים לספק חיות לחמש הספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח והוד בפרצופים של ז"א, רחל ויעקב.

האיור הבא מראה את מנגנון ההתלבשות בפעולה. בחלק העליון של הציור:

1. ספירת החסד שבאריך אנפין מתלבשת בכל פרצוף אבא ומקנה לכלל פרצוף אבא מידת חסד.

2. הנה"י של אבא מתלבש בחב"ד של זעיר אנפין ומעביר להן את מידת החסד.

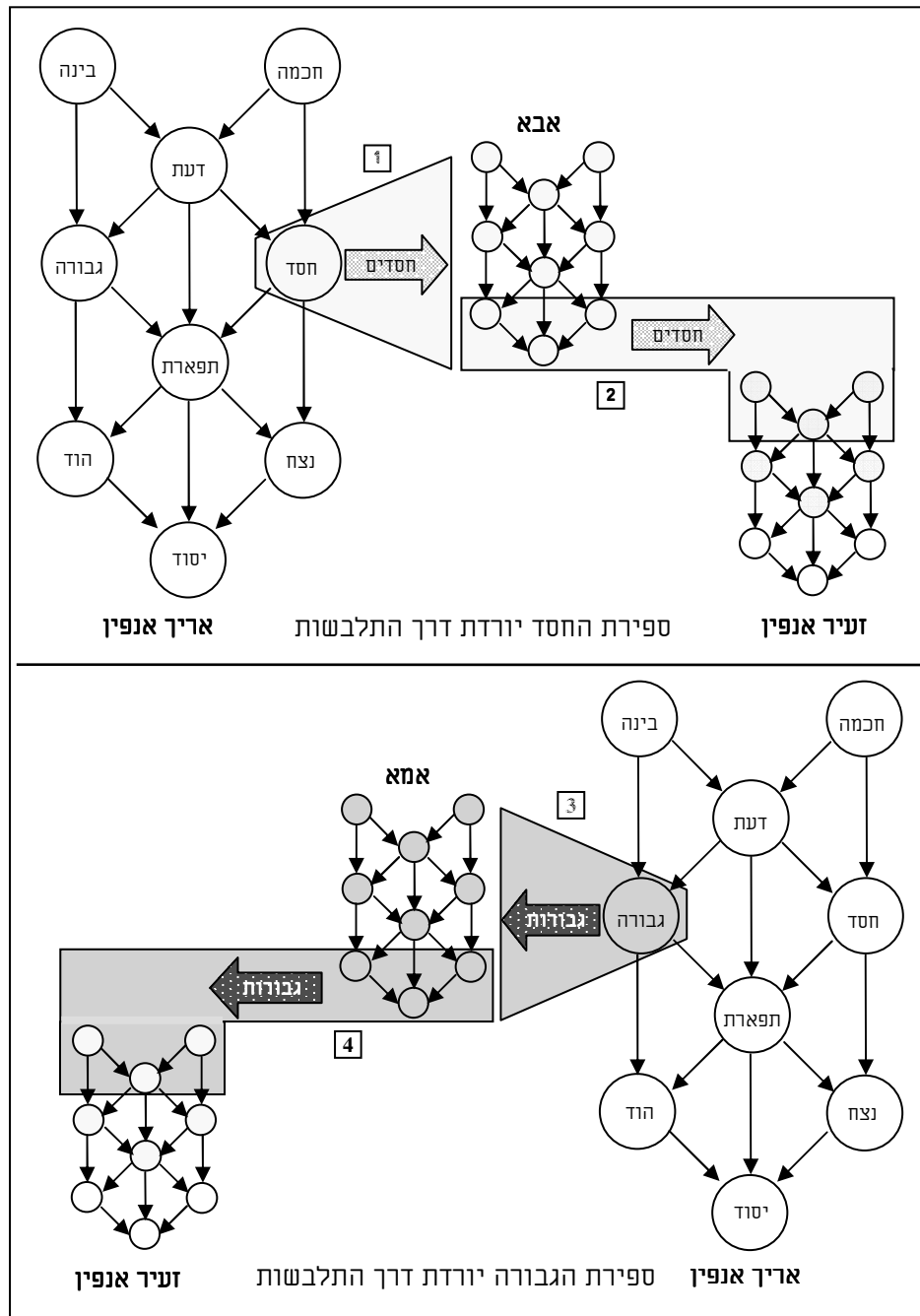
בחלק התחתון של הציור:

3. ספירת הגבורה שבאריך אנפין מתלבשת בכל פרצוף אמא ומקנה לכלל פרצוף אמא את מידת הגבורה.

4. הנה"י של אמא מתלבש בחב"ד של זעיר אנפין ומעביר להן מידת גבורה.

חב"ד של זעיר אנפין מלביש הן את אבא והן את אמא במקביל ובכך ז"א מקבל הן חסד והן גבורה של אריך אנפין דרך התלבשות. הציור מראה גם את זרימת המוחין חסדים וגבורות דרך ההתלבשות.

מפתח גווני הספירות המופיעות באיורים נמצא ב-"האיורים", עמ' 25.



איור לט. התלבשות

מיתוק וחימוץ – העקדה

מנגנוני המיתוק והחימוץ פועלים כאשר שתי ספירות קיצוניות, אחת בצד ימין, כלומר חכמה, חסד ונצח, והשנייה בצד שמאל, כלומר בינה, גבורה והוד – פועלות באותו זמן בהנהגת העולם. לדוגמה, ספירות החסד והגבורה שפועלות יחד בזעיר אנפין, כפי שראינו בדוגמה הקודמת.

מיתוק פירושו מצב שבו הפעולה של השמאל – למשל הבינה, שדינים קשים מתעריץ מינה – תהיה מרוסנת, היינו ממותקת, ע"י ההשפעה של הספירה שכנגדה בצד ימין – במקרה זה החכמה, שהיא רחמים. דוגמה למיתוק הזה היא אב המייסר ומעניש את בנו מתוך אהבה: האהבה ממתקת את הדין. מיתוק הוא עיקרון בהנהגת העולם, והוא מופיע בכל הרמות של ספירות ופרצופים, כפי שנראה. מיתוק מסומן באיור באמצעות עיגול בתוך עיגול.

האזיז"ל בספר **ליקוטי תורה**, פרשת וירא, אומר שמעשה העקדה היה מיתוק של הגבורה של יצחק אבינו בחסד של אברהם אבינו. הוצאת הדם ע"י המאכלת היא המתקת הגבורות, כי הדם הוא תוקף הגבורות. יוצא איפוא ששורש הגבורה של הקרבת יצחק הוא אהבת ה' של אברהם. "וילכו שניהם יחדו": גבורה ביחד עם חסד; גבורה ממותקת בחסד. דוגמה נוספת של מיתוק גבורה בחסד ר' במאמר "יתעבד למיכל לכל נפש – תיקון ע"י חסד", עמ' 73.

חימוץ

מוסיף **האזיז"ל** שאותו מעשה עקדה גרם גם להכנסת גבורת יצחק לחסד אברהם, וז"ל: "כי עתה ידעתי כי ירא א-להים אתה – שהם הגבורות כי עד עתה היית אוהבי שהם החסדים ועתה ירא א-להים אתה שנתערב בגבורות במה שלא חשכת את בנך יחידך". עכ"ל. פירוש: מחשבה לעשות חסד צריכה להיות מלווה בהתבוננות בהשלכות מעשה החסד לצד עברה כלשהי שעלולה לצאת ממנו. זהו גם עיקרון, שחסד לבדו ללא שום ריסון עלול להביא לתוצאות לא ראויות, כפי שמביא **אבי עזרי** בדרשה: "פִּי אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה הָאֱ-לֹהִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל-נִעְלָם אִם-טוֹב וְאִם-רָע" (קהלת י"ב, י"ד) פירוש, שיש משפט גם על המעשה הטוב הגדול ביותר, כי גם בו עלולים להיות פגמים דקים.

כן כתוב "וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת" (שמות י"ב, י"ז), אומר **דש"י**: שלא יבואו לידי חימוץ, מכאן אמרו תפח תלטוש בצונן. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצוות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצוות כך אין מחמיצין את המצוות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד. עכ"ל. אנו רואים מדברי **דש"י** אלה שהשמירה, שהיא תכונה של גבורה, שבדרך כלל שייכת במצוות לא תעשה, שייכת גם במצוות עשה, היינו חסד. ההבדל בין מעשה חסד גדול – מצוות אכילת מצה כשרה בפסח, לבין עברה חמורה שעונשה כרת – אכילת חמץ בפסח – הוא דק מאד, עיכוב של כמה דקות בלבד, וחייבים

להישמר מפניו. זוהי גבורה בחסד. אומר *המח"ל* ב"מסילת ישרים", פרק כ', "במשקל החסידות" שצריך לעיין, לשקול ולהתבונן [בגבורה] עד היכן תולדות המעשה [של חסד] מגיעות, כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב, ולפי שהתולדות רעות, יתחייב להניחו.

בספרנו זה נכנה את פעולת הכנסת הגבורה בחסד – היינו הפעולה ההפוכה ממיתוק – בשם *חימוץ*. המקור לשם זה הוא ב"שער הכוונות", דרושי הפסח, דרוש ד', שבו *האד"ל* משווה אבא (חסד) לאמא (גבורה) במונחים של חמץ ושאור וז"ל: "והנה בחינת שם חמץ הוא במוחין דמצד אבא ושם שאור הוא במוחין דמצד אמא, כי דינים דאמא הם יותר תקיפין על של אבא כדמיון השאור שכחו חזק מן החמץ כי השאור מחמיץ לאחרים." מתוך הסבר זה של *האד"ל* אפשר לדמות את ההשפעה של אמא על אבא, של גבורה על חסד, כ"חימוץ".

נראה את שתי הפעולות – מיתוק וחימוץ – כאשר אברהם ויצחק מאירים את השפעתם ביחד בעולם, ר' "מיתוק בינה ע"י חכמה", עמ' 317, ועוד בזיווג של אבא ואמא, באיור מד, עמ' 322, כיתוב 1, ו-2. רואים אותן בפועל אצל יצחק אבינו ורבקה אמנו במאמר "והיו לבשר אחד – מידת התפארת", עמ' 94. ועוד, רואים אותן בפועל במאבק בין יעקב ועשו, ר' "עלות השחר – המפגש בין גבורת עשו לבין חסד יעקב", עמ' 103.

הכרעה

לאחר שראינו את מנגנוני ההתלבשות והמיתוק/חימוץ בקטעים הקודמים, נראה כעת את מנגנון *ההכרעה* בין שתי ספירות קיצוניות. ראינו בסעיף "סדר התהוות הספירות", עמ' 63, כיצד הספירות הבינוניות דעת, תפארת ויסוד נוצרות כל אחד משתי ספירות קיצוניות. כל ספירה קיצונית לבדה לוקה בחסר ומחפשת להזדווג עם זולתה, ומתוך כך נוצרת ספירה שלישית. הספירה השלישית איננה בעלת אופי אחר ממרכיביה, אלא היא ספירת הנהגה וויסות, שיש בכוחה להפעיל, למזג ולהכריע בין מרכיביה הקיצוניים, וכן לקבוע מתי וכיצד יפעל כל אחד מהם. *שערי אודל*, מתאר את ספירת התפארת כהחזקה בשתי המידות, חסד וגבורה, בשווה וללא נטייה ימין ושמאל. ובכן, פעולת ההכרעה תוגדר כפעולה של ספירה בינונית, להנהיג ולמזג את שתי הספירות הקיצוניות שמהן היא נוצרה.

הכרעה מול מיתוק/חימוץ

יש לשאול, מהו ההבדל בין שני התהליכים: מיתוק/חימוץ מחד והכרעה מאידך? הלא שניהם מחברים שתי ספירות קיצוניות ביחד. נראה לומר שההבדל הוא בכך שתוצאת מיתוק גבורה בחסד היא עדיין גבורה – אמנם מרוסנת – ואין בה הנהגה של חסד לבד. וכמו כן, חימוץ של חסד בגבורה מותיר את החסד לבד, ללא הנהגת גבורה. ועוד, עדיין

מדובר בספירה אחת בגוף אחד – חסד מחומץ באברהם, וגבורה ממותקת ביצחק, כאשר גוף אחד משפיע על גוף שני.

לעומת זאת, פעולת ההכרעה באה לאפשר הנהגה, הן של חסד והן של גבורה, בגוף אחד, כאשר הגוף האחד הוא בעל ספירה בינונית, היודע לווסת ולקבוע מתי וכיצד כל מידה קיצונית תבוא לידי ביטוי. ועוד, לעומת תהליך המיתוק/חימוץ, שעל ידו המידה שבגוף אחד מושפעת בעל כורחה ע"י המידה שבגוף השני, במנגנון ההכרעה המידה הבינונית פועלת לפי רצון ובחירה להכריע בין המידות הקיצוניות. מוח הדעת יכול לרצות שהגוף יעשה מעשי חסד רבים יותר, ובכך יגביר את צד החסד באם יש בו חיסרון. זוהי דרגה גבוהה הרבה יותר ממיתוק/חימוץ, והיא מה שמאפיין את הנהגת הצדיק ז"א.

פרק ד הפרצופים

פרצופי זעיר אנפין והנוקבא שלו הם הפרצופים העיקריים המשפיעים על עולמות הבי"ע. אלא שבכדי שהם ישפיעו בצורה מתוקנת, צריך ז"א לגדול מהמצב של שש ספירות בסיסיות, ו' קצוות, לתשע ספירות שלמות, והנוקבא גם היא צריכה לגדול לפרצוף שלם. כל זה נעשה ע"י השפעת פרצופי אבא ואמא. נתחיל בפירוט פרצופים אלה. נקבל את פרצוף אריך אנפין שמעליהם כנקודת התחלה ללא פירוש. למעיינים, פרצוף אריך אנפין מופיע ב"עץ חיים" בשער י"ג, ופרצוף עתיק יומין שעליו מופיע ב"עץ חיים" בשער י"ב.

כל פרצוף והשפעותיו מתואר במאמר נפרד.

א

אבא ואמא

אבא ואמא - אברהם ויצחק • אבא מתלבש בז"א • חסד אברהם
מתגלה במילה • אמא מתלבש בז"א • מיתוק בינה ע"י חכמה

אבא ואמא - אברהם ויצחק

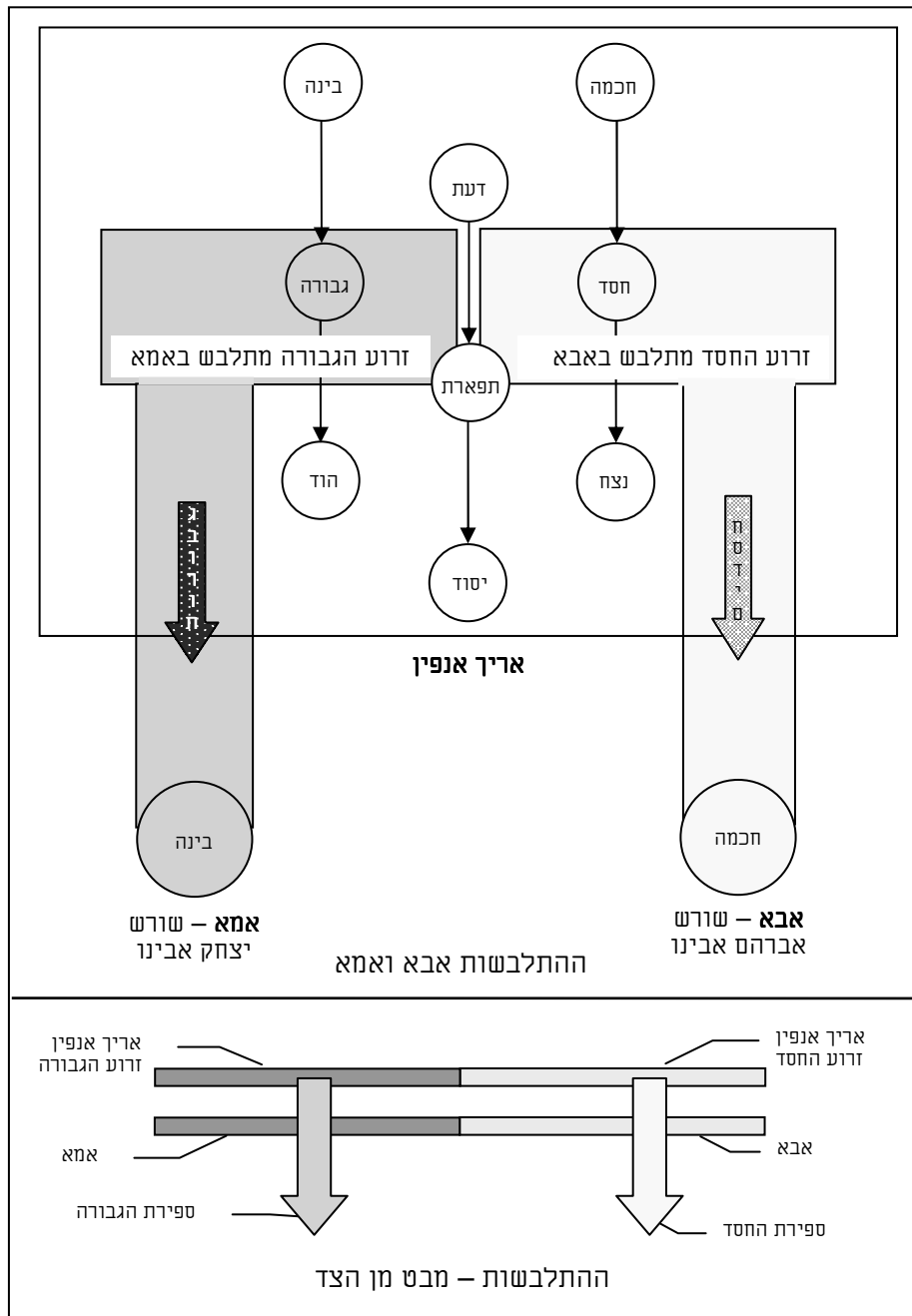
האיור הבא מראה את פרצופי אריך אנפין, אבא ואמא, כשא"א מפורט לספירותיו, מספירת החכמה עד ספירת היסוד. לפי הציור, אבא ואמא מלבישים כל אחד חלק של אריך אנפין ("אוצרות חיים", שער או"א - חלק א', שכ"ו). אבא מלביש אותו בזרוע החסד ואילו אמא מלבישה אותו בזרוע הגבורה. זאת אומרת שבכלל ההשפעה של אבא משותפת וכלולה השפעה של חסד, ובכלל ההשפעה של אמא משותפת וכלולה השפעה של גבורה, כפי שכתוב *מוקד* במדבר (קי"ח ב'): "תנינן מסטרא דאבא אחיד ותלייא חסד עלאה, מסטרא דאמא תלייא גבורה, כגוונה דא אחיד כלא דא בדא."

ועוד, לפי *הזוהר* ואתחנן (רס"ב ב') אבא ואמא הם שורשי נשמות אברהם אבינו ויצחק אבינו, כפי שכתוב: "תאנא רבי שמעון, דא הוא רזא עלאה, דישראל עלאה אתעטר בסטרא דאבא. ומאי איהו: אברהם. ואתעטר בסטרא דאימא. מאי איהו: יצחק." כלומר, סוד גדול הוא שזעיר אנפין (שנקרא ישראל עלאה) מתעטר באבא, שהוא שורש אברהם

אבינו (שהוא חסד) ובאמא, שהוא שורש יצחק אבינו (שהוא גבורה). כלומר, *הזוהר* מזהה את אברהם עם אבא ואת יצחק עם אמא. כעת אנו מבינים מדוע אברהם אבינו ויצחק אבינו הופיעו בעולם לפני יעקב אבינו – כי שורשם הם אבא ואמא שהשפעתם קודמת לז"א, שממנו יוצא יעקב אבינו.

מתוארת בכתבי האד"ל חלוקה של פרצוף אבא לשני פרצופים: פרצוף אבא (עליון) ומתחתיו פרצוף ישראל סבא, וכמו כן פרצוף אמא מחולק לפרצוף אמא (עליון) ומתחתיו פרצוף תבונה. ברם, בדיוננו לא נתייחס לחלוקות אלו כי הן אינן קיימות בתהליכים של לידת מוחין וזיווגם של או"א שנעסוק בהם ("אוצרות חיים" חלק א' שע"ג).

בחלק התחתון של הציור מופיעים הפרצופים במבט מן הצד, שבו מתברר היטב עניין ההתלבשות. הפרצופים נראים כשכבות מסודרות מלמעלה למטה, כאשר כל פרצוף מהווה לבוש על (מלביש את) הפרצוף שמעליו. הפעולות של ספירות החסד והגבורה שמקורן בא"א מאירות דרך אבא ואמא.



איור מ. אבא ואמא מלבישים את אריך אנפין

אבא מתלבש בז"א

נראה בקטע הזה כיצד שורש אברהם אבינו, היינו אבא-חכמה, מתלבש בז"א ומשפיע דרך המלכות ולעולמות ב"ע. במעשיו למטה, אברהם אבינו מעורר השפעה זו בעולם האצילות, והיא מגיעה ומשפיעה על נשמות אנשים, בפרט על אלו שנטייתן לחסד ול"עשה טוב". חלק ב', פרק א' "חסד לאברהם", עמ' 73, מתאר כיצד תהליך זה בא לידי ביטוי בתורה.

חסד אברהם מתגלה במילה

לפי תורת הסוד, מעשה המילה הוא זה שמגלה בפועל את מידת החסד של אברהם. לפי *הזוהר*, לאחר מילתו היה אברהם מושפע בכל הספירות שבזעיר אנפין (ר' איור לח, עמ' 302) כפי שכתוב *מוהר* לך לך פ"ט ע"א: "א"ר שמעון תא חזי עד לא אתגזר (נימול) אברהם הוה חד דרגא מליל עמיה מאן איהו דא מחזה דכתיב מחזה שדי יחזה (כלומר, היה מושפע רק מספירת המלכות). כיוון דאתגזר הוו כלהי דרגין שראו על האי דרגא וכדין מליל עמיה. הה"ד וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי" (כלומר מזעיר אנפין). אומר רבי שמעון שלאחר שנימול אברהם כל הספירות שבפרצוף זעיר אנפין השפיעו עליו. ספירות אלו עברו לעולמות הבי"ע דרך ספירת המלכות, כאשר ספירת המלכות היא שעושה את פעולות ה' מעל לטבע. ר' "כל הספירות של ז"א משפיעות על אברהם אבינו", עמ' 81.

ברם, יש מאמר אחר *מוהר* (לך לך צ"ג ע"א) שלכאורה סותר את המאמר הנ"ל: "דא חסד ודא שכינתא (מלכות) וכלא נחית כחדא." כלומר, החסד בא עם המלכות ביחד. ועוד כתוב *מוהר* מאמר דומה (בא ל"ו ע"א): "ותא חזי, עד לא אתגזר אברהם הוה אטיס וסתים מכל סטרוי, מדאתגזר אתפתח מכלא, ולא הוי אטיס וסתים כקדמיתא, והיינו רזא דתנינן, (בראשית י"ח, א') והוא ישב פתח האהל, משום דאתגלייא יו"ד [לפי שנתגלה סוד אות י' שהוא חסד העליון ע"י המילה כנודע], מאי קא מיירי, אלא אמר רבי יצחק, דהוא אשרי בגלויא דא חסד בצדק [אברהם הַשְׁרָה חסד במלכות], ודא הוא פתחא דמשכנא עלאה קדישא, משמא דכתיב האהל, האהל הידוע [המקדש]."

מצד אחד כל ספירות ז"א מאירות על אברהם דרך מלכות, ומצד שני רק מידת החסד מאירה עליו דרך מלכות. הא כיצד?

אפשר ליישב כך: הדעה השנייה מתייחסת לחסד עליון, כי סוד אות י' היינו פרצוף אבא (ר' שער מאמרי רשב"י; וכן ר' איור מ, עמ' 313) שמלביש זרוע החסד של אריך אנפין, כי פרצוף אבא מזוהה עם אברהם אבינו כאמור. הרי מדובר בשלב שלפני זיווג אבא ואמא ולפני גידול הז"א והכנסת המוחין אליו, וא"כ פרצוף אבא מאיר רק ל-ר' ספירות של ז"א חג"ת נה"י (ו"ק) כלומר, הוא מתלבש בהן, ומהן הוא מאיר דרך המלכות לעולמות ב"ע (איור מא, עמ' 316). כך מתברר שאין כאן סתירה: אפשר לדבר על חסד

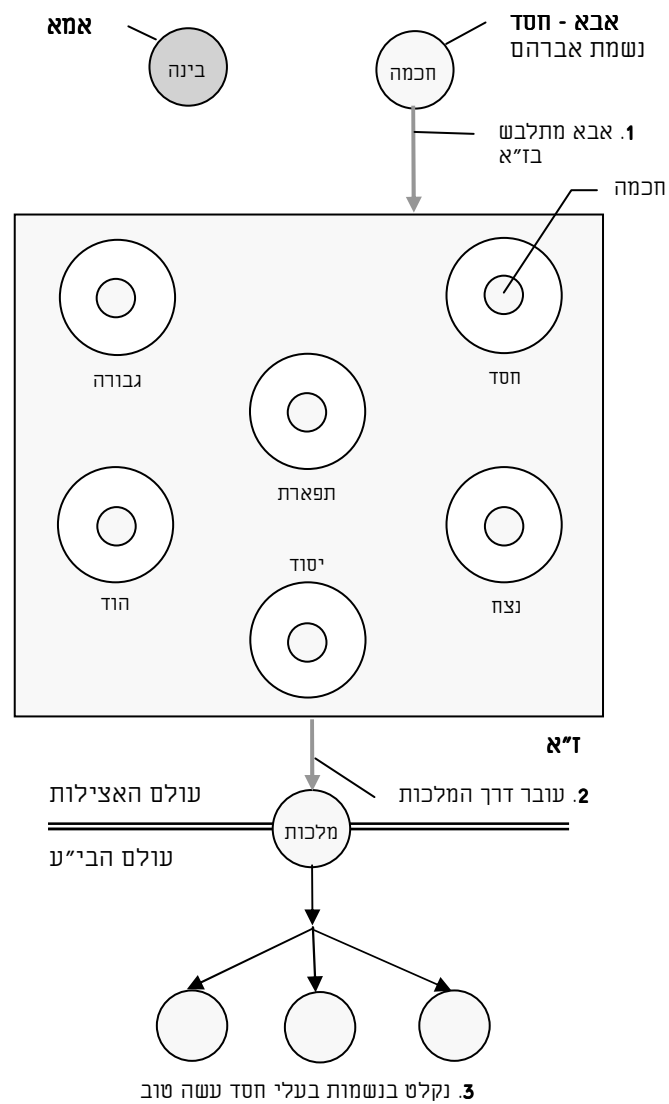
ומלכות כשהכוונה היא לחסד עליון, היינו אבא, שאורו מגיע לבסוף למלכות דרך הו"ק של ז"א המולבשים עליו, ובעת ובעונה אחת לדבר על כל הספירות של ז"א והמלכות כשהכוונה היא ל-ו"ק של ז"א המוארים ע"י אבא דרך הלבשה, ובכך הספירות מתערבות ותורמות את השפעתן למלכות.

פירוש אחר: סוד אות י' של חכמה (ר') "מבנה הספירות והפרצופים בעולם האצילות", עמ' 301) היינו י' חסדים שהם סתומים בז"א ומתגלים עקב המילה. כאשר אותם חסדים מתגלים, הם נכנסים לספירות חג"ת ונה"י ולבסוף מגיעים למלכות כאשר הם מביאים את ההשפעה של כל הספירות האלו. א"כ ניתן ליישב את הסתירה הנ"ל כמו קודם, כאשר פרצוף אבא מוחלף בי' חסדים.

כאן מדובר על זעיר אנפין בקטנותו, לפני זיווג אבא ואמא, והוא הדין גם בגדלותו, אלא שהחידוש הוא שזה שייך אפילו בז"א בקטנותו.

האיור הבא מראה את המדובר:

1. אבא מתלבש בכל ספירות ז"א. חכמה המתלבשת בספירה מופיעה כעיגול בתוכה. היא מיוצגת בגוון של חסד ונותנת את השפעתה לכל ספירה.
2. השפעתן של ספירות ז"א מועברת מטה דרך המלכות.
3. ההשפעה מתקבלת אצל נשמות אדם בעלי חסד ונטייה ל"עשה טוב".



איור מא. השפעת נשמת אברהם

אמא מתלבש בז"א

כשם שאברהם אבינו במילתו מעורר חסד עליון, היינו פרצוף אבא (חכמה) שמתלבש בז"א של קטנות, כך יצחק אבינו מעורר גבורה עליונה, היינו פרצוף אמא (ר' איור מ, עמ' 313) שמלביש זרוע הגבורה של אריך אנפין, כי פרצוף אמא מזוהה עם יצחק אבינו כאמור. האיור הבא מראה כיצד פרצוף אמא אף הוא מתלבש בו"ק של ז"א. הו"ק של ז"א מתערבות באור של אמא ותורמות את השפעתה למלכות ולעולמות ב"ע. יצחק אבינו, בהסכמתו לשכון בארץ, מעורר גבורה עליונה, והיא פועלת דרך הו"ק המולבשות בה בספירת המלכות כדי לגדל מאה שערים של שפע. המאמר "שכון בארץ", עמ' 85, מתאר כיצד תהליך זה בא לידי ביטוי בתורה.

מיתוק בינה ע"י חכמה

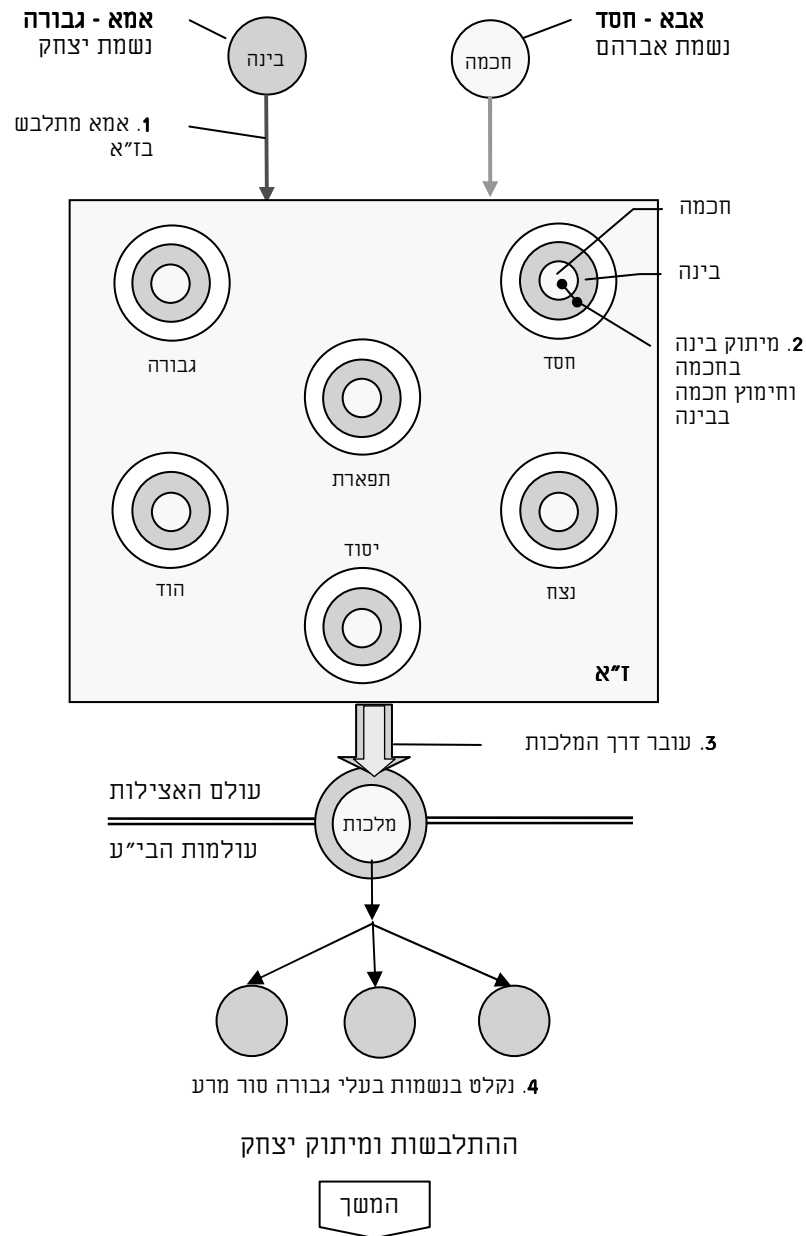
האיור הוא המשכו של האיור הקודם ומראה את היחס בין חכמה ובינה, וכיצד הן פועלות ביחד בהנהגת העולם. כפי שהאיור מראה, השפעות חכמה ובינה מתערבות יחד כששתיהן מתלבשות בספירות של ז"א. היחס ביניהן נקרא *מיתוק*, והוא מסומן באיור באמצעות עיגול בתוך עיגול. מיתוק פירושו שהפעולה של בינה, שדינים קשים מתערין ממנה, תהיה מרוסנת, היינו ממותקת, ע"י חכמה, שהיא רחמים.

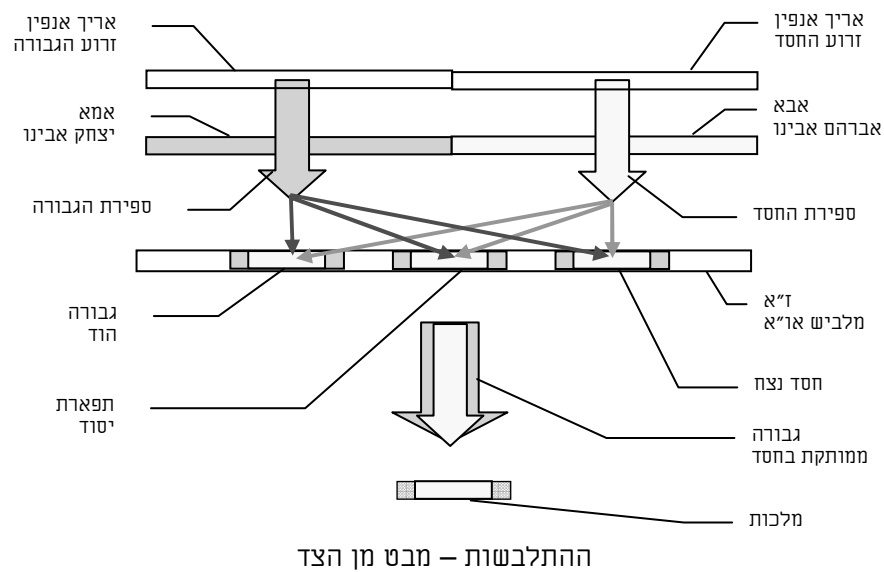
באופן הפוך, פעולת הבינה יכולה להשפיע על החכמה ולרסן אותה, תהליך שאנו מכנים בשם *חימוץ*. ר' "מיתוק וחימוץ", עמ' 308, ושם הגדרה מדויקת לעניינים אלה.

בחלק התחתון של הציור מופיעים הפרצופים לפי מבט מן הצד, שבו מתברר היטב עניין ההתלבשות. הפרצופים נראים כשכבות מסודרות מלמעלה למטה כאשר כל פרצוף מהווה לבוש על (מלביש את) הפרצוף שמעליו. ספירות החסד והגבורה שמקורן בא"א מאירות דרך אבא ואמא ולאחר מכן דרך ו"ק של ז"א ולבסוף דרך המלכות, כאשר הספירות חסד וגבורה מתמזגות ע"י מיתוק.

האיור מראה את התהליך:

1. אמא מתלבשת בכל ספירות ז"א. בינה המתלבשת בספירה מופיעה כעיגול בתוכה. היא מיוצגת בגוון של גבורה. הבינה מלבישה את החכמה ועיגוליהן מופיעים בהתאם.
2. הבינה ממותקת בחכמה, וגם החכמה מחומצת בבינה, בכל ספירות ז"א.
3. השפעתן המשולבת של ספירות ז"א מועברת מטה דרך המלכות.
4. ההשפעה מתקבלת אצל נשמות אדם בעלי גבורה ונטייה ל"סור מרע".





איור מב. השפעת נשמת יצחק

ב

זיווג אבא ואמא

זיווג אבא ואמא – איחוד חסד וגבורה של א"א • לידת המוחין של אבא ואמא • זיווג אבא ואמא • הבינה של אבא ממתק את הבינה של אמא • החכמה של אמא מחמץ את החכמה של אבא • חילוף המוחין • ההכרעה של מוח הדעת של או"א

זיווג אבא ואמא – איחוד חסד וגבורה של א"א

בקטע הקודם ראינו כיצד חסד אברהם וגבורת יצחק פועלים במקביל, כאשר הגבורה ממותקת ע"י החסד והחסד מחומצת ע"י הגבורה. כעת נראה את השלב הבא לקראת השלמת ז"א, הרי הוא השלב שבו חסד וגבורה מתאחדים באופן הרבה יותר הדוק ונשלט, והוא ע"י הזיווג של אבא ואמא. מטרת הזיווג היא ליצור פרצוף זעיר אנפין מוגדל בעל מוחין שיש בכוחו לווסת את פעולות החסד והגבורה כך שכל אחד מהם פועל בזמן ובמינון הנכון והאמתי.

תהליך הזיווג מורכב משני שלבים, כפי שיפורט להלן:

א. לידת המוחין לז"א ע"י אבא ואמא

ב. זיווג אבא ואמא

א. לידת המוחין

תהליך הזיווג מלווה בלידת המוחין היינו, חכמה, בינה ודעת, ע"י אבא ואמא והכנסתם לז"א במטרה ליצור ספירת הדעת בז"א המסוגלת לווסת בין חסד וגבורה (רס"א).

בקטע הזה נפגוש את מנגנון ההכרעה שמוגדר בקטע "הכרעה", עמ' 309, ואת מנגנון החסדים והגבורות שמוגדר בקטע "חסדים וגבורות" עמ' 305.

תהליך לידת המוחין מתואר באיור הבא, ומתקדם לפי השלבים הבאים כאשר המספרים של שלבי התהליך מתאימים למספרים שבאיור:

1. ספירות המוחין חכמה ובינה שבראש של אבא תורמים חו"ג (ה' חסדים וה' גבורות, שייקראו להלן בקיצור "ה' חסדים") שמוכרעים בדעת של אבא (הכרעה 1 (רס"א). דעת אבא מזוהה עם ברית עליון של ברית המילה, ר' "בריתות עליון של מילה ושבת", עמ' 123.

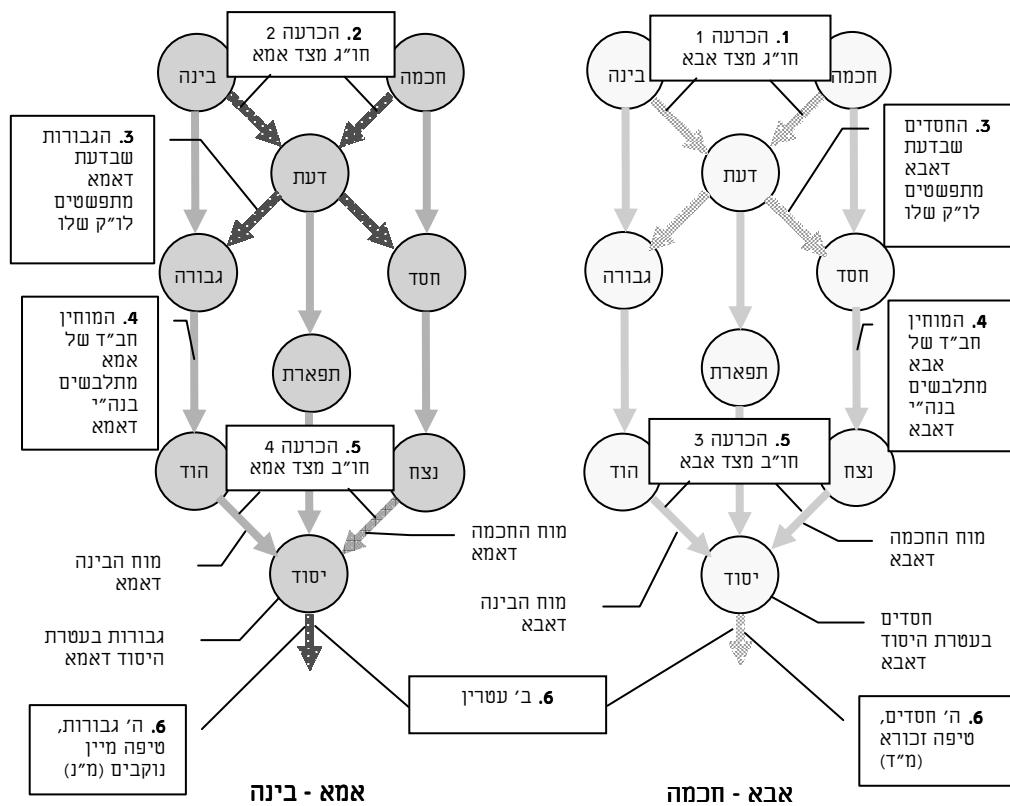
2. ספירות המוחין חכמה ובינה שבראש של אמא תורמים חו"ג (ה' חסדים וה' גבורות, שייקראו להלן בקיצור "ה' גבורות") שמוכרעים בדעת של אמא (הכרעה 2 (רס"א). דעת אמא מזוהה עם ברית עליון של ברית השבת (שם).

3. החו"ג שבדעת אבא ואמא הנזכרים ב-1, ו-2 מתפשטים למטה דרך ו"ק ומתלבשים בתוך ספירת היסוד שלהם (צ"ב (רס"ג). שם, ביסוד, החו"ג של כל פרצוף מקבל שם אחר: החו"ג של אבא נקרא "חסדים" ואילו החו"ג של אמא נקרא "גבורות" כי הגבורות שבחו"ג של אבא הן בעלות חסד הרבה יותר מהחסד שבחו"ג של אמא וכמן כן החסד של אמא נחשב גבורה ביחס לגבורה של אבא. החסדים והגבורות ביחד נקראים ב' עטרין והם נחשבים מלכות לאו"א (עיין "עץ חיים", היכל ה' היכל ז"א שער ט', שער כ"ה שער דרושי צלם דרוש א').

4. במקביל, המוחין חכמה ודעת של אבא ושל אמא יורדים ישר למטה ממקומם בראש הפרצוף ומתלבשים בנצח חוד ויסוד שלהם.

5. חכמה ובינה, הנזכרים ב-4, מוכרעים ונכנסים ליסוד (הכרעה 3, 4 (רס"ג).

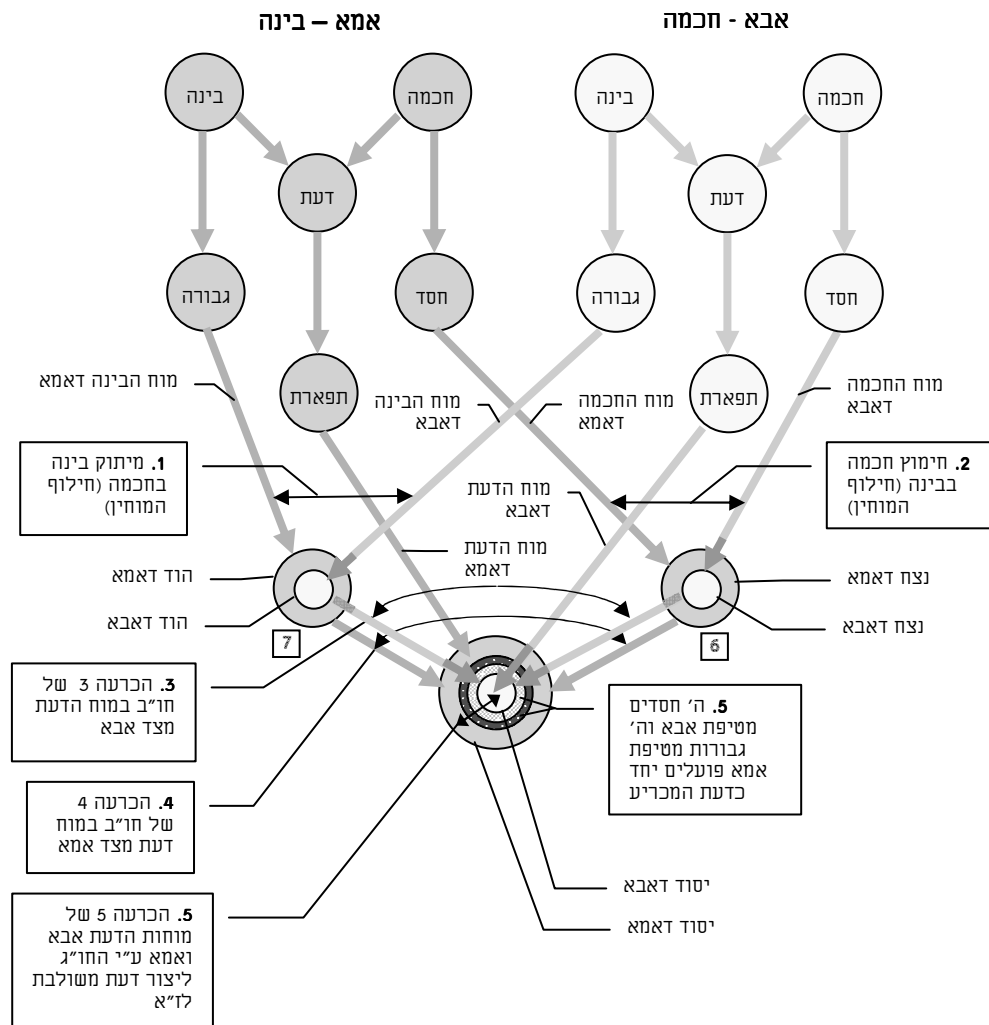
6. יסוד אבא מוליד טיפת זכור (מ"ד), ה' חסדים, ואילו יסוד אמא מוליד טיפת מיין נוקבין (מ"ן), ה' גבורות, וביחד הטיפות נקראות כ' עטרין.



איור מג. לידת המוחין

ב. זיווג אבא ואמא

האיור הבא מראה את אבא ואמא כשהם מזדווגים לצורך בנייה, הגדלה, והשלמה של פרצוף ז"א. זיווג זה מאופיין בהתלבשות מיוחדת שבה ספירות נצח-הוד-יסוד (נה"י) של אבא מתלבשות כמנוך (ולא ב-) נה"י של אמא (רס"ז) והיא מסומנת באיור ע"י עיגול בתוך עיגול. זאת אומרת, נה"י של אבא הוא לא רק שכבה מתחת לנה"י של אמא, אלא שנה"י של אבא נעשה חלק פנימי של נה"י של אמא.



נתבונן בפרטים של הזיווג כאשר המספרים של הפרטים מתאימים למספרים שבאיור מד.

הבינה של אבא ממתק את הבינה של אמא

1. בספירות נצח והוד המולבשות של או"א, אנו מבחינים בפעולה של מיתוק בין מוח הבינה לבין מוח החכמה (ר' "מיתוק וחימוץ", עמ' 308).

בפרט, בהוד, מוח הבינה של אבא, בהיותו מתלבשת במוח הבינה של אמא, פועל לרסן ולמתק אותו לכיוון החכמה, כי יחסית למוח הבינה של אמא, מוח הבינה של אבא הוא מצד החכמה.

החכמה של אמא מחמץ את החכמה של אבא

2. בנצח המצב הפוך מאשר בהוד. מוח החכמה של אמא, בהיותו מלביש את מוח החכמה של אבא, פועל עליו לרסנו ולמתנו לכיוון הבינה, כי יחסית למוח החכמה של אבא, מוח החכמה של אמא הוא מצד הבינה. זוהי פעולת החימוץ שראינו כבר (ר' "מיתוק וחימוץ", עמ' 308) שבה החסד היא המידה המרוסנת.

חילוף המוחין

עקב הסידור הזה מתקיים תיקון רצוי וראוי: השפעה מימין (חכמה) תיכנס לצד שמאל של ז"א והשפעה מצד שמאל (בינה) תיכנס לצד ימין של ז"א. ניתן לראות את מימוש עניין "חילוף המוחין" במדויק במאמר "והיו לבשר אחד – מידת התפארת", עמ' 94, אצל יצחק (גבורה) ורבקה (חסד) לקראת זיווגם, כאשר המידה הקיצונית של כל אחד מתרככת ומתרסנת כנגד השני.

עיינ ב"שער הכוונות", דרושי ציצית דרוש ג' שם מובאת אפשרות אחרת לעניין חילוף המוחין. עיינ גם "עץ חיים", שער כ' פ"ט, שער כ"ו סוף פ"ב, ובשער ל"א פ"א.

ההכרעה של מוח הדעת של או"א

ביסוד או"א, מוח הדעת של אבא מתלבש במוח הדעת של אמא. והם פועלים כך:

3. מוח הדעת של אבא שביסוד אבא מכריע בין חו"ב של אבא שבנצח והוד של אבא (הכרעה 3 באיור) (רס"ג-ד) (ר' "הכרעה", עמ' 309)
4. מוח הדעת של אמא שביסוד אמא מכריע בין חו"ב של אמא שבנצח והוד של אמא (הכרעה 4 באיור) (רס"ג-ד)
5. החסדים מטיפת אבא והגבורות מטיפת אמא (ר' איור מג, עמ' 321, כיתוב 6) פועלים יחד כדעת כדי להכריע בין מוח הדעת של אבא לבין מוח הדעת של אמא ליצור מוח חדש — ולד — משולב לז"א (הכרעה 5 באיור). כלומר, הוא מכריע בין הכרעה 3 שהיא מצד אבא (חכמה) לבין הכרעה 4 שהיא מצד אמא (בינה). יוצא שתוצאת ההכרעה של מוח הדעת המשולב של או"א (שתבוא לידי

ביטוי במוח הדעת של ז"א) היא מרוסנת וממותנת לעומת ההכרעות הקיצוניות 3, 4 לבד (ר' "חסדים וגבורות", עמ' 305).

הנה הסבר נוסף להכרעה 5 הנמצא ב"עץ חיים", שער כה, דרוש ב, כללים של חו"ג, כלל י"ד: ונמצא שהדעת של המוח נשאר בפנים בסוד דעת דחו"ב ועוד דעת אחר נעשה לו לכוש מבחוץ בסוד דעת האמתי החיצון כי הפנימי נחלק לב' דעות דעת א' המכריע בין חו"ב דאבא והכול בבחי' חיה ודעת הב' המכריע בין חו"ב דאמא והכול נקרא בחי' נשמה ודעת הג' אמתי המכריע בין חו"ב דדעת עצמו הנקרא רוח ואלו הם ג' בחי' חלקי הדעת והבן מאד כי הב' דעות הם בפנים זה בתוך זה תוך נה"י דאבא וזה תוך נה"י דאמא והדעת ג' מחוץ להם ונעשה בסוד חזרת החסדים וז"ס עניין החסדים להגדיל הדעת ופירוש הגדלה זאת הוא לעשות בו דעת לבחי' רוח מבחוץ.

יוצאים מן הכלל הם החסדים המתלבשים בשליש התחתון של יסוד אבא. בגלל שיסוד אבא ארוך יותר מיסוד אמא, הרי שאין שם גבורות מצד אמא כדי להכריע כנגד החסדים האלה, ולכן החסדים שם אינם מחומצים כלל והם מכריעים חכמה ובינה של אבא ללא חימוץ מצד ההכרעה של חכמה ובינה של אמא. חסדים אלה הם המקור של פרצוף יעקב (ר' איור מז, עמ' 329, ואיור נג, עמ' 343, כתוב 4).

תהליך זיווג או"א נרמז בפרשת חפירת הבארות של יצחק אבינו (בראשית, כ"ו, י"ח), ר' "זיווג אמא ואבא וחפירת הבארות", עמ' 89. זיווג או"א נגרם ע"י אמירת הפסוק הראשון של קריאת שמע ("שער הכוונות" – דרושי כוונות קריאת שמע, דרוש ו).

ג

זעיר אנפין

ירידת נה"י דאבא ואמא לתוך ז"א ויצירת המוחין של ז"א • חכמה, בינה ודעת דז"א • הגדלת הספירות של ז"א בשלישים • הקו האמצעי

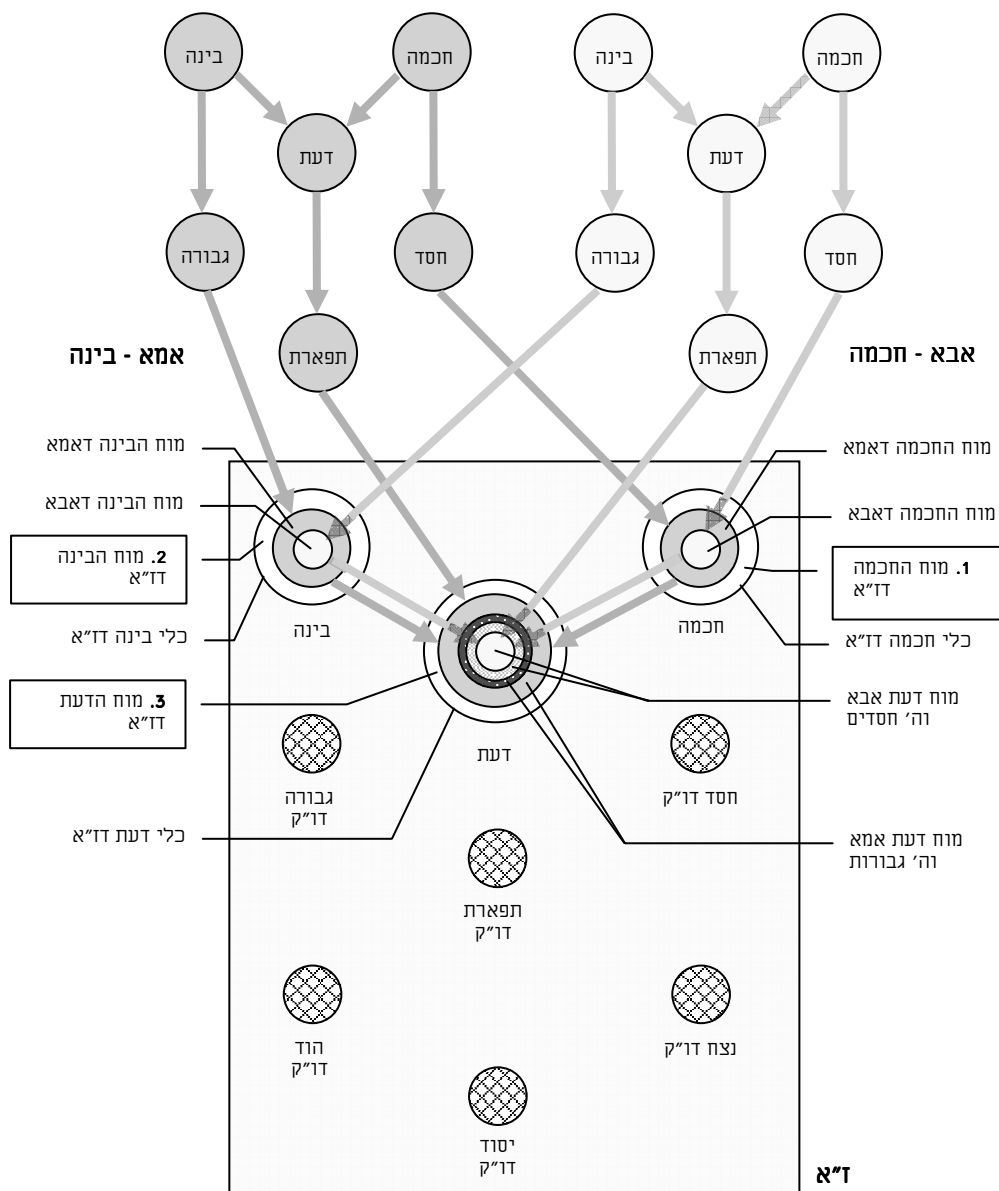
ירידת נה"י דאבא ואמא לתוך ז"א ויצירת המוחין של ז"א
האיור הבא הוא המשך של איור מד, עמ' 322. האיור מראה את הנה"י של אבא ואמא היורדים ומתלבשים בזעיר אנפין, ותוך כדי כך נוצרות ספירות המוחין חכמה, בינה ודעת של זעיר אנפין. הספירות הכפולות של נה"י מעבירות את המוחין של אבא ואמא לתוך ז"א (רס"ג). ירידת הנה"י של אבא ואמא לתוך ז"א ונתינת המוחין תלויות בהתנהגות התחתונים (בני אדם בעולם התחתון) ואם ח"ו התנהגותם רעה, כפי שהיה בחטא העגל, הרי שהנה"י של אבא ואמא מתנתקים מז"א, ושוב אין השפעתם מורגשת למטה (רפ"ב).

עוד מראה האיור כיצד פועלות הספירות חב"ד של ז"א וכיצד האופי שלהן נקבע מהאופי של אבא ואמא ע"י התלבשות לפי המתואר בסעיפים הקודמים (איור מד, עמ' 322) (רס"ג-רס"ה).

חכמה, בינה ודעת בז"א בו

כך נקבע אופי המוחין של חכמה, בינה ודעת של ז"א:

1. מוח החכמה של ז"א נקבע דרך הלבשת מוחות החכמה של או"א כאשר חכמה דאבא מחומצת ע"י חכמה דאמא (ר' איור מד, כיתוב 2).
2. מוח הבינה של ז"א נקבע דרך הלבשת מוחות הבינה של או"א כאשר בינה דאמא ממותקת ע"י בינה דאבא (ר' איור מד, כיתוב 1).
3. מוח הדעת של ז"א נקבע דרך מוח הדעת משולב ממוחות הדעת של או"א כפי שמתואר ב"הכרעה של מוח הדעת של או"א", עמ' 323 (ר' איור מד, כיתוב 5). יוצא שתוצאת פעולת ההכרעה של מוח הדעת של ז"א מרוסנת וממותנת לעומת ההכרעות הקיצוניות של מוחות או"א לכן כפי שמופיעות באיור מד, כיתוב 3, 4.



איור מה. בניית מוחות חב"ד דז"א

הגדלת הספירות של ז"א בשלישים

תהליך ירידת המוחין לתוך ז"א, שעליו דנו בסעיף הקודם, מבוסס על הגדלת הספירות. הגדלת הספירות היא מנגנון שעל ידו נבנות תשע ספירות דגולות של ז"א ע"י חיבורים

של שש הספירות של ז"א יחד עם המוחין של או"א שירדו זה עתה לתוך ז"א. מדובר כאן בחלק ה"צ" של המוחין דצלם (ק"ח-ק"י).

איור מו ואיור מז הבאים מראים את אופן הבנייה של ספירות ז"א ע"י הגדלת השלישים (ק"ח, רס"ז, רצ"א-רצ"ז). האיורים הם המשך של איור מד, עמ' 322. איור מו מראה את הבנייה בצד ימין ושמאל של ז"א. בצד ימין למעלה על יד כיתוב 1 מופיע נצח דאמא (כשנצח דאבא בתוכו) והוא זהה לנצח אבא ואמא המסומן בכיתוב 6 באיור מד. כל הספירות מחולקות לשלישים לצורך פעולת ההגדלה. השלישים של נצח דאמא ואבא יורדים ומתחברים עם שלישים של חסד ונצח דו"ק של ז"א ליצור את הספירות דגדלות חכמה, חסד ונצח.

באיור מו בצד שמאל למעלה על יד כיתוב 10 מופיע הוד דאמא (כשהוד דאבא בתוכו) והוא זהה להוד אבא ואמא המסומן בכיתוב 7 באיור מד. השלישים של הוד דאמא ואבא יורדים ומתחברים עם שלישים של גבורה והוד המקוריים של ז"א ליצור את הספירות דגדלות בינה, גבורה והוד.

לדוגמה, נתאר את שלבי בניית חכמה דגדלות של ז"א כפי שהם ממוספרים באיור מו.

1. מוחות החכמה של אבא ואמא יורדות משליש העליון של נצח אבא ואמא לכיוון ז"א (1).

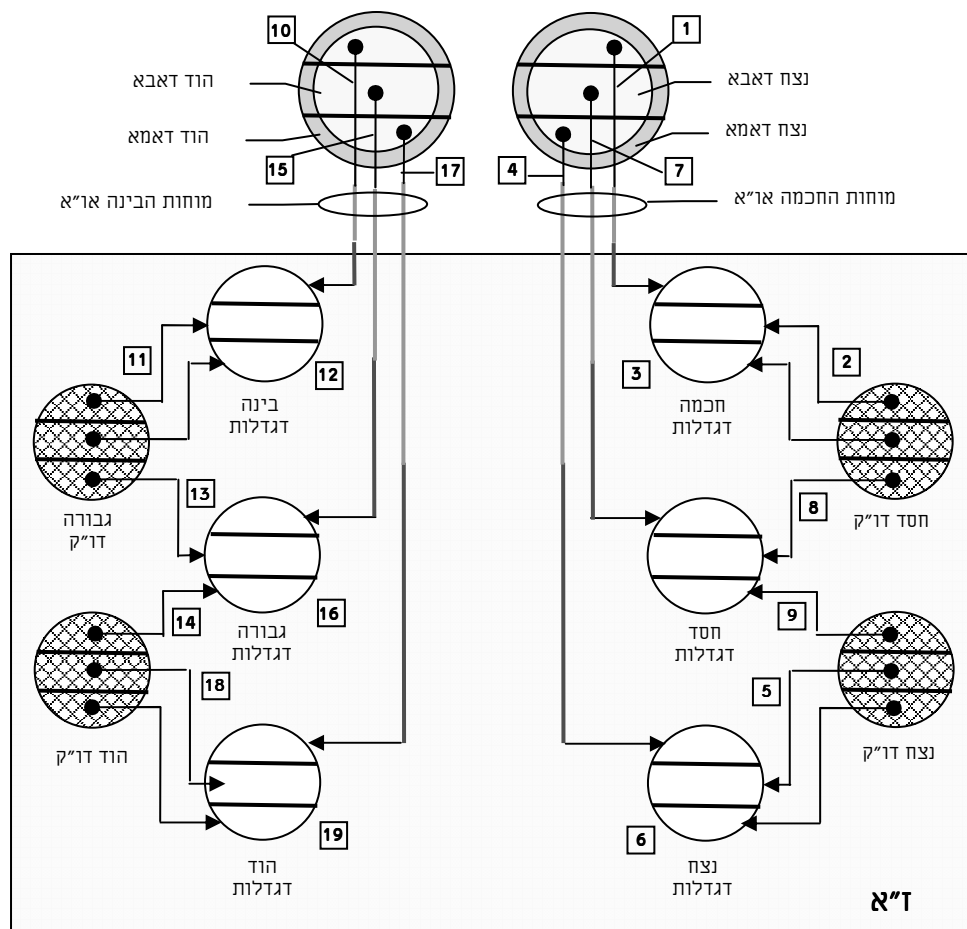
2. שני שלישים העליונים יוצאים מחסד דו"ק (2).

3. המרכיבים (1) ו-(2) מתחברים ליצור חכמה דגדלות של ז"א (3).

באופן בנייה זה, מוח החכמה של אבא ואמא, שהם מתלבשים בנצח או"א, מתלבשים בכל ספירות הימין של זעיר אנפין, ואילו מוח הבינה של אבא ואמא, שהם מתלבשים בהוד או"א, מתלבשים בכל ספירות השמאל של זעיר אנפין.

כפי שנראה, תהליכי הגדלת הספירות המופיעים באיור מו ואיור מז הם סוד הנעשה בפועל בהרבה פרשיות סתומות בתורה ודרכם פרשיות אלו מתבררות היטב.

אנו מוצאים תהליך של הגדלת מוחין של חכמה בינה ודעת בפועל אצל בני ישראל בבניית המשכן לאחר חטא העגל, ר' מאמר "מלא אותם חכמת לב - תיקון חטא העגל", עמ' 152. כמו כן מוצאים אנו תהליכים של "הגדלת ספירת החסד של ז"א", עמ' 174, "הגדלת ספירת הגבורה של ז"א אצל הלוויים", עמ' 187, "הגדלת ספירת הנצח של ז"א אצל הסנהדרין", עמ' 214, ו-"הגדלת ספירת ההוד של ז"א אצל השופטים והשוטרים", עמ' 218.



איור מו. הגדלת ספירות ז"א בשלישים - קו ימין ושמאל

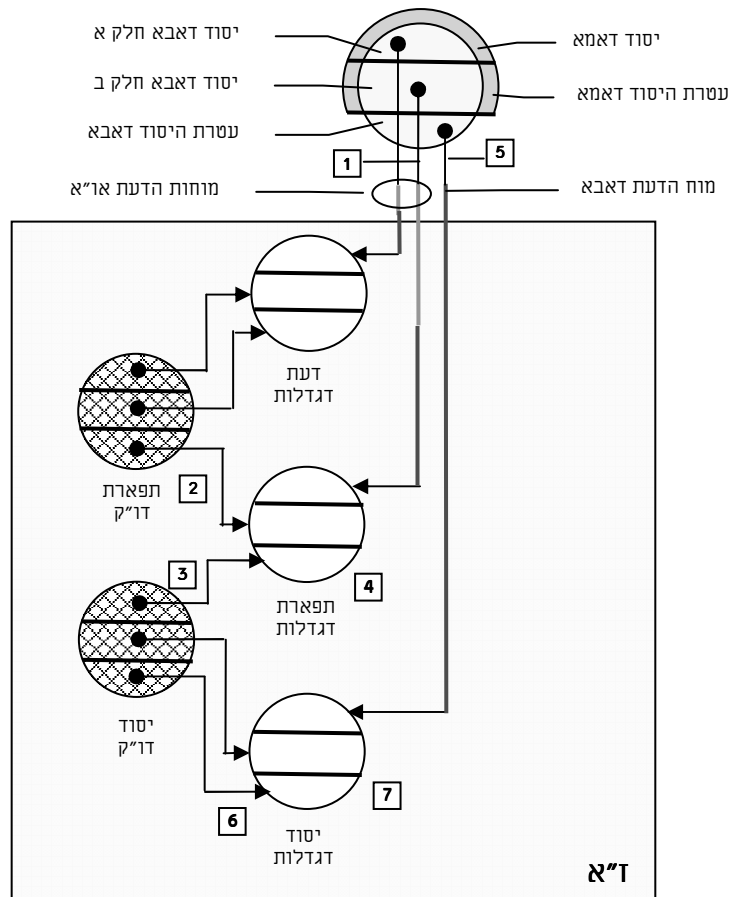
הקו האמצעי

האיור הבא מראה את התהליך של הגדלת הספירות בקו האמצעי (רצ"ד-ו') כששלישים של יסוד דאמא (כשאבא בתוכו) יורדים ומתחברים עם שלישים של תפארת ויסוד דו"ק, ליצור את הספירות דגדלות דעת, תפארת ויסוד. המקרה הזה מתנהג אחרת מצד ימין ושמאל: היסוד של אמא חסר, לעומת הנצח וההוד שלה (רפ"ז) והוא תורם רק שני שלישים - היסוד ועטרת היסוד - לז"א ומגיע רק עד השליש העליון של תפארת. לעומת זאת, יסוד אבא, שהוא ארוך יותר, תורם שלישי משלו ליסוד ז"א.

הסיום המוקדם של היסוד של אמא-בינה בשליש העליון של התפארת גורם להתרחבות של ה' החסדים למטה ממנו שהיו מכוסים בתוכו עד המקום הזה. התרחבות זו מקנה שם

"רחובות הנהר" לספירת הבינה ותורם לבנייה של פרצוף רחל ר' "חסדים בפרצוף רחל", עמ' 335.

ועוד, באופן בנייה זה מוח הדעת של אבא ואמא שהם מתלכשים ביסוד או"א מתלכשים בכל ספירות האמצע של זעיר אנפין. אלא שספירת היסוד דגדלות מקבלת את מוח הדעת של אבא בלבד ומצב זה ישפיע על פרצוף יעקב, שנוצר מספירה זו כפי שנראה (איור נג, עמ' 343, כתוב 4). ר' "הגדלת ספירת התפארת של ז"א אצל כלל ישראל", עמ' 243, ו"הגדלת ספירת היסוד של ז"א אצל ראשי העם", עמ' 250.



איור מז. הגדלת ספירות ז"א בשלישים - קו האמצעי

7

לאה

בניית חסד גבורה ושליש התפארת של ז"א • בניית פרצוף לאה •
לאה משפיעה בעולם האצילות • שלבי בנייתו

בניית חסד גבורה ושליש התפארת של ז"א

האיור הבא מראה את המשך הבנייה של ז"א ע"י ירידת המוחין לספירות חסד, גבורה ותפארת דו"ק של ז"א וחיבורם יחד ע"פ העיקרון של שלישים, ר' איור מו ואיור מז. כאשר נבנה השליש העליון של תפארת, הנקרא החזה, נשלם החלק העליון של פרצוף ז"א.

בניית פרצוף לאה

פרצוף לאה, שהוא מקביל לחלק העליון של ז"א, נוצר מהאחוריים של אמא, שנפל באצילות בשבירת הכלים, וכעת מתוקן ומקבל מוחין מהארות המוחין של אמא (בינה) המולבשים בתוך חסד, גבורה ותפארת דגדלות של ז"א כנ"ל. לאה היא נוקבא של ז"א, פונה אליו פנים באחור, ומעבירה את ההשפעה של החלק העליון שלו. פרצוף לאה מאופיין בדינים קשים מאד שמקורם באחוריים של אימא המורכב בו עוד, מאחר שהוא נמצא למעלה במקום שהחסדים והגבורות סתומים ומכוסים ביסוד דאימא הם אינם מאירים אל לאה רק הארה בעלמא (שע"ב).

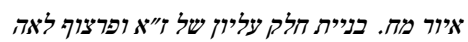
לאה משפיעה בעולם האצילות

לאה מאופיינת בבינה, ענווה וקדושה. פרצוף לאה אינו משפיע בעולמות ב"ע אלא רק בעולם האצילות על החיה של האדם, ר' נשמות האדם עמ' 29. השפעה זו מיוחדת ונדירה מאוד ומגיעה רק למי שזוכה להתעלות לדרגה רוחנית של חיה, וזהו מי שנבחר להיטיב לזולת ולהעמידו. לאה אמנו, בלידת יששכר וזבולון, זכתה לה; משה רבנו במעמד "ויעבור" (קבלת שלוש עשרה המידות) זכה לה; דוד המלך ומלך המשיח זכו לה, וגם בני ישראל זוכים לה ביובל. ועוד, היא מזוהה עם צדיקים וחסידים שהולכים ומשתלמים במידות היראה, הענווה והקדושה, כפי שמתאר דמח"ל ב"מסילת ישרים" (ר' "השתלשלות הספירות לפי "מסילת ישרים", עמ' 69).

שלבי בנייתו

השלבים הבאים בבניית פרצוף לאה מצוינים לפי מספריהם באיור ("אוצרות חיים, שער יעקב ולא, פרק ד', ה').

1. מוח החכמה של אמא עולה מתוך החלק התחתון של חסד של ז"א ע"י "הרמת ידיים" ונעשה חכמה דלאה.
 2. מוח הבינה של אמא עולה מתוך החלק התחתון של גבורה של ז"א ע"י "הרמת ידיים" ונעשה בינה דלאה.
 3. מוח הדעת של אמא יוצא מאחוריו של ז"א ומתקן דעת דלאה.
 4. מוח החכמה של אמא עולה מתוך החלק העליון של חסד של ז"א ע"י "אור חוזר" ונעשה חסד דלאה.
 5. מוח הבינה של אמא עולה מתוך החלק העליון של גבורה של ז"א ע"י "אור חוזר" ונעשה גבורה דלאה.
 6. מוח הדעת של אמא עולה מתוך החלק העליון של תפארת של ז"א ע"י "אור חוזר" ונעשה תפארת דלאה.
 7. מוח החכמה של אמא עולה מתוך החלק האמצעי של חסד של ז"א ע"י "אור חוזר" ונעשה נצח דלאה.
 8. מוח הבינה של אמא עולה מתוך החלק האמצעי של גבורה של ז"א ע"י "אור חוזר" ונעשה הוד דלאה.
 9. יסוד דלאה נתקן ע"י ה' גבורות מיסוד דאמא שבז"א ב"ויעבור" (שער ה', דרושי ויעבור, דורש ב', דרוש ז).
- האיור מראה את פרצוף לאה כלפי ז"א במצב של פנים באחור ללא זיווג. לעומת זאת, הזיווג של לאה עם ז"א נעשה פנים בפנים כאשר לצורך זה פרצוף לאה יעבור לפנים של ז"א (איור נו, עמ' 351).
- עיינ ב"שער הכוונות", דרושי כוונות קריאת שמע, דרוש ו', פירוש בשכמל"ו וכוונה הא-ל הגדול הגיבור והנורא, וב"עץ חיים" שער ל"ז מפרק ד' ואילך.
- החלק התחתון של האיור הוא מבט מן הצד המראה כיצד פרצוף לאה מקבל הארה ממוחין דאמא דרך ז"א.



ה

רחל

בניית נצח, הוד, ויסוד של ז"א • בניית צדדי ימין ושמאל של
פרצוף רחל • חסדים בפרצוף רחל • גבורות בפרצוף רחל

בניית נצח, הוד, ויסוד של ז"א

האיור הבא מראה כיצד נבנות שאר הספירות של זעיר אנפין ע"י ירידת המוחין של אבא ואמא לנצח, הוד ויסוד, ר' איור מו ואיור מז.

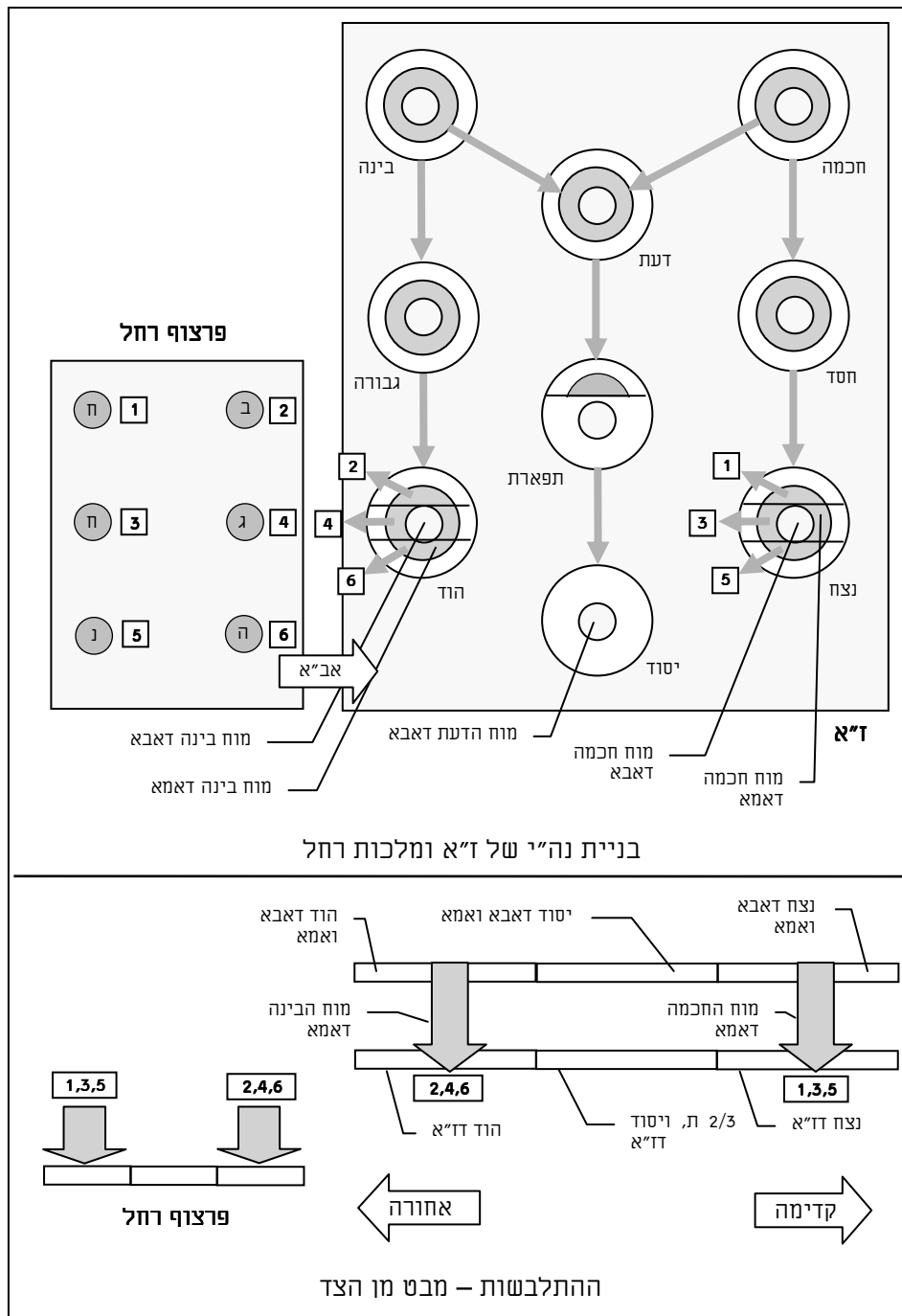
בניית צדדי ימין ושמאל של פרצוף רחל

באותה עת פרצוף מלכות רחל נבנה מספירת המלכות דאצילות (שי"א). נבנים הצדדים ימין ושמאל של פרצוף רחל בשלבים הבאים, כפי שמצוינים באיור:

1. השליש העליון של נצח דזעיר אנפין מאיר את ספירת המוחין חכמה דאמא שמולבשת בתוכו אחורה, ליצור חכמה של פרצוף רחל (שי"ג-ד').
2. השליש העליון של הוד דזעיר אנפין מאיר את ספירת המוחין בינה דאמא שמולבשת בתוכו אחורה, ליצור בינה של פרצוף רחל (שי"ג-ד').
3. השליש האמצעי של נצח דזעיר אנפין מאיר את ספירת המוחין חכמה דאמא שמולבשת בתוכו אחורה, ליצור חסד של פרצוף רחל (שי"ג-ד').
4. השליש האמצעי של הוד דזעיר אנפין מאיר את ספירת המוחין בינה דאמא שמולבשת בתוכו אחורה, ליצור גבורה של פרצוף רחל (שי"ג-ד').
5. השליש התחתון של נצח דזעיר אנפין מאיר את ספירת המוחין חכמה דאמא שמולבשת בתוכו אחורה, ליצור נצח של פרצוף רחל (שי"ג-ד').
6. השליש התחתון של הוד דזעיר אנפין מאיר את ספירת המוחין בינה דאמא שמולבשת בתוכו אחורה, ליצור הוד של פרצוף רחל (שי"ג-ד').

פרצוף רחל פונה החוצה מז"א (אחור באחור) ולכן ספירותיו מופיעות בתמונת ראי.

בעניין בניין פרצופים, עיין "עץ חיים", שער לה, פרק ד דרוש אטב"ח בהרחבה, ובשאר השער שם, ובשער ל"ד.



איור מט. בניית פרצוף רחל

חסדים בפרצוף רחל

האיור הבא מראה כיצד החסדים והגבורות שבז"א (ר"צ) תורמים גם הם לבניית פרצוף רחל. לעומת פרצוף לאה העומד למעלה במקום שהחסדים סתומים והוא כולו דינים קשים, פרצוף רחל עומד במקום בו החסדים הם גלויים וא"כ פרצוף רחל נמתק מהחסדים המגיעים אליו מז"א כדלקמן.

"עץ חיים" מתאר כיצד החסדים ממוח הדעת דאבא והגבורות ממוח הדעת דאמא משתתפים בבנייה של פרצוף רחל כפי שמראה האיור הבא (היכל ו' היכל נוקבא דז"א שער א', שער לד שער תיקון הנוקבא פרק א'). ר' גם שי"ב-שי"ח.

"עץ חיים" (שער ל"א פרק ג') מייחס את המונח "רחובות הנהר" לספירת הבינה בעניין התגלות והתרחבות ה' החסדים בפרצוף זעיר אנפין במקום שמסתיים כלי היסוד של אמא-בינה שהיה, ר' איור נ, עמ' 337.

השלבים הבאים מצוינים באיור:

1. ה' החסידים מתגלים ומתפשטים לה' הספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח והוד של ז"א.

2. החסד שמתוך ה' החסדים המתפשטים, אשר מתפשט בנצח דז"א, בהיותו מגולה, הספיק חציו להאיר בנצח דז"א וחציו להאיר בכל קו ימין של רחל: חכמה, חסד ונצח.

3. באותו אופן, החסד שמתוך ה' חסדים אשר מגיע להוד דז"א, בהיותו מגולה, הספיק חציו להאיר בהוד דז"א וחציו להאיר בכל קו שמאל של רחל: בינה, גבורה והוד.

החסד שנכנס ל 2/3 התפארת התחתונים של ז"א עובר לכתר של רחל, ואילו שני החסדים הנכנסים לחסד וגבורה של ז"א שוב מתכסים ואינם משפיעים הלאה לרחל.

אומר "אוצרות חיים" (שי"א): רחל נבנית מאורות אבא (חכמה) וזה סוד "ה' בחכמה יסד ארץ", כי במקום גילוי אבא מתחיל בניין מלכות רחל, הנקראת ארץ.

גבורות בפרצוף רחל

4. ה' הגבורות מתגלים ויורדות לספירת היסוד.

5. ה' הגבורות ממוח הדעת דאמא המתקבצות ביסוד ז"א מאירות לספירת הדעת של רחל.

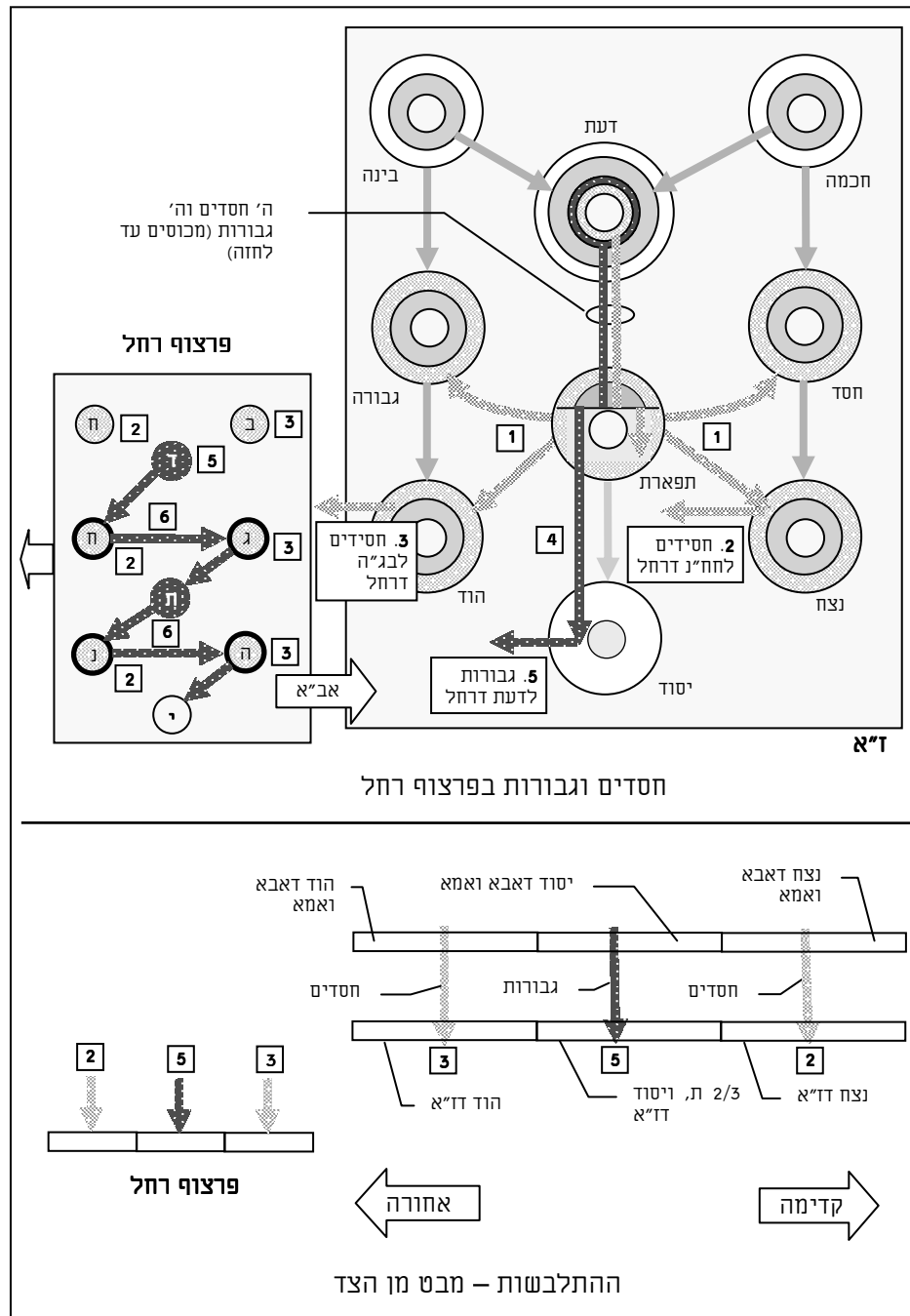
ה' הגבורות נמתקות ע"י מגע עם ה' החסדים לפני שהגבורות עוברות לדעת רחל. תהליך מיתוק זה אינו מופיע באיור. לפרטים ר' "עץ חיים" שער כה דרוש ב, סדר ירדת חו"ג והתפשטותם תוך ז"א.

6. מדעת של רחל ה' הגבורות חוזרות ומתפשטות למטה לספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח והוד של רחל. בזיווג עם ז"א ה' הגבורות אלו תתקבצנה ביסוד רחל, ר' איור נו, עמ' 351. ר' ע"ח, שער ל"ד פרק ז' (שיטה שנייה).

האיור מראה את פרצוף רחל כלפי ז"א במצב של אחור באחור ללא זיווג. לעומת זאת, הזיווג של רחל עם ז"א נעשה פנים בפנים, כאשר פרצוף רחל יעבור לפנים של ז"א (איור נו, עמ' 351).

החלק התחתון של האיור מראה כיצד החסדים של אבא יורדים דרך הספירות נצח והוד דז"א, ואילו הגבורות של אמא יורדות דרך ספירת היסוד דז"א.

תמצא קטע המתאר השפעת רחל בעולמות הבי"ע ב"מלכות רחל - עקרת הבית", עמ' 351.



אִיּוֹר נ. ה' חסדים וזה' גבורות בפרצוף רחל

7

האחדות הנצחית של עם ישראל

מלכות רחל והמנורה • האחדות הנצחית של עם ישראל

מלכות רחל והמנורה

נראה כעת את הקשר בין מלכות רחל לבין המנורה שבמשכן וכיצד הוא קובע את תנוחתה ואופן הדלקתה. נקדים את הנקודות הבאות:

א. כתוב לגבי המנורה "מִחוּץ לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת בְּאֶהֱל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן מְעַרְב עֹד-בֶקֶר לְפָנָי י-ה-ו-ה תִּמְיֵד חֻקֹּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם" (ויקרא כ"ד, ג'). מביא דש"י: "ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל." ומכאן שהשכינה (מלכות) שורה דרך המנורה.

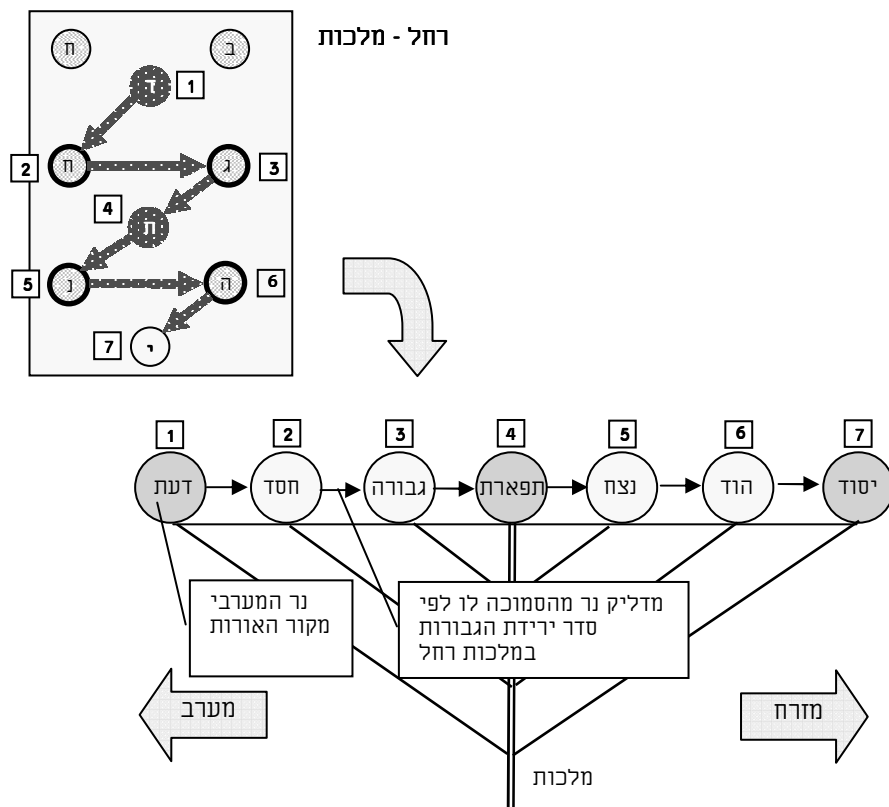
ב. כתוב בע"ח (שער ל"ד פרק ז'): המנורה היא רחל נוקבא דז"א (מלכות רחל) העומדת באחור ז"א וז' נרותיה הם שבעה קצוותיה מחסד עד המלכות שבה וכמו שהחסדים המתפשטין בו"ק דז"א הם נקראים ה' אורות מאירין שהם ה' אור דיום א' דפ' בראשית, כן הה"ג המתפשטין בנוקבא בז"ק שלה הם ג"כ אורות שבה המאירין בז' נרות המנורה שהם ז"ת כי הם בחי' ששלהבת הנר המאירה אלא שהאורות של ז"א נקרא מאורי יום ושל נוקבא נקראת מאורי לילה.

ג. כתוב בהמשך הקטע הנזכר בע"ח על סדר התפשטות הגבורות לפי השיטה השנייה שם: הה' גבורות של נוקבא (מלכות רחל) יורדין מדרגה אחר מדרגה (מספירה לספירה לפי סדרן) מספירת החסד עד ספירת ההוד כי מתחלה כולן יורדין בחסד ביחד ואח"כ נשארה גבורה שלו שם ויורדין הד' גבורות אל גבורה ונשארה גבורתה שם ויורדין ג' גבורות בת"ת ונשארה שם גבורתו ויורדין ב' גבורות בנצח שלה ונשארה שם גבורתו ויורדת גבורה אחרונה בהוד ואח"כ הארת כל אחד יורדין ביסוד ואח"כ הארת הארתן במל' שבה - כפי שמצויר באיור נ, עמ' 337, כיתוב 6.

ד. בגמרא מסכת מנחות (צח.) כתוב שהמנורה מונחת מזרח ומערב דכתיב: יערוך אותו לפני ה', מכלל דכולהו לאו לפני ה'. מסביר דש"י: אלמא חד הוא דהוי כלפי מערב לצד בית קדשי הקדשים, אלמא מזרח ומערב מונחים [הנרות] והחיצון של צד מערב קרי ליה נר מערבי.

ה. בגמרא במסכת שבת (כ"ב ע"א) אומר רש"י בד"ה בפתילות ארוכות: כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו, ומדליק ממנה הסמוכה לה, והשאר זו מזו.

נקודות אלו קובעות חד משמעית את תנוחתה ואופן הדלקתה של המנורה כדי שהוא יתאים לקבלת האז"ל. כלל המנורה הוא המלכות (א', ב' לעיל). כל נר במנורה מתאים לאחת מספירות המלכות (ב'). סדר הדלקת הנרות מתאים לסדר שבו הגבורות יורדות ו"מדליקות" את ספירות מלכות רחל, היינו מספירת הדעת לספירת היסוד בהדרגה לפי סדרן (ג', ה'). כך, נראה שהמנורה מוכנה להיות מונחת מזרח מערב והנר/ספירה הראשון הוא החיצון המערבי, כפי האיור הבא:



איור נא. תנוחתה ואופן הדלקתה של המנורה

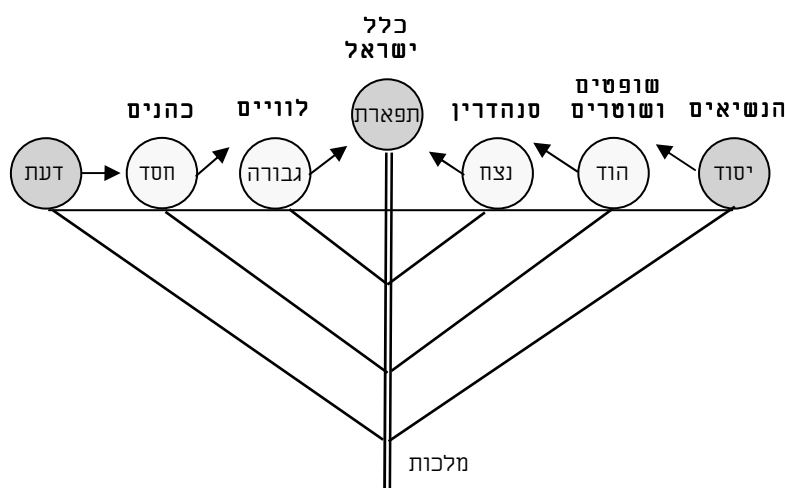
סדר הספירות בשבעת נרות המנורה הוא מדעת עד ליסוד ואילו כלל המנורה הדולקת הוא בחינת ספירת המלכות. כך, הנר המערבי שהוא מובדל וניכר כמקור האור לשאר האורות יתאים לספירת מקור אורות הגבורות שבמלכות רחל הנה היא ספירת הדעת

דמלכות. סדר ספירות הנרות של האד"ל שונה מזה והוא מחסר עד למלכות (ב') ואעפ"כ אין שינוי במסקנות לגבי תנוחת המנורה וסדר הדלקתה.

יש להעיר שאמנם המנורה היא מלכות רחל אלא שהיא איננה כל מלכות רחל, ר' "מלכות לאה ומלכות רחל בכלל ישראל במשכן", עמ' 299. המנורה שייכת בעיקר לפעולת מלכות רחל בעולם היצירה.

האחדות הנצחית של עם ישראל

כאשר נשווה את ציור המנורה באיור נא לעיל עם איור לה, עמ' 293, בפרט בספירות דמלכות רחל שם המזוהות עם מוסדות הו"ק של עם ישראל, נוכל להתאים את מוסדות הו"ק לנרות המנורה ע"י התאמת הספירות כפי שמופיע באיור הבא:



איור נב. אחדותו של עם ישראל תחת מלכות רחל

מתצוגה זו של מוסדות הו"ק של עם ישראל במנורה עולים דברים מעניינים אחדים:

- סדר הדלקת הנרות מתאים לסדר ייסוד המוסדות שלהם כפי שמוכח בספר.
- המוסד של כלל ישראל, התפארת, מתאים לנר האמצעי וזה מתאים לנר של כלל ישראל כפי שהוא מופיע איור ז, עמ' 133, המציג את אחדות עם ישראל.
- כמו באיור ההוא, הנרות בצדדים הם פרטיים ביחס לנר האמצעי שבו הם כלולים, כלומר, המוסדות שבצדדים הם כולם חלקים שונים של העם וא"כ הם כלולים בכלל העם שבנר האמצעי. השווה גם לאיור ו, עמ' 131, שבו מופיעים האבות בעלי אותן הספירות.
- ספירת הדעת גורמת לאיחוד בספירות חג"ת ונה"י הבאות אחריה.

כך, באיור זה באה לידי ביטוי האחדות הפנימית והעילאית של עם ישראל. כמו שהמנורה מאירה את ספירות מלכות רחל, עם ישראל מאיר את הספירות, השמות, שבמוסדתיו לעולם כולו כפי שכתוב: "וְאֵת שֵׁם קְדֹשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל ל"ט, ז') וזוהי תכלית עם ישראל. הספירה העיקרית היא ספירת התפארת – כלל ישראל שכולו עוסקים בתורה ומצוות – כאשר הספירות האחרות או יוצרות אותה או תומכות בה, כפי שמוזכר בכמה מקומות בספר. נדגיש שתצוגה זו כבר אינה תלויה בפרטי העם אלא רק במוסדות הנצחיים של העם וכך היא אכן מייצגת האחדות הפנימית הנצחית של עם ישראל.

ז

יעקב

בניית פרצוף יעקב • בניית חכמה בינה ודעת של פרצוף יעקב •
ייחודו של פרצוף יעקב • פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב • בניית
שאר הספירות של פרצוף יעקב

בניית פרצוף יעקב

כעת, כשנשלמה בניית זעיר אנפין ופרצוף רחל, ניגש לבניית פרצוף יעקב (ר') "אוצרות חיים", שער יעקב ולא, פרק ג' (של"ו-שמ"ד)). ר' גם עץ חיים, שער ל"ז פרק ג'.

פרצוף יעקב נוצר מהאחוריים של אבא וע"י אורות החב"ד של אבא, שעוברים דרך ז"א ומאירים קדימה והחוצה דרך נה"י דז"א. מוח החכמה של אבא עובר דרך נצח דז"א, מוח הבינה של אבא עובר דרך הוד דז"א, ומוח הדעת של אבא עובר דרך יסוד דז"א. בדומה לדרך שבה נוצר ז"א מנה"י דאמא, נה"י דז"א מתחלק לשלושה חלקים שדרכם חב"ד אבא מאירים, כדי ליצור שלוש שלישיות ספירות שביעקב: חב"ד דיעקב נוצרים מהארת חב"ד אבא דרך השליש העליון של נה"י דז"א, חג"ת דיעקב נוצרים מהארת חב"ד אבא דרך השליש האמצעי של נה"י דז"א, ונה"י דיעקב נוצרים מהארת חב"ד אבא דרך השליש התחתון של נה"י דז"א.

מוח הדעת של אבא מאיר בעוצמה גדולה יותר מן העוצמה שבה מוח החכמה ומוח הבינה של אבא מאירים שם, כי הוא מתגלה לבד למטה מהחזה ביסוד דז"א (כי מוח אמא נפסק שם, ר' איור מז) והם, מוחות חכמה ובינה, מלובשים בתוך מוח דאמא. יוצא שהוא

צריך להאיר רק דרך מסך אחד של יסוד ז"א, בזמן שהם צריכים להאיר דרך שני מסכים: מוח החכמה דרך נצח אמא ונצח ז"א, ומוח בינה דרך הוד אמא והוד ז"א.

עיי' "שער הכוונות", דרושי קריאת ספר תורה, דרוש א'.

כעת נראה את התהליך הנ"ל בפרטות.

בניית חכמה בינה ודעת של פרצוף יעקב

האיור הבא מראה כיצד נוצרים חכמה, בינה ודעת של פרצוף יעקב. השלבים הבאים מצוינים באיור.

1. מוח החכמה דאבא, המלוכש בנצח דאמא ובנצח דז"א, מאיר החוצה דרך שני מסכים אלה, ובכך יורדת עוצמתו מדרגה של מוח לדרגה של כלי, ויוצר כלי חכמה של יעקב.

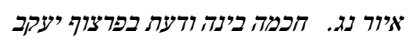
2. מוח הבינה דאבא המלוכש בהוד דאמא ובהוד דז"א מאיר החוצה דרך שני מסכים אלה, ויוצר כלי בינה של יעקב.

3. הכלי של עטרת היסוד של אבא המלוכש ביסוד ז"א מאיר החוצה דרך המסך האחד הזה ובכך נשארת עוצמתו במדרגה של כלי, ויוצר כלי הדעת של יעקב.

4. מוח הדעת של אבא, כלומר ה' החסדים (איור מג, הכרעה 1) שבעטרת היסוד דאבא (איור מד, איור מה) יורדים ישר למטה ומתלבשים ביסוד ז"א (איור מז). משם הם מאירים החוצה דרך המסך האחד הזה - ובכך נשארת עוצמתם במדרגה של מוח - ונעשים מוח הדעת דיעקב בכלי דעת דיעקב, ושם הם מזוהים שוב כה' החסדים וה' גבורות מצד אבא ומתפשטים לו"ק של יעקב (שדם).

5. המוחין חו"ב שהוכרעו בדעת אבא ביסוד אבא (איור מג, עמ' 321, הכרעה 3, כיתוב 5, ואיור מד, ע' 322, כיתוב 3, ובאיור מה) ושנכנסו לדעת ז"א והתלבשו ביסוד ז"א, מאירים החוצה דרך המסך האחד הזה - ובכך נשארת עוצמתם במדרגה של מוח - ומתפצלים למוחות נפרדים: מוח החכמה לכלי חכמה של יעקב ומוח הבינה לכלי בינה של יעקב (שמג).

6. דעת יעקב מכריעה את חו"ב של יעקב (הכרעה 7).



ייחודו של פרצוף יעקב

ראינו שפרצוף יעקב נוצר כולו מהארות של פרצוף אבא ללא הארות פרצוף אמא, כלומר פרצוף יעקב הוא כולו חכמה עליונה (חסד).

יש לשאול:

- א. אם יעקב בא כולו מפרצוף אבא, במה הוא מובדל מאברהם, שגם הוא פרצוף אבא?
- ב. בנקודה 5 ברשימה לעיל לא ברור פשר התהליך שבו מוחות חו"ב המוכרעים בדעת אבא שביסוד אבא מתפצלים שוב ונפרדים למרכיבים חכמה ובינה בפרצוף יעקב.

נראה לתרץ את שתי השאלות כך: אברהם הוא כלל החסד, ללא פירוט ופירוק לספירותיו. כלומר, הוא היה מסוגל לבצע מעשה חסד באופן מושלם מבלי לשקול את הצדדים של המעשה ולהכריע בפירוש בין צד החכמה לבין צד הבינה שלו. הכול נעשה אצלו בהרף עין, באופן אינטואיטיבי.

יעקב קיבל מאברהם את כושר ההכרעה בין חכמה ובינה, הטמון במוח הדעת שבספירת היסוד דאבא. זוהי ההארה של מוח הדעת של אבא ביסוד אבא שכולל בתוכו חו"ב מוכרעים. כל הכרעות חו"ב האפשריות כלולות בו. ההבדל בין אברהם לבין יעקב הוא שאצל יעקב ההכרעות נהפכות מאינטואיטיביות לרצוניות. יעקב מסוגל וצריך לשקול בפירוש במוח הדעת שלו כל הכרעה בין חו"ב – בין הצדדים של מעשה לפני שהוא פועל. וזהו פשר ההפרדה של חו"ב המוכרעים שוב למרכיביהם הנפרדים בפרצוף יעקב: יעקב צריך להכריע אותם כעת בצורה שלו כנ"ל.

יעקב אבינו מקבל מוח הדעת מאת ה' במעמד חלום הסולם, ר' "וְהָיָה יְ-ה-וָה-נְצָב עָלָיו" – קבלת ספירת הדעת ביעקב אבינו, עמ' 96 והסעיפים שלאחריו, שם מודגש כיצד מדויק מהתורה שיעקב קיבל את מוח הדעת של סבו-אביו אברהם. ישנן כמה דוגמאות בתורה שבהן נראה כי יעקב אבינו פועל ע"פ דעת תורה למזג ולשלב חסד עם גבורה, ובכך משיג ספירת התפארת. ר' "ויזוד יעקב נזיד", עמ' 98 ו-"וַיִּגַּל אֶת הָאֵבֶן" – תפארת מעל לטבע, עמ' 99 ועוד, ר' "תיקון ספירת החסד בבית א-ל", עמ' 104.

פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב

לפי תורת הסוד, פרצוף יעקב נקרא תורה שבכתב (שכ"א). המוחין שמאירים את פרצוף יעקב באים דרך היסוד של אבא (4, 5 ברשימה לעיל) היינו משה אשר הוציא את התורה, כי משה הוא בחינת יסוד אבא המתפשט בתוך ז"א, כפי שכתוב "תורה צוה לנו משה", כאשר התורה היא בחינת "מורשה קהלת יעקב", שביעקב מתקבצים ונקהלים האורות היוצאים מן היסוד דאבא ונעשים בחינת פרצוף יעקב (שכ"ב).

הבה נבין כיצד קשורה תורה שבכתב לפרצוף יעקב. יש לומר שכושר ההכרעה בין חכמה לבין בינה – הטמון בספירת הדעת שקיבל יעקב – היינו התורה שבכתב. כיצד? ניתן להסתכל על התורה שבכתב כהוראה סדורה לאדם כיצד לקיים ולשלב בתוכו חסד וגבורה בהכרעה ומיזוג נכונים ואמתיים, וזאת ע"י מיזוג מצוות עשה ומצוות לא תעשה בשיקול דעת וכוונה, כגון אכילת קרבן פסח, שהוא מכלול מצוות עשה (אכילת כזית בשר קרבן) ולא תעשה (לא לשבור עצם, לא להוציא), וציווי השבת "שמור וזכור בדיבור אחד" היינו מצוות עשה ומצוות לא תעשה המוכרעות יחד, אלא שהתורה מפרטת כיצד לקיים כל אחת בנפרד. יעקב קיבל הוראה זו ויכול היה לפעול לפיה.

עיינן "עץ חיים", שער ל"ז פרק א'–ג'.

באותו עניין יש להשוות את כושר ההכרעה של פרצוף יעקב עם כושר ההכרעה של ז"א. לז"א יש כושר הכרעה יתר על יעקב: דעת ז"א אינה מכריעה רק בצדדים של אבא, אלא מכריעה גם בין אבא לבין אמא – בין חסד אברהם לבין גבורת יצחק, כאשר יש בדעת ז"א הכרעה כפולה של שני מוחות דעת – של אבא ושל אמא – ושני מוחות הדעת אלה מוכרעים יחד ליצור מוח חדש, משולב לז"א (ר' "ההכרעה של מוח הדעת של או"א", עמ' 323).

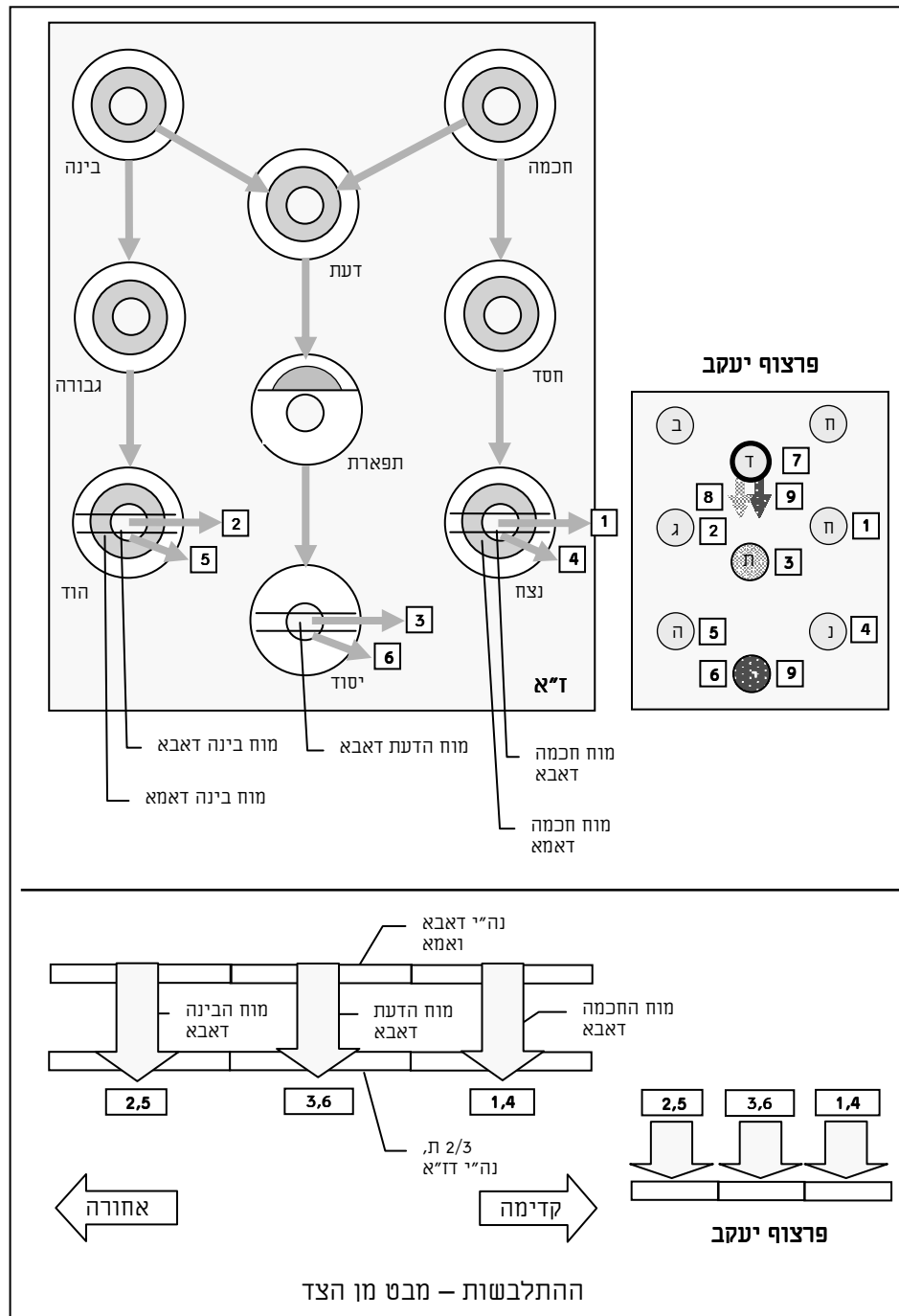
בניית שאר הספירות של פרצוף יעקב

האיור הבא מראה כיצד באותה עת מוח חכמה, בינה ודעת דאבא מאירים מתוך השליש השני של נה"י דז"א את חסד, גבורה ותפארת של פרצוף יעקב. עוד מראה האיור כיצד מוח חכמה, בינה ודעת דאבא מאירים מתוך השליש התחתון של נה"י דז"א את נצח, הוד ויסוד של פרצוף יעקב ומשלימים אותו (של"ו–שמ"ד). ר' גם עץ חיים, שער ל"ז פרק ג'.

השלבים הבאים מצוינים באיור:

1. כלי חסד דיעקב נעשה ממוח חכמה של אבא שבפרק אמצעי דנצח דז"א שעבר שני מסכים (מוח חכמה דאמא ונצח דז"א).
2. כלי גבורה דיעקב נעשה ממוח בינה של אבא שבפרק אמצעי דהוד דז"א שעבר שני מסכים (מוח בינה דאמא והוד דז"א).
3. כלי התפארת דיעקב נעשה מכלי של עטרת היסוד של אבא המלוכש ביסוד ז"א ומאיר מפרק האמצעי דיסוד דז"א החוצה דרך המסך האחד יסוד דז"א.
4. כלי נצח דיעקב נעשה ממוח חכמה של אבא שבפרק תחתון דנצח דז"א שעבר שני מסכים (מוח חכמה דאמא ונצח דז"א).

5. כלי הוד דיעקב נעשה ממוח בינה של אבא שבפרק תחתון דהוד דז"א שעבר שני מסכים (מוח בינה דאמא והוד דז"א).
 6. כלי היסוד דיעקב נעשה מכלי של עטרת היסוד של אבא המלובש ביסוד ז"א ומאיר מפרק התחתון דיסוד דז"א החוצה דרך המסך האחד יסוד דז"א.
 7. ה' חסדים מצד אבא המגיעים לדעת יעקב (איור נג, עמ' 343, כיתוב 4) שוב מזוהים כה' חסדים וה' גבורות, שניהם מצד אבא.
 8. ה' חסדים מתפשטים מדעת יעקב לחסד, גבורה, תפארת, נצח והוד של יעקב להיות המוחין שלהם. בזיווג יעקב ה' החסדים אלה יורדים ליסוד יעקב ומוציאים מ"ד.
 9. ה' גבורות מתפשטים מדעת יעקב ליסוד של יעקב מוכנים לעבור לנוקבא.
- החלק התחתון של האיור מראה את התלבשות הספירות בין הפרצופים, ובפרט כיצד נה"י של ז"א מלבישות את נה"י של אבא ואמא, יעקב מלביש את נה"י של ז"א מצד אבא (חסד). נשווה לפרצוף רחל (איור מט, עמ' 334) המלביש את נה"י של ז"א מצד אמא (גבורה) כאשר מוחות חב"ד מאירות דרך כל הפרצופים.



איור נד. בניית שאר הספירות בפרצוף יעקב

ח

לאה תחתון – דור המדבר

פרצוף לאה תחתון הוא נוקבא של פרצוף יעקב ונקרא דור המדבר

פרצוף לאה תחתון – דור המדבר

כשם שלפרצוף ז"א יש נוקבא לאה (ר' "לאה", עמ' 330) כך לפרצוף יעקב יש נוקבא, שנקראת לאה תחתון או "דור המדבר", וממנה יצאו נשמות דור המדבר (תפ"ח).

האיור הבא מראה את פרצוף לאה ת' מאחורי פרצוף יעקב ביחס של פנים לאחור – באותו יחס של לאה לז"א.

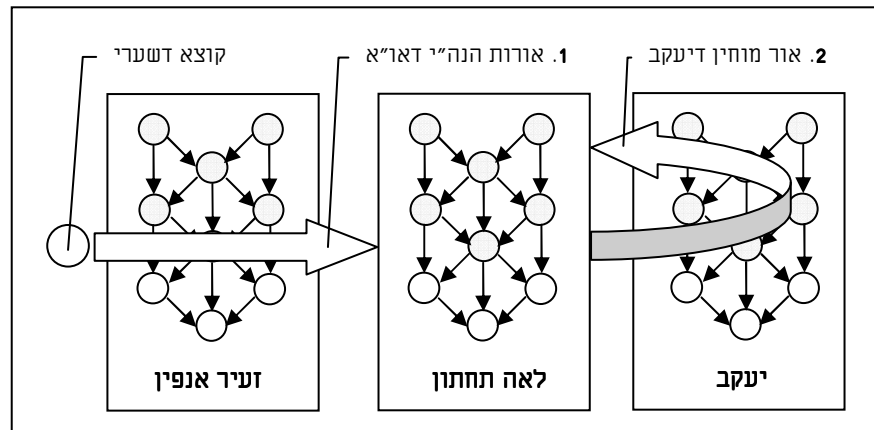
האיור מראה כיצד נוצר פרצוף לאה ת' מהאור של "קוצא דשערי", שמקורו מאחורי הראש של ז"א (תפ"ט, תק"ד).

1. הקוצא דשערי שבאחורי חזה דז"א מכה שם באחוריו ונכנס הארתו בתוך גופו של ז"א, ושואב ולוקח משם אורות הנה"י דאו"א ויוצא מפני הז"א כדי להאיר ליעקב, וכשיוצא מז"א קודם שמגיע ליעקב, מאיר שם באמצע הארה בעלמא לפרצוף לאה ת'.

2. בהמשך, האור נכנס לתוך ראשו של יעקב ומוציא הארה מהמוחין דיעקב ובוקע את המצח וחוזר האור לאחוריו ומוציא הארה ממשית מהמוחין דיעקב הכלולים מהארת נה"י דאו"א ויוצא באחורי הראש דיעקב ונעשה שם המוחין של פרצוף לאה ת'.

מאחר שהמוחין של פרצוף לאה תחתון נעשו מהארת המוחין של פרצוף יעקב אנו מצפים שלאה אמנו תהיה תלויה מאד בבעלה יעקב אבינו, וזה אכן היה בלידותיה הראשונות לפני שהיא התעלתה לדרגה של פרצוף לאה עליון (ר' "מסעה של נשמת לאה אמנו לפי תורת הסוד", עמ' 108).

עיין "עץ חיים", שער לב.



איור נה. פרצוף לאה תחתון - דור המדבר

ט

ישראל

פרצוף ישראל • זיווג ישראל עם מלכות לאה ע"י חו"ג • זיווג ישראל עם מלכות רחל ע"י חו"ג • מלכות רחל - עקרת הבית • הטבע משתנה לטובת הצדיק • מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות

פרצוף ישראל

האיור הבא מראה את פרצוף ישראל, שאליו מגיע שורש נשמת יעקב אבינו אחרי שהוא מתעלה ומשתלם. יעקב משיג פרצוף ישראל לפני חזרתו לארץ משהייתו עם לבן, ואילו בני ישראל משיגים דרגה זאת בסוף שהייתם במדבר לפני כניסתם לארץ. פרצוף ישראל זהה לז"א ומזדווג עם שתי הנוקבות שלו, לאה ורחל (תצ"ה-ז', תק"ב). האיור מראה את הפרצופים במצב של זיווג פנים בפנים. לא כן מצבם שלא בזיווג: לאה עומדת מול ישראל פנים באחור (איור מח, עמ' 332) ואילו רחל עומדת מול ישראל אחור באחור (איור מט, עמ' 334). לקראת הזיווג של לאה ורחל עם ישראל, לאה ורחל מנוסרות מאחורי ז"א ומשנות את מקומן כלפי ישראל לפנים בפנים.

לעומת פרצוף יעקב, שמקבל הארות לספירותיו מנה"י דאבא, פרצוף ישראל מקבל הארות לספירותיו ישירות מהספירות המקבילות של ז"א.

ועוד, מוח הדעת של פרצוף ז"א מכריע שתי הכרעות, אחת של חכמה ובינה של אבא והשנייה של חכמה ובינה של אמא (איור מד, עמ' 322, הכרעה 3, 4) והכרעות אלו מוכרעות שוב (הכרעה 5 שם) וזאת לעומת מוח הדעת של פרצוף יעקב, שמכריע הכרעה אחת של חכמה ובינה של אבא בלבד (איור נג, עמ' 343).

זיווג ישראל עם לאה ע"י חו"ג

כעת נראה את זיווג ז"א עם מלכות לאה בפרטים. חו"ג פועלים לזיווג ז"א עם מלכות לאה. השלבים הבאים מצוינים באיור.

1. ה' הגבורות שביסוד של לאה פועלות לצורך הזיווג עמו (ר' איור מח, כיתוב 9, עמ' 332).

2. שליש התחתון של היסוד דז"א עולה בשליש עליון דתפארת ושם מזדווג עם לאה "כי זאת היא המעלה שיש אל היסוד יותר משאר ספירות שהוא יכול לעלות עד הדעת בכל זמן שרוצה לעלות" ("עץ חיים", שער ט', פרק ג'). ועוד, כזכור (רצ"ד), התפארת בנויה מיסוד דו"ק ולכן היא נחשבת גם לבחינת יסוד (ר' איור מז, עמ' 329). השלב המקביל לשלב זה בזיווג יעקב אבינו (ישראל) עם לאה אמנו מסומן בלידת השותפים יששכר בעל התפארת וזבולון בעל היסוד (ר' "זיווג ישראל ולאח עליון", עמ' 109). ועוד, רואים תיקון זה בעם ישראל לאחר פרשת קורח (ר' "מתנות כהונה ומעשר ללוויים – תיקון פרצוף לאה עליון", עמ' 243).

3. ה' חסדים יוצאים משליש עליון דתפארת ז"א (שהוא בחינת יסוד) למלכות לאה לצורך הזיווג עמו.

זיווג ישראל עם מלכות רחל ע"י חו"ג

כעת נראה את זיווג ז"א עם מלכות רחל בפרטים. חו"ג פועלים לזיווג ז"א עם מלכות רחל. השלבים הבאים מצוינים באיור.

4. ה' הגבורות שבספירות חסד עד הוד שברחל יורדות ומתקבצות בספירת היסוד של רחל לצורך הזיווג עמו.

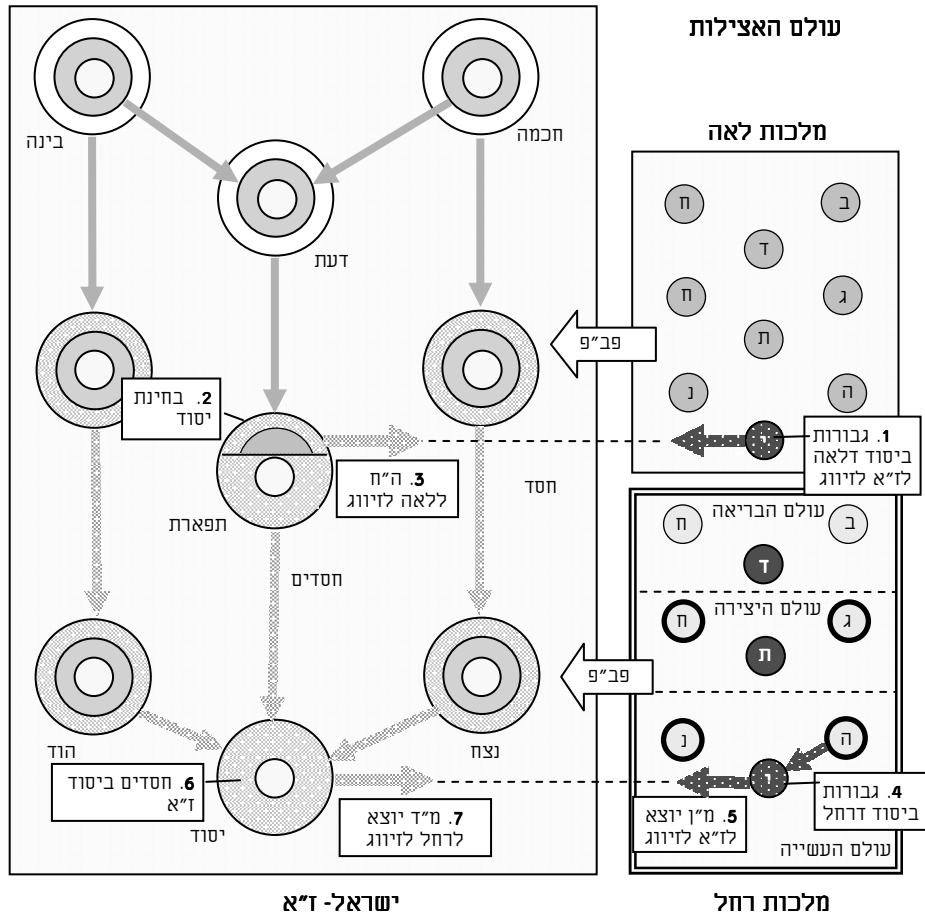
5. מ"נ יוצא מיסוד של מלכות רחל לז"א לצורך הזיווג.

6. כתוצאה מזה, ה' החסדים שבספירות חסד עד הוד שבז"א יורדים לספירת היסוד דז"א, ומתקבצים שם.

7. מ"ד יוצא מיסוד ז"א למלכות רחל לצורך הזיווג עמו.

הנוקבא היא שיוזמת את הזיווג בסוד אשה כי תזריע וילדה זכר וארז"ל אשה מזרעת תחילה יולדת זכר.

ר' "חסדים וגבורות", עמ' 305, "שער הכוונות", דרושי יום הכיפורים דרוש ה', ו"עץ חיים" (שער כ"ה, דרוש ב', כללים של חו"ג, כלל ד').



איור נו. זיווג פרצוף ישראל - ז"א עם מלכות לאה ורחל

מלכות רחל - עקרת הבית

כעת נוכל לרכז ולאחד את הקטעים השונים בספר הדנים בהשפעת ספירות דמלכות בעולמות הבי"ע.

הסברנו ב"התקשרות בין פרצוף זעיר אנפין לבין הצדיק", עמ' 281, כיצד ספירת המלכות בעולם האצילות נפרטת לעשר ספירות (ספירות דמלכות) שמאירות בעולמות הבי"ע כל ספירה בעולם המתאים לה. וראינו בשני האיורים איור לג, עמ' 287, ואיור לו, עמ' 298, כיצד הנר"ן פועלת בשיתוף עם ספירות דמלכות כדי להעלות מ"ן מקליפת הנוגע לעורר ייחוד ושפע למעלה ועוד לסלק את הרע ממנה (איור א, עמ' 36).

כעת, נשווה את הספירות דמלכות באיורים האלה לספירות של מלכות רחל באיור נו לעיל ומתברר שהן אותן הספירות. יוצא שהמלכות המדוברת באיורים אלה היא מלכות רחל. ועוד, הן זהות לספירות שבאיור ה, עמ' 68 שם מתואר כיצד הספירות משתלשלות לעולמות הבי"ע.

יוצא שמלכות רחל פועלת בשיתוף עם הנר"ן כדי לסלק את הרע מקליפת הנוגע ולהעלות מ"ן ממנה כאשר היא מופעלת ע"י תורה ומצוות של האדם. המסגרת בה פועלת רחל, הכוללת את הנר"ן ועולמות הבי"ע, מתייחסת אל הפנימיות של האדם עצמו, ל"בית" שלו, ולכן נקראת רחל עקרת הבית.

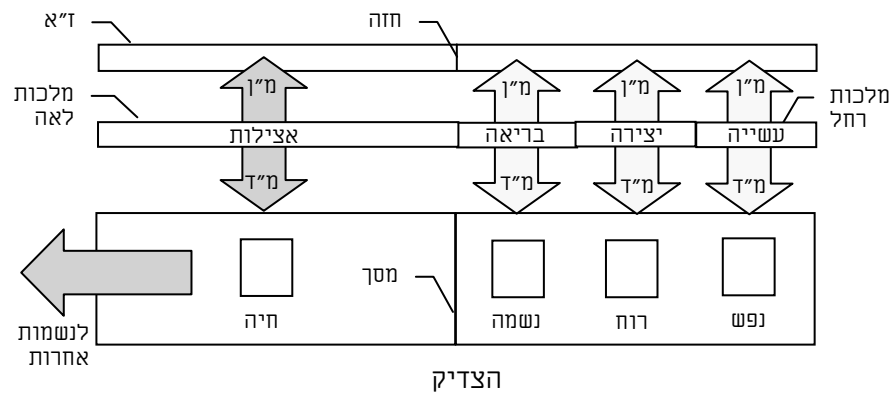
הטבע משתנה לטובת הצדיק

כפי שמתואר באיור נו לעיל, התהליך שבו נוצר הזיווג בין ז"א לבין מלכות רחל הוא הסוד של עיקרון המופיע פעמים רבות בספר: בזכות הברית, השתלטות וממלכה של הצדיק בעל מידת היסוד על טבעו הפנימי, היצר הרע, מביאה להשתלטותו וממלכתו על הטבע החיצוני. ההסבר הוא כך: לפי איור לג, עמ' 287, הגורם הראשוני להעלאת המ"ן הוא נפש הצדיק המשפיע בשיתוף ספירת היסוד דמלכות, בהשתלטות וממלכה של הצדיק על טבעו הפנימי, היצר. התוצאה מכך, לפי איור נו לעיל, היא הוצאת המ"ן מיסוד המלכות (כיתוב 5) וירידת המ"ד למלכות (כיתוב 7) שפירושו שפע המשנה את הטבע לטובת הצדיק, היינו השתלטותו של הצדיק על הטבע החיצוני. ר' "אופן העלאת המ"ן" עמ' 285 ו"ברית התורה", עמ' 125.

מלכות לאה מקיפה נשמות אחרות

מלכות לאה עליון גם היא משפיעה על הצדיק, אלא שהיא פועלת בחיה שלו. כפי שהסברנו (ר' "נשמות האדם", עמ' 29) החיה היא החלק של הנשמה המסוגל להקיף ולהשפיע על נשמות אחרות בשורשן בעולם האצילות בגין קדושתה המופלגת, וזו היא ההשפעה של פרצוף לאה. לדוגמה כיצד צדיק משפיע דרך מלכות לאה ר' "יעקב שולח מלאכי א-להים - הצדיק מעורר מלכות לאה", עמ' 110 ועוד, ר' פרק "מלכות לאה", עמ' 255.

השפעות מלכות לאה ורחל על הצדיק נראות באיור הבא, שהוא מבט מן הצד.



איור נז. השפעת מלכות לאה ומלכות רחל על הצדיק

נראה גם את ההשפעות של שתי המלכויות, לאה ורחל, על כלל ישראל, "הצדיק הגדול", במדבר. ר' "מלכות לאה ומלכות רחל בכלל ישראל במשכן", עמ' 299, איור לז, עמ' 299.

הקשר בין זיווג פרצופים לבין הברית

יש לשאול: מהו ההבדל בין זיווג פרצופים לבין הברית, כאשר מטרתה של הברית היא גם להביא שפע לעולמות. תשובה: קיום הברית, כולל השתלטות האדם ביצרו, הוא הגורם לספירות היסוד של הפרצופים להזדווג כפי שכתוב: "ברית המעור הוא היסוד המזדווג בזיווג תחתון ו[ברית] הלשון הוא היסוד המזדווג זיווג עליון" (ע"ח, שער ל"ט דרוש י"ד). כך בברית בא לידי ביטוי העיקרון שנאמר במקומות רבים בספר: השתלטות על הטבע הפנימי, היצר (ביסוד), מביאה להשתלטות בטבע החיצוני, השפע (במלכות).

פרק ה זיווגים

עד כה תיארנו את התהוות הפרצופים בסדר הארות הבונים אותם - מלמעלה למטה: אבא, אמא, זעיר אנפין (ישראל), לאה, רחל, יעקב, ולאה ת'. כעת נדבר על הפרצופים לפי סדר זיווגם.

א

סדר זיווגים

זיווגים של פרצופים כתוצאה ממעשים בתחתונים המתוארים בתורה • יעקב אבינו ולאה אמנו בספר בראשית • דור המדבר ודור באי הארץ במדבר • התפילה והזיווג

הפרצופים הזכרים, ישראל ויעקב, מזדווגים עם הנוקבות לאה, רחל ולאה ת' כך:

א. פרצוף יעקב מזדווג עם פרצוף לאה תחתון.

ב. פרצוף ז"א/ישראל מזדווג עם פרצוף לאה עליון.

ג. פרצוף ז"א/ישראל מזדווג עם פרצוף רחל.

זיווגים של פרצופים כתוצאה ממעשים בתחתונים המתוארים בתורה
כזכור, זיווגם של הפרצופים בעולם האצילות תלוי במעשי התחתונים.

ישנם שני מהלכים בתורה שבהם מתעוררים הזיווגים הנזכרים, כאשר בעזרת תורת הסוד מתברר הדמיון המובהק ביניהם, ואלו הם:

• יעקב אבינו ולאה אמנו בספר בראשית

• דור המדבר ודור באי הארץ בספר שמות, ויקרא ובמדבר

יעקב אבינו ולאה אמנו בספר בראשית

סדר הזיווגים הנגרמים ע"י מעשי יעקב אבינו ולאה אמנו הוא:

א. פרצוף יעקב מזדווג עם פרצוף לאה תחתון.

ב. יעקב ולאה מתעלים בהשפעת מעשיהם. לאה מגיעה לפרצוף לאה עליון, ואילו יעקב מגיע לפרצוף ישראל, וא"כ פרצוף ישראל מזדווג עם פרצוף לאה.

ג. כעת פרצוף לאה תחתון מַפְנֶה את מקומו לפרצוף רחל, וא"כ פרצוף ישראל מזדווג עם פרצוף רחל בנוסף ובמקביל לזיווגו עם פרצוף לאה עליון.

נפרט את התהליך. כשיעקב אבינו נושא את לאה אמנו, נשמותיהם מושרשות בפרצוף יעקב ובפרצוף לאה תחתון. עדיין אין זיווג בין פרצוף יעקב ובין פרצוף רחל. בשהייתם אצל לבן, יעקב ולאה מתעלים במעשיהם, כך שיעקב משיג פרצוף ישראל ולאה משיגה פרצוף לאה עליון.

ההתעלות של לאה מתבררת ע"י הטיב של תוצאת הזיווג – הבנים. טיב הילדים עולה: לוי כתר כהונה, יהודה כתר מלכות, ויששכר/זבולון כתר תורה בשותפות. הזוג יששכר/זבולון מראה על זיווג ישראל ולאה עליון, מפני שֶׁאֵלָה הם דעת ויסוד ביחד, כאשר ספירת היסוד עולה ונקשרת לחלק העליון של הגוף ובכך משתתפת בזיווג ישראל עם לאה (רצ"ד) (ר') "גדלותה של לאה אמנו", עמ' 106).

ההתעלות של יעקב מתרחשת במעשה הצאן של לבן – עקודים, נקודים וברודים (ר' "וא-להי אבי היה עמדי – קניין מידות הבינה והגבורה אצל יעקב אבינו", עמ' 99).

רק כאשר פרצוף לאה מתוקן ומזווג עם ישראל, יכול ישראל להזדווג עם רחל (ש"פ). זאת הסיבה שיעקב צריך להוליד את כל ילדי לאה לפני ילדי רחל, כי צריך לתקן לאה עליון לפני תיקון רחל. אחר כך ישראל מזדווג עם רחל ונולד יוסף, שהוא ספירת יסוד שמשפיעה דרך מלכות רחל, ועתה משפחת יעקב אבינו מוכנה לחזור לארץ ולהתמודד בהצלחה עם עָשָׂו.

המהלך הזה יפורט בחלקו השני של הספר.

דור המדבר ודור באי הארץ במדבר

מעשי דור המדבר ודור באי הארץ גורמים לזיווג הפרצופים באופן מקביל ליעקב אבינו ולאה אמנו, המתוארים לעיל.

א. פרצוף יעקב מזדווג עם פרצוף לאה תחתון ביציאת בני ישראל ממצרים.

ב. דור המדבר מתעלים, ובהשפעת מעשיהם פרצוף ישראל מזדווג עם פרצוף לאה עליון.

ג. בהשפעת מעשי דור באי הארץ, פרצוף ישראל מזדווג עם פרצוף רחל, בנוסף ובמקביל לזיווגו עם פרצוף לאה עליון.

דור המדבר, היוצאים ממצרים וחונים בהר סיני לשם קבלת התורה, מהווים בזכות משה רבנו (שהם כלולים בו) בחינת ישראל המזדווג עם לאה עליון, מפני שהתורה ניתנת בספירת הדעת שביסוד אבא שבתוך ז"א דרך מלכות לאה (עיין שער המצות ריש פ' ואתחנן בעניין תורה לשמה, ד"ה ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה – לשם ה' – "ה") היינו מלכות לאה). אלא שעקב חטא העגל הסתלקו המוחין חב"ד וז"א נסוג לקטנותו. דור המדבר צריכים שוב לתקן אצלם פרצוף יעקב, וכן צריכים הם שהוא יזדווג עם פרצוף לאה תחתון. אכן, אותו זיווג נגרם ע"י עבודת הכהנים במעמד המילואים. בעקבותיו, המלכות שרתה במשכן ושוחזרו שלושת המוחין חב"ד. בהמשך, בתחילת ארבעים השנים במדבר, תוקנו הספירות במוסדות ה-ו"ק לפי סדר: חסד ע"י הכהנים, גבורה ע"י הלוויים, תפארת ע"י עם ישראל, נצח ע"י הסנהדרין, הוד ע"י השופטים והשוטרים. ולאחר מכן, במשך ארבעים שנה, נבנה מוסד היסוד ע"י ראשי העם בזכות הדור החדש של באי הארץ, כאשר במשך הזמן הזה דור המדבר מתעלים. בסוף ארבעים השנים, במעמד שירת הבאר, מתגלה הזיווג של ישראל עם רחל, כפי שנאמר שהשרים, שהם מוסד היסוד, חפרו אותה. ובה מוכח שפרצוף ישראל הזדווג עם פרצוף רחל, ופרצוף לאה תחתון הוחלף בפרצוף לאה עליון, וכעת מוכנים בני ישראל להיכנס לארץ.

המהלך הזה יפורט בחלקו השלישי של הספר.

התפילה והזיווג

כל בקשה מבין י"ב הברכות האמצעיות, הבקשות של תפילת שמונה עשרה של חול, נוגעת לספירה מסוימת ומבקשת את השפעתה על החלק המתאים של הנשמה. כך הבקשה מופנית למלכות, ובעצם מכינה ומקשטת את המלכות וגורמת לגבורות ולמ"ן לעלות לקראת ז"א לצורך הזיווג אתו, שדרכו תבוא השפעת הספירה. ר' איור כח, עמ' 270.

עיין בספר "שער הכוונות", דרושי חזרת העמידה, דרוש ה', ובעוד מקומות שם, כיצד תפילה מסוגלת לגרום לזיווגים בפרצופים.

נשלם בעזר ה' יתברך ניסן תשע"ב.



חלק ה

מפתחות

א

מפתח עניינים

א

אבאר' חכמה
 הגדרתו 311
 זיווג עם אמא 319
 מקור התורה 257
 שורש נשמת אברהם 311
 אברהם אבינו
 הידמותו לקב"ה 80
 השגת חסדו ע"י ברית מילה 83, 314, 118
 חסדו ממתק גבורת יצחק בעקדה 308
 כוחו לרפא 76
 מוח החכמה בו 40
 מושפע מכל הספירות 81
 מידת החסד בו 75, 38
 נשמתו מושרשת באבא 311
 שורשו בחכמה 80, 44
 שמחתו 79
 אהבת ה' באה לעולם 84
 אחדות עם ישראל 191, 182, 130, 340, 244, 193
 א-ל מסתתר 42
 אמאר' בינה
 הגדרתו 311
 שורש נשמת יצחק 311
 אמונה
 ביציאת מצרים 146
 ואמת 179
 וכינה 146, 47

ב

בינה

בזעיר אנפין 325
 ביציאת מצרים 146
 בלויים 187
 במישור המחשבה והרצון 66
 בשופטים ושוטרים 218, 217
 דינים מתערין מינה 46
 הגדרתה 45
 ואמונה 47
 וגאולה 46
 ותשובה 264, 46
 שורשו של יצחק אבינו 88
 שכינה עילאה 47
 ברית
 ביסוד 59
 הקשת 116
 וזיווג פרצופים 353
 זכירתה ביציאת מצרים 143
 מושגים 114
 עליון 122, 48
 פריעה 119
 של אהבה 82
 תחתון 59
 ברית התורה 125
 ברית מילה 250, 118
 אות הברית 118
 בנשיאים 251
 החטא המיתקן 119
 חסד אברהם מתגלה בה 118, 83, 314

הגדרתה.....48
דעת תורה.....97, 98, 125, 196

ה

הור

בזעיר אנפין.....333
ביעקב אבינו.....101, 103
בלויים.....187
במישור התורה שבעל פה.....67
במנורה.....219
בקיום מצוות.....219
בשופטים ושוטרים.....216, 218
הגדלתה אצל השופטים והשוטרים
.....218
הגדרתה.....57
וצדק.....215
כסומך לספירות.....39
מוסד הו"ק.....216
מיזוג עם נצח.....233
מתקבלת בנפש הכלל.....218
הכרעה.....309
התלבשות
הגדרתה.....304
כהידמות לקב"ה.....80, 88

ז

זיווג אבא ואמא.....319
בחפירת הבארות.....89
זעיר אנפין
הגדלת המוחין בו.....154
הגדלת הספירות.....326
הגדרתה.....277
השיג אותו יעקב.....104
זיווגו עם לאה עליון 109, 243, 350
זיווגו עם מלכות לאה ומלכות רחל
.....349
זיווגו עם מלכות רחל.....104, 251
350
חכמה, בינה ודעת בו.....325

עליון.....48, 123
תחתון.....59
ברית שבת.....120
אות הברית.....121
בנשיאים.....233
ברית יצחק.....86, 122
החטא המיתקן.....121
עליון.....48, 123
תחתון.....59
ברכת הכהנים.....172

ג

גאולה

ובינה.....46
גבורה
באריך אנפין.....319
ביעקב אבינו.....99
ביצחק אבינו.....87
בלויים.....180, 187
במישור התורה שבכתב.....67
במנורה.....184
הגדלתה אצל הלוויים.....187
הגדרתה.....52
כרגליים.....159
מוסד הו"ק.....181
מחמצת חסד.....308
מיזוג עם חסד.....55
ממותקת בחסד.....89

ד

דעת

באדם הראשון.....48
בדור המדבר.....196
בזעיר אנפין.....325
במישור המחשבה והרצון.....66
במתן תורה.....148
בסולם יעקב.....96
בראשי השבטים.....250
בשבת.....48, 121

כרגליים.....159
 לדורות.....81
 מוסד הו"ק.....290
 מחומץ בגבורה.....308
 ממתק גבורה.....308
 מתגלה כברית מילה. 83, 118, 314
 תיקון בבית א-ל.....104
 תיקון בגלגל.....105
 תיקון העולם ע"י.....75
 חסדים וגבורות.....305
 חפירת הבארות וזיווג אמא ואבא ..89

ט

טוב ורע.....31
 טומאת מת.....244, 135

י

יוסף

והיסוד.....103
 ושלום.....228
 יסוד
 בזעיר אנפין.....333
 ביוסף.....103, 39
 ביצחק אבינו.....87
 במישור התורה שבעל פה.....67
 במנורה.....224
 במרגלים.....241
 בנשיאים.....224
 בראשי השבטים.....250, 232
 הגדלתה אצל ראשי העם.....250
 הגדרתה.....58
 הידור בתורה ומצוות.....223
 התפתחותה.....235
 וברית.....59
 וברית מילה.....228
 והורדת שפע לעולם.....39
 ומלכות.....226
 ושבת.....59
 ושלום.....228

חסד, גבורה ושליש התפארת בו
 330.....
 נצח, הוד, ויסוד בו.....333

ח

חטא

אדם הראשון 32, 44, 61, 157, 239,
 284
 המרגלים.....234
 המתאוננים.....204
 העגל.....158, 153, 151
 מרים.....230
 משה רבנו.....249
 נדב ואביהוא.....167
 קורח.....240
 חכמה

באברהם אבינו.....40
 בזעיר אנפין.....325
 ביציאת מצרים.....143
 במישור המחשבה והרצון.....66
 בנבואת משה רבנו.....213
 בסנהדרין.....214
 בפסח דורות.....144
 הגדרתה.....44
 ממתקת את הבינה.....317
 שורשו של אברהם אבינו.....80
 חלום הסולם וספירת הדעת.....96
 חסד

באברהם אבינו.....75
 באריך אנפין.....319
 ביום טוב.....76
 בכהנים.....174
 בכלל ישראל.....158
 במישור התורה שבכתב.....67
 במנורה.....184
 ברפואה.....176, 76
 הגדלתה אצל אהרן.....174
 הגדרתה.....49
 הידמות להקב"ה.....79, 38

ב

כהנים

290, 175	מוסד של חסד
	כלי המשכן
39	ארון העדות
297	השולחן
299	יריעות העזים
299	כפורת
296, 169	מזבח הזהב
297	מזבח הנחשת
	מנורה
	ר' מנורה
299	פרוכת המסך
	כלל ישראל
195	מוסד של תפארת
166	כרת
	כתר
42	הגדרתה
63	ירידתה לעולם
265	פנייה אליה בתפילה

ל

לאה אמנו

107	גדלותה
108	התעלות נשמתה
	לוויים
178	בחניה
179	בנסיעה
180	מוסד של גבורה

מ

מוסדות הו"ק

136	בדור המדבר
138	במנורה
175	הכהנים
181	הלוויים
209	הסנהדרין
216	השופטים והשוטרים
195	כלל ישראל
138	סדר התהוותן

39	כסומך לספירות
232	מוסד הו"ק
223	מיזוג צדיקים וחסידים
228	מעמידה את ספירת התפארת
225	מתקבלת בנפש
234	נחותה מספירת התפארת
	יעקב אבינו
98	דעת תורה
275	הצדיק
103	מידות נצח והוד
99	מידת הבינה והגבורה
96	מידת הדעת
101	מידת ההוד
99, 96	מידת התפארת
38	מידת תפארת
103	מפגשו עם עשו
49	שורשו בדעת
	יצחק אבינו

גבורתו מחמצת חסד אברהם

308	בעקדה
87	הידמותו לקב"ה
85	כעולה תמימה
88	מידת הבינה
87, 38	מידת הגבורה
311	נשמתו מושרשת באמא
87	ספירת היסוד
86, 52	פחד יצחק - מידת הדין
45	שורשו בבינה
	יצר הטוב

32	הגדרתה
	יצר הרע

32	הגדרתה
206	וספירת הנצח
123	מחולק לשנים
85	של יצחק נשרף
237	יראת החטא
238	יראת הרוממות

124..... מידת הנקיות	232..... ראשי השבטים
124, 108..... מידת הענווה	308..... מיתוק וחימוץ
179..... מידת הקדושה	95..... אצל יצחק ורבקה
308..... משקל החסידות	מלכות
משה רבנו	60..... הגדרתה
30..... השיג חיה	226..... מותנית בספירת היסוד
213..... נבואתו	279..... נוקבא דזעיר אנפין
148... נשמתו מושרשת ביסוד אבא	281..... נפרטת לעשר ספירות
211..... ספירת הנצח בו	מלכות לאה
205..... תפילת התרועה	299..... במשכן
257..... משיח	330..... בנייתה
נ	255..... השיג אותה בלעם
נצוצי קדושה ר' מ"ן	110..... השיג אותה יעקב
נצח	257..... והמשיח
333..... בזעיר אנפין	350..... זיווג ישראל עמה
103..... ביעקב אבינו	352..... מקיפה נשמות אחרות
67..... במישור התורה שבעל פה	266..... פנייה דרכה לכתר
219..... במנורה	מלכות רחל
206..... במערכת המשפט	299..... במשכן
211..... במשה רבנו	333..... בנייתה
213..... בנבואה	338..... והמנורה
214, 210..... בסנהדרין	350..... זיווג ישראל עמה
219..... בקיום מצוות	351..... עקרת הבית
214..... הגדלתה אצל הסנהדרין	מ"ן
55..... הגדרתה	285..... אופן העלאתו
39..... כסומך לספירות	295..... העלאתו במשכן
209..... מוסד הו"ק	288..... העלאתו בתפילת הצדיק
233..... מיזוג עם הוד	35..... מעלה נצוצי קדושה
56..... מנצח יצר הרע	מנורה
218..... מתקבלת בנפש הכלל	138..... ומוסדות הו"ק
246..... נצחיות עם ישראל	338..... ומלכות רחל
29..... נשמות האדם	130..... מייצגת אחדות עם ישראל
ס	165.... מייצגת הקרבת קרבן היחיד
34..... סור מרע	338..... תנוחתה ואופן הדלקתה
סנהדרין	219..... מסילת ישרים
209..... מוסד של נצח	237..... יראת ה'
	69..... מידות וספירות
	223, 124..... מידת הטהרה

עשה טוב.....34
עשרת הדיברות.....126

פ

פרצוף

אבא.....ר' אבא
אמא.....ר' אמא
הגדרתו.....277
זעיר אנפין.....ר' זעיר אנפין
ישראל.....ר' זעיר אנפין
לאה.....ר' מלכות לאה
רחל.....ר' מלכות רחל

פרצוף יעקב

בנייתו.....341
פרצוף יעקב
תורה שבכתב.....97
פרצוף יעקב
ייחודו.....344
פרצוף יעקב
תורה שבכתב.....344
פרצוף לאה תחתון – דור המדבר.....348

צ

צדיק

הטבע משתנה לטובתו.....352
והעלאת המ"ן.....288
וקידוש ה'.....249
מושלם ומאוחד במידות.....275
מעורר מלכות לאה.....110
מקור מידותיו.....277
עם ישראל.....253

ק

קטורת

מכפרת על הנשמה.....168
מקרב את נשמת הכלל.....169
קליפות.....35
קריאת שמע.....324, 264, 228

ספירה

בינה.....45
גבורה.....52
דעת.....48
הוד.....57
חכמה.....44
חסד.....49
יסוד.....58
כתר.....42
מלכות.....60
נצח.....55
תפארת.....53

ספירות

דאצילות.....300
הגדלתן.....326
הגדרותיהן.....41
והאבות.....38
לפי 'מסילת ישרים'.....69
סדר התהוותן.....63
עשה טוב וסור מרע.....66
שמות קודש.....41

ע

עולם האצילות

גבולו.....281
מבנהו.....301
מנגנונים הפועלים בו.....304
מקור ספירות הצדיק.....277
פרצוף לאה משפיע בו.....330
פרצופים נוספים בו.....302
עולמות הרוחניים.....28
עם ישראל

אחדותו.....340, 132
גוף ונשמה.....132
הצדיק.....253
חיזוק באמונה.....146
מיוצג ע"י המנורה.....130
נצחיותו.....246
עקדה – מיתוק וחימוץ בה.....308

שמחה	
ביום טוב.....	80
בכלל ישראל.....	253, 158
של אברהם.....	79

ת

תפארת

בהשכנת השכינה במשכן.....	235, 195
ביעקב אבינו.....	99, 96, 38
בכלל ישראל.....	243, 195
במועד.....	196
במישור התורה שבכתב.....	67
במכת הברד.....	92
במנורה.....	196
גדולה מספירת היסוד.....	234
הגדלתה אצל כלל ישראל.....	243
הגדרתה.....	53
מוסד הו"ק.....	195
מתקבלות ברוח הכלל.....	198
נעמדת ע"י היסוד.....	228
קיום בזמן ובמרחב.....	228
תפילת הפרט ותפילת הכלל.....	166
תפילת שמונה עשרה.....	269
תשובה.....	259
והשתלשלות הספירות.....	266

ר

ראש השנה	
תפילת מוסף.....	207
ראש השנה ויום הכיפורים	
שורשם.....	206
ראשי השבטים	
מוסד של יסוד.....	232

ש

שבת

ברית עולם.....	121
ברית של.....	120
ודעת.....	121
שופטים ושוטרים	
מוסד של הוד.....	216
שכינה	
בכלל ישראל.....	235, 133
במשכן.....	195
הישארות.....	159
העם רואה אותה.....	149
השראתה נעשתה קבועה.....	157
ועבודת הקטורת.....	169
שלום	
ויסוד.....	228
שמות קודש לספירות.....	41

ב

מפתח פרשיות

שמות	שמות	בראשית	בראשית
ויזכר א-להים את-בריתו 143	בא	על-פן יעזב-איש 95	לך לך
בבית אחד יאכל 189	ואכלתם אותו בחפזון 143	התהלך לפני והיה תמים 79	ואתנה בריתי 82
ועצם לא תשברו-כו 192	כל-אשר השאיר הפרד 92	ויפל אברהם על-פניו ויצחק 78	וירא
בשלח	ויבקעו המים 145	וילאו למצא הפתח 76	שלשה אנשים נצבים עליו 75
יתרו	ויהי קלת וברקים 148	והאיש משתאה לה 94	תולדות
וכל-העם ראים את-הקולת 149	תרומה	ויזר יעקב נזיר 98	ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה 89
ועשית מנרת זהב טהור 129	תצווה	וימצא מאה שערים 87	שכן בארץ 85
כבשים בני-שנה שנים ליום תמיד	כי תשא	הפעם אודה את-י-ה-ו-ה 107	הפעם יזבלני אישי 109
297	אך את-שבתתי תשמרו 120	וא-להי אבי היה עמדי 99	ויגל את האבן 99
ויקהל	ויחל משה את-פני י-ה-ו-ה 265	ויחלם והנה סלם מצב ארצה 96	ויקרא לרחל וללאה 109
מלא אתם חכמת-לב 152	ויקרא	כל-העתדים העלים על-הצאן 99	וישלח
צו	וכל-דם לא תאכלו 162	א-ל בית א-ל 104	וינתר יעקב לבדו 100
שמיני	ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש	וישלח יעקב מלאכים 110	עד עלות השחר 103
מחתתו 167		ויחיי	ויגוע ויאסף אל-עמיו 111

קרח
הנה נתתי לך את-משמרת תרומתי
243
240 ויִקַּח קִרַח
חקת
הנגע במת לכל-נפש אדם 244
להקדישני לעיני בני ישראל 248
בלק
הן-עם לבדר ישכן 255
ויצמד ישראל לבעל פעור 250
פנחס
כבשים בני-שנה תמימם שנים ליום
עלה תמיד 297

דברים

שופטים
שופטים ושטרים תתן-לך 215
נצבים
אתם נצבים היום כלכם ... 252, 233
ושבת עד-י-ה-נ-ה א-להיך 259

יהושע

יהושע
ועתה קחו לכם שני עשר איש . 252
מל את-בני-ישראל שנית 105

וירא כבוד-י-ה-נ-ה א-ל-כל-העם
157
מצורע
והובא אל-הכהן 176
אמור
יערך אתו אהרן מערב עד-בקר
338, 133.....

במדבר

במדבר
זאת עבדת בני-קהת 177
נשא
וישא אהרן את-ידיו אל-העם
ויברכם 172
בהעלתך
אספה-לי שבעים איש מזקני
ישראל 208
ויהי העם כמתאננים 200
ויעשו בני-ישראל את-הפסח
במועדו 194
ותדבר מרים ואהרן במשה 230
יאירו שבעת הנרות 182
למה הרעת לעבדך 205
שלח
והיה לכם לציצת 237
שלח-לך אנשים 230